

Tiene licencia Gabriel de Leon,
Mercader de libros, de los
señores del Consejo Real, para poder
imprimir este Libro intitulado: *Epis-
tolas de Ciceron*, por vna vez, como
mas largamente consta de la certifi-
cacion que dello diò Don Ioseph de
Arteaga, Escrivano de Camara de el
Rey nuestro Señor, su fecha en Ma-
drid, à treinta y vno de Março, de
1653.

NH 451
R. 601

Suma de la Tassa.

TAssaron los señores del Consejo Real este libro, intitulado, *Epistolas de Ciceron*, à quatro maravedis cada pliego, el qual con principios, y tablas tiene quarenta pliegos, q̄al dicho precio monta quatro reales, y veinte y quatro maravedis, y à este precio, y no mas mādato se vendiesse, como cōsta de la certificaciō q̄ dello diò D. Josef de Arteaga, Escriua no de Camara del Rey N. señor, su fecha en Madrid à 31. de Març. de 1653

*Don Josef de Arteaga
Cañizares.*

ERRATAS.

Liber hic inscriptus, *M. T. Ciceronis Epistolarum, quæ appellatur Familiares, &c.* tuo archityppo antea excusso fideliter respondet. Matrit. die 23. mens. Jul. ann. 1653.

*Lic. O. Carolus Murcia
de la Llana.*

C I C E R O N I S
V I T A.*EDITA A PAULO MANVTIO.*

QVIA ad epistolarum primi libri cognitionem non parum conduxerit, vitæ & casuum Auctoris cognitio, eâ completar paucissimis. M. Tullius Cicer. Arpini natus Romæ quo puer perductus fuerat, tantum in discendo, profecit, vt in causis dicendi primum locum consecutus sit; tantumque veritatis, & Reipub. studio potuit, vt omnes honores suo ordine obtinuerit. In consulatu autem sic se gessit, vt nō minus veræ gloriæ in toga meruit, quam alius quispiam in armis: liberauit enim Urbem ab incendio, & ciuitatem à cæde coniuratorum, Catilina duce: in quos cum animaduertisset, & Catilina iã in prælio cecidisset, primus in toga triūmphantis primusque parens patriæ appellatus est; erectis eius gloriæ perpetuis monumentis, quæ res illi inuidiæ non parum peperit, præsertim apud Cæsarem, & paulo post apud Clodium, virum apertè nobilem qui captus amore Pompeiæ uxoris Cæsaris, in demo eius, in veste muliebri, deprehensus est temerasse festa Bonæ (maribus nō aduenda) ob quam rem in ius vocatus, negauit se
tunc

tunc in vrbe fuisse, citatus autem Cicero in eum
testis, afferuit, Clodium eo die tecum Romæ fuis-
se: quo iudē & alij præclari viri testari sunt, Clo-
dius tamen iudicibus corruptis pecunia absolu-
tus est. Cæsar autē vxorem repudiavit, quod di-
ceret, domum Cæsaris non solū crimine, sed etiā
inspiciōne criminis vacare debere; in Clodiū, vt
Cicer. incōmodet, nihil grauius egit. At Clodius
vtionis auiditate, à patribus ad plebē per adoptio-
nem trāsitis, factusque tribunus plebis Ciceroni
diem dixit, quod nobilissimos ciues necasset in
dicta causa. Erat autē tunc consules L. Pito. Cæ-
saris socer, & P. Gabinius, qui prouinciarum spe,
Clodij conatibus fruebant, quod intelligens Ci-
cero, cum neque à Pompeio, neque ab alijs ami-
cis tatis tutaretur, aufugit: absensque damnatus
est à Clodio, vt bonis eius publicatis, quadrigen-
tis milibus passum ab Italia igni, & aqua illi in-
terdiceretur: qui vero hospitio suscepisset, exsul
esset & sua amitteret omnia: additumque roga-
tioni est, ne quis de eo reducendo referret, dispu-
taretur, aut pedibus in sententiā iret: quæ omnia
populus sciuit, atque approbavit maxima, ut sem-
per fuit amicorū mutabilitate. Clodius ita exulis
villas diripuit, & incendit, domum in palatio à
fundamentis demolitus est, & in arca templum
libertatis construxit, fortunas omnes hastæ sub-
iecit, nec tamen in tota illa auctiōne lector quis-
piam repertus est. Cicero in Macedoniam an-
fu-

M. T V L L I I

C I C E R O N I S

E P I S T O L A R V M

A D L E N T V L V M ,

L I B E R I .

A R G V M E N T V M E P I S T O L Æ .

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda regis Ptolomæi reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autem excusatio multiplex: & quia rex ipse à Pompeio restitui cupiât, & quia Pompeius idem cupere videatur, & quia consulares totam rem odio habeant, postremo, quia ipse cum Lentulo, debeat, auctoritatis in causa regia non satis habeat.

Excusatoria & narratoria epistolæ.

M. Cicero S. D. P. Lentulo procos.

Go omni officio, ac potius * pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesci, ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt. * Ammonius,

regis legatus apertè pecunià nos oppugnât, res agitur per eosdem * creditores, per quos eùm tu aderas, agebatur. regis causa, si qui sunt qui velint (qui pauci sunt) omnes rem ad Pompeium deferri volunt. senatus religionis calumniam, nõ religione, sed malevolentia, & illius regië largitionis invidia comprobatur. Pompeium & hortari, & orare, & jam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam * sugiat, non desistimus; sed planè nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum. Nam eùm in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquëtia majore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione, agere potuerit, eum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. * Marcellinum tibi esse iratum scis. is, hac regia causa excepta. cæteris in rebus se acerrimum tui defensore fore ostendit. Quod dat, accipimus: quod instituit referre de * religione, & sapè jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est: nam hæc idibus manscripsi, Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit ut regem reducas: * quod commodo reip. facere possis ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit: nec excludit Pompeium; censet enim etiam ex iis, qui * cum imperio sunt: Bibulus tres legatos ex iis qui privati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares, præter * Servilium, qui omnino reduci negat oportere, & Volcatium, qui, Iupo referente. Pompeium decernit, & Afranium, qui assentitur Volcatio. quæ res auget * suspicionem Pompeii voluntatis, nam advertitur, Pompeii

familiare affentire Volcatio. Laboratur vehementer: inclinata res est. * Libonis & Hypsæi non obscura concuratio & contentio, omniumque Pompeii familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, * non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. * Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis ac domesticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam à consularibus exagitatis, & in summam * invidiam adductis, ita versamur. Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentis tui cognoscent. si * esset in iis fides in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

ARG. Scribit, quid actum sit in senatu de causa regia; offendit de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere, tribuni plene quid molire contra possint prouisum esse.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. Lentulo.

IDibus Ian. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione * Lentuli cos. & Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visum sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut breviter sententias diceremus, videbatur enim * reconciliata nobis voluntas senatus esse; quod tunc dicendo

tum singulis appellandis rogandisque perspexeram. Itaque, quum sententia prima * Bibuli protiatata esset, ut tres legati regem reducerent: secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres: tertia Volcatii, ut Pompeius reduceret: postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur, quatenus de * religione dicebat, cuique rei jam oblitum non poterat Bibulo assensum est: de tribus legatis, frequentes jerunt in * alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompeio retulisset, contendere coepit, ante se oportere discessionem facere, quum consules. ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & nova consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant; id quod est factum: perspiciebant enim, in Hortensii sententiam * multis partibus plures ituros, quamquam aperte Volcatio assentirentur, multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis, nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus, & ego eo die casu apud Pompeium coenavi; nocturnusque tempus hoc magis idoneum quam unquam antea, quod post * tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. * quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis; cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jam pridem a certis hominibus, non invito rege ipso consiliariisque ejus, esse corruptam. Hec scripsi ad * xvi. Kal. Feb. ante lucem, eo die senatus erat futurus, nos in senatu (quemadmodum spero)

dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Quod ad * popularē rationem attinet hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie quàm hæc scripsi senatus auctoritas gravissima intercesserat; cui cum * Cato & * Caninius intercessissent, tamen est per scripta, eam ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus, quidquid erat actum, scribam ad te: & ut quàm rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

ARG. Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarum quatuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus: ut bonum virum et dignum qui commendetur: ut a quo item rei, de qua scribimus: denique ut beneficii nostra rem futurum, simulque nos ipsos significemus, quæ in hac epistola non planè omnia sunt expressa.

Commendatoria.

Cicero S. D. Lentulo.

Aulo * Trebonio, qui in tua provincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos utor valdè familiariter. is cum antea semper & suo * splendore, & nostræ cæterorumque amicorum commendatione, gratissimus in provincia * fuit: tum hoc tēpore, propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem, vehementer confidit his meis litteris se apud te gratiosum fore. Quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo: commendoque tibi ejus omnia negotia, liberos, procuratores, * fami iam: in primisque quæ T. * Ampius de eius re decreverit, ea comprobe, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelli-

gat nostram commendationem non vulgarem fuisse,
Vale.

ARG. Laudat officium suum, tum subiungit de calumniis
adversariorum, per quos steterit, quo minus res confice-
retur. A senatu ostendit se bene sperare, sed cum habi-
tum iri non nisi post multos dies, vix tunc in ultimo lo-
co, senatum & populum bene sentire de Lentulo signi-
cat.

Narratoria.

Cicero S. D. Lentulo.

4

Ad xv. Kal. Febr. cum in senatu pulcherrimè sta-
remus, quòd jam illam sententiam Bibuli de tribus
legatis pridie ejus diei fregeramus, unumque certa-
men esset relictum, * sententia Voleatii, res ab ad-
versariis nostris extracta est variis calumniis. cau-
sam enim frequenti senatu, in magna * varietate,
magnaque invidia eorum, qui à te causam regiam
aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum ha-
buimus * Curionem, Bibulum multo justiore pen-
nè etiam amicum. Caninius & Cato negarunt se le-
gem ullam ante * comitia esse laturus. Senatus haberi
ante Kal. Feb. per legem * Pupiam (id quod scis) nò
potest: neque mense Feb. toto nisi perfectis aut re-
jectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi R.
à tuis invidis atque obtrectatoribus nomen * indu-
ctum fictæ religionis; non tam ut te impedirem, quàm
ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexan-
driam vellet ire: dignitatis autem tuæ nemo est quin
existimet habitam esse rationem ab senatu. Nemo
est enim qui nesciat, quo minus discessio fieret, per
* adversarios tuos esse factum, qui * nunc populi R.
nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si
qua

qua conabantur agere: satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut jam sine vi agere possint. * Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum, injuria scribendum mihi esse arbitror, quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam nullam partem videar tuorum meritorum assecutus; aut de aliorum injuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate * magistratum, præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare; te & senatus & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARG. Sæpè exorditur à commemoratione officii sui, subiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur. Causam regiam à Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. Lentulo.

§

Tametsi nihil mihi fuit optatius quàm ut primùm abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam professionem consecuta esse, ut & meam & cæterorum erga te fidem & benevolentiam absens * experire. Te autem videre & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea * salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maximè consilio, studio, labore, gratia de causa regia nitere-mur, * subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia imp. diret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione, quan-

quam omnia sunt metuenda, nihil magis quam perfidiam timemus, & Catoni quidem, quoquo modo se res habet profectò resistimus. De Alexandrina re, causaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulatè satisfacturum, sed vereor aut *eripiatur nobis aut deferatur: quorum vtrum minus velim, non facile possum existimare. Sed si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: vt neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad *cum deferri, ad quem prope jam delatum esse existimatur à nobis agerentur omnia diligenter: vt neque, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. *Tuæ sapientiæ magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem & dignitatem tuam in virtute atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positam existimare, si quid ex ijs rebus, quas tibi * fortuna elargita est, non nullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi, vtorque ad omnia Q Selicio, neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.

Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te & litteris multorum, & nuntijs cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Postea quàm Pompeius apud populum ad VIII. id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore convitioque jactus est, in senatuque à Catone asperè & acerbè, omnium magno silentio, est accusatus; visus est mihi vehementer esse perturbatus. Ita que Alexan-
dri-

drinā causa quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit senatur, nisi id quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, vt, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, vt à Pompeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se atque abjectum fore, * proficiscatur ad te, quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulum modo ostenderit tibi placere, faciet, sed nostri hominis * tarditatem & taciturnitatem, nos tamen nihil quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Cæteris iniurijs quæ propositæ sunt à Catone, facilè vt spero, * resistemus, amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium & Lucullum, cæteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti magnoque sis. speresque fore vt fracto impetu * leuissimi hominis tuam priuam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

ARG. Tota videtur esse consolatoria epistola, consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum in exilium pulsus, ad extremam in patria, & dignitatem recuperavit, & breuis est epistola, quia Pullio ad Lentulum ibat omnia narraturus.

Consolatoria.

Cicero S. D. Lentulo.

6

Quæ gerantur, accipies, ex * Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maximè * scilicet cōsolatur spes, quod valde suspicor fore, vt infringatur hominum improbitas, & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, quæ debilitantur cogitationes & inimicorum & * proditorum.

Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. nam, et si minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non time- rim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. * Illustrabit (mihi crede) tuâ amplitudinem hominum injuria. * à me omnia sum- ma in te studia officiaque expecta, non fallam opi- nionem tuam. Vale.

ARG. Lentulo i litteris respondet: de Alexandrina re scribit qui à Pompeio ipsique videatur, ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientiæ permittat. Adiungit de Milone & Claudio, de statu reip., de filia nuptiis.

Nuntiatoria.

Cicero s. D. Lentulo procos.

7

Legi tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum ti- bi esse quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspi- cias, quorum alterum mihi, ut te plurimum dili- gam, facere necesse est, si volo * is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter, ut quoniam in- tervallo locorum & * temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quam sepius simè colloquar. quod ti rarius fiet quam tu expectabis, id erit, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam teme- rè committere, quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem; non prætermittam. Quod scire vis, quà quisq; in te fide sit & voluntate: difficile dictu est de singulis. unum illud audeo, quod antea tibi sæpè significavi, nunc quoque, re perfe- cta & cognita, scribere: vehementer quosdam ho- mi-

mines, & eos maximè, qui te & maximè * debuerunt & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & * nostri quondam, fuisse rationem, ut quos tu reip. causa læseras, palam te oppugnarent: quorum * auctoritatem, dignitatem, voluntatèque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucillum: ex magistratibus autem L. * Racilius & fide & animo in te singulari. Nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem * beneficii tui fortasse plerisque officii maiorem auctoritatem habere videatur quàm sententiæ. præterea quidem de consularibus * nemini possum aut studiū erga te aut officii aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum sæpissimè, non solum à me provocatus, sed etiam sua * sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpè in senatu fuisse: cui quidem litteræ tuæ, quas proximè miseras, quod facile intellexerim, per jucundæ fuerunt. Mihi quidem humanitas tua, vel summa potius sapientia non jucunda solum, sed etiam admirabilis visa est. virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum * liberalitate devictum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te abs se abalienatum, illa epistola retinuisti, qui mihi cum semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore * Caniniano: tum verò lectis tuis litteris perspectus est à me toto animo de te ac de tuis ornamentis & commodis cogitare. Quare, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo te sæpe communicata, de illius ad te sententiâ atque auctoritate scri-

scribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis * iratorum hominum studium, quàm constantis senatus consilium esse videatur, te posse perspicere, qui Ciliciam * Cyprumque teneas, quid efficere & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam atque Ægyptum tenere possis, esse & tuæ & nostri imperii dignitatis, Ptolemæide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe atque exercitu proficisci Alexandriam: ut, cum eam pace præliis que firmaris, Ptolomæus redeat in regnum ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio * censuit, & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi: & nobis probatur, ut ex eventu homines de tuo consilio exultimuros videremus: si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter: si ali quid esset * offensum, eosdem illos, & cupidè, & temerè fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quàm tibi, cujus prope in * conspectu Ægyptus est, judicare. nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni * potiri, non esse cunctandum; si dubium, non esse conandum, illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis, cum redieris, ab omnibus collaudere, ostensionem esse periculosam propter interpositam * auctoritatem, * religionemque video: sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium nõ tam ex consilio tuo, quàm ex eventu homines esse

facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur, placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent fidem suam præstiuisset, & auxiliis eum tuis, & copiis adiuuaces? eam esse naturam, & regionem * provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuv. ndo confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid *, es, quid causa, quid tempus ferat, ut facillimè, optimeque perspicias: quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitat. Clodii gratularis; minimè miramur te * tuis, ut egregium artificem præclaris operibus lætari, quemquam est incredibilis hominum perversitas; (graviori enim verbo uti non libet) qui nos quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienaverunt, quorum malevolentissimis obrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturna que * sententia propè jam esse depulsos: nō nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis poterat utrumque præclarè, si esset fides, si gravitas in hominibus * consularibus, sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in repub. nostra delectet, quàm splendor offendat. Quod èd liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed jam olim nascenti prope nostri & laudi, dignitari, virtutique præfuisi: simul quod video, non ut ante hac putabam, * novitati esse invidiosum meæ: in te enim homine omnium * nobilissimo similia invidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altiùs certè noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam; multum enim interest, vtrum laus imminua-

tur an salus deferatur. me meæ tamen ne nimis pæ-
 niteret, tua virtute perfectum est. * curasti enim,
 ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam
 demptum de fortuna videretur. Te verò * moneo,
 cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut om-
 nem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fui-
 sti, omni cura, atque industria consequare; magni-
 tudinemque animi tui, quam ego semper sum ad-
 miratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cu-
 jusquam injuriâ. magna est hominum opinio de te,
 magna commendatio * liberalitatis, magna memo-
 ria consulatus tui. hæc profectò vides, quantò ex-
 pressiora, quantoque illustriora futura sint, cum ali-
 quantum ex provincia, atque ex imperio laudis ac-
 cesserit. * quamquam te ita gerere volo, quæ per
 exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc
 multò ante meditare, huc te pares, hæc cogites, ad
 hæc te exerceas, sentiasque id, quod quia semper
 sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te fa-
 cillimè posse * obtinere summum atque altissimum
 gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne
 tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me
 ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus
 admonendum putarem, ut considerares in omni re-
 liqua tua vita quibus * crederes, quos caveres. Quod
 scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dis-
 sensio est, sed contentio dispar, nam * qui plus opi-
 bus, armis, potentiâ valent, profecisse tantum mihi
 videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut
 jam auctoritate plus valerent. itaque perpaucis
 adversantibus omnia quæ ne per * populum qui-
 dem sine seditione se assequi posse arbitrabantur,
 per senatum consecuti sunt: nam & stipendium Cæ-
 sari * decretum est, & decem legati: & ne lege *

Sempronia succederetur, facile perfectum est, quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic reipub. non delectat: scribo tamen ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi, id ut tu * rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi * de filia, & de Craspede gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum eximia spe summæ virtutis adolescentem, cum cæteris artibus, quibus * stumisti semper ipse, tum in primis imitatione tui sæ erudias, nulla enim erit hæc præstantior disciplina, quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit semperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus. Vale.

ARG. Tota est epistola contra mores immutatos, & hoc artificiosè ut intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Narratoria.

Cicero S. D. Lentulo procos.

3

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Põpeius suscepit, optimè ex * Emplatorio, cognosces, qui nõ solùm inter fuit his rebus, sed etiã præfuit; nequillum officium, erga te hominis * amatissimi, prudentissimi prætermittit: ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint non facile est scribere: sunt quidè certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum etate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & virtute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasq; cogit, me ad ei^o*

rationes adjungo, quem tu meis rationibus tibi esse adjungendum putasti sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum, deponere: verum tamen ipse me conformo ad ejus voluntatem à quo * honestè dissentire non possum; neque id facio, ut forsità quibusdam videor, simulatione tantum enim animi inductio, & me hercule amor erga Pompeium apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt; & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta, & vera videantur, neque, ut ego arbitror, errarent ne * adversarii quidem eius, si cùm pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui vel maximè concedant omnes, ut vel ea defensam, quæ Pompeius velit, vel taceam; vel etiam, id quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam litterarum: quòd profectò faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit, quæ enim proposita fuerant nobis, cū & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep. * capeſſenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam aut assentiendum est nulla cum gravitate * paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, ut jam de tua quoque ratione meditare, commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est: quod ii qui potiuntur rerum præſtaturi videntur, si * quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint, dignitatem quidem illam consularem fortis, & cōſtātis senatoris; nihil est quod cogitemus: amissa est, culpa eorum, qui à senatu & * ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, rever-

tar, Pompeium tibi valde amicum esse cognovi: & eo tu * consule, quantam ego perspicio, omnia quæ voles, obtinebis. quibus in rebus, me ille sibi affixum habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur: neque enim verebor, ne sim ei molestus, cui jucundum erit etiam propter idipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertinet; quæ mihi non carior sit, quàm meæ res omnes. Idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satis facere possum, te quidem ipsa ideò mihi * non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. expectabantur litteræ tuæ: de quibus eram jam cum Pompeio locuti: quæ si erunt, allatè nostrum studium extabit in * conveniendis magistratibus. & senatoribus. cætera quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm * debemus. Vale.

ARG. Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causas exponit consilii sui, & ostendit velle se rationem tam salutis habere, quam dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optimè meritis honestè dissentire non potest, Pompeium autè maxime significat.

Cicero S. D. Lentulo procos.

Pejucundæ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam benevolentiam? cum illud ipsum gravissimum & * sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Quòd autè grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem abundantia quadà amoris, ut etià grata sint ea:

quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo te juncti fuimus, & una & Romæ fuisset, nam in eo ipso quod te ostēdis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego à te vehementer exspecto, in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reip. floruisse scimus de qua, ostendam equidem pauldò post qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quæ quæris. sed certè & ego te * auctore amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non * imperitissimo. fideli quidem, & benevolo certè usus es: quamquam tua quidem causa te esse * imperatorem, provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor sed cetè, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & præstantiores præfens capere potuisses: in eis verò ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius * actionis amplitudinē & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem, quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimū tractam illam, & debilitatam vim suam contulit, * nostram vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus expertum, quam etiam in tuis: tamen in * molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercēde, quam ego * maximo dolore cognoram: de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari: ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum me cū Cæsa-

fare, & cum Appio esse in * gratia; teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem, scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim; quod tibi ut planius exponam, alius paulo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego * me, Lentule, initio, rerum atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipub. restitutum putabam &, quoniam tibi incredibilem * quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reip. quæ te in me restituendo multum adjuisset, eum certè me animum merito ipsius debere arbitrabar, quæ antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule * audivit & tu in nostris sermonibus, colloquutionibusque ipse vidisti, etsi jam primis temporibus illis, multis rebus, meus offendebatur animus, cum, te agente de reliqua nostra dignitate aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam: nam neque de monumentis meis ab iis adjutus * es, à quibus debuisti, neque de vi nefaria, quæ cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis eam voluntatè, quæ expectaram, præstitere. Quæ cum * viderem, (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, * quæ fecerant. itaque, quamquam & Pompeio plurimum, te quidem ipso prædicatore ac teste, debebam; & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam: tamen, non

reputans quid ille vellet in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente C. n. Pompeio: cum, ut * laudaret P. Sextium, introisset in urbem; dixissetque testis Vatinius, me, fortuna & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse coepisse; dixi, me eam * Libuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victoribusque anteferre: dixique eodem teste alio loco, eodem esse qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius * tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum, neque verò hac in causa modo, sed constanter sæpè in senatu. quin etiam, Marcellino & Philippo cos. Nonis April. mihi est senatus assensus, ut de * agro Campano, frequenti senatu, Idibus Maji referretur. num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci * temporum meorum, & meminisse actionum? hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. nam hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam & in Africam profectus est: eoque itinere * Lucam ad Cæsarem venit: ubi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe, qui etiam Ravennæ Crassum antè vidisset, ab eoque in me esset incensus. sane molestè Pompeium id ferre constabat: quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quàm Luca discesserat, convenisset, Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter

egeris; dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondisti. quid multa? questus est graviter: sua merita commemoravit: quid egisset sepius de * actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit; seque quæ de * mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cujus causam dignitatemque mihi ut commendaret rogavit; ut eam ne oppugnarem, si inollem aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; & cum antè tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, * ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem; collegi ipse me, & cum ipsa quasi rep. sum collocatus; ut mihi, tam multa pro se perperato atque perfundo, concederet, ut officium meum, memoremque in bene meritos animum fidemque fratris mei prestarem; eumque quem bonum civem semper habuisset, * bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus sentis que omnibus, quæ * Pompeium videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperque sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multò magis * illud, quod inimicum meum, meum autem? immò verò legum, iudiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium, sic * amplexabatur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsentem, osculabantur, non illi quidem ut mihi * stomachum facerent, quæ ego funditus perdidit, sed certè ut facere se arbitrantur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circûspectis rebus omnibus, rationibusq; subdactis,

summam feci cogitationum mearum omnium : quam
 tibi , si potero , breviter exponam. Ego , si ab im-
 probis & perditis civibus rep. teneri viderem , si-
 cut & * meis temporibus scimus , & nonnullis *
 aliis accidisse accepimus ; non modo præmiis , que
 apud me minimum valent , sed ne periculis quidem
 compulsus ullis , quibus tamen moventur etiam for-
 tissimi viri , ad eorum causam me adjungerem , ne si
 summa quidem eorum in me merita constarent. *
 cum autem in repub. Cn. Pompeius princeps esset,
 vir is , qui hanc potentiam & gloriam maximis in
 rep. meritis præstantissimisque rebus gestis esset
 consecutus , cujusque ego dignitatis ab adolescentia
 fautor , in * prætura autem , & in consulatu adju-
 tor etiam extitissim ; cumque idem auctoritate & sen-
 tentia per se , consiliis & studiis tecum me adjuvis-
 set ; meumque inimicum , unum in civitate haberet
 inimicum : non putavi , famam inconstantia mihi per-
 timescendam ; si quibusdam in sententiis paullum
 me immutassem , meamque voluntatem ad summi
 viri , de meque optimè meriti dignitatem aggregas-
 sem. in hac sententia complectendus erat mihi Cæ-
 sar , ut vides , in conjuncta & causa & dignitate.
 hic multum valuit cum * vetus amicitia , quam tu
 non ignoras mihi , & Quinto fratri cum Cæsa-
 re fuisse ; tum humanitas ejus ac liberalitas , bre-
 vi tempore & litteris & officiis perspecta nobis &
 cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me
 movit : que mihi videbatur contentionem , præser-
 tim maximis rebus à Cæsare * gestis , cum illis vi-
 ris nolle fieri , & , ne fieret , vehementer recusare.
 Gravissimè autem me in hanc mentem impulit
 & Pompeii fides , quam de me * Cæsari dederat,
 & fratris mei , quam Pompeio. Erant præterea hæc

animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. QVALES in repub. principes essent tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus ea * fundamenta jacta ex * Kalendis Ian. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, Nonis Dec. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem & Bibulum * eos. cum sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum ferè sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam ceteriore cum imperio * obtineres; neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditio- num servos ac ministros, jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa, in mediam contentio- nem dissensionemque civilem. quo in discrimine, cum * mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, * singularis bonorum omnium consensus in me tuendo extitisset; non dicam, quid acciderit; (multorum est enim & varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. in quo, ut jam sit in iis culpa qui me non defenderunt; non minor est in iis, qui * reliquerunt. & si accusandi sunt, qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium jure laudandum est, quòd meos cives, & à me servatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objeci * noluerim; declarariq; maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum * afflicto excitare potuissent. quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti atque tenuisti. Quæ in causa non modò non negabo, sed etiam semper & me-

minero, & prædicabo libenter. usus es * quibusdam
 nobilissimis hominibus fortioribus in me restituen-
 do, quam fuerant idem in tenendo. qua in sententia
 si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum
 salute mea recuperassent. recreatis enim bonis viris
 consulatu tuo, & constantissimis atque optimis *
 actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio præsertim
 ad causam adjuncto, cum etiam Cæsar, rebus ma-
 ximis gestis, singularibus ornatus, & * novis ho-
 noribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus
 ordinis adjungeretur; nulli improbo civi locus ad
 remp. violandam esse potuisset. sed attende quæ so-
 quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrum
 religionum: qui non pluris fecerant Bonam deam,
 quam tres * sorores, impunitatem est eorum sententiis
 alicutus: qui, cum * tribunus pl. pœnas à seditioso
 cive per bonos viros iudicio persequi vellet, exem-
 plum præclarissimum in posterum vindicandæ sedi-
 tionis de rep. sustulerunt; idemque postea non meum
 monumentum, (non enim illæ manubiæ meæ, sed
 operis locatio mea fuerat, monumentum verò se-
 natus) hostili * nomine, & cruentis inustum litte-
 ris esse passus sunt. qui me homines quod salvum esse
 voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem,
 non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed
 etiam, ut * alyptæ, virium & coloris rationem
 habere voluissent. nunc, ut Apelles Veneris caput,
 & summa pectoris politissima arte perfecit, reli-
 quam partem corporis inchoatam reliquit: sic, qui-
 dam homines * capite meo solum elaborarunt, re-
 liquum corpus imperfectum ac rude reliquerunt.
 in quo ego spem fesseli non modo invidorum, sed
 etiam * inimicorum meorum! qui de uno acerrimo
 & fortissimo viro, meoque iudicio, omnium

magnitudine animi & constantia præstantissimo, Q. * Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dicti. tant fracto animo & demisso fuisse. est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curarit, eum ob id ipsum fractum fuisse animo: in quo cum omnes homines tum M. illum * Scaurum, singularem virum, constantia & gravitate superasset. sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum; cum resp. majorem etiam mihi animura, quàm umquam habuissem. daret; quæ jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule comitiis * centuriatis, cunctis ordinibus hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque verò ego mihi postea quidquam assumpti, neque hodie assumo, quod quèquam * malevolentiisimum juve possit offendere. tantùm enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem & speciem hujus vitæ intuentur, sollicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscure queruntur in meis sententiis. quibus ornem Casarem, * quasi desciverim à pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulò antè proposui, tum hoc non in postremis, de quo ceperam exponere. non offendes eundem honorû sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, non numquàm postea interruptus, & * afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc

ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solum fronte atque vultu, quibus simulatio facillimè sustinetur, ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam * sententia sæpè jam * tabellaque docuerunt. itaque tota jam sapientium civium, qualem me & esse & numerari volo, & sententia & voluntas mutata esse debet. id enim jubet * idem ille * Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: TANTVM contendere in repub. quantum probare tuis civibus possis: vim neque * parenti, neque patriæ afferre oportere, atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reipub. fuisse, quòd, cùm offendisset populum Atheniensem propè jam desipientem senectute; cumque eum non persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset: cùm persuaderi posse distuderet, cogitas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque desiciente populo, * neque integra te mihi ad consulendum capefferem ne reipub. implicatus tenebar. sed lætatus tamen sum, quòd mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuius bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & divina Cæsaris in me, * fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur, sic enim te existimare velim; cùm à * vobis meæ salutis auctoribus * discesserim, neminem esse, cujus officii me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiã gaudeã. Quod quoniã tibi exposui; facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio & de Crasso requiris. Nã de Appio quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehèdere; gaudeo tibi consilium probari meum. De * Vatinio autè, primum reditus intercesserat in gratiã per Põpeium, sta-

tim ut ille prætor est factus, cùm quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius lædendi causa, quam defendendi atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira * contentio est consecuta, cur autem laudarem, peto à te, ut id à me nève in hoc reo, nève in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cùm veneris; tametsi possum vel absenti. recordare enim quibus laudationem * ex ultimis terris miseris. ne hoc pertimueris. nam à me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. sed tamen defendendi Vatini fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio, cùm illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunuchò parasitus suaderet militi.

„ Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam

„ Continuum, si quando illa dicet, Phædriam

„ Comesatum intromittamus: tu Pamphilam

„ Cantatum provocemus si laudabit hęc

„ Illius formam: tu hujus contra, denique

„ Per * pro pari referto, quod eam mordet.

sic petivi à iudicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines, & de me optimè meriti nimis amarent inimicum meum, meque inspectante sæpè cum in senatu modò severè seducerent, modò familiariter atque hilarè amplexarentur, quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi * alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacescitis leviter repungere. neque solum dixi, sed etiam sæpè facio, diis hominibusque approbantibus. Habes de Vatiniò; cognosce de Crasso. Ego, cùm mihi cum illo magna jam gratia esset; quòd ejus omnes gravissimas injurias, communis cõcordiæ causa, voluntaria quadam oblivione contriveram; repentinam eius defensionem Gabinii, quem proximis

superioribus diebus acerrimè oppugnasset, tamen si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem; sed, cum me disputantem, non lacescentem, lesisset, exarsi, non solum præsentem, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud * odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidem homines, & iidem illi, * quos sæpè nuntu significationeque appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reip. qualis fuisset, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam * foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros. quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur; cumque Pompeius ita contendisset, ut nihil unquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Cæsarque per litteras maxima se * molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, panè à meis laribus in provinciam est profectus. nam cum mihi * condixisset, cenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. quam obrem ejus causam, quod te scribis audisse magna illius commendatione susceptam, * defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem causamque defenderim; quique meus in rep. sit pro mea parte capeffenda status. de quo sic velim statuas; me hæc eadem sensurum fuisse; si mihi integra omnia hoc libera fuissent. nam neque

pugnandum arbitraret contra tantas opes: neque delendum, etiam si id fieri posset, * summorum civium principatum; neque permanendum in una sententia, conversis rebus, * ac bonorum voluntatibus immutatis; sed temporibus assentiendum. NV M Q V A M enim præstantibus in rep. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permanſio, sed ut in navigatio tempeſtati obſequi * artis eſt, etiam ſi portum tenere non queas; cum verò id poſſis, mutata velificatione, aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis, potiùs, quàm, commutato, quò velis, tamen pervenire: ſic, cum omnibus nobis in adminiſtranda rep. propoſitum eſſe debeat, id quòd à me ſapiffimè dictum eſt, cum dignitate otium; NON idem ſemper dicere, ſed idem * ſemper ſpectare debemus. Qui nobis, ut paulò antè poſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſſima; tamen in rep. non alius eſſem atque nunc ſum. cum verò in hunc ſenſum & alliciar * beneficiis hominum, & compellar injuria; facilè * patior ea me de rep. ſentire ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam rei p. rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago ac ſapiùs, quod & Quinctus, frater meus, * legatus eſt Cæſaris; & nullum meum minimum dictum, non modò factum, pro Cæſare interceſſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. itaque ejus omni & gratia, quæ * ſumma eſt, & opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuiſſe videor hominum perditorum de me conſilia frangere, niſi cum præſidiis iis, quæ ſemper habui, nunc etiam * potentium benevolentiam conjunxiſſem. His ego conſiliis ſi te præſentem habuiſſem, ut opinio mea fert, eſſem uſus eiſdem. novi enim tem-

perantiam & moderationem nature tue : novi animum tum mihi amicissimum, tum * nulla in ceteros malevolentia suffusum, contraque cum magnum & excelsum, tam etiam apertum & simplicem. vidi ego quosdam in te tales, quales tu eisdem in me videre potuisti. quæ me moverunt; movissent eadem te profectò, sed quocumque tempore mihi potestas presentis tui fuerit, * tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eadem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. me quidem certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium * socium * comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementiùs, te de me optimè meritum esse, latere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas * Menocrito dabo, neque ita multæ. ut * pertimescas. scripsi etiam, (nam etiam ab orationibus disjungo me ferè, referoque ad mansuetiores musas, quæ me maximè, sicut jam à prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, * quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione ac dialogo, de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à * communibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. scripsi etiam veribus tres libros de * temporibus meis; quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis. * sed quia verebar non eos, qui se lesos arbitrarentur, (etenim id feci parcè, & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare quos ta-

men ipsos libros, si quem, cui rectè commitam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem *partem vitæ consuetudinisque nostræ totam ad te defero, quântum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus; id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amati, libentissimè conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri, *rogari verò sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore ætate, quòd morbo impeditus in * Ciliciam non transferis, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus verè existimet, adjuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis & * exercitationibus velim quàm familiarissimè certiozem, & quam sapeisimè facias; existimesque neminem cuiquam neque cariorè, neque jucundiorè unquam fuisse, quàm te mihi; idque me, non modò ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut * posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiã in senatu palàm, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibi que successurum: * legè curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quo ad in urbem introisset. ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt qui putent posse te non decedere, quòd sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam qui, si decedas,

à te*relinqui posse qui provinciæ præsit. mihi non tam de iure certum est, (quamquam ne id quidem valdè dubium est)quàm illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, * liberalitatem, qua te scio libentissimè folere sui, pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere; præsertim cùm sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrumque puto meum esse, & quod sentiam, ostendere, & quod feceris defendere.

SCRIPTA jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatè tuam non potui non probare. felicitate autem, quod vellè, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornaisti, rem aut voluntatem offenderes, e quidè non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum, scis, quàm grauitè inimici illi ipsi * Q. Scævola fuerint. tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

ARG. Iocosa est epistola, & salibus referta, unum extra jocum, se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti, de officii in ipsum.

Locatoria.

M. Cicero S. D. L. Valerio jurisconsulto.

IO.

* CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio; præsertim cùm his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas, & ibi malis esse, vbi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videre, quamquam qui istinc nunc veniunt, partim te

* fu-

superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas; partim contumeliosum, quòd malè * respondeas. Sed eum cupio tecum coram joculari. quare, fac, ut quam primum venias: neque in Apuliàm tuam accedas; ut possinus, salvum venisse, gaudere. nam, illò si veneris, tãquam Vlysses, cognosces tuorum * neminem. Vale.

M. T. CICE RONIS

EPISTOLARVM
AD CURIONEM
ET ALIOS.

LIBER II.

ARG. Quatuor partes habet hæc epistola. primum, accusatus à Curione quòd minus sæpè scriberet, excusationem affert cum officii sui commemoratione, deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex ejusdem dignitate lætitiã narrat, tertio loco ad laudem & virtutem hortatur, postremò, commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam hæc omnes epistolas ad Curionem questorem. præter ultimam, quæ incipit, Sera gratulatio: quã scripsit in provincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero S. D. C. * Curioni.

QVAMQVAM me nomine negligentia suspectum tibi esse doleo: tamen * non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quã jucundum, requiri: præsertim cum, in quo accusabar, culpa vacarem; in quo autem desiderare te significabas meas litteras. præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem & optatum amorem tuum. equidè neminè prætermisi, quem quidem ad te per veterum putarem,

rem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam inferibendo * impiget, quam ego? à te verò bis terve ad summum, & eas per breues accepi. quare si iniquus es in me iudex; condemnabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles; te mihi * æquum præbere debebis. Sed de litteris hæctenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam; præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. * Ego, te abfuisse tam diu à nobis, & doleo, quòd carui fructu jucundissimæ consuetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus, quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. * Tanta est expectatio vel * animi, vel * ingenii tui; ut ego te obsecrare obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus * revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio: te * rogo, ut memineras, quantæcunque tibi accessiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consiliis paruisses: quare hoc animo in nos esse debbis, ut ætas nostra jam * ingravescens, in amore atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

ARG. Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco po. licetur.

Cicero S. D. Curioni.

GRAVI teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro, qui suis laudibus, tum verò te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te antè * videret, quàm è vita discederet.

ret. sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium dii fortunent. me certè habebis, cui carus æquè sis, & per iucūdus, ac fuisse patri. Vale.

ARG. Dissuadet à muneribus dandis in funere patris, dari autem populo solebat gladiatorium munus.

Cicero S. D. Curioni.

3

* RVP *Æ* Studium non fuit declarandorum munerū tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquā tuorum, quidquam te absente, fieri, quod tibi, cū venisse, non esset integrum, meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eā meditare, imparatum te offendā; coramque contra * istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiā adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit possis meū recordari * Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt in rep. amplissima, consequi possis, quàm muneribus; quorum neque facultatem quisquam admiratur; (est * enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. quare omnē hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaque à te expectari, quæ à summa virtute summoque ingenio expectanda sunt. ad quæ si es, ut debes, paratus; quod ita esse confido; plurimis maximisque * muneribus & nos amicos. & cives tuos universos, & rep. afficies. illud profectò cognosces, mihi te neque cariorem, neque iucundiorē esse quemquam. Vale.

ARG. Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quòd, ex oriente jam bello civili, time, ne se ad improbos cives, deserta rep. conferat: quod evenit, grandi enim ære alieno à Cesare liberatus, à senatu ad populum transit.

Cicero S. D. Curioni.

4

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra aut ipsorum inter esset. hujus generis litteras à me profectò non expectas: tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores & nuncios; in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant, unum familiare & jocosum; alterum severum & grave. utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per litteras? civem me herculè non puto esse; qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep. atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nunc sentio velim * scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea * clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu unare facillimè vinctes. si hoc statueris, quarum laudum gloriam ad amaris, quibus * artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem: & hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed restificandi amoris mei. Vale.

ARG.

ARG. Gratulatur Curioni, quòd & Romæ non sit, ubi multa contra remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur. postremò eum ad suscipiendam remp. hortatur.

Cicero S. D. Curioni.

HÆC negotia quò modo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi, et si. ubicumque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es * navi: tamen, quod abes, gratulor; vel quia non vides ea, quæ nos, vel quod excelsò & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum & civium conspectu: quæ ad nos nec * obscuro, nec * vario sermone, sed * & clarissima & * una omnium voce perfertur. Vnum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam, quòd mirabilis est expectatio reditus tui non quòd verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed me herculè, ne, cum veneris, non habeas jã quòd cures. ita sunt omnia debilitata jam propè & extincta. Sed hæc ipsa, nescio, rectè ne sint litteris commissa. quare cætera cognosces ex aliis. Tu tamen, si ve habes aliquam spem de rep. si ve desperas; ea * para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive ac viro debent, quisit temp. afflictam & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in veterem libertatem ac dignitatem vincaturus. Vale.

ARG. Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus, & ut impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

Commendatoria.

Cicero S. D. Curioni.

NONDVM * erat auditum, te ad Italiam advētare, cum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum

his ad te litteris misi: sed tamen, cùm appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex * Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has ad te quàm primùm perferri litteras magnopere vellemus. * Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent; * verecundus à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene * meritum putet; ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potiùs, quàm beneficii loco numerare videatur. sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum * temporum clarissima & maxima extiterunt; EST-
 QVE animi ingenui, tui multum debeas, eidem * plurimum velle debere: non dubitavi id à te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum maximeque necessarium, neque enim sum veritus ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem: * cùm præsertim * considerem, nullam esse gratiam tantam, quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandoque illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locavi: * statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ * curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honos ejus: in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. habemus hæc omnia bonorum studium conciliatū ex tribunatu, pro-
 ter

ter nostram, ut spero te intelligere, causam; vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam * munerum liberalitatemque naturæ; juventutis & gratiosorum in suffragiis, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: nostram suffragationem si minùs potentem, at probatam tamen & iustam * debitam, & propterea ea fortasse etiam gratiosam. dux nobis & auctor opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam & quasi gubernator. * qui si ex omnibus unus optandus esset, quæ tecum conferre possemus, non haberemus. quamobrem, si * me memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, exittimare potes; si dignum denique tuis beneficiis judicas: hoc à te peto, ut subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, vel, ut veriùs dicam propè salutem tuum studium dices. De ipso * T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benevolentię erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem mihi * verò tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in * salute. Ego, ni te videre scirem, cum hæc ad te scriberem, quantum officii sustinerem, quantum mihi esset in hac petitione Milonis, omni non modò contentione, sed etiam dimicatione elaborandum; plura scriberem nunc tibi omnem rem atque * causam, meque totum commendo atque trado. unum hoc sic habeto; si à te hanc rem impetraro, me panè plus tibi, quam ipsi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in quâ præcipuè sum ab illo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia jucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARG. Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul, gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni civis officium, de sacerdotio Curionis quiddam interserit: postremò rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad provinciam administrationem patiatur.

Excusatoria, & Gratulatoria.

Cicero procos S. D. Curioni trib. pl.

7.

SERA gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. longè enim absum: audio serò. sed & tibi gratulor: & ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. nemo est, qui sapientius tibi suaderi possit te ipso. numquam labere, si te audies. * non scribo hoc temere. cui scribam, video. novi animum, novi consilium tuum. non vereor, ne quid timidè, ne quid * stultè facias; si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reip. tempus non incideris, sed veneris, (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum volùtates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quid cogites. sed, amabo te, cura & cogita, nihil novi, sed illud idem, quod in initio scripsi. tecum loquere; * te adhibe in consiliũ; te audi; tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facilè inveniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit: Dii immortales, cur ego non * adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tamen hoc minimè tibi deest; sed tamen efficeret magnitudo & vis amoris mei, consilio te ut possem juva-

re. Scribam ad te plura aliàs, paucis enim diebus erā missurus domesticos tabellarios : ut quoniam sanè * feliciter, & ex mea sententia remp. gelsimus, unis litteris totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De * sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quanque difficili in re atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Thrasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro, ne * patiari mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. presens tecum egi. cum te tribunum pl. isto anno fore non putarem. itemque petivi sæpius per litteras, sed tum quasi à senatore nobilissimo & adolescente graciosissimo, nunc à tribuno pl. & à Curione tribuno; non ut decernatur aliquid novi, quod solet esse difficilius; sed ut ne quid novi decernatur: & ut S. C. & * leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua * profectus sum. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Leviter Caelium objurgat, qui commendarium militis refertum levisimis rebus, tum hortatur ad amicitiam Pompeii, emergente iam belli civilis initio, addit de suo in provinciam itinere in extremo, ne sibi provincie tempus prorogetur.

Objurgatoria. Hortatoria, Commendatoria.

Cicero procos. S. D. M. Caelio Rufo. 8

QVID, ut * me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, & Chrestii compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat? vide, quantum tibi meo iudicio * tribuam: (me herculè injuria: *civilior* enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reipub. geruntur quotidie; nisi quid ad me

ipsum pertinebit. scribent alii: multi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor, quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed, ut ab homine longè in posterum * prospiciente, futura exspecto: ut, ex tuis litteris cum formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. neque tamen adhuc habeo, quod te accusem. neque enim fuit, quod tu plus providere posses, quàm quivis nostrum, in primisque ego, qui * cum Pompeio cõplures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. tantum habet, civem egregium esse Pompeium, & ad omnia, quæ providenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. quare da te homini: complectetur, mihi crede, * jam iidem illi & boni & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, cùm Athenis decem * ipsos dies fuisssem, multumque mecum Gallus noster Caninius; proficiscebar inde pridie Nõ. Quint. cùm hoc ad te litterarum dedi. Tibi cùm omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ * prorogetur. in eo mihi sunt omnia. quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optimè constitues. Vale.

ARG. Gratulatur Cælio, quòd, superatis comperioribus, ædilis curilis designatus sit.

Gratulatoria.

Cicero procos S. D. M. Cælio Ruffo, ædili cur. des. 9

* PRIMVM tibi, ut debeo, gratulor. lætorque tum præsentem, tum etiam * sperata tua dignitate, seriùs, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. in his enim sum locis, quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia tardissimè omnia perferruntur. & cum gratulor: tum verò, quibus verbis tibi

bi gratias agam, non reperio, * quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. itaque cum primum audiui, ego ille ipse factus sum, (scis quem dicam) * egique omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer, Non ædepol quantum egeris rem, neque quantum facinus feceris. quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: * Incredible hoc factu obicitur, repente verò incessi omnibus lætitiis. in quo cum objurgarer, quò nimio gaudio pænè deliperem; ita me defendebam: Ego * voluptatem animi nimiam. quid quæris? dum illum rideo pænè sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaque alia & de te, & ad te, cum primum ero aliquid nactus otii. Te verò, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modò inimicorum, sed etiam invidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam * ineptiarum pœniteret. Vale.

ARG. Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus, re vera Cælium negligentie accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

Accusatoria, Narratoria.

Cicero imp. S. D. Rufe, ædili cur. des.

IO

Tu vide * quàm ad me litteræ non perferantur. non enim adduci possum, ut abs te postea quàm ædilis factus es. nullas putem datas, præsertim cum esset tanta res tantæ gratulationis * de te, quia quod sperabam, de Hillo (balbus enim sum) quod non putarem, atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia * extulerunt, ex quo vereor, ne idem eveniat in

meas

meas litteras. equidem numquam domum nisi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut *optalti ita est: velles enim, ais, tantum modò ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris, ergo ita accidit; Nam Parthico bello nunciato, locorum quibusdam angustis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. multum est enim in his locis: Hicne est ille, qui urbem? quem Senatus? nosti cætera. Cùm venissem ad Amanum, qui mōs mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortis, Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus Provinciam * acceperat: interea cùm meis copiis omnibus vexavi Amanenses, hostes sempiternos, multi occisi, capti: reliqui dissipati castella munita, improvise adventu capta & incensa. ita victoria justa * imperator appellatus apud Issum; quo in loco sapè, ut ex te audivi, * Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum: abduxi exercitum ad infelicitissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & vigesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum pendenssum, tantis opibus tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi * nomen oppidi. quod si, ut spero, cepero; tum verò litteras publicè mittam. Hæc ad te in præsentis scripsi, ut speres te assequi id, quod optalti. Sed, ut redeam ad Parthos; hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quæ sequitur, magno est in timore. quare, mi Rufe, vigila. primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, & ut ego arbitror, *

spissius, illud, quod faciè est, ne quid mihi temporis
 prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi
 scripsi. cum præsentia, tum etiam futura magis ex-
 specto. quare, ut ad me omnia quàm diligentissimè
 perscribas, te vehementer rogo. Vale.

*ARG. Suum declarat urbis desiderium; & pantheras ait non
 posse capi quas Caelius ædilis petierat, ut in suis ludis po-
 pulo ostenderet.*

Petitoria, Officiosa.

Cicero imp. S. D. Caelio ædili cur.

II

PVTARES ne unquam accidere posse, ut mihi *
 verba deessent, neque solum ista vestra oratoria, sed
 hæc etiam levia nostratia? desunt autem propter hanc
 causam, quòd mirificè sum sollicitus, quidnam de
 provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet *
 urbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satie-
 tas autem provinciæ, vel quia videmur eam famam
 consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam for-
 tuna * metuenda sit: vel quia totum negotium non
 est dignum viribus nostris, qui majora in rep. onera
 sustinere & possimus & soleamus: vel quia belli mag-
 ni * timor impendet; quod videmur effugere, si ad
 constitutam diem decedemus. De pantheris per eos,
 qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed
 mira paucitas est: & eas, quæ sunt, valdè aiunt quæ-
 ri, quòd nihil cuiquam * insidiarum in mea provin-
 cia, nisi sibi, fiat. itaque constituisse dicuntur in Ca-
 riam ex nostra provincia decedere. sed tamen sedulo
 sit, & in primis à * Patischo quidquid erit, tibi erit;
 sed quid planè esset, nesciebamus mihi me herculè
 magnæ curæ est ædilitas tua. ipsa dies me admo-
 bat: scripsi enim hæc ipsis * Megalensibus. Tu velim
 ad me de omni reip. statu quàm diligentissimè
 pers-

perscribas: ea enim certissima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

ARG. Litteras à Cælio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

Hortatoria.

Cicero imp. S. D. Cælio ædili cur.

12

SOLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, ita molestæ * quinquatrus afferebantur; sed tamen nihil me magis sollicitabat, quam in his molestiis non me, si qua ridenda essent, * sidere tecum. sunt enim multa. sed ea non audeo scribere. illud molestè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. quare, etsi, cùm tu hæc leges, ego, jam annum munus confecerō; tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam. hoc melius * quàm tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad Deiotarum regem: quamquam omnia nec * benigna, nec copiosa cognorant. Urbem, mi Rufe, cole, & in ista luce vive. omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicavi, obscura, & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustri esse. quòd cùm probè scirem, utinà in sententia permanissem. * cum una me herculè ambulatiuncula, atque vno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confero spero me * integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnenda, quàm ex conseruata provincia spes * triumphus, inquis? satis gloriosè triumpharem, si non essem tam diu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. sed, ut spero, pro-

propediem te videbo. tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARG. Respondet epistola Cœlli, quæ non a est lib. VII I. eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quaris.

Responsoriam ad monitoriam.

Cicero insp. S. D. Cœlilo adili cur. 13

RARAS * tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras. * vel quas proximè acceperam, quàm prudentes, quàm multi & officii & consilii. etsi omnia sic constituerã mihi agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur nostra cõsilia, cùm sentimus * prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri. Ego * Appium, ut sæpè tecum locutus sum, valdè diligo meque ab eo diligi statim cœptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuisse, tute es testis quoniam *comicus testis* ut opinor, accidit * Phania. & me herculè etiam pluris cum feci quòd te amari ab eo sensi jam, me * Pompeii totum esse scis: * Brutum à me amari intelligis. quid est causæ, cur mihi non sit in optatis complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinis, amicis? * collegam meum præsertim, & in ipsa collegii laude & * scientia studiosum mei? Hæc eò pluribus scripsi, quòd mihi significabant tuæ litteræ subdubitare, qua essem erga illum voluntate. credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. genus institutorum & rationum mearum * dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciæ. ex eo quidam suspicati

fortasse sunt, animorum contentione, non opinio-
num dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem
feci unquam, neque dixi, quod contra illius existi-
mationem esse vellem. post hoc negotium autem &
temeritatem nostri * Dolabellæ deprecatorem me
pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola *
veteris civitatis. gaudebam sanè, & congelasse *
nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pu-
pugit me tuo chirographo. quid ais? Cæsarem nunc
defendis Curio? quis hoc putaret præter me? nam,
ita vivam, * putavi. Dii immortales, quam ego ri-
sum nostrum desidero. Mihi erat in animo. quoniam
jurisdictionem conseceram; civitates locupletaram;
publicanis etiam superioris lustris reliqua sine socio-
rum ulla * querela conservaram: privatis, summis,
infimis fueram jucundus; proficisci in * Ciliciam No-
nis Maii, & cum primum æstiva attigissem, milita-
remque rem collocassem, * decedere ex S. C. Cupio
te ædilem videre: miroque desiderio me urbs afficit,
& omnes mei, tuque in primis. Vale.

*ARG. Commendat Fabium à quinque rebus, bonitate, do-
ctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.*

Commendatoria.

Cicero imp. S. D. Cæli, ædili cur.

14

MARCO Fabio, viro * optimo, & homine do-
ctissimo, familiarissimè utor: mirificeque eum dili-
go, cum propter summum ejus ingenium summam-
que doctrinam, tum propter singularem mode-
stiam. ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset
res mea. novi ego vos magnos patronos. hominem *
occidat oportet, qui vestra opera uti velit sed in hoc
homine nullam accipio excusationem. omnia relin-
ques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet.

Ego

Ego res * Romanas vehementer exspecto & desidero: in primis que quid agas, scire cupio: nam jam diu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.

ARG. Scribit de supplicationibus suis, de nuptiis filie & P. Cornelii Dolabellæ, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Cælius, quaestorem suum, provincie præposuerit, respondet Cælius tribus epistolis, primum quæ est XI. deinde 12. postremo 7. 1. 8.

Responsoria ad nuntiatorias.

Cicero imp. S. D. Cælio adii cur. 15

NON potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum est: te cum Curione de * supplicatione, & me herculè confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quòd * is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus, quare scito me sperare, * quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari, nam ea, quæ speras Tulliaæ meæ prudentia * temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant, quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur, quod actum est, dii approbent. spero fore jucundum generum nobis, multum in eo tua eos * humanitas adjuvabit. Resp. me valdè sollicitat. faveo Curioni: Caesarem honestum esse cupio; pro Pompeio emori possum, sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua tu nō valdè te * jactas: districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego de provincia decedens quaestorem Cælium præposui provinciae, puerū, inquis? at quaestorem, at no-

bilem adolescentem, ac omnium ferè exemplo neque erat * superiore honore usus, quem præficerem. * Pontinius multò antè discesserat, à Q. fratre impetrari non poterat. quem tamen si reliquisset, dicerent iniqui, non me planè post annum, ut senatus voluisset, ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquisset, fortasse & illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præfere, qui antea * non præfuis-
sent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse, denique nunc sollicitus non sum; si fratrem reliquisset, omnia * timerem, postremò, non tam mea sponte, quam potentissimorum * duorum exemplo; qui omnes Cæsios Antoniosque complexi sunt. hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De * Ocella parum planè ad me scripseras, & in actis non erat, Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrimonio ut auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, ut spero, vos videbo. Vale.

ARG. Huius epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cælii: quæ ante ultimam est lib. VIII. cui hæc respondet.

Excusatoria, Deliberatoria.

Cicero imp. S. D. Cælio edili cur.

MAGNO dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam & * ratio ipsa depulisset omnes molestias, & * diuturna disperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum. sed tamen, quare acciderit, ut ex meis * superioribus litteris id suspicarerere, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis. præter quærelam temporum, quæ non animum meum magis * sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi
aciem

aciem ingenii tui; quod ipse videam, te id ut putem
 videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me peni-
 tus nosse deberes, ut me exultimares aut tam impro-
 vidum, qui ab * excitata fortuna ad inclinatum, &
 propè jacentem desciscerem; aut tam inconstantem,
 ut collectam gratiam florentissimi hominis effunde-
 rem à meque ipse deficerem, & quod initio semper-
 que fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meū
 * triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas *
 solitudines. nosti enim non modò stomachi mei, cu-
 jus tu similem quondam habebas, sed etiam * oculo-
 rum in hominum insolentium in dignitate fastidiū.
 Accedit etiam molesta hæc pompalictorum meorum
 nomenque * imperii, quo appellor eo si * onere ca-
 rerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus es-
 sem. sed incurrit hæc nostra * laurus non solum in
 oculos, sed jam etiam in vuculas malevolorum. quod
 cum ita esset, nihil tamen unquam de profectio-
 nis, nisi vobis adprobantibus, cogitavi sed mea prædiola
 tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis
 molestus sim. Quod autè in maritimis facillimè sum,
 moveo nonnullis suspicionem, velle me * navigare,
 quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium
 nam ad bellum quidem * qui convenit? præsertim
 contra eum, cui spero me satis fecisse; ab eo, cui ta-
 men satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam
 meam tu facillimè perspicere potuisti jam ab illo tē-
 pore, cum in Cumanum mihi * obviam venisti; non
 enim te celavi. sed nonne tum providisti, quam ab-
 horrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem;
 nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeffurū,
 quàm ex Italia ad bellum civile exiturū? quid ergo *
 accidit. cur consilium mutarem? nonne * omnia po-
 tius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi ve-

lim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quærere nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quàm arma civilia, hujus me constantiæ puto fore ut numquam pœniteat. etenim memini in hoc genere * gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quòd numquam bello civili interfuisset, hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribuebatur ignaviæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me * ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissimè atque amantissimè proponuntur, nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quæ tu me mones ut caueam, redemissimè. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. tatis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accedet ei separatim à reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam * generum meum, adolescentem optimum mihi que carissimum: an dubitas cum scias quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis: quòd in communibus miseriis hæc tantum oblectabar specula, Dolabelam meam, vel potiùs nostram, fore ab iis * molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberam. velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit. quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi fecero non honestos. Itaque * neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam salutè cogito, si quando erit civitas; erit profectò nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbi-

ror. venies, in quibus nos confedisse audies. Sed ego fortasse * vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eus ego fortasse nunc imitor, & utor gratis vitio. velim, ita sit: tamen, togam * prætextam texi Oppio, putô te audisse. nam Curtiu noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc adpersi, ut scires. me tamen in * stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi suadeo videas, tamquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temerè faciemus. te tamen oramus, quibuscumque erimus in * terris. ut nos liberofque nostros iustitiae tueare, ut amicitia nostra & tua fides postulabit. Vale.

ARG. Respondet ad omnes partes epistolæ Canini; deinde altera epistola roganti ut se Bibulo commendet, causas affert, quare id facere non debeat; sed tamen illi inorem gessisse confirmat.

Responsoria Expostulatoria.

Cicero imp. S. D. Caninio * Sallustio procos. 17

LITTERAS à te mihi stator tuus reddidit Tarfi xvi. Kai. Sext. his ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi: nec quemquam fore * arbitror. quin ad diem decedam, nulla causa est, præferim subiato meru Parthico. commoraturum me nusquam sanè arbitror: * Rhodum. Ciceronum causa puerorum. accersurum puto: neque id tamen certum est. ad urbem velim quàm primùm venire: sed tamen iter meum * recip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis, non erat incommo- dum te nullam referre, quàm tibi scribis à Bibulo fieri

potestatem: sed id vix mihi videris per legem Iuliam
 facere posse quam Bibulus * certa quadam ratione
 non servat, tibi magnopere servandam censeo. Quod
 scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse:
 videbam idem cæteros existimare: molesteque fere-
 bam. de ea re minùs commodos sermones malevolò-
 rum fuisse. Parthi * transierint, nec ne, præter te, vi-
 deo dubitare neminem: itaque omnia præsidia, quæ
 magna & firma paraveram, commotus hominum non
 dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris nec
 verum fuit me tibi mittere; nec tuæ erant confectæ.
 eas nos * Apameæ deponere cogitabamus. De præ-
 da * mea præter quæstores urbanos, id est, populum
 R. teruncium nec attigit, nec ta. turus est quisquam.
 Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pe-
 cuniæ publicæ. ut & mihi & populo cautum sit sine
 vecturæ periculo. Quod scribis ad me de * drach-
 mis cccc: nihil est, quod in isto genere cuiquam
 possim commodare: omnis enim pecunia ita tracta-
 tur, ut præda à præfectis, quæ autem mihi attributa
 est, à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimen-
 de legionibus quæ decretæ sunt in Syriam? antea du-
 bitabam, venturæne essent; nunc mihi non est dubiù,
 quin si antea auditum erit, otium esse in Syria, ventu-
 ræ non sint. Marium quidem * successorem tardè vi-
 deo esse venturum; propterea quod se natus ita de-
 crevit. ut cum * legionibus Iret. Vni epistolæ respõ-
 di: venio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quàm
 diligentissimè comendem. in quo mihi voluntas non
 deest: sed locus videtur esse tecum * exoptulandi.
 solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, cer-
 tiorem me numquam fecisti, quàm valdè Bibuli volù-
 tas * me sine causa abhorreret. permulti enim ad me
 detulerunt, cùm magnus Antiochiæ * metus esset,

& magna spes in me atque in exercita meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quàm videri eguisse auxilio meo. quod ego officio * quæstorio te adductum reticere de * prætoris tuo non molestè ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. ille autem cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me * litteram numquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere. tantùm de * auguratu filii sui scripsit ad me. in quo ego * misericordia commotus, & quòd semper amicissimus Bibulo fui dedi operam, ut ei quàm humanissimè scriberem. ille, si omnibus est malevolus, quòd numquam existimaui: minùs offendor in me. sin à me est alienor: nihil tibi litteræ meæ proderunt. Nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur, quod autem meum erat proprium, ut * alariis transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. quod verò illius erat solius, id mecum communicat. equitibus auxiliariis egere se inquit, cùm namplius fruienti postularemus. Illud verò pusilli animi, & ipsa malevolentia jejuni atque inanis, quod * Ariobarzanem, quem senatus per me regem appellavit, mihi que commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzani filium appellat. hoc animò qui sunt, deteriores sunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum se ipsi: quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

ARG. Suadet, ut decedens præponat provinciam quæstorem potius, quam legatos, quod ipse postea quoque fecit. vide ep. 15.

Suasoria.

M. Cicero imp. S. D. Q. Thermo propr. et. 18

OFFICIUM * meum erga Rhodonem, cæteraque mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi, homini gratissimo, grata esse, vehementer gaudeo: mihi que icito in dies majori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem à te ipso integritate & clementia tua sic * amplificata est, ut nihil addi posse videatur. sed mihi, magis magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi, graves te suscepturum * inimicitias, si adolescens potens & nobilis à te ignominia affectus esset & herclè sine dubio, erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. ille autem ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos legatos tuos, quod & * quæstor est, & quæstor tuus, nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indifertos, te nolo habere iratos, præsertim iure: quos video deinceps * tribunos pl. per triennium fore. tēpora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. cur ego te velim incidere in terrores tribunicios præsertim cū sine cujusquam reprehensione legatis quæstoré possis anteferre: qui, si dignum se majoribus suis præbuerit, ut, spero & opto; tua * laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; quòd in Ciliciam proficilcebar,

existimavi me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id velim dii approbent: sed, si me audies, vitabis * inimicitias, & posteritati otio confules. Vale.

ARG. Ostendit optatorem sibi questorem obtinere neminem potuisse: & hortatur, ut maturet in provinciam venire, ante quam ipse decedat.

Gratulatoria.

M. Cicero imp. S. D. * C. Caelio Caldo L. F. quest. 19

CVM optatissimum nuncium accepissem, te mihi questorem obtigisse; eo jucundior mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis * fors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque à te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur; verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vercor, ne antè, quam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem: accepi autem à te missas litteras in * Cilicia, cum essem in castris, ad x. Kal. Quint. scriptas humanissimè: quibus facile & officium & ingenium tuum perspicere possit: sed neque unde, neque quo die datae essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; ut ex eo scirem, quo ex loco aut quo tempore essent datae quæ cum essent incerta, existimavi tamen esse faciendum, ut ad te statores meos, & * lictores cum litteris mitterem: quas si satis oportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quam primùm veneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maximè necessarius, quod item * C. Virgilius, propinquus tuus, fa-

mi-

miliarissimis noster, de te accuratissimè scripsit; valet id quidem apud me multum, sicuti debet, hominum amicis inòrum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. mihi questor oprator obtingere nemo potuit, quamobrem * quæcumque à me ornamenta in te proficiscentur; ut omnes intelligant, * à me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis sed id iam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris. quod ego & mea, & reip. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. T. C I C E R O N I S

EPISTOLARVM
AD APPIVM,

LIBER III.

ARG. Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat, in hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania & Gilice, interserit quædam de sua benevolentia, in extremo commendat Valerium jurisconsultum cum joco familiari. De Appii morte Valer. Max. l. 1. c. 6.

Benevolentia, significatoria, Commendatoria.

M. Cicero S. D. Appio pulchro imp.

S I ipsa * respub tibi narrare possit, quo modo sese haberet; non faciliùs ex ea cognoscere posses, quàm ex liberto tuo Phania; ita est homo non modò prudens, verùm etiam quod vidi, curiosus. qua propter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad brevitatem

tatem est aptius, & ad reliquas res * providentius. De mea autem benevolentia erga te etiam potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliqua meae partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae: tum quod ex litteris tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit: perficiam profecto, ut longi temporis usuram qua * caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam idque me quoniam tu ita vis, puto non * invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumptero, non solum Palada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit à te litteras, plenas & amoris & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. jucunda mihi ejus oratio fuit. cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris. ita tamen ut * Phanium valde sim desideraturus. quem cum Romam remittes, quod, ut perabamus, celeriter eras facturus; omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. * Valerium jurisconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est jurisconsultus, melius enim ei cavere volo, quam ipse aliis solet, valde hominem diligo. est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. omnino tibi * agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. id cum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Cum esset Appio successor in Cilicia administratione creatus, rogat eum, ut provinciam sibi quam maxime aptam explicatamque tradat, quo fit ei facilior administrandi ratio.

Petitoria.

Cicero procos S. D. Appio Pulchro imp.

CVM & contra * voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis & variis molestiis cogitationibusque meis hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam * ego sum, quisquam posset succedere; neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere. quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes: ea te profecto numquam fallit. A te maximopere pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate etiam atque etiam peto & queso, ut quibuscumque rebus * potes, (* potes autem plurimis) prospicias & consulas rationibus meis. vides * ex S. C. provinciam esse habendam. si eam quoad ejus potueris, quam expeditissimam tradideris: * facilius erit mihi quali decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis, tui * consilii est. ego te, quod tibi veniet in mentem mei interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret; aut id fieri nostra * amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur, hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis à te provilum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

ARG. *Petit, quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda provincia commodet sibi quam maxime potest, precipue ne numerum militum imminuat.*

Petitoria.

Cicero procos S. D. Appio Pulchro imp.

3

AD XI. Kal. Iun. Brundilium cum venissem. Q. Fabius, legatus tuus, mihi prætor fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit quæ non modò mihi, ad quem pertinebant, sed universo senatui venerant in mentem, * præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. censebant enim omnes fore, ut in Italia supplementum meis & * Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpicius cos. passurum se negaret; multa nos quidè questi sumus, sed tātus consensus senatus fuit, ut maturè proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod à te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, quæ successorì * conjunctissimo & * amicissimo commodare potestis, qui provinciam tradit, ut ea, pro nostra * conitantissima voluntate erga te cura ac diligentia tua complectare: ut * omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos à te milites esse demissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere, sed, cum ipse à te discederet, * integrum militum numerum fuisse. id si ita est; per gratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti quàm minimum imminueris. qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, * approbo: sed te quoque confido ea esse facturum, quæ mihi intelliges maxime

mè esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum. Brundilii expectabam; eumque ante Kal. Jun. Brundilium venturum arbitror. qui cum venerit; quæ primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

ARG. Expectari à se scribit L. Clodium cum Appii mandatis. mutuam benevolentiam, e jusque causas commemorat.

Amicitiaæ mutuaæ testificatoria.

Cicero procos. S. U. Appio pulchro imp.

PRIDIE Non. Jun. cùm essem Brundilii, litteras tuas accepi; in quibus erat scriptum, te * L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. eum sanè expectabam, ut ea, quæ à te afferret quàm primùm cognoscerem. Meum * studium erga te & * officium tametì multis jam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maximè declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi exultationem & dignitatem carissimam esse. Mihi & * Q. Fabius Virgihanus, & C. Flaccus L. F. & diligētissimè M. Octavius Cn. F. demonstravit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram. maximeque illo libro augurali, quem, ad me * amantissimè scriptum suavissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo * tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiaæ tuæ socerum, & M. Brutum, generum tuum. * collegi quoque conjunctio. præsertim tam * honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed,

si Clodium* convenero; ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, ut te quam primum videam. Quod scribis manendi tibi causam eam fuisse ut me convenires, id mihi, * ne mentiar, gratum est. Vale.

ARG. Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expediti iura in provincia intraderet. Deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu Catuere Appius possit.

Beneficii commemoratoria.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

TRALLES veni ad vi. Kal. Sext. ibi mihi praestitum fuit L. Lucilius cum litteris mandatisque tuis: quo quidem homine nemine* potuisti nec mihi amiciorum, nec, ut arbitror ad ea cognoscenda, quae scire volebam, aptiorem prudentioremve mittere, ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis: (scribis enim, quae de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi ea jucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera, confirmata amicitia, & perspecta* fide, commemoratio officiorum supervacanea est: eam partem orationis praetermittam, tibi tamen agam, ut debeo, gratias. animadverti enim; & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem, * ut mihi consuleres, restitueresque & praeparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam; * sequitur illud, ut te existimare velim; mihi magne curae fore, atque esse jam primum ut ipse tu tuique omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. quod quibus adhuc non satis est perspectum,

ii mihi nolle magis hoc animo nos esse, quàm non
 intelligere videntur. sed profectò intelligent. neque
 enim obscuris * personis, nec parvis in causis res
 agetur. sed hoc fieri melius, quàm dici aut scribi, vo-
 lo. Quòd itinerum meorum ratio te nonnullam in
 dubitationem videtur adducere, visurus me sis in pro-
 vincia ea res sic habet. Brundisii cùm loquerer cum
 Phania, liberto tuo, veni in eum sermonem, ut, d. ce-
 rem, melibenter ad eam partem provinciæ primùm
 esse venturum, quò te maximè velle arbitraret. tunc
 mihi ille dixit, cisse te velle decedere: perfore accõ-
 modatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem pro-
 vinciciæ, navibus accessissem. dixi me esse facturum:
 itaque fecissem, * nisi mihi L. Clodius nolter Cor-
 cyræ dixisset, minimè id esse faciendum: * te Laodi-
 ceæ fore ad meum adventum. erat id mihi multò bre-
 viùs, multoq; cõmodiùs, cùm præfertim te ita male
 arbitraret. tua ratio postea est commutata. nũc quid
 fieri possit, tu facillimè statues. ego tibi meum con-
 silium exponam. Pridie Kal. Sext. puto me * Laodi-
 ceæ fore: ubi per paucos dies dum pecunia accipitur,
 quæ mihi ex publica permutatione debetur, commo-
 rabor. deinde iter faciam ad * exercitum ut circiter
 Id. Sext. putem me ad Iconium fore. sed, si quid nũc
 me fallit in scribendo, (procul enim aberam ab re *
 ipsa & locis) simul ac progredi cõperò quàm celerri-
 mis potero, & quàm creberrimis litteris faciam, ut
 tibi nota sit omnis ratio dierum atque itinerũ meo-
 rum. oneris * tibi imponere nec audeo quidquam,
 nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit,
 utriusque nostrũ magni interest, prò ut te, con-
 veniam, quàm decedas. quam facultatem si quis * ca-
 sus eripuerit; mea tamen in te omnia officia constabunt non secus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus
 ni-

nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperare, coram me tecum agere posse. Quod te à * Scævola petisse dicis, ut, dum tu abesses, ante adventum meum provinciæ præset: eum ego Ephesi vidi; fuitque mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audiui, quod tibi à te mandatum diceret. sanè vellem potuisse obsequi voluntati tuæ: non enim arbitror noluisse. Vale.

ARG. Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

Expostulatoria.

Cicero procos. S. D. Appio pulchro imp.

6

CVM * meum factum cum tuo comparo; etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quam tibi, tamen multò magis meo facto delector, quam tuo. Ego enim * Brundisii quæsiui ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse * locum, quem apud te is teneret, quam in partem provinciæ maximè putaret te velle ut in succedendo primum venirem. cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidanavigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minùs erat aptus, tamen me ita dixi esse facturum. Idem ego cum L. * Clodium Corcyre convenissem, hominè ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum venirem. tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere à me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle esse, ut quam primum decederes: quin, nisi ego

successor essem, quem tu * cuperes videre, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam; ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinares decedere. Respondi * Clodio, me ita esse facturum, ac multò quidem libentiùs, quàm si illud esset faciendum quod promiseram Phaniæ. itaque & consilium mutavi, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem, ex tuis litteris intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valdè de ector. nihil enim potuit fieri a-mantiùs. considera nunc vicissim tuum. Non modò ibi non fuisti, ubi me * quàm primùm videre posses; sed cò discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, * Cornelia constituti essent. ut tuum factum illis. qui, quo animo inter nos simus, ignorant. alieni hominis, ut levissimè dicem, & fugientis congressum. meum verò conjunctissimi & amicissimi esse videatur: Ac mihi tamen antè, quam in provinciam venirem, reddite sunt à te litteræ: quibus et si te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cùm interea, credo equidem * malevoli homines, (latè enim patet hoc vitium, * & est in * multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam; qui te * forum * Tarri agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent; cùm posses jam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar: quin etiam (credas mihi velim) si quid tu * ageres, levari me putabam molestia; & ex annua provincia, quæ mihi ló-

ga videretur, propè jam undecim mensium provin-
 ciam tactam esse gaudebam, si absenti mihi unius mē-
 sis labor detractus esset. Illud (verè dicam) me movet,
 in tanta milium * paucitate abesse tres * cohortes,
 quæ sint plenissimæ, nec me scire ubi sint. Molestissi-
 mè autem fero, quòd, te ubi visurus sim, nescio: eo-
 que ad te tardius scripsi, quòd quotidie te ipsum ex-
 spectabam: cum interea ne litteras quidem ulias ac-
 cepi, quæ me docerent, quid ageres, aut ubi te visu-
 rus essem. itaque virū fortè, mihi que in primis pro-
 batum, Antonium, præfectum euocatorum. mihi ad
 te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes: ut, dum
 tempus anni esset idoneum, aliquid negotii * gerere
 possem. in quo, tuo consilio ut me sperarem esse usu-
 rum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ fecerant. quòd
 ego ne nunc quidem despero. sed planè, quando aut
 ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari
 quidè possum. * Ego, ut, me tibi amicissimum esse, &
 æqui, & iniqui intelligant, curabo, de tuo in me ani-
 mo iniquis secus existimandi videris non nihil loci
 dedisse. id si correxeris, mihi valde gratum erit, &
 ut habere rationem possis, quo loco me, salva le-
 ge Cornelia convenias: ego in provinciam veni pri-
 die Kal. Sex. iter in * Ciliciam facio per Cappado-
 ciam. castra movi ab Iconio pridie Kal. Septembr.
 nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si *
 putabis me esse conveniendum constitues, quo lo-
 co id commodissimè fieri possit, & quo die. Va-
 le.

ARG. Querelam Appii refellit: contraque ipse queritur, & ostendit se justè queri, virtutem extollens contra in aemem arrogantiam nobilitatis.

Apologetica & refutatoria.

Cicero imp. S. D. Appio pulchro.

PLVRIBVS verbis ad te scribam, cùm plus otii nactus ero. hæc scripsi subito, cùm Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam properare dixissent. itaque nullas iis, præterquam ad te & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi * volumen à te plenum querelæ iniquissimè reddiderunt; quòd eorum * ædificationem litteris, meis impedissem. eadem epistolæ petebas, ut eos quàm primùm, ne in hiemem inciderent ad facultatem ædificandi liberarem: & simul peracutè querebare, quòd eos tributa exigere vetarem priùs, quàm ego, re cognita permisissetem. genus enim quoddã fuisse impediendi, cùm ego cognoscere non possẽ nisi cū ad hiemẽ me ex Cilicia recepissem. ad omnia accipe: & cognosce æquitatẽ ex postulatis tuis. Primùm, cū ad me * aditũ esset ab iis qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent antè, quã ego re causamque cognoscerem? Non * poterã credo, antè hiemẽ. sic enim scribis. Quasi verò ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tã longè inquis? quid? cùm dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent; non eos ad me venturos arbitrare? nam etsi id quidem fecerunt ridiculè. quas enim litteras afferebant, ut opus æstate facere possent; eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, * & multo plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigere velint; & me tamen, quod te velle existimem.

est

esse facturum. De Appianus haftenus. * A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audivi, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obviam non prodisssem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fore * vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset; incertumque, utra via cum essent duæ, altera Varronem, tuum familiarissimū, altera Q. * Leptā, præfectum fabrum meum, tibi obviam misi; mandavi utrique eorum, ut antè ad me excurrerent, ut tibi obviam prodite possem. * currens Lepta venit, mihi que nunciavit, te jam castra prætergressum esse. confestim Iconium veni. cætera jam tibi nota sunt. An * ego tibi obviam non prodirem? primū Appio * Claudio? deinde imperatori? deinde more majorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cum in isto genere multò etiam ambitiosius facere soleam, quàm honos meus & dignitas postulet. Sed hæc haftenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obviam, * Cicero Appio noluit? Quæso, etiam ne tu has ineptiàs, homo, mea sententia, summa * prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo * urbanitatem, quæ est virtus, ut Stoici rectissime putant, ullam Appietatem aut Lentulitatem valere apud me plus, quàm ornamenta virtutis existimas? cum * ea consecutus nondū eram, quæ sunt hominū opinionibus amplissima: tamen ista vestra nomina numquã sum admiratus: viros eos, qui ea * vobis reliquissent; magnos arbitrabar. postea verò quàm ita & accepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad * honorè, neque ad * gloriam acquirendam putarè: superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. nec me herculè aliter vidi exi-

Itimare vel Cn. Pompeium; quem omnibus, qui unquam fuerunt; vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono, tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius, (ut quid sit *excellentia*, quid sit *nobilitas*, intelligas) Athenodorus, Sardonis filius, quid de his de rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modò verùm etiam amicissimum existimes velim. * profectò omnibus meis officiis officiam, ut ita esse verè possis judicare, tu autem si id agis, ut minù mea causa, dum ego abs sum, debere videaris, quàm ego tua laborarim: libero te ista cura: *Apud me quidem, & alii qui me colent, maxime verò consiliarius Iupiter, si autem natura es puerulus: illud non perficies, quo minùs tua causa velim; hoc assequere, ut, quam in partem accipias minùs laborem.* Hæc ad te scripsi liberiùs fretus conscientia officii mei benevolentique, quam à me certo iudicio susceptam, quo ad tu voles, conservabo,

ARG. Querulis Appi litteris respondet cum excusatione sui facti: ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit; aut nimis astrictum, qui ea quæ ipsi in mentem veniant, aliis attribuat.

Apologetica, Excusatoria.

Cicero procos S. D. Appio Pulchro.

8

ETSI, quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad * urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris * brevi responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi

hi quodam modo relinquenda sunt : nihil enim habent, quod aut definitum sit aut certum; nisi, me * vultu & taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere sed, cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos & illustres, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostræ familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad * legatos atinet, quid à me fieri potuit aut elegantius aut iustius, quàm ut sumptus egentissimarum civitatum minuerè sine ulla diminutione dignitatis tuæ præsertim iplis civitatibus postulantiibus? nam mihi totum genus legationum * tuo nomine proficiscentium notum non erat. Apamea cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo * civitates non essent. hic ego * multa simul cogitavi. Primum, te, hominem non solum sapientem, verùm etiam ut nunc loquimur, urbanum, non arbitrabar genere illo legationum delectari. idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse: primum n. * Appium Clodium senatui populoque R. non Myndensium testimonio, (in ea enim civitate metio facta est) sed sua sponte esse laudatum, deinde, me ista vidisse multis accedere, ut eorum causa legationes Romam venirent; sed his legationibus non meminisse ullum * tempus laudandi, aut locum dari; studia mihi eorum placere quòd in te bene merito grati essent; consilium totum videri mihi minimè necessarium: si autem velent declarare in eo officium laudemque laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio; concessurum, si legitimo, non permis-

furum, si infinito; quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Iam non tam mihi videntur injuriam facere si, qui hæc disputant, quam si *cujus aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum, nihil addidi, nisi quod publicani me rogaverunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. diligentissimè scriptū caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus *civitatum: quo in capite sunt quedam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est, me exquisivisse aliquid, in quo te offenderem, translativum est. neque enim eram tam *despiciens, ut privatae rei causa legari putarem. qui & tibi non privato, & pro te nō privata sua, sed publica, non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu ut gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne quis in jussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in *castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maximè in tuis litteris irridendum. quid enim erat, quòd me persequerentur in castra, Taurumve transirent; cum ego Laodicea usque ad *Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus legationesque convenirent? Nisi fortè postea coeperunt legare, quàm ego Taurum transgressus sum. quod certè non ita est. cum enim *Laodiceæ, cum Apomeæ. cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem; quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum aut minuendo aut remittendo de-

decevisse nihil, nisi quod principes civitatum à me postulassent, ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactiorem, quam tu non ignoras, capitum atque ostiorum, inducerentur sumptus minimè necessarii. Ego autem, cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam * misericordia adductus, ut levarem miseris perditas civitates, & perditam maximè per magistratus suos; non potui in illo sumptu non necessariò negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non * debuisti credere. sin autem eo genere delectaris, ut, quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego, si in provincia de tua fama detrahere unquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad * libertum tuum Brundisium, neque ad * præfectum fabrum Corcyrae, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: * Disputabant; ego contra diserebam: * Dicebant, ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidem, quòd, cum me * Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quòd iisdem diebus meus conventus erat Apameæ, Syndadis, Philomeli, tuus Tarli? non dicam * plura; ne, in quo te oburgem, id ipsum videar imitari. illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis; tua summa * culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur; tua tamen, quòd audis, culpa nonnulla est. mea ratio in tota amicitia nostra conitans & gravis repieretur, quòd si quis me astutiozem fingit: quid potest esse * callidius, quàm, cum te absentem semper defenderim, cum præsertim mihi usu vèturum non arbitrarer, ut ego quo-

quoque absens à te defendendus essem : nunc committere, ut tu * jure optimo me absentem deserere posses unum genus excipio sermonis, in quo persæpè aliquid dicitur, quod te putem nolle dici: si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut tribunorum mil. malè dicitur: quod tamen ipsum me herculè adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in * plures, quàm mecum Coreyræ Clodius est locutus, cum in eo genere maximè quereretur te * aliorum improbitate minùs felicem fuisse. hos ego sermones, quòd & multi sunt, & tuam exultationè, ut ego sentio. non offendunt, læcessivi nunquam, sed non valdè * repressi si quis est qui neminem bona fide in * gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: si nunc te non de mei. priùs, quàm de te existimat. sin autem quæ mea instituta in provincia non delectant; & quadam * dissimilitudine institutorum meorum ac tuorum læd. se putat, cum n. uterque nostrum rectè fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hanc ego amicum habere non curo. * liberalitas tua, ut hominis nobilissimi latius in provincia patuit: nostra si angustior est, etsi de tua proluxa beneficaque natura limavit aliquid posterior annus, propter quamdam tribitiam * temporum; non debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictor, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear. me esse acerbum sibi ut sim dateis mihi. De rebus urbanis quòd me certiozem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quòd significasti tibi omnia mea mandata curæ fore. in quibus unam illud te præcipuè rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum * collegam & familiarem, roges ut, si unquam

mea causa quidquam aut sentit, aut fecit, de hac quoque sententia * bima decedat qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis: Tarso Nonis Oct. Amanum versus profecti sumus. hæc scripti postridie ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuheltiæ, si quid egero, scribam ad te: neque domum unquam ad meos litteras mittam, quin adiungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod queris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisso * Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. hostem esse in Syria negant ulum. Tu velim ad me quam sæpissimè & de tuis rebus scribas, & de meis & de omni reip. statu, de quo sum sollicitus eò magis, quòd ex tuis litteris cognovi, * Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

ARG. Appii litteris, humanissimè scriptis, humanissimè et ipse respondet gratulatur de triumpho spe, hortatur ad absolutionem librorum auguralium, supplicationes petit.

Gratulatoria. & Petitoria.

Cicero. in. S. D. Appio pulchro.

9

Vix tandem legi litteras dignas Appio Clodio plenas * humanitatis, officii, diligentiae, ad spectus videlicet urbis tibi tam p. itinam urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere, ante quam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras * de Appianorum ædificatione impedita, legi perinvitus, itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripti tibi subiratus. his verò litteris lectis, quas Philothimo liberto meo, dedisti, * cognovi intellexique in provincia multos fuisse, qui nos quo animo inter nos sumus, esse nolent, ad urbem verò ut accesseris, vel potius ut primum

mum

mum tuos videris, cognosse te ex iis, qua in te ab-
 sentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te
 observantia & constantia fuisset. itaque quanti il-
 lud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scrip-
 tum? si quid. acciderit, quod ad meam dignitatem
 pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi
 gratiam relaturum. tu verò facilè facies: NIHIL est
 enim quod studio & benevolentia, vel amore * po-
 tiùs effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam,
 & fiebam crebrò à meis per litteras certior; tamen
 maximam lætitiã cepi ex tuis litteris de * spe mi-
 nimè dubia, & planè explorata triumphì tui: neque
 verò ob eam causam, quo ipse faciliùs consequeretur
 (nam id quidem * *picureum* est) sed me herculè, quod
 tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa cara per
 se. quare, quoniam plures tu habes, quàm cæteri,
 quos scias in hanc provinciam proficisci, quòd te
 adeunt ferè omnes, si quid velis: gratissimum mihi
 feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod & tu
 confidis. & ego opto, litteras miseris. longi * subse-
 lli, ut noster Pompeius appellat, judicatio, & mora si
 quem tibi item unum alterùmve diem abstulerit;
 (quid enim potest amplius?) tua tamè dignitas suum
 locum obtinebit. sed, si me diligis, si à me diligi vis,
 ad me litteras, ut quàm primùm lætitiã afficiar, mit-
 tito. Et velim, * reliquum quod est promissi ac mu-
 neris tui, mihi persolvas. cùm ipsam cognitionem *
 juris auguralis consequi cupio: tum me herculè tuis
 incredibiliter studiis erga me muneribusque dele-
 ètor. quod autem à me tale quiddam desideras; sanè
 mihi * considerandum est, quonam te remunerer po-
 tissimum genere. nam profectò non est meum qui in
 scribendo, ut soles admirari, tantum industriae po-
 nam, committere, ut in scribendo negligens fuisse *

videar; præsertim cùm id non modò negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. verùm hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia cures, evitare, ut * supplicatio nobis, quàm honorificentissimè quàm primumque decernatur. Omnino seriùs mihi litteras, quàm vellem, in quo cùm difficultas navigandi fuit odiosatum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras sed id feci, adductus auctoritate & consilio tuo: idque ad me rectè factum puto. quòd non statim, ut imperator appellatus sim, sed aliis rebus additis ætivistis que confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ARG. Dolabella Appium accusaverat, eoque ipso temporè Ciceronis filiam duxerat uxorem, id factum à suis se inficiente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

Officiosa, & Purgatoria.

Cicero imp. S. D. Appio pulchro.

IO

CVM est ad nos allatum de temeritate eorum, quæ tibi * negotium facerent, etsi graviter primo nuncio commotus sum, quòd nihil tam præter opinionem meam accidere potuit; tamèn, ut me collegi, * cætera mihi facillima videbantur, quòd & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multa que mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam * honori putarem fore, illud planè molestè tuli, quòd certissimum & justissimū triumphum hoc invidorum consilio esse tibi * ereptum videbam. quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse: facies sapienter, & ages *

victor ex inimicorum dolore triumphum iustissi-
 mum. ego enim planè video fore veris, opibus sa-
 pientiaque tua vehementer ut inimicos tuos pœni-
 teat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, conteltans
 omnes deos, promitto atque confirmo: me pro * tua
 dignitate (malo enim dicere, quàm pro salute) in hac
 provincia, cui tu præfuiti, rogando, deprecatoris;
 laborando, provinqui; auctoritate, cari hominis, ut
 spero, apud civitates; * gravitate, imperatoris sus-
 cepturum officia atque partes. omnia volo à me & po-
 stules & expectes, vineam meis officiis cogitationes
 tuas. Q Servilius per breves à te mihi litteras reddi-
 dit: quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt in juriam
 enim mihi fieri putabam, cùm rogabar, nollem, acci-
 didisset tempus in quo perspicere posses, quanti ego
 te, quanti * Pompeium, quem unum ex omnibus fa-
 cio, ut debeo, plurimi, quanti * Brutum facerem:
 quamquam id consuetudine quotidiana, perspexis-
 ses, sicuti perspicies: sed quoniam accidit, si quid à
 me prætermissum fuerit, commissum facinus, & ad-
 missum dedecus confitebor. * Pontinius, qui à te tra-
 ctatus est præstanti ac singulari fide, cuius tui bene-
 ficij sum ego testis, præstat tibi memoriam benevo-
 lentiamque quam debet. qui cùm, maximis rebus
 suis coactus, à me invitissimo decessisset; tamen ut
 vidit tua interesse, conscendens jam nauem Epheso
 Laodiceâ * revertit. talia cùm te studia videâ habiturum
 esse innumerabilia; planè dubitare non possum,
 quin tibi * amplitudini ista sollicitudo futura sit. si
 verò efficis ut cælores creentur; & si ita gesseris * cen-
 suram, ut & debes & potes: non tibi solum, sed tuis
 omnibus video in perpetuum summo te pælidio fu-
 turum. Illud pugna & enitere, ne quid nobis tempo-
 ris prorogetur: ut, cùm hic tibi satis fecerimus; istic

quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quæ de hominum atque ordinum omnium erga te studia scribis ad me, * minimè mihi mianda, & maximè jucunda acciderunt: eadèque ad me perscripta sunt à familiaribus meis. itaque capio magnà voluptatem, cum tibi cujus mihi amicitia non solum ampla sed etiam * jucunda est, ea tribui, quæ debeantur; tum verò etiam num remanere in civitate nostra studia propè omnium consensu erga fortes & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum & vigilarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo * adolescente cujus ego salutem duobus capitibus judicis summa contentione defendi, ut, tuis inimicitis suscipiendis, oblivisceretur * patroni omnium fortunarum ac rationum suarum, præsertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel præsidis redundares, illi (ut levissimè dicam) multa accessent: cuius * sermo stultus & puerilis erat jam antea ad me à M. Cælio, familiari nostro, perscriptus. de quo item sermone multa scripta sunt abs re. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterè conjunctionem diremissem, quàm novam conciliaissem neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit, sed tamen significatur in tuis litteris suscipio quædam & dubitatio tua: de qua * alienum tempus est mihi tecum exoptulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minùs Romam ad laudem tuam mitteremur? aut in quo potui, si te palàm odissimè minùs quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quòd si cesset ea perfidia, qua sunt illi, qui in nos hæc conferunt: tamen ea * stultitia certe non

non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni. quibus ego non tam * imperavi, quam * censui, sumptus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos, atque in eo ipso me non perverasse, telles sunt rationes civitatū: in quibus, quantum quæque voluit legatis tuis datum, induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerant? non modò sublato sumptus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos & ablatos eamque causam multis omnino non eundi fuisse. * Quereret tecum atque exoptularem, nisi, ut suprà scripti, purgare me tibi hoc * tuo tempore, quam accusare te mallet, inque putarem esse rectius. itaque nihil de te, quòd credideris, de me, quamobrem non debueris credere, pauca dicam nam si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui mea pueritia dedi, si fati's magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes: nihil in * me non modò perfidiosum, & infidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere. sin autem me astutum & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi * hominis aspernari benevolentiam; * aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere * inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum levissimum? * Quid erāt autem, cur ego in te tam implicabilis essem, cū te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi propè necesse esset eas agere

partes, inimicum mihi fuisse cognovissem? cum verò
reditum nostrum in gratiã uterque expetisset: quid
in consulatu tuo frustra *mecum egisti, quod me aut
facere aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, cum
* te Puteolis prosequerer, in quo non expectatio-
nem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id esse ma-
ximè attuti, omnia ad suam utilitatem referre, quid
mihi tandem erat *utilius, quid commodis meis ap-
tius, quàm hominis nobilissimi, atque honoratissi-
mi coniunctio, cujus opes, ingenium, liberi, * affi-
nes propinqui mihi magno vel ornamento, vel præsi-
dio esse possent? quæ tamen ego omnia in expetenda
amicitia tua, non attutia quadã sed aliqua potiùs sa-
pientia secuta sum * Quid illa vincula, quibus quidẽ
libentissimè adstringor, quanta sunt? studiorum si-
militudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ
atque victus, sermonis societas, litteræ interiores,
Atque hæc domestica. Quid illa tandem * popula-
ria? reditus illustis in gratiam; in quo ne per
imprudentiam quidem errari potest sine suspicio-
ne perfidiæ; amplissimi sacerdotii * collegium,
in quo non modò amicitiam violari apud maio-
res nostros fas non erat, sed ne cooptari qui-
dem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex colle-
gio esset inimicus. Quæ ut omittam tam in-
ta, atque tanta, quis unquam tantumquam
fecit: aut facere potuit, aut debuit, quanti
ego Cn. * Pompeium, socerum filiæ tuæ? etc.
nim, si merita valent: patriam, liberos, salutem,
dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum
puto, si consuetudinis jucunditas: quæ fuit unquam
amicitia consularium in nostra ciuitate cõiunctio?
si ulla amoris atque officii signa; qui mihi id
non commisit? quid non mecum communicavit?

quid de se in senatu, cum ipse * abisset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimè? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, adversantem interdum actionibus suis? quo studio providit, ne qua me illius temporis * invidia attingeret, cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modò ut Phrygialiæ aut * Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus; cumque præter hanc conjunctionem affinitatis, quam sis Gn. * Pompeio carus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumque me ad ejus viri, ita de me miriti, voluntatem nutumque converterem. Sed hæc hæctenus; pluribus enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me * perfecta, quæque instituta sunt, cognosce, atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim, ut spero, propediem censorum audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius & acuratius, quam hæc, * quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

(***)

ARG. *Acceptis ab Appio litteris de absoluteione maiestatis, gratulatur in iurem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.*

Gratulatoria.

Cicero imp. S. D. Appio pulchro, ut spero,
cenfari.

15

CVM essem castris ad fluuium * Pyramum, red-
 dice mihi sunt uno tempore à te epistolæ duæ. quas
 ad me Q. Servilius Tarsus miserat. earum in altera
 dies erat adscripta Nonarum Aprilium : in altera,
 quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. respõ-
 debo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de
 absoluteione * maiestatis de qua etfi permultum an-
 te certior factus eram litteris, nuntiis, fantia denique
 ipfi: (nihil enim fuit clarius: non quod quisquam
 aliter putasset: sed nihil de insignibus ad * laudem
 vitis obscure nuntiarî solet) tamen eadem illa lætiora
 fecerunt mihi tuæ litteræ: non solum, quia planius
 loquebantur & uberius, quàm bulgi sermo: sed etiã,
 quia magis tibi videbar gratulari, cùm de re ex te
 ipso audiebam. * Cõplexus igitur sum cogitatione
 te absentẽ, epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi
 gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à Senatu,
 à iudicibus ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur *
 quia mihi ipse assentor fortasse cum ea in me esse fin-
 go, mihi quoque ipfi tribui puto. nec tam glorio-
 sum exitum tui iudicii extitisse, sed tam pravam
 inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. * De
 ambitu verò quid interest, inquires, an de maiestate?
 ad rem nihil alterum enim non attigisti, alteram au-
 xilti. veruntamen est maiestas, ut * Sylla voluit, ne
 in quemvis impunè declamare liceret. * ambitus ve-
 rò ita aperta vim habet, ut aut accusetur improbes,
 aut defendatur. qui enim facta aut non facta largi-

tio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus
 qui suspectus umquam fuit? me miserum, qui non
 affuerim. quos ego rursus excitassem! Sed de majesta-
 tis judicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissi-
 ma fuerunt: unum, quod te ab ipsa rep. defensum scri-
 bis; quæ quidè etiam in summa * bonorum. & * for-
 titum civium copia tueri tales viros deberet; nunc ve-
 rò eo magis, quod tanta penuria est in omni vel ho-
 noris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tuto-
 res complecti debeat, alterum, quod * Pompeii &
 Bruti fidem, benevolentiamque mirificè laudas lætor
 virtute & officio cum tuorum necessariorum, meo-
 rum amicissimorum, cum maximè alterius omnium
 sæculorum. & gentium principis, alterius jam pridè
 juventutis. celeriter. ut spero, civitatis. De * merce-
 nariis testibus à suis civitatibus notâdis, nisi jam ali-
 quid factum est per Flaccum, fiet à me, cum per A-
 siam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio.
 Quod ad me quasi formam communium temporum,
 & totius reipub. misisti expressam: prudentia littera-
 rum tuarum valdè est mihi grata. video enim & pe-
 ricula leviora, quàm timebam, & maiora præsidia, si
 quidem, ut scribis, omnes vires civitatis se ad *
 Pompeii ductum applicarunt. tuumque simul promp-
 tum animum, & alacrem perspexi ad defendendam
 * rempub. mirificamque cepi voluptatem ex hac
 tua diligentia; quod in summis tuis occupationi-
 bus mihi tamen reip. statum per te notum esse vo-
 luisti. Nam augurales * libros ad commune utrius-
 que nostrum otium serva. ego enim à te cum tua pro-
 missa per litteras flagitabam. ad urbem te * otiosissi-
 mum esse arbitrabar. nunc tamen, ut ipse polliceris,
 pro auguralibus libris orationes tuas confectas om-
 nes exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas,
 non

non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum, præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras, quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi me purgās diligenter, te leviter accusans in eo, quòd de me citò * credidisses. quòd genus querele mihi quidem videbatur esse * amici: si tibi displicet non utar eo post hac, sed, si, ut scribis, ex litteræ non fuerunt disertæ; scito meas non fuisse. ut enim Aristarchus Honteri versum negat, quem nō probat: sic tu (libet enim mihi joculari) quòd disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si jam es censor, ut spero, de * proavo mulctam cogitato tuo.

*ARG. Gratulatur de absoluteione ambitus: & querente Ap-
pio, quòd accusatori suo Dat. Thellæ filiam collocarit, ostendit id se insciente per suos factum.*

Gratulatoria & Purgatoria.

Cicero imp. S. D. Apio pulchro.

12

GRATVLABOR tibi * prius, (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego verò vehementer gratulor de judicio ambitus; neque id quòd nemini dubium fuit, absolutū te esse; sed illud; quòd, quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior es, quoque plura virtutis & indutrix ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in * tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet, non horum temporum, non horū hominum atq; morum negotium nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem * suscipe paulisper meas partes. & eū te esse finge, qui ego sum. si facilè inveneris, quòd dicas; noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tuliæque meæ, sicut tu amicissimè & suavissimè op. as, prosperè

evenire * ea, quæ, me insciente facta sunt à meis sed
 ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino
 cum aliqua felicitate, & opto; verum tamen plus me
 in hac spe; tua sapientia & humanitas consolatur,
 quàm oportunitas temporis. itaque quemadmodum
 expediam exitum hujus inlittute orationis, non re-
 perio. neque enim tristiùs dicere quid quam debeo *
 ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris.
 neque non me tamen mordet aliquid in quo unum
 non vereor, ne tu parum perspicias, ea, quæ gesta sunt,
 * ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram ut, cum
 tam longè abfuturus essem, ad me * ne referrent, age-
 rent, quod probassent. In hoc autem mihi illud * oc-
 currit: quid tu igitur, si afuisses? rem probassem. de
 tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem
 tuo. Vides sudare me, jam dudum laborantem, quo
 modo ea tuear, quæ mihi tuèda sūt. & te non offendat.
 leva me igitur hoc onere: numquàm enim mihi videor
 tractasse causam difficiliorem. sed tamè sic habeto: nisi *
 já tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligè-
 tissimè confecissem: tamen si nihil videbatur ad meum
 erga te pristinum studium addi posse; tamen, hac mihi
 affinitate renuntiata, non majore equidem studio,
 sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam
 defendissem. decedenti mihi & jam imperio * annuo
 terminato, ante diem, IIII. Non. Sext. cum ad Sidam
 navi accederem & mecum Q. Servilius esset, litteræ
 à meis sunt redditæ. dixi statim Servilio; (etenim vi-
 debatur esse commotus) ut omnia à me majora exspe-
 ctaret: quid multa? benevolentior tibi, quàm fui, ni-
 hilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam
 benevolentiam multo. nam ut verus nostra * simu-
 las antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspitio-
 ne fictè reconciliatæ gratiæ darem: sic * affinitas no-
 vam

vam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo ergo te amore detractum esse videatur. Vale.

ARG. Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiosè juvisset: pari aequè illi officia pollicetur, quamquam socer Dolabellæ sit, qui de maiestate ab ambitu illum accusaverat.

Grati animi testificatoria.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

13

QVASI divinarem tali in officio fore mihi aliquando expectandum studium tuum; sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inferviebam honori tuo. dicam tamen verè plus quàm acceperas reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram, sed etiam opera. confilio. domum venièdo, conveniendis meis. nullum opus officii cuiquam reliquum fecisse? hæc mihi ampliora multò sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute affecuti sunt: talium virorum tanta studia æqui sola virtus potest. itaque mihi propono fructum amicitie nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, præfertim; iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana vita conjunctum cū iis artibus studiisque quæ colimus. velim ita fortuna tulisset, ut quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsam, nescio qua permotus animi divinatione, non despero sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. illud velim sic habere, quod intelliges, hæc te novata, additum potiùs aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cùm hæc

scribebam, censorem iam te esse sperabam: eo brevior est hæc epistola, & ut, * adversus magistratum morum, modestior. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM
AD SVLPICIUM,
ET ALIOS.

LIBER IV.

ARG. Satis patebit hujus epistole argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet, respondet Sulpicio congressum petenti.

Deploratoria. Deliberatoria.

M. T. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

CAIVS * Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse quibus in locis essem; mox estque ferre, quòd me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non non vidisses, & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam Servi * salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profectò aliquid opis occidenti recip. tulissemus, cognoram enim jam absens, te hæc mala multò antè providentem, * defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. serò enim * veniam: solus

eram: rudis esse videbar in causa, incideram in hominum * pugnandi cupidorum insanias nunc quoniam nihil jam videmur posse * opitulari reipub. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut * quam honestissimè lugeamus: nemo est omnium, qui cum potius mihi, quàm tecum, communicandum putem, nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus exēpla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta refugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem; qui à me, * ut te imitari, petebat, cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de * Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem * vides, quo modo se habeat; orbem terrarum; imperiis distributis, ardere bello, * urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni & incendiis, itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix jam quod audeam optare. Sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam * nomen invitus audio; tamen propius accedam. Trebario mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere, ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse * arrego: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARG. Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pompejan in Græciam navigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

Deliberatoria.

Cicero S. D. Suspicio.

AD III. Kal. Majas, cùm essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse * Philotimum, qui, cùm abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quòd eum perlaturum putasses, sed tamen, postquam litteras tuas legi, * Postumia tua me convenit, & Servius noster his placuit, ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quod mecum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quàm alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudètia? si, * quid rectissimum sit, querimus: perspicuum est. si, quid maximè expediat: obscurum. sin illud, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestamque sit: non potest esse dubiù, quid * faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam cõjunctam esse cum tua: certè similis in utroque nostrum, cùm optimè sentiremus, error fuit. nã omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt, qua cum ipsi Cæsari nihil esset * utilius, gratiã quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitramur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, * vides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt, sed etiam qui curfus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare

opor-

oportet ea, quæ fiunt; aut interesse, etiam si non probes quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur, omnino cum inferior res * numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior, nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur ita censeo facias: ut si habes, jam statutum, quid tibi agendum putes, in * quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris, si autem est, quod mecum communicare velis: ego te expectabo. tu, quod tuo comodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi & * Servio & * Postumia placere. Vale.

ARG. Sulpicium, Achaia à Cesare praefectum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat. scripta est epistola post Pompejum.

Consolatoria.

Cicero S. D. Sulpicium.

VEHEMENTER te esse * sollicitum, & in communibus miseriis, præcipuo quodam dolore angî, multi ad nos quotidie deferunt, quod quamquam minimè miror, & * meum quodammodo agnosco: doleo tamen te sapientia præditum propè singulari, nō * tuis bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem etsi nemini * concedo, qui majorem expernicie & peste reip. molestiam traxerit; tamen multa jam consolantur maximeque conscientia consiliorum meorum, multò enim antè tamquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multò etiam magis monente & denunciante te, etsi enim * absui magnam par-

tem

tem consolatus tui : tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo & prædicendo sententia : & ipse adfui primis temporibus tui consolatus, cùm accuratissimè monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cùm superiores, nullo tali exemplo antea in repub. cognito, tam crudeles fuissent : quicumque postea repub. oppressisset armis, multò intolerabiliorem futurum. N A M quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant, & aliquid atque adeò multa addunt & asserunt de suo. Quare meminisse debes, * eos, qui auctoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cùm tua prudentia salvi esse potuissent. Dices : Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip.? Est omnino vix consolabilis dolor; tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tamen & Cæsar ipse ita de te * judicat, & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquid, extinctis cæteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quòd autem à tuis * abes, id eò leviùs ferendum est, quòd eodem tempore à multis ac magnis molestiis abes : quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videtur meliore esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quo ad certior ab homine amicissimo fieres iis de * rebus quibus levari possent molestiæ tuæ. reliqua sunt in te ipso neque mihi ignota, nec minima * solatia, &, ut quidem ego sentio, multò maxima : quæ ego ipse experiens quo-

tidie sic probò , ut ea mihi salutem afferre videan-
 tur. te autem ab initio ætatis , memoria teneo ,
 summe omnium * doctrinarum studiosum fuisse ;
 omniaque quæ à sapientissimis ad bene vivendum
 tradita essent summo studio curaque didicisse : quæ
 quidem , vel optimis rebus , & usui , & delecta-
 tioni esse possent ; his verò temporibus habemus
 aliud nihil , in quo acquiescamus. nihil faciam in-
 solenter ; nec te , tali vel scientia , vel natura præ-
 ditum , hortabor , ut ad eas te referas artes , qui-
 bus à primis temporibus ætatis studium tuum de-
 didisti , tantùm dicam , quod te spero approbaturum ,
 me. posteaquam * illi arti , cui studueram ,
 nihil esse loci * neque in curia , neque in foro vi-
 derim , omnem meam curam atque operam ad phi-
 losophiam contulisse. * tuæ scientiæ excellenti ,
 ac singulari non multò plus , quàm nostræ , reli-
 ctum est loci. Quare non equidem te moneo ; sed
 mihi ita persuasi , te * quoque in iisdem versari
 rebus , quæ etiam si minùs prodesse , animum ta-
 men à sollicitudine abducerent. * Servius quidem
 * tuus in omnibus ingenuis artibus in primisque
 in hac , in qua ego nunc scripsi acquiescere , ita ver-
 satur , ut excellat ; à me verò sic diligitur , ut ti-
 bi uni concedam , præterea nemini : mihi que ab
 eo gratia refertur in quo ille existimat , quòd faci-
 lè appareat , cùm me * colat & observet , tibi quo-
 que in eo se facere gratissimum. Vale.

ARG. Laudat Sulpicii scripta: probat, quòd Achajæ admini-
strandæ curam non recusarit, se. ibit de Marcelli r. Si-
tutione, de suis studijs, de Sulpicio filio, de rebus urbanis de
Cæsare.

Narratoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

4

ACCIPIO excusationem tuam. qua usus es cir-
sapiùs ad me litteras uno exemplo dedisses; sed acci-
pio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut impro-
bitate eorum qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne
ad nos perforantur. illam partem excusationis, qua te
scribis, orationis paupertate. (lic enim appellas) iisdè
verbis epistolas sapiùs mittere, nec * agnosco, nec
probo; & ego ipse, quem tu per jòcum (lic enim acci-
pio) divitias orationis habere dicis, me non esse ver-
borum admodum inopem agnosco, *dissimulare* enim
non necesse est. sed tamen idem, nec hoc *simulans*, fa-
cile cedo tuorum scriptorum subtilitati & elegan-
tiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc * A-
chaicum negotium non recusavisse, cùm semper pro-
bavissem, tum multò magis probavi, lectis tuis proximi-
s litteris. omnes enim causæ, quas commemoras,
justissimæ sunt, tuaque & auctoritate & prudentia
dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, at-
que * opinatus sis: id tibi nullò modo assentior, sed
quia tanta perturbatio & confusio est rerum, ita per-
culsa & prostrata fœdissimo bello jacent omnia, ut
is cuique locus, ubi ipse sit, miserimus esse videatur:
propterea & tui te consilii * pœnitet, & nos, qui d-
mi sumus, tibi beatè videmur: at contrà nobis non tu
quidè vacuus molestius, sed præ nobis beatus atq; hoc
ipso melior est tua, quàm nostra conditio; quòd tu,
quid doleas, scribere audes; nos ne id quidem tutò
pos-

possimus; nec id victoris vitio, quo nihil modestius, sed ipsius * victoriae, quae civilibus bellis semper est intolerans. Vno te vicimus, quod de Marcelli, * collegae tui, salute paullo ante, quam tu, cognovimus; etiam me hercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus. nam sic fac existimes, post has * miseras, id est, postquam armis disceptari ceptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. nam & ipse Caesar accusata acerbitate * Marcelli, (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & aequitate tua & prudentia, repente praeter spem dixit. se senatui roganti de Marcello, * ne hominis quidem causa, negaturum fecerat autem hoc senatus, ut, cum à L. Pisone metio esset facta de Marcello, & cum C. * Marcellus se ad Caesaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesarem supplex accederet. noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam videter videre quali revivisceretis reip. itaque cum omnes ante me rogati gratias Caesari egissent, praeter Volcatium: (is enim, si * eo loco esset, negavit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum consilium. nam statueram, non me hercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Caesaris * magnitudo animi & senatus officium. itaque pluribus verbis * egi Caesari gratias: meque metuo, ne etiam in caeteris rebus honesto otio privarim: quod erat unicum solatium in malis. sed tamen, quando effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc rempub. non putare, si perpetuo tacerem, * modicè hoc faciam, aut etiam * intra modum: ut & illius voluntati, & meis studiis serviam. nam etiam à prima aetate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philosophia delectavit: tamen hoc studium

quotie ingravecit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res aliæ leuare animum * molestiis possit, à quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis litteris : sed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me observantia colit : cuius ego cùm omni probitate summaque * virtute tum stultitiis * doctrinaque deestor. is mecum sæpè de tua mansione aut decessione communicat, adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæsar velle videatur, res sunt eiusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit, de reliquis nihil melius * ipso est, cæteri & cætera eiusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè iucundum est, qui te videre cupimus ; sed consulimus tibi. Vale.

ARG. Cùm Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeii leberos, periit ex partu Tullia, Ciceronis filia, iam à Dolabella dimissa, consolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio sic Quint. libr. II. Ser. Sulpicius insignem non immeritò famam tribus orationibus meruit.

Consolatoria.

Sulpicius S. D. Ciceroni.

POSTEA QVAM * mihi renunciatum est de obitu Tullia filia tuæ; sanè quàm pro eo, ac debui, graviter molesteque tui, communemque eã calamitatem existimaui; qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coràmque meum dolorem tibi declarassem, etli genus hoc consolationis miserum atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine
la-

lacrymis multis id conari queunt; ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium præstare; tamen, quæ * in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te per scribere; non, quòd ea te fugere existinem; sed, quòd forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. * Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodam adhuc fortuna nobiscum egerit, ea nobis erepta esse quæ hominibus non minùs, quam liberi, cara esse debent, patriam, * honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus * callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu venis, & nos sæpè incidimus, hæc temporibus non pessimè cum iis esse actû, quibus * sine dolore licitum est mortem cum vita commutare. Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario conjuncta, ætatem ageret? licitum est tibi, credo pro tua dignitate ex hac juventute * generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cû florescentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores * ordinatim petituri essent in repub. in amicorum negociis liberalitate sua uterentur? quid horû fuit, quod non priùs, quam datum, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere: malû nisi hoc pejus sit, * hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens,

cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circum circa prospice. post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: quæ * oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. cœpi egomet mecum sic cogitare. * Item, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interit aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cùm, uno loco, tot oppidum eadavera projecta jaccant. visne tu te Servi cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. * Modò, uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset paucis post annis tamen ei * moriendum fuit quoniam homo nata fuerat. Etiam ut ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam auocet: atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quàm * diu ei opus fuerat, vixisse; unà cū rep. fuisse: te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse. * adolescentibus primariis nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfunctam esse: cùm resp. occideret, vita excelsisse, quid est quòd tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium; neque imitari malos medicos qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potiùs, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas * temporis

minuat atque molliat. hoc te exspectare tempus, tibi
 * turpe est, ac non ei rei sapientia tua te * occurrere.
 Quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor
 in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certè illa te
 facere non * vult. da hoc illi mortuæ: de cæteris ami-
 cis & familiaribus, qui suo dolore mœrent: da pa-
 triæ, ut, si qua in re opus sit, opera & consilio tuo uti
 possit. Denique quoniam in eam fortunam deveni-
 mus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli *
 committere, ut quisquam te putet non tam filiam,
 quàm reip. tempora, & aliorum victoriam lugere.
 Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar
 prudentiæ tuæ diffidere. * quare, si hoc unum propo-
 suero. finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties se-
 cundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque
 ex ea re laudem adipisci, fac aliquando intelligamus,
 adversam quoque te æquè ferre posse, neque id ma-
 jus, quàm debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus *
 virtutibus hæc una tibi videatur deesse: Quod ad me
 attinet, cùm te tranquilliore esse animo cognovero,
 de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque
 se * provincia habeat, certio rem faciam. Vale.

*ARG. Ad Servii consolationem respondet, suum dolorem, le-
 ctis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi
 causas apud se & plures & graviores esse, quam apud
 quemvis alium in simili calamitate.*

Responsoria ad Consolatoriam.

Cicero S. D. Sulpicio.

6

EGO verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo, gra-
 vissimo casu affuisses. quantum enim præsens me ad-
 juvare potueris & consolando & propè æquè dolen-
 do, facile ex * eo intelligo, quod, litteris tuis lectis,
 aliquantulum acquievi, nam & ea scripsisti, quæ leva-

ro * luctum possent: & in me consolando, nō mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus, omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talē erga me animū tibi gratum putaret foræ. cujus officia * jucundiora scilicet sapē mihi fuerūt, numquam tamē gratiora me autē non oratio tua solum, & societas panē ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt; quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. nam & Q. * Maximus, qui filium cōsularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, emisit, & L. * Paullus, qui duos septem diebus, & * vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum luctum ipsorum dignitas cōsolaretur ea, quæ ex rep. consequabantur. mihi autem, amissis, * ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. non * animorum negotiis, non reip. procuracione impediabantur cogitationes meæ. nihil in foro agere libebat: adspicere curiā non poteram. existimabam id, quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus & fortunæ perdidisse. sed, cū cogitarem hæc mihi tecum, & cū quibusdam esse communi; & cū frangerem jam ipse me, cogereque illa ferre toleranter: habebam quòd confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas doloresque deponerem. nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ * consenuisse videbantur, recrudescunt. non enim, ut tum me à

rep.

rep. mœstum domus excipiebat, quæ levaret; nunc, domo mœrens, ad remp. cōfugere possam, ut in ejus * bonis acquiescam. itaque & domo absum & foro; quòd nec eum dolorem, quem à rep. capio, domus jã consolari potest, nec domesticum resp. quo magis te exspecto, teque videre, quàm primum cupio, major mihi levatio afferi nulla potest, quã conjunctio cōsuetudinis, sermonumque nostrorum. quamquã sperabã tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. ego autem cùm multis de causis te exopto quã primùm videre, tum etiam, ut antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad * unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, &, ut perspexisse mihi videor, nec à me alieni & tibi * amicissimi. quod cùm ita sit: magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

ARG Suadet, ut exulandi consilium abjiciat, & in patriam suam redeat: id Cæsarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam remp., id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Suasoria.

Cicero S. D. M. Marcello.

7

ETSI eo te adhuc consilio usam intelligo, ut id reprehendere non audeam; non quin ab eo ipse dissentiam; sed quod ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitia nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolètia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & salutis tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. *

ego eum te esse, qui horum malorum initia multò ante videris, consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclarè meminì. sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias C. n. Pompeii, nec genus exercitus probare, semperque sumimè diffidere, qua in sentètia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi, ne interessem. non enim tuis rebus pugnabamus, quibus * valere poteramus, consilio auctoritate, causa, quæ erant in nobis superiora; sed laceratis & viribus, quibus parer non eramus. victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè & abjecti. in quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quod cum * spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem, ostendisti que sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt; eos video in duo genera esse distractos aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos victori sese crediderunt. * medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis anima duceres, illud pertinacis. fateor, à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum. sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quemdam modum, præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas * fortunas omnes obtinendas præter voluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, * penes quem est potestas, nisi quòd vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de * quo quid sentiam, nihil attinet diceres; cum appareat, ipse quid fecerim. sed tamen, si jam ita contituis-

tuiffes, ut abesse perpetuò malles, quàm ea, quæ nolles videre: * tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facilè passurus esset te, carentem patria, & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: * cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne & domi tuæ, cujusmodi res esset, an Mitylenis, aut Rhodi malles vivere. sed cùm ita latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo tuæ domi esse, quàm cum periculo alienæ? equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. hoc idè * omnes, qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis clarissimisque virtutibus multitudo. Habemus etiam * rationem rei familiaris tuæ quam dissipari nolumus, nam, etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit: propterea quòd neque is, qui * tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. ii autem qui essent, auderent scribere, nisi te intelligere considerem. Hic pro te unius sollicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. * Marcelli fratris optimi, * deprecantur nos cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantùm possumus, quantum victi. sed tamen consilio, studio, Marcello non defumus: à tuis * reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

ARG. Et hæc epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Suasoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Marcello.

8

NEQVE monere te audeo, præstanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominē virumque fortissimum, consolari verò nullo modo. nam si ea quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis * virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reipub. frangunt: non ita abundo ingenio. ut te consolet, cū ipse me nō possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam præstemque, ut ad omnia quæ tui velint, ita adsim præstō, ut me non solum omnia debere tua causa, quæ possum, sed ea quoque, quæ * non possum. putent. Illud tamen * vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio. tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, judicio omnium, reque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad * exsulandum locum. si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat, sin qualemcumque locum; quis est domestica sede jucundior? sed, mihi crede etiam is, qui omnia tenet, * favet ingeniis, nobilitatem verò & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram, redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modò erunt * tui; sin minus; me certè in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni amori que futurum. Vale.

ARG. Reditum in Patriam suadet, ut *suprà*. argumenta ex
intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

Sua foria, Hortatoria.

Cicero S. D. Marcello.

ETSI perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio
litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus decla-
raveram, quo te animo censerè esse oportere, & quid
tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus,
libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga
te benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris
eum ad te venire nolui. Iisdem igitur te de rebus
etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litte-
ris hortatus sum, ut in ea rep. * quæcumque est,
quàm primùm velis esse, multa videbis fortasse, quæ
nolis; non plura tamen, quàm audis quotidie. non est
porrò tuum uno sensu solùm oculorum moveri; cum
illud idem auribus percipias, quod etiam * majus vi-
deri solet, minùs laborare. At tibi ipsi dicendum erit
aliquid quod non sentias; aut faciendum, quod non
probes. Primum, TEMPORI cedere, id est necessita-
ti * parere, semper sapientis est habitum. deinde, nō
habet, ut nunc quidem est, id vitii res. dicere fortas-
se, quæ sentias, non licet: tacere planè licet. * omnia
enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suo-
rum quidem, sed suo: quod non multò secùs fieret, si
* is rep. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bel-
lo, cum omnium nostrum conjunctum esse pericu-
lum suo cerneret, * certorum hominum minimè pru-
dentium consilio uteretur, eum magis communem
censemus in victoria futurum fuisse, quàm incertis in
rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissi-
mum consilium secutus esset; nec, * fratre tuo consu-
la-

larum ex * auctoritate tua gerente, vobis auctoribus
 uti voluerit; nunc omnia * tenentem, nostras senten-
 tias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt mi-
 sera in bellis civilibus: quæ majores nostri ne semel
 quidem, nostra * ætas sæpè jam sensit: sed MISER-
 RIVS nihil, quàm ipsa * victoria: quæ, etiamsi ad
 meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impoten-
 tioresque reddit, ut, etiam si natura tales non sint,
 necessitate esse cogantur. * MVLTAE enim victori
 eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito faciendae
 sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa *
 crudelis esset futura victoria; igitur tunc quoque pa-
 tria careres, ne, quæ nolles, videres: non, inquires: ego
 enim ipse tenerem opes & dignitatem meam. at erat
 tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de rep. ve-
 hementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii
 est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali
 re, etiam * fortuna laudatur: factum, quòd & initium
 belli necessariò secutus sis. & extrema sapienter per-
 sequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris
 & itatum, & famam dignitatis tuæ. * nunc verò nec
 locus tibi ullus dulcior esse debet patria; nec eam di-
 ligere minùs debes, quòd deformior est, sed misere-
 ri potiùs; nec eam, * multis claris viris orbatam, pri-
 vare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni ani-
 mi, non iste supplicem, victori vide, ne superbi sit, as-
 pernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est ca-
 rere patria, duri non desiderare: & si re publica non
 possis frui, stultum est nole privata. Caput illud est,
 ut, si ista vita tibi commodior esse videatur. * cogi-
 tandum tamen sit, ne tutior non sit, magna gladiatorum
 est licètia: sed in externis locis minor etià ad * facinus
 verecundia. mihi salus tua tantæ curæ est, ut Mar-
 cello fratri tuo aut par, aut certè proximus sim. Tuū
 est

est consulere * temporibus, & incolumitati, & vitæ,
& fortunis tuis. Vale.

*ARG. Hortatur, ut reditum, maturet jam enim de reditu
persuaserat.*

Hortatoria.

Cicero S. D. Marcello.

10

ETSI nihil novi quod ad te scriberē, habebam, magisq; litteras tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamē, cū Theophilus proficisceretur, nō potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quā primū venias: venies enim. mihi crede, expectatus, neque solū nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus venit enim mihi in mentem, subyereri interdum, ne te delectet * tarda decessio. quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum; prorsus tibi ignoscere si quosdam nolles videre, sed, cū leviora non multō essent, quæ * audirentur, quam quæ viderentur; suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quā primū venire, idque in omnes * partes valere * putavi ea de re te esse admonendum, sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi * reliqua tu pro tua prudentia considerabis. me tamen velim quod ad tempus te expectemus, certiores facias. Vale.

ARG. Significat se in patriam rediturum, commotum consilio & auctoritate Ciceronis.

Responsoriam ad hortatoriam.

Marcellus S. D. Ciceroni.

11

PLVRIMVM valuisse apud me tuam semper * auctoritatem, cū in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare: cū mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solū consiliū daret, sed precibus quoq; me obsecraret; non prius mihi persuadere potui; quā tuis est effectū litteris, ut uterer vestro potissimū cōsilio. * Res quemadmodū sit acta,

vestræ litteræ mihi declarant. Gratulatio tuâ etsi est mihi probatissima quòd ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est & gratius, quòd, in summa paucitate amicorum, * propinquorum ac necessariorum, qui verè meæ salutis faverèt, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. * Reliqua sūt ejusmodi, quibus ego, quoniã hæc erant tēpora, facilè & æquo animo carebam. hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium * virorum & * amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquã vivere possit. itaque hoc ego mihi gratulor. tu verò ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, te tibi prætabo. Vale.

ARG. Marcellum à M. Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

Nuntiatoria.

Servius S. D. Ciceroni. 12

ETSI scio non jucundissimum me nuncium vobis allaturum tamen quoniam * CASVS & * natura in bonis dominatur; vitium est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad x. Kal. Jun. cum ab Epidauri Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum * collegam nostrum, conveni; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem, postero die, cū ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquãque * jurisdictionem absolverem; ille, uti aiebat, supra * Maleas Italiam versus navigaturus erat. postridie diei, cū ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis Postumius, familiaris ejus, ad me venit & mihi nunciavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenæ tempus à P. Magio Chilone, familiari ejus,

ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite * secundum aurem; sperare tamen; eum vivere posse. * Magium se ipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret, uti cogerem medicos, coegi; & è velligio cò sum profectus prima luce, cùm non longè à Piræo abessem; puer * Acidini mihi obviam venit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse, ita vir clarissimus ab homine terribissimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem * pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret, ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos libertos & pauculos servos; reliquos aiebant profugisse metu perterritos. quòd dominus eorum * ante tabernaculum interfectus esset, coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi ab Atheniensibus: locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quòd religione se * impedire dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant, quod proximum fuit: ut in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt, nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio * Academia locum delegimus: ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmorcum faciendum locarent, ita, quæ nostra officia fuerunt, pro * collegio & propinquitate, & vivo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Dat. pridie Kal. Jun. Athenis.

ARG. *Exsulante in Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suamque officium pollicetur, præterea rem omnem familiarem. In extremo hortatur, ut bono animo fortique sit in utranque partem.*

Deploratoria. Consolatoria.

Cicero S. D. P. Nigidio Figulo.

13

QVÆRENTI * mihi jam diu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem. unam enim partem & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. relinquebatur triste quoddam & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipse enim * pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: sæpiusque mihi veniebat in mentem, queri, quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. quamquam enim nulla me ipsum privatim perculit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis; ut hoc ipsum, quod * maneam in vita, peccare me existimem. careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors * eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa resp. verforque in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solum quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum * video, quod nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus

nos olim adiutoribus illud * incendium extinximus:
 & in qua urbe n. odò gratia, auctoritate & gloria flo-
 rumus, in ea nunc his quidem omnibus caremus. ob-
 tinemus ipsius Caesaris summam erga nos humanita-
 tem: sed ea plus non potest, quam * vis, & mutatio
 omnium rerum atque temporum. itaque, orbis his
 rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas &
 consuetudo assuefecerat; cum cæteris, ut quidem vi-
 deor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agen-
 dum semper aliquid dignum viro. nunc non modò
 agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi qui-
 dem. & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam
 fontibus opitulari poteram: nunc P. * Nigidio, uni
 omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima, quò-
 dam gratia. & mihi certè amicissimo, ne benignè
 quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est li-
 terarum genus. Reliquum est, ut te consolet, & affe-
 ram rationes, quibus te à molestiis coner * abduce-
 re. at ea quidem facultas, vel tui, vel alterius conso-
 landi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. itaque
 eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & do-
 ctina proficiscitur, non attingam, tibi totam relin-
 quam. * quid sit forti & sapienti hominè dignum,
 quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vi-
 ta, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti,
 à te flagrent, tu videbis. ego, quod intelligere & sen-
 tire, quia sum Romæ, & quia curo attendoque, pos-
 sum, id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es
 hoc tempore, non diutiùs futurum; in iis * autem, in
 quibus etiam nos sumus, fortassè semper fore. videor
 mihi perspicere primùm ipsius animum, qui * pluri-
 mum potest, propensum ad salutem tuam. non scri-
 bo hoc temerè: quo minùs familiaris sum, hoc sum
 ad investigandum curiosior. quo facilius, * quibus est

irator, respōdere tritius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. familiares verò ejus, & ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te, & loquuntur, & sentiunt. * Accedit eòdem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest, sed post ita necesse est, resp. quascumque vires habebit ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiã pollicear aliquid, quod primò omiseram. nam & complectar ejus familiarissimos. qui me admodum * diligunt, multùmque mecum sunt: & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi claudit, insinuabo: & certè omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. in hoc toto genere plura faciam, quam scribere audeo. * Cætera, quæ tibi a multis prompta esse certò scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quàm tuum. hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parciùs, quòd te, id quod ipse confido, sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est. ut te horter & obsecrem, animo aut maximo sis; nec ea solum memineris, quæ ab aliis magnis viris accepisti. sed illa etiam, quæ ipse ingenio studioque peperisti, quæ si colliges, & sperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. sed hæc tu meliùs, vel optimè omnium, Ego, quæ pertinere ad te intelligam studiosissimè omnia diligentissimèque curabo, tuorumque * tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

ARG. Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de novis eiusdem nuptijs cum Publia, divorcio jam facto cum Terentia.

Responsoria ad gratulatoriam.

Cicero S. O. Cn. Plancio.

14

BINAS à te accepi litteras, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses meam pristinam dignitatem * obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter * evenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam. si autem in eo dignitas est, quòd sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere: ne * vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: gigniturque præclare, si nosmetipsos regere possimus; ut ea, quæ partim jam adsunt, partim impendent, moderatè feramus; quod est difficile in eiusmodi * bello, cuius exitus ex altera parte eadem ostentat, ex altera servitutum. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum etiam res nostras, non modò adversas pertimescebam; videbamque quanto periculo de jure publico disceptaretur armis: quibus si ii vicissent ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam * crudelis esset futura victoria: si autem victi essent quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: * qui me hæc prædicentem, atque optimè consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem, exittimari. Quod autè mihi de eo,

H

quòd

quod egerim. gratularis : te ita velle , certò scio ; sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem , nisi in * reditu meo nihilo meliores * res domesticas , quàm temp. offendissem. quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus , & meæ fortunæ esse debebant ; cum propter eorum icellus nihil intra meos parietes tutum nihil insidiis vacuum viderem ; novarum me necessitudinum fidelitate contra * veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis , ve etiam nimium multa. De tuis , velim , ut eo sis animo , quo debes esse , id est , ut ne quid tibi præcipuè timèdum putes , si enim status erit aliquis civitatis : quicumque erit , te omnium periculorum video expertem fore , nam * alteros tibi jam placatos esse intelligo , * alteros numquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate lic , velim. judices , me , quibuscumque rebus opus esse intelligam , quamquam videam , quis sim hoc tempore , & quid possim , * opera tamen & consilio , studio quidem certè , rei , famæ. saluti tuæ præstò futurum. Tu , velim , & qui agas. & quid acturum te putes , facias me quàm diligentissimè certiozem. Vale.

ARG. Hortatur ut communem fortunam fortiter ferat.

Admonitoria.

Cicero S. D. Planciò.

15

ACCEPI per breves tuas litteras : quibus id , quod scire cupiebam cognoscere non potui ; cognovi autem id , quod mihi dubium non fuit. nam , quàm fortiter ferres communes misérias non intellexi : quàm me amares , facile perspexi. sed hoc scieram : illud si scissem , ad id meas litteras accommodassem. sed * tamen etsi antea scripsi , quæ existimavi scribi oportere : tamen hoc tempore breviter commonendum pu-

tavi; ne quo in periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes, aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare. qua propter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus. quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD METELLVM,
ET ALIOS.

LIBER. V.

ARG. Queritur Metellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum nepotem, fratrem suum, à Cicerone oppugnatum, videtur esse paulò arrogantiorepistola.

Expostulatoria.

Q. Metellus Q. F. Celer procos. S. D. M. Tullio
Ciceroni.

SI vales, bene est. Existimaram, pro mutuo inter nos animo, & pro * reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat, vel * familiæ debebat nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publ. satis sublevari. nunc video illum circumventum, me desertum à quibus minimè conveniebat. itaque in luctu & squalore sum, qui provinciæ, qui * exercitui præsum;

qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administratis: non erit mirandum, si vos poenitebit. Te tam mobili in me meoque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à rep. abducat. Vale.

ARG. Excusat se de Merello Nepote, suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

Defensoria, Excusatoria.

M. Cicero S. D. Q. Merello. F. Celeri procos.

2

SI tu * exercitusque valeris, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro me tuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia numquam te à me ludibrio læsum iri. quod cujusmodi sit satis intelligere non possum, sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. à me conservatam dolerent, dixisse, à te * propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quòd cum dicerem, illud adjunxi; mihi tecum ita dispersitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à * domesticis intidiis, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab * armatis hostibus, & ab occulta conjuratione defenderes. atque hanc nostram tantam & tam præclaram muneris societatem à tuis propinquis labefactatam. qui, cum tu à me rebus amplissimis atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutue tribueretur. Hoc in sermone, cum à me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in errore versatus essem; visa est oratio non in jucunda,

da, & mediocris quidam est * risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quòd, me abs te cupisse laudari, apertè atque ingenuè confitebar. Iam hoc non potest in te non honorificè esse dictum, me in clarissimis meis atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quòd autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio, equidè hoc arbitror, cum * par voluntas accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam, tibi ipse levior videar esse, meæ enim rationes ita rulerunt: atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum voluptatemque capio, illud dico, me, ut primum in concione * provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cepisse. Nihil dico de * sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. Recordare cætera; quàm citò senatum illo die, facta sortitione, coegerim, quàm multa de te verba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in * collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id extabit, officium meum in te * obscurum esse non possit. Postea verò quàm profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris; tu ipse velim judices satifne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non opportuisse Metellum fratrem tuum, ob dictum à me op-

pugnari: primùm, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, & fraternam plenam humanitatis ac * pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. causa restiterim: peto, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quàm qui maximè, si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habes, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria cõqueri. quem ego cùm comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari; egi cum * Claudia, uxore tua, & cum veltra sorore * Mucia, cujus erga me studium, pro Cn. Pompei necessitudine, multis in rebus perspexeram, ut eum ab illa injuria deterrent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kal. Ian. qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cùm temp. conservassem, atque abeuntem magistratu concionis habedat potestate * privavit. cujus injuria mihi tamè honori summo fuit. nam. cùm ille mihi nihil, nisi ut jurarem, permetteret; magna voce * juravi verissimum pulcherrimumque iusiurandum: quod populus item magna voce, me verè jurasse, juravit. Hac accepta tã insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paulò antè in concione, dixerat ei, qui in alios animadvertisset in dicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere hominem gravem & civem egregium; qui, qua pœna senatus, cõsensu bonorum omnium, * eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent; eadem dignum judicaret eum, qui curiam eade, urbem incendiis, Italiam bel-

lo liberasset. itaque ego Metello fratri tuo præsentem restiti. nam in senatu * Kal. Ian. sic cum eo de repub. disputavi, ut sentiret sibi cum viro forti & constanti esse pugnandum. Ad III. Non. Ian. cum * agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatus fuit. quàm me, quacumque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, sed vi atque impressione evertere. hujus ego temeritati si virtute, atque animo non * restitissim, quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quàm consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin. aliquid impertivit tibi sui consilii: lenis à te & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. etsi intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis. sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si * humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi * ac dissolutio. Nulla est à me unquam sententia dicta in fratrem tuum. quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensum, qui mihi * lenissimè sentire visi sunt. addam illud etiam; quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi; ut S. C. meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi, nec in te, ut scribis, animo sui mobili. sed ita stabili: ut in mea erga te voluntate, et jam desertus ab officiis tuis permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi panè minitanti nobis per litteras, hoc rescribo atque respondeo. Ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me

sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. à te peto, ut tu quoque * æquum te judicem dolori meo præbeas, si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas mihi non modò non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in ejusmodi causa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi. maneo in voluntate, & * quoad voles tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARG. Quæ sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quàm Nepotis. & in epistola Nepotem putò significari.

Reconciliatoria.

Q. Metellus Nepos S. D. Ciceroni.

3

HOMINIS importunissimi * contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officiis leniuntur; &, ut sunt Ieves hujusmodi homines. * à me despiciuntur: libenterque commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. de illo ne meminisse quidem volo; tametsi bis eum invitum servavi. De me meisque rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi; de rationibus etiam provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret & commonefaceret. Si * poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARG. Studium & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exul implorat.

Petitoria.

Cicero S. D. Metello Nepoti cos.

4

LITTERÆ Quincti fratris & T. Pomponii, necessarij mei, tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilij, quàm in tuo * collega mihi constitutum fuerit. itaque ad te litteras statim misi; per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. postea mihi non tam meorum litteræ, quàm sermones eorum, qui hæc iter faciebant animum tuum immutatum significabant, quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. nunc mihi Quinctus frater meus, * mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, at te scribere sum coactus: & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quæsoque ut tuos mecum serves potiùs, quàm propter arrogantem crudelitatem * tuorum me oppugnes. tu tuas inimicitias ut reipub. donares, te vicisti; alienas ut contra rempub. confirmes, adduceres? quòd si mihi tua clementia opem tuleris; omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque * magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum, cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

ARG. Exprobat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

Exprobratoria, Commendatoria.

Cicero S. D. Antonio M. F. * imp.

5

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias; non quod eas intelligerem satis apud te valere; sed, ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem: tamen cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur; aliquid mihi scribendum putavi, præsertim * cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum * commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis: contra etiã esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi, nam, comperisse me, non audeo dicere; ne fortè id ipsum verbum ponam, quod abs te, aiunt falsò in me solere conferri. sed ea quæ ad me * delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quàm ex meis litteris, cognoscere. meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus & populus R. testis est, tu, quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes: quantum mihi debeas, cæteri existiment. ego, quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia: sed * reliqua, mihi crede, multò majus meum studium, majoremque gravitatem & laborem desiderant, quæ ego si non profundero ac perdere videbor, omnibus meis viribus susti-

ne-

nebo: sin ingrata esse sentiam; non committam, ut tibi ipse infanire videar, ea quæ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG. Narrat se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur, adscribit de domo à se emptâ.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. P. Sextio L. F. praes.

6

QVM ad me Decius librarius tuus venisset, egissetque mecum ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebam, cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valdè esse mutatam voluntatem tuam. sed postea quàm & Cornelia tua Terentiam convenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum; adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium tribunum pl. & cæteros, ad quos * tu scripseras, cogere mihi potiùs credere, quàm tuis litteris. omnino res tota in mensem Ianuarium rejecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum xxxv. * aliquanto post tuam gratulationem. itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam * conjurare, si quis me recipiat, sed partim odio inducti me excludunt, & aperte

tè vindicem conjurationis oderunt : partim non credunt, & à me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex * obsidione feneratores emerit, * omninò semisibus magna copia est ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut * bonum nomen existimet. Domum tuam atque ædificationem omnem perspexi & vehementer probavi. * Antonium, etli ejus in me officia omnes desiderant, tamen in Senatu gravissimè ac diligentissimè defendi; senatumque vehementer oratione mea atque auctoritate commovi. Tu ad me veim litteras crebriùs mittas. Vale.

ARG. Leviter expostulat, quòd Pompeios sibi de oppressa Casilina conjuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Expостulatorià.

Cicero S. D. Cn. Pompeio Cn. F. Magno imp. 7

SI tu exercitusque valetis, bene est. Ex * litteris tuis, quas publicè misisti, cepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus te uno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer litteris percussos, atque ex magna spe deturbatos jacere. Ad me autem litteras quas misisti, quamquam exiguam significati onem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse, nulla enia re tam letari soleo, quàm meorum officiorum conscientia, quibus si quando non * mutuo respondetur; apud me plus officii residere, facilimè patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura conjuncturaque sit. ac, ne ig-

nores, quid ego in tuis litteris desiderarim, scribam apertè, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectavi: quam ego abs te prætermisam esse arbitror quòd verebatur, ne *cujus animum offenderes, sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio ac testimonio comprobari. quæ, cùm veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi, multo majori, quàm Africanus fuit, me, non multò minorem, quàm Lælium, facilè & in rep. & in amicitia adjunctum esse patiare. Vale.

ARG. Officium suum in Crassum prædicat: omniaque pollicetur, quæ ad illius commoam aut amplitudinem persinebunt.

Prædicatoria, Pollicitatoria.

Cicero S. D. M. Licinio P. F. Crasso.

§

QUANTVM meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio possèt præteriti. nam & cum *consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta numquam antea ulla in causa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veterique nostræ necessitudini jam diu debitum, sed multa varietate temporum *interruptum officium cumulatè reddidi. Neque me herculè unquam mihi tui aut colendi, aut ornâdi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnumquam à me alienarunt, &

me aliquando * immutarunt tibi. sed extitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, ræa perspicere posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitia fides, sum enim consecutus, non modò, ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognoscere itaque & præstantissima omnium feminarum * uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia * tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur: & senatus populusque R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim; non me repentina aliqua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse; sed, ut primum * forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quam maximè esse conjunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam ac liberalitatem defuisse. si qua intercederunt, non tam re, quam suspitione violata, ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria vitæque nostræ. is enim tu vir es, & cum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, * statues ipse, & ut spero statues ex nostra dignitate: ego verò tibi profiteor atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod * ad honestatem & gloriam tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum contendunt, tamen, cum reliquis omnibus,

bus, tum Crassus tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambos unice diligo, sed in Marco benevolentia impari. hoc magis sum * Publio deditus, quod me, quamquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime sicut alterum patientem, & observat & diligit. Has litteras velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ; meque ea, tibi promitto ac recipio, sanctissime esse observaturum diligentissimeque facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea jã ego nõ solum amicitia nostræ, sed etiam * constantia meæ causa permanebo. quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad * commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea * sponte id esse facturum; sin quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum; & tuis præcipias, ut * opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, privatis, forensibus, * domesticis tuis, amicorum, hospitem, clientium tuorum negotiis, ut, quoad ejus fieri possit, præsentia tuæ * desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARG. Vatinius, ex consulatu à Cesare dictatore in Illiricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obrectationes.

Petitoria.

P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo.

SI vales, bene est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis servas, P. Vatinius cliens
ad

ad te venit, qui pro se causam dicere vult. non puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti: ego autem quem potius adoptem aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, puillorum ac malevolorum obtreccationes & invidias non prosternat atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum, atque hoc, quidquid est operis ac maneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. scis meam fortunam nescio quomodo facile obtreccatores inuenire, non meo quidem me hercule merito: sed quanti id refert, si tamen facto nescio quo accidit; si quis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit. peto à te, ut tuam consuetudinem & liberalitatem in me absente defendendo mihi prædes. Litteras ad senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes* fugitivus cum Vardæis esse. de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profectò tibi illum reperiam, nisi li in* Dalmatiam aufugerit: & inde tamè aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad v. Id. Quint. ex castris, Narona.

ARG. Scribit hæc de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Responseria ad deprecatoriam.

Vatinius imp. S. D. Ciceroni.

10

SI vales, bene est: ego quidem valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minùs, quod me frigus Dalmaticum quod illinc eiecit, etiam hic refrigeravit. sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam.

eruat. Sed tamen omnia mihi * dura imperas. de
 Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis di-
 ligentissimæ. apage te cum nostro Sex. Servilio: nam
 me herculè ego illum quoque amo. sed hujuscemo-
 divos cientes, hujusmodi causas recipitis? homi-
 nem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos
 matres familias, cives R. occidit, arripuit, disperdi-
 dit, regiones vastavit? simius, non Lemissis homo,
 contra me arma tulit; & eum bello cepi. sed tamen
 mi Cicero, quid facere * possum? omnia me herculè
 cupio, quæ tu mihi imperas. meam animadvertionem
 & supplicium, quo usus eram in eum, quem cepi
 sem, remitto tibi & condono. quid illis respondere
 possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fra-
 tres, liberos, parentes occisos, a citione expostulant?
 si me herculè Appii * os haberem, in cuius locum
 susceptus sum; tamen hoc sustinere non possem. quid
 ergo est? faciam omnia sedulo, quæ te sciam velle, de-
 fenditur à Q. Volusio tuo discipulo. si fortè ea res
 poterit adversarios fugare, in eo maxima spes est.
 Nos, si quid erit illuc opus, defendes. Cæsar adhuc
 mihi injuriam facit: de meis supplicationibus & re-
 bus gælis Dalmaticis adhuc non * refer: quasi verò
 non iustissimi triumpho in Dalmatia res gesserim nã
 si hoc exspectandum sit, dum totum bellum conficiã:
 viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi tibi
 adleverunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia ex-
 pugno, si mihi supplicationes non decernuntur; lon-
 gè alia conditione ego sum, ac cæteri imperatores.

EGO, Post supplicationes mihi decretas, in Dal-
 matiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando
 cepi: unum * hoc quod erat maximum, quatuor à
 me j. m. captum: quatuor enim turres, & quatuor mu-
 ros cepi, & arcem eorum totã: ex qua me nives, frigo

ra, imbres detruserunt : indigneque mi Cicero , opidum captum , & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnes * partes defendendum putes , hoc existimans neminem te tui amantiorem habere. Vale , Nonis Decembr. Narona.

ARG. Suum studium erga uxorem Vatini , ipsumque Vatini-um significat, rogat deinde, ut omnino sibi remittat seruum suum fugitivum Dionysium.

Responsoria, ad commendatoriam. Petitoria.

Cicero S. D. Vatini imp.

II

GRATA tibi esse officia mea, non miror. cognovi enim te gratissimum omnium : idque numquam destitui prædicare, nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verùm etiam cumulatissimè retulisti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas : cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum : itaque faciam; eamque si opus esse videbitur, ipse conveniam, tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quamcumque ei fidem dederis, præstabo. si verò improbus fuerit, ut est, duces eum * captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt sed, ut scri-

scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habitifunt bellicosi. Vale.

ARG. Luceium, historiarum scriptorem, rogat, ut de rebus à se in consuiatu gestis separatim volumen conficiat: quod illustrius videbatur.

Petitoria.

Cicero S. D. C. Luceio Q. F.

12

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpè conatē deterruit pudor quidam pænè subrusticus: quæ nunc expromam abiens audaciùs: epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrū scriptis illustretur & celebretur tuis. quod etsi, mihi sæpè ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. genus enim scriptorum etli erat semper à me vehementer expectatum; tamen * vicit opinionem meam; meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. non enim me solū commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimoni tui, vel indicio benevolentix, vel suauitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cū scribebam, eram nescius, quantis oneribus præmere susceptarum rerum, & jam institutarum. sed, quia videbam * Italici belli, & civilis historiam jam pænè à te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri; deesse mihi nolui, quin te admonerè, ut cogitares, conjunctè malle cum cæteris rebus nostrā contexere. an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella sepaauerunt; tu quoque item *

civilem conjurationem ab hostilibus externisq; bellis se jungeres equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, at Italianam causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si * uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur; cerno jam animo, quanto omnia uberiora atq; ornatioa futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiae fines transierit, cum bene & naviter oportet esse impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis: & in eo * leges historiae negligas; gratiamque illam, de qua suavissimè quodam in prooemio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Hercules * Xenophontium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias; erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. à principio enim conjurationis usque ad * reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum * scientia, vel inexplicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quae vituperanda duces; & quae placebunt, exponedis rationibus comprobabis; & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos * perfidiam, invidias, proditorem notabis, multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt,

bunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortuneque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. HABET enim præteriti doloris secunda recordatio delectationem: cæteris verò nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam * miseratione delectat? qui tum denique tibi avelli jubet spiculum, postea quàm ei percunctanti dictum est, clipeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione factorum: at viri sæpè excellentis ancipites varique casus habent admirationem, expectationem, letitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate, quo mihi acciderit optatiùs, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum, * habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor, ne * assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrarem, me à te potissimum ornari celebrarique velle, neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui nò magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos, qui laudent, assentato res arbitrere. Neque autè ego

sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriâ consequatur. neque enim Alexander ille gratiæ causa ab * Appelle potissimum pingi, & à Lyssippo fingi volebat, sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra * ignotis nota faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. nec minùs est Sparceates Agésilæus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam * imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophonis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines omnium statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiâ animi & ad memoriæ dignitatem, si in * tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum; quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Thimoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri & in repub. maximis gravissimisque causis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quòd, cùm in Sigæum venisset, * Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur. placet enim Hector ille mihi * Nævianus, qui non tantùm, laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua res impedierit; (neque enim * fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpè reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere * vitia: & verecūdius ipsi de sese scribant, nec

cesse est, si quid est laudandum, & prætereant, si quid fortè reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant verecundiòres esse præcones ludorum gymnycorum, qui, cùm ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cùm ipsi antè ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. hæc nos vitare cupimus, & si recipis causam nostram, vitabimus. idque ut facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere cur, cùm mihi sæpè ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atque eventus litteris mandaturum; à te id nunc tantò opere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd * alacres animo sumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid asturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim, si enim suscipis causam; conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud; coràm tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARG. Significat, Lucceii litteræ consolatoriae quantum præfecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflictâ rep. capiebatur.

Responsoriam ad consolatoriam.

Cicero S. D. Lucceio.

13

QVAMQVAM ipsa consolatio litterarum tuarum gratissima est; declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quòd te præclare

res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum armatumque cognovi, quã quidem laudem sapientiæ fructu esse maximam, NON aliudè pendere, nec extrinsecus aut bene aut malè vivendi suspensas habere rationes. quæ cogitatio cum mihi non omnino * excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum & concursu calamitatum eret aliquantum labefactata atque convulsa cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis lit eris, multumque profecisse sentio. itaque hoc sæpius dicendum, tibi que non significandum solum, sed etiã declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copiosèque collegisti: tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem gravitatemque animi * tui perspexi; quam non imitari turpissimum existimo. * itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora: casus enim gladiatorii similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, * verabant me reip. penitus diffidere. itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. quid est enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipublicæ quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò quod non fractum debilitatumvè sit. quæ persequer, si aut meliùs ea viderem, quàm tu vides; aut commemorare possem sine dolore. quamquam tuis monitis præceptisque omnis est abiiciendus dolor. ergò & * domestica feremus, ut censes; & publica paullo etiã fortius fortasse, quàm tu ipse qui præcipis. te enim spes aliqua consolatur, ut scribis. nos autem erimus etiã

in omni desperatione fortes, ut tu tamē idem & hortaris, & præcipis. das enim mihi jucundas recordationes * conscientiaē nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. præstitimus enim partitæ non minùs certè, quàm debuimus, plus profecto, quàm est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postalatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, * quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum parietur utriusque ætas & valetudo: & si esse unà minùs poterimus, quàm volumus, animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut numquam non unà esse videamur. Vale.

ARG. Causam querit, cur Cicero ab urbe tamdiu absit: hortaturque, ut animum à inceroe abducatur.

Consolatoria, Dissuasoria.

Luccejus S. D. Ciceroni.

14

Si vales. bene est: ego valeo, sicut soleo, paululò tamen etiam deterius quàm soleo. Te requisivi sæpiùs, ut viderim. Romæ quia postea non fuisti, quàm à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum, quæ te res hinc * maximè retrahat. si solitudine delectare, cùm scribas, & aliquid agas eorum: quorum consuesti: gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse jucundius, nò modò miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquilis & optatis, præsertim vel ani-

mo defatigato tuo, qui nunc requiem quærat ex magnis occupationibus; vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. si autem, sicut hic dum eras & lacrymis, & tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: nec possum te, si concedis, quod sentimus, ut liberiùs dicamus, non accusare. quid enim? tu solus aperta non * videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadendo; gratia cõtendimus. & rogando; si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad consuetudinem * vel nostram communem, vel tuam solius ac propriam. Cupio non obrundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cùm duæ res istæ contrariæ me conturbent, ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non * offendas. Vale.

ARG. Quærenti Lucejo, cur a urbe abesset, ejusque mororem minuere conanti, respondet, cur doleat, & cur in urbe non vivat.

Responsoria ad consolatoriam.

Cicero S. D. Lucejo.

15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris quas à te proximè accepi non ille quidè mihi ignotus, sed tamen gratus & optatus: dicere, jucundus, nisi id verbum in omne tēpus perdidissem, neque, ob eam * unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis verbis utens, re graviter accitas; sed quod illius tanti vulneris, quæ
re.

remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt. tecum vivere possem equidem, & maximè vellem. vetustas est, amor, consuetudo, studia paria. quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni possumusne igitur esse unà? nec me herculè intelligo, quid impediatur: sed certè adhuc non fuimus, cùm essemus vicini, in Tusculano, in Puteolano. nam, quid dicam, in urbe? in qua, cùm forum commune sit, vicinitas non requiritur. sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cùm maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam pueret. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & * domestici, & forensibus ornamentis atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur, & quasi * exprobrare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare, possit, summum sit odium temporum, hominum, * fori, curiæ? itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam quòd si id egissemus ego atque tu; quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus: * omne tempus unà fuisset; neque me valetudo tua offèderet, neque te mœror meus. quod, quantum fieri poterit, consequamur quid enim utriusque nostrum aptius; propediem te igitur videbo. Vale.

ARG. Consolatur diligenter in primis amicum, obitum liberorum immoderatus ferentem.

Consolatoria.

Cicero S. D. Titia.

16

ETSI unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus : quòd * tantum ex tuis molestiis cepi doloris , ut consolatione ipse egerem : tamen , cùm * longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor , quam tuus ; statui nostræ necessitudinis esse , meæque in te benevolentia , non tacere tanto in tuo mærore tamdiu , sed adhibere aliquam modicam consolationem , quæ levare dolorem tuum posset , si minùs sanare potuisset . Est autem consolatio pervulgata qui lem illa maximè , quam semper in ore atque in animo habere debemus . * HOMINES nos ut esse meminerimus , ea lege natos . ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra ; neque esse recusandum , quòd minùs ea , qua nati sumus , conditione * vivamus : nève tam graviter eos casus feramus , quos nullò consilio vitare possumus : * eventisque aliorum memoria repetèdis , nihil accidisse nobis novi cogitemus . Neque hæc , neque cæteræ consolationes , quæ sunt à sapientissimis viris usurpata , memoriæque & litteris prodita , tantum videntur proficere debere , quantum * status ipse nostræ civitatis , & hæc perturbatio tēporum perditorum : cùm beatissimi sint , qui liberos nō susceperunt ; minùs autē miseri , qui his temporibus amiserūt . quam si eosdem bona . aut denique * aliqua rep. perdidissent . Quòd si tuum te desiderium movet ; aut si tuarum rerum cogitationes mæres . nō facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto . Sin illa te res cruciat , quæ magis amoris est , ut eorum , qui occiderunt , misérias lugeas :

geas: ut eā non dicam, quæ sapissimè & legi, & audi-
 vi, nihil mali esse id morte, in qua si resideat * sensus,
 immortalitas illa potius, quam mors, ducenda sit: sin
 sit * amissus, nulla videri miseria debeat, quæ nō sen-
 tiatur; hoc tamen non dubitans, confirmare possum,
 ea misceri, parari, impedere reip. quæ qui reliqueri;
 nullo modo mihi quidē deceptus esse videatur, quid
 est enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, re-
 ctis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati ac sa-
 luti loci? non me herculè quemquam audiui hoc gra-
 vissimo & periculatissimo anno adolescentulam,
 aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immor-
 talibus ereptus ex his materiis, atque ex iniquissi-
 ma conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum
 hoc detrahi potest, * ne quid iis, quos amasti, ma-
 li putes contigisse: permultum erit ex mœrore tuo
 diminutum, relinquetur enim simplex illa jam cu-
 ra doloris tui, quæ non cum illis communicabitur,
 sed ad te ipsum propriè referetur. in qua non est
 jam gravitatis, ac * sapientiæ tuæ, quam tu à pue-
 ro præstitisti, ferre immoderatiùs casum incom-
 modorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexe-
 ris, miseria maloque se junctus, etenim cum semper
 te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda
 tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. nam
 quod allatura est ipsa * diuturnitas, quæ maximos
 luctus vetustate tollit, id nos * præcipere consilio
 prudentiaque debemus etenim si nulla umquam fuit,
 liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non
 aliquando lugendi modum fecerit: certè nos, quòd
 est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque
 expectare réporis medicinā, quā * repræsentare ra-
 tione possimus. His ergo litteris si quid profecis-
 sem ex ultimabam optandum quiddam me esse affectu-
 tum;

tum; sin minùs fortè valuissent, officio tamèn esse fin-
ctum benevolentissimi atque amicissimi: quem me
tibi & fuisse semper, existimes velim, & futurum esse
confidas. Vale.

*ARG. Excusat tarditatem litterarum; hortatur Sextium,
ut exsilii casum, apienter fortiterque ferat.*

Excusatoria, Consolatoria.

Cicero S. D. P. Sextio P. F.

17

NON oblivione amicitiae nostrae, neque inter-
missione consuetudinis meae, superioribus tempo-
ribus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tem-
pora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt, poste-
riora autem me à scribendo tuis in iustissimis atque
acerbissimis incommodis retardarunt, cum vero &
intervallum jam satis longum fuisset; & tuam virtu-
tem, animique magnitudinem diligentius essem me-
cum recordatus: non putavi esse alienum institutis
meis, hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis
temporibus illis, quibus invidiam absens, & in cri-
men vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi
iudicio ac periculo tuum nomen conjungeretur, quæ
potui accuratissime te, tuamque causam tutatus
sum: & proximè recenti adventu meo cum rem aliter
institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuis-
sem, tamen nulla re saluti tuæ defui: cumque eo tem-
pore invidia annonæ inimici non solum tui, verum
etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii,
multaque alia reipub. vitia plus, quam causa ipsa ve-
ritasque valuissent: Publio tuo neque opera, neque
consilio, neque labore, neque gratia, neque testimo-
nio defui, quam ob rem, omnibus officiis amicitiae di-

ligenter à me sanèteque servatis, ne hoc quidem præ
 mittendum esse duxi, * e ut hortaret rogaremque
 ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut
 & communem incertumque casum, quem neque vi-
 tare quisquam nostiùm, neque præstare ullo pacto
 potest, sapienter ferres; & dolori * fortiter ac fortu-
 næ resisteres; cogitaresque, & in nostra civitate, & in
 cæteris, quæ rerum potitæ sunt multis fortissimis
 atque optimis viris, injustis judiciis, * tales casus in-
 cidisse, illud unitam ne vere scriberem, ea te * repu-
 bl. carere, in qua neminem prudentem hominem res
 ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil
 ad te scripserim, debitum * ejus virtuti videar testi-
 monium non cèpisse; sin autem omnia, quæ sentio,
 perscripserim, ne refricem, meis litteris desiderium
 ac dolorem tuum. sed tamen prudentissimè facies, si
 illius pietatem, virtutem, industriam, ubicûque erit,
 tuam esse, * tecum esse duces. nec enim minùs nostra
 sunt, quæ animo complectimur, quam quæ oculis in-
 tuemur, quamobrem & illius eximia virtus, sum-
 musque in te amor magnæ tibi consolationi debet
 esse; & nos, * cæterique qui te non ex fortuna, sed
 ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; &
 maximè animi tui conscientia, cùm tibi nihil meritò
 accidisse reputabis; & illud adjunges. HOMINES
 sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non
 aliorum * injuria, commoveri. Ego & memoria no-
 stræ veteris amicitia, & virtute atque observantia
 filii tui monitus, nullo loco deero neque ad conso-
 landum, neque ad levandum fortunam tuam. tu si
 quid ad me fortè scripseris, perficiam, ne te frustra
 scripisse arbitrare. Vale.

ARG. Argumentis utitur septem, ut Fabium exulem conso-
letur.

Consolatoria.

Cicero S. D. T. Fabio.

18

ETSI egomet, qui te * consolari cupio, consolandus ipse sunt; propterea quòd nullam rem gravius jam diu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te mag-nopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, & qua * conditione omnes homines, & quibus * tēporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm * fortuna abtulit: propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi; amisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur cōditio, * impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pœna ab hac rep. discesserit. * Tu vero qui & fortunas, & liberos habeas, & nos cæterosque, necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cùm unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una * sententia, eaque dubia, potentie alicujus condonatum exiltimetur: omnibus his de caulis debes istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus * animus erit in te liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

ARG. Rufo, paullo antè quæstori suo in provincia, suadet ut in bello civili Pompejum sequatur.

Deliberatoria, Suasoria.

Cicero S. D. Rufo.

19

* ET SI mihi numquam dubium fuit, quin tibi esse carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tui provinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amanter videbam, & cum aliter res recidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætaturus: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicii, & officii tui: iudicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod * rectum honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilii, polliceris fore, quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jam diu est. de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia cōmunicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius est flagitatio ad cōeundam societatem vel periculi, vel laboris, cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me; libenter amplector talè animum, sed ita; (non enim dimittam pudorè in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebō gratiam; alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse, arbitror. est enim res profectò maxima * quid rectū sit, apparet: quid expediat, obscurū

est; ita tamen, ut, si nos infumus, qui esse debemus, id est studio digni & litteris, noltris, dubitare non possumus, quin ea maximè conducant, quæ sunt, rectissima. Quare tu, si * simul placebit, itatim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuò poteris; * omnia tibi ut nota sint, faciam quidquid statueris, te mihi amicum, sin id quod opro, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

MARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum, quaestorem ante a suum in Cilicia, de rationibus provincialibus, obscura epistola, sed adiciemus in margine, qua magnam partem illustrent.

Purgatoria.

Cicero S. D. * Rufo.

20

QVO modo potuissent. te convenissem, si eo, quò constitueras, venite voluisses, quare, et si mei commodi causa commovere me noluiti: tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me * misisses, voluntatem tuam cum modo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si Tullius, scriba meus, adesset: à quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis (de cæteris rebus affirmare non possum) (nihil enim fecisse scientem, quòd esset contra aut rem, aut exultimationem tuam: deinde, si rationum * referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulisset, confecissemque, nò fuisse. quòd igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret. id, quando lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium * feci in provincia neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tri-

tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam
 pœnitebit, totum enim scribam meum, quem tibi vi-
 deo nunc esse suspectum, tibi tradidi, tu ei M. Min-
 dium, fratrem tuum adjunxisti, rationes confectæ
 me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui
 præter *lectionem. ita accepi librum à meo seruo
 scriba, eundem acceperim à fratre tuo. si honos: is
 fuit, maiorem tibi habere non potui; si fides, majorem
 tibi habui, quàm pœnè ipsi mihi, si providendum
 fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum, utile esset,
 referretur: non habui, cui potius id negotii darem.
 Illud quidem certè factum est, quod lex jubebat, ut
 apud duas civitates, Laodicensem & * Apamensem,
 quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse
 erât, rationes confectas, & consolutas deponeremus:
 itaque huic loco primùm respondeo, me quamquam
 iustis de causis rationes * deferre properarim; tamen
 te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas ra-
 tiones pro relatis haberem. Quamobrem, de Volu-
 sio, quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim
 me periti homines, in his cùm omnium peritissi-
 mus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volu-
 sium * transferri nomen à Valerio non potuisse, sed
 prædes Valerianos teneri. neque id erat. LLS. xxx.
 ut scribis, sed xix. erat enim curata nobis pecunia
 Valerii mancipis nomine, ex qua, reliquū quod erat
 in rationibus, retuli, sed sic me & liberalitatis fructu
 privas, & diligentia, & quod minimè tamen labo-
 ro, mediocris etiam prudentia: liberalitatis, quod
 mavis scribæ mei beneficio, quam meo, legatum
 meum, præsertimque maxima calamitate levatos,
 cùm præsertim non deberent esse obligati: diligen-
 tiæ, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam
 periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribæ

quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, * retulisse: prudentiæ, cum rem à me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam & Volui liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam gravis Velerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant, &, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. sed ego putavi esse viri boni, cum populum suum servaret; consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista * pecunia in fano poneretur. id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sexitus, sed ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse molestè ferrem, ut adscriberem, te infano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi illa pecunia gravissimis esset certissimisque monumentis testata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non * adscripti id quod tua nihil referbar: ego tamen adscripsisse malle, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum. idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepanturæ. addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi: nec causa est, ut negem: nec, si esset & tu nolles, negarem. Nam de LLS nongentis millibus certè ita relatum est, ut tu, si frater tuus referri voluit, sed, si quid est, quando de Lucejo parum provisum est, quod ego in rationibus referendis etiam num corrigere possim de eo mihi. cum S. C. non sum usus, * quid per leges liceat, considerandum est, te certè in pecunia exacta ita efferre ex meis ratio-

tionibus relatis non oportuit : nisi quid me fallit : sunt enim alii peritiores , illud cave dubites , quin ego omnia faciam , quæ interesse tua , aut etiam velle te existimem , si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis , scito à me & tribunos mil. & præfectos , & contubernales dumtaxat meos * delatos esse ; in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari : postea certior sum factus , triginta diebus deferri necesse esse , quibus rationes retulissem. sanè molestè tui , non illa beneficia tuæ potiùs ambitioni reservata esse , quàm meæ , qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen , & de tribunorum mil. contubernalibus res est in integro : genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de LLS. centum millibus : de quibus meminì mihi à te Myrina litteras esse allatas , non mei errati , sed tui : in quo peccatum videbatur esse , si modò erat , * fratris tui & Tulli. sed , cùm id corrigi non posset ; quòd jam depositis rationibus ex provincia decessimus : credo me quidem tibi pro animi mei voluntate , proque ea spe facultatum , quam tum habemus , quàm humanissimè potuerim , scripsisse. sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto , neque tuam hodie epistolam de * LLS centum sic accepisse , ut ii accipiunt , quibus epistole per hæc tempora molestæ sunt. simul illud cogitare debes , me omnem pecuniam , quæ ad me salvis legibus pervenisset , Ephesi apud * publicanos depositam fuisse : id fuisse LLS. xxii. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse. quod ego sive æquo animo fero sive iniquo : tu de LLS centum millibus æquo animo ferre debes. & existimare , eo minùs ad te vel de tuis * cibariis vel de mea liberalitate pervenisse. quòd si mihi expensa ista LLS

centum tulisses: tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore * affirmationem accipere, nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. ego tamen, cùm Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim causa nulla est. Vale.

ARG. Cupidum se esse significat Messinii videndi: eumque hortatur, ut acerbicatem temporum litterarum studio, optimæque conscientie recordatione mitiget.

Hortatoria.

Cicero S. D. Messinio.

21

GRATÆ mihi tuæ litteræ fuerunt; ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, videndi mei te summa * cupiditate affectum esse. quod ego ita libenter accipio ut tamen tibi non concedam. nam, tecum esse, ira mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. etenim, cùm esset major & virorum, & civium bonorum, & * jucundorum hominum, & * amantium mei copia; tamen erat nemo, quicum essem libentiùs, quam tecum, & pauci, quibuscum æquè libenter; hoc verò tempore, cùm alii interierint, alii mutari voluntate sint, unum mediis fidius tecum diem libentiùs posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum quibuscum vivo necessariò. noli enim existimare, mihi non solitudinè jucundiorē esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones * eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero, itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, præterea etiã cōsciētia cōsiliorū meorū. Ego enim is sum quemadmodum tu facillimè potes existi-

sti-

stimare, qui nihil umquam mea potiùs, quàm meorù civium causa fecerim: cui nisi * invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnis boni ego sum, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium. idemque cum * illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi quàm illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, * quavis tuta conditione pacem accipere malui; quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coràm brevi tempore licebit. neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum * Africanarum videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto autem mea nonnihil interesse, quamquam, id ipsum quid intersit, non sanè intelligo: verum tamen, quid quid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consiliis amicorum. est enim res ipsa jam in eum locum adductant, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter * victorias non multum interfuturum putem sed planè animus, qui dubiis rebus forsitan fuerat infirmior, desperatis cõfirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitaque me, tibi cum summâ humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse, verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè. qui, vita ingenua, in beata & libera civitate vivimus, sed vitia, * secunda moderatè tollimus: sic hæc non solum adversam, sed etiam funditus * everfam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contempnere debebamus, propterea quòd * nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non modò contempnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si

me diligis, fruere isto otio, tibi que persuade, PRÆ-
 TER culpam ac peccatum, quo semper caruisti & ca-
 rebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile
 aut pertimescendum. Ego, si videbitur rectè fieri
 posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutan-
 dum consilium sit; te certio rem faciam statim. Tu, ita
 fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas
 tam infirma valetudine; nisi ex me prius quæsieris
 per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis,
 diligas, valetudinique tuæ, & tranquillitati animi
 seruias. Vale.

M. T. C I C E R O N I S

E P I S T O L A R V M

A D T O R Q V A T V M,
 E T A L I O S.

L I B E R V I.

*MARC. A. Manlium Torquatum, qui Pompejan partes secu-
 sus erat, consolatur in eo, quod Romæ non sit; & aliquam
 simul spem reditus ostendit.*

Consolatoriâ.

Cicero S. D. A. Torquato.

ET SI * ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ
 quemque fortunæ maximè pœniteat, nemo-
 que sit quin ubi vis, quàm ibi est, esse malit: tamen
 mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro,
 Romæ esse, miserimum sit, nam, etli quocumque in
 loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbi-
 tas ex interitu rerum & publicarum & suarum: ta-
 men * oculi augent dolorem, qui ea, quæ cæteri au-
 diunt,

diunt, intueri coguntur, nec advertere à miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angere necesse est, tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non sis, animum tuum libera. etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent, nec meliùs, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo: nec debes tu, cùm de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem aut timorem: nec enim is, qui in te adhuc iniustior, quàm tua dignitas postulat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati, nec tamen is ipse, à quo petitur, habet explicatam aut exploratam rationem salutis suæ. **CVMQVE** omnium bellorum exitus incerti sint; * ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem se junctum sit ab omnium interitu: * ab altera te ipsum numquàm timuisse certo scio. * Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reip. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio ulla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est atque nervorum, si enim * **BENE** sentire, recteque facere, satis est ad bene beateque vivendum: vereor, ne, cum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit. miserum esse, nefas sit dicere. nec enim nos arbitror, victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis * officium justum, & pius, & debitum reip. nostræque dignitati vide-

batur: qui neque, cùm id faciebamus, tam erāmus ā-
 mentes ut explorata nobis esset victoria. quare, si id
 evenit quod ingredientibus nobis in causam propo-
 situm fuit accidere posse; non debemus ita cadere ani-
 mis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse numquā
 putaremus. Simus igitur ea mente, quam ratio & ve-
 ritas præscribit; ut nihil in vita nobis præstandum
 præter culpam putemus; eaque cùm careamus, omnia
 humana placatè & moderatè feramus. Atque hæc eò
 pertinet oratio, ut, * perditis rebus omnibus, tamen
 ipsa virtus se sustentare posse videatur, sed, si est spes
 aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status
 est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scri-
 benti veniebat in mentem, me eum esse, cujus tu *
 desperationem accusare solitus esses, quemque au-
 thoritate tua cunctantem & diffidentem excitare.
 quo quidem tempore non ego causam nostram, sed
 consilium improbabam, serò enim nos iis armis ad-
 versari videbam, quæ multò antè * confirmata per
 nosmetipsos erant docebamque, pilis & gladiis, non
 consiliis, neque auctoritatibus nostris, de jure pu-
 blico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fo-
 re cùm dicebam futura: sed, quod & fieri posse, &
 exitiosum fore, si evenisset, videbam, id ne accide-
 ret, timebam; præsertim cùm, si mihi alterutrum de
 eventu atque exitu rerum promittendum esset, id fu-
 turum, quod evenit, exploratius possem * promit-
 tere: iis enim rebus * præstabamus, quæ non pro-
 deunt in aciem: usu autem armorum & militum ro-
 bore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc
 adhibe quæso, quo me tum esse oportere cense-
 bas. Hæc eò scripsi, quod mihi nunc Philargyrus
 tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo,
 ut mihi quidem visus est, narravit, interdum * so-
 lici-

licitum solere esse vehementiùs quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis * futurus, qui esse debes; aut, perdita non afflictiore conditione, quàm cæteri. hoc verò tempus, quo exanimati omnes & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea * urbe es, ubi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. * Sulpicium, quem semper unicè dilexisti; qui te profectò & benevolentia & sapientia consolatur. cujus si effemus auctoritatem & * consilium secuti; togari potius potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quàm necesse fuit; illa quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quàm tibi, debeam, neminem, quibus tantum debebam quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. qui sin autem hoc tempore * intelligo. sed quia NEMO est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit navare aliquid & efficere: omne meum consilium, operam, studium certè velim existimes tibi tuisque liberis esse * debitum. Vale.

ARG. Primum se excusat, quòd minus sævè scribat deinde, de reditu Torquati esse impertatum, significat: & consolationis loco subjungit, nihil ei præcipuè timendum.

Excusatoria Consolatoria.

M. T. Cicero S. D. A. Torquato.

2

PETO à te, ne me putes oblivione tui rariùs ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate valetudinis, qua tamen jam paullulùm videor * levare; aut quòd absim ab urbe, ut, qui ad te profiscantur, scire non possim. quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum benevolentia tenere,

re,

re, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas, esse. Quòd majore in varietate versata est * adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur, mihi crede, non est pro malis temporum, quod molestè seras. necesse est enim aut armis * urgeri temp. sempiternis, aut his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma valebunt: nec eos, à quibus reciperis, vereri debes, nec eos, * quos adjuvisti. sin, armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit; & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint omnia; fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. * Antonius jam tuum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi & viro, sed tamen * necessaria, NIHIL esse præcipud cuiquam dolendum in eo quod accidat univèrsis. quæ vis insit in his paucis verbis, (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendas. quòd facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres: nihil, quod aut * hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne, si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit à * culpa. Sed hæc hæctenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim, Vale.

ARG. Consolari vult: sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

Consolatoria.

M. Cicero S. D. A. Torquato.

SVPERIORIBVS litteris benevolentia magis
ad-

adductus, quam quod res ita postularret, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat * virtus tua : neque erat ea mea causa atque fortuna, ut, cui omnia decissent, alterum confirmarem. hoc item tempore brevior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est siue tum opus fuit; illud satis est; præsertim cum accesserit nihil novi. nam, etsi quotidie aliquid audimus * earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam * video animo, quàm ea, quæ oculis cernimus. nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest : tamen & belli exitum video, & si id minus, hoc quidem certè, cum sit necesse * alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc vel illa victoria. idque cum optimè perspexi tale video, nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel antè acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim vivere, ut non sit vivendum, miserimum est. * mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es * vrbe, in qua hæc vel plura, & ornatiores parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo. ET SI levis est consolatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, * qui discesserint. aut eorum, qui remanserint. alteri dimittant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certè utor, nec enim, dum ero angar ulla re, cum omni vacem culpa: & si non ero, sensu omnino carebo sed rursus *Nostram arbenas*, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximè curæ sunt, & dum vivam erunt. Vale.

ARG. Consolatoria epistola, rationibus undecumque collectis: sed, si consideras, desperationem potius continet.

Consolatoria.

M. Cicerò s. D. A. Torquato.

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam à tuis certior fieri solere. de futuris autem rebus, et si semper difficile est dicerè: tamen interdum conjectura possis propiùs accedere. cum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantùm videmur intelligere, non * diuturnum bellum fore; et si id ipsum nonnullis videatur secus. equidem, cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam; non quòd ego certò scirem; sed, quòd non difficilis erat conjectura. nam cum * omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrimque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utrumcumque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur: etiam si inter causas armorum aliquantum interfit, tamen inter victorias non multum interfuturum. * alteros prope modum jam sumus experti: de altero, nemo est quin cogitet quàm sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam; fateor me communium malorum consolationem nullam invenire, præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM * rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum, nec esse ullum magnum malum præter culpam: à qua quando tantum absumus, ut etiam optimè senserimus, eventusque magis nostri consilii, quàm consilium repre-

hendatur; & quando præstitimus, quod debuimus: moderatè quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consolet de communibus miseriis, quæ & ad consolandum majoriis ingenii, & ad * ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuius facile est docere, cur præcipuè tu dolore nihil debeas. ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quàm fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te expectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quòd absis à tuis tamdiu. res molesta, præsertim ab iis * pueris, quibus nihil potest esse * festivius. sed, ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miseriam putet; & ubi quisque sit, ibi esse minimè velit. equidem, nos quòd Romæ sumus, miserimum esse dico; non solum, quòd in omnibus malis acerbius est * videre; quam audire; sed etiam quòd ad * omnes casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quàm si abessemus. etsi meipsum consolatorem tuum non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. quanto * fuerim in dolore, meministi. in quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quàm cæteros, cùm * cupiebam quamvis iniqua conditione pacem. quòd etsi casu, non divinatione mea, factum est: tamen hac inani prudentiæ laude delector. deinde, quòd * mihi ad consolationem commune tecum est. si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea rep. avellar, quæ carendum esse doleam, præsertim cum id sine ullo * sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita; quæ cùm cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quòd nos jam natura ipsa pænè perduxerit. Postremò is * vir, vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, ean-

eādem fortunam, si res cogat. recusare, equidem mihi omnia propono: nec ullum est tātum malum, quod non putem impendere: sed cū plus in metuēdo mali sit, quā in illo ipso quod timetur; de fino, præsertim cū id * impendeat, in quo nō modō dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potiūs, quā necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. * Servium discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi levationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cū familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim te, ut debes & soles, tua virtute sustentens. ego quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitror, omnia studiosè diligenterque curabo. quæ cū faciā, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non * assequar. Vale.

ARG. Cecinam qui pro Pompejo contra Casarem pugnaverat, patria carentem, bene sperare jubet: seque ei nulla in re defuturum pollicetur.

Consolatoria.

Cicero S. D. A. Cecinæ.

QUOTIESCUMQUE filium tuum * video, (* video autem serè quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis; gratiam, autem atque auctoritatem cum hac exceptione quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & custoditur diligentissimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt: quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur: multisque video magnæ esse curæ quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. iis autem de re-

bus,

bus, quas conjectura consequi possumus, * non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre atque intelligere mihi persuaserim. sed tamen, quia heri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites; puto esse meum, quid sentiam exponere. Ea * natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna, neque hæere in tam bona * causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem & * virtutem tuam, (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium summamque virtutem: cui me herculè hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso * bono tuo, quo delectatur, se violarum putaret. quo ipsum * lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primùm fac animo forti atque magno sis. ita enim * natus ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit, deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. à me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim. id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

ARG. Ad confirmandum Cæcina exsulis animum divinationem quamdam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, & ex civilium temporum ratione.

Confirmatoria.

Cicero S. D. Cæcina.

VEREOR, ne desideres officium meum; quod tibi

pro

pro nostra & meritorum & studiorum. & * partium
 conjunctione deesse non debet, sed tamen vercor ne
 litterarum à me officium requiras, quas tibi & jam
 pridem & sæp. misissem, nisi quotidie melius exspe-
 ctans gratulationem, quam confirmationem animi
 tui, complecti litteris maluissem. nunc autem, ut spe-
 ro, brevi gratulabimur: itaque in aliud tempus id ar-
 gumentum epistolæ differo. his autem litteris ani-
 mum tuum, quem minimè imbecillum esse & * au-
 dio, & spero, & si non sapientissimi, at amicissimi
 hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiã
 puto, nec iis quidem verbis, quibus te consolet ut *
 affictum, & jam omnipe salutis orbatum sed ut
 cum de cujus incolumitate non plus dubitem, quàm
 te meminì dubitare de mea, nam cùm me ex republi-
 ca expulissent ii, qui illam cadere posse, * stante me,
 non putarunt: meminì me ex multis hospitibus, qui
 ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire: te de
 glorioso & celeri reditu meo confirmare, si te ratio
 quædam * Etruscæ disciplinæ, quàm à patre, nobi-
 lissimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit:
 nec nos quidem nostra divinatio faller, quam tum
 sapientissimorum virorum monumentis atque præ-
 ceptis, plurimoque, ut tu scies, doctrinæ studio,
 tum magno etiam usu tractandæ reipublicæ, magna-
 que nostrorum temporum varietate consecuti sumus
 cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quòd
 ea nos nihil in his tam * obscuris rebus, tam-
 que perturbatis unquam omnino fefellit. dicerem,
 quæ antea futura dixissem, ni veterer, ne ex even-
 tis fingere viderer. sed tamen plurimi sunt testes,
 me & initio, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse
 Pompejum: & postea, ne * se jungeret. conjunctio-
 ne frangi senatus opes, disjunctione civile bellum

excitari videbam. atqui utebat familiarissimè Cæsare. Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quæ præterea præviderim, prætereo. nolo enim * hunc de me optimè meritum existimare, ea me suasse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps, sed tantas * opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispaniam censui, quod si * fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi * absentis non tam pugnavi ut liceret, quam ut, quando ipso * consule pugnante, populus jussisset, haberetur. Causa belli orta est: quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum? cum vel * iniquissimam pacem iustissimo bello anreferrem. Victa est auctoritas mea non tam à Pompejo, (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, per oportunitatem & * rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsus sum ex Italia, manente me * quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. veritus sum deesse Pompeii saluti, cum ille aliquando * non defuisset meæ. itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaras, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus. quo in bello nihil adversi accidit non prædicente me. Quare, quando, ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio, non igitur ex alitis involatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in * nostra disciplina est, nec è tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror: sed habeo alia signa quæ observem: quæ etsi non sunt certiora

illis, minus tamé habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum civilium natura atque ratione. In * Cæsare hæc sunt, mitis clemensque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro querelarum tuarum. accedit, quòd mirificè * ingenii excellentibus, quale est tuum, delectatur. præterea cedit multorum iustis, & officio incelsis, nõ inanibus, aut ambitiosis voluntatibus, in quo vehemèter cum consentiens * Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum si tibi, cui iustius videtur irasci posse cõcesserit. Quæ est igitur, inquires, spes ab irato? Eodé fonte se * haulturum intelligit laudes suas, è quo sit leviter asperius. postremo, homo est valdè acutus, & multum providès intelligit te hominè in parte Italiæ minimè contemnenda faciè omnium nobilissimum, & in communi rep. cuius summorum tuæ ætatis vel ingenio vel gratia, vel fama populi R. parè, non posse prohiberi à rep. diutiùs, nolet hoc * tēporis potiùs esse aliquādo beneficium quàm jã suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de tēporum rerumq; natura. Nemo est tã inimicus ei causæ, quã Pompejus animatus meliùs, quam paratus, susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari soleo gravitatè, & iustitiam, & sapientiã Cæsaris: numquã nisi honorificètissimè Pompejum appellat. at in ejus personam multa fecit asperius, armorum ista, & victoriæ sunt facta, nõ Cæsaris. at nos quemadmodum est complexus? * Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit, * Sulpicium Græciæ: Marcellum cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? rerum hoc
na-

natura, & civilium tēporum nō patietur: nec manēs, nec mutata ratio feret, primum ut non in causa pari eadē sit & conditio, & fortuna omnium: deinde ut in eā civitatem boni viri, & boni civis, nulla ignominia notati, non revertantur in quam tot nefariorum scelerum * condemnati, reverterunt. Habes augurium meum quo. si quid ad dubitarem, non potiūs uterer, quàm illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarē. te, si explorata victoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus, eventusque bellorum posse accidere, ut vinceremur, putasses; non debere ad secundam * fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui * facti, quantæ delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium vel * ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confusione * rerum omnium n viveremus. necesse est enim minore desiderio perdita rep. carere, quàm bona. sed hoc genere nihil opus est. * incolumen te citò, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, & huic qui adest, imagini animi & corporis tui, * constantissimo atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meum jam pridem & pollicitus sum, & detuli; nunc hoc amplius. quod me amicissimè quotidie magis Caesar amplectitur, familiares quidem ejus sicuti neminē. apud quē quidquid * valebo, vel auctoritate, vel gratia, * valebo tibi. Tu cura ut

Cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustententes. Vale.

ARG. Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat: deinde studiosè rogat, ut veniam sibi à Cæsare, postea-temque impetret redeundi.

Excusatoria Petitoria.

Cæcina S. D. Ciceroni.

7

QVOD tibi non tam celeriter * liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserrere temporis. filius, ut audio, pertimuit, (neque injuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea re ineptè mihi noceret; cū præsertim adhuc styli pœnas dem. qua quidem in re singulari sum fato. nam, cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur: meus error exilio corrigitur. cujus summa criminis est, quòd armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est. ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiã cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quam primum Cæsar superaretur, optaret, hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est. si scit, & persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsi cõtra suam voluntatem, cùm ignorit omnibus. qui * multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris: scripsi de te parcè mediùs fidiùs & timidè, non revocans me ipse, sed pænè refugiens. genus autem hoc scripturæ non modò liberum, sed incitatum, atque clarum esse debere, quis ignorat? solum existimatur esse debere, quis ignorat? solum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantia subsequatur. solum verò liberum, alterum lauda-

re.

re, de quo * quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. Ac, nescio an tibi gratius oportuniusque acciderit: nam, quod præstare nõ poteram, primum erat non attingere, secundum beneficium, quàm parcissimè facere, sed tamen ego me quidem * sustinui: multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. QVEM ADMODVM igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquant, ruinæ periculum struis, non adscèsum pares: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignū auribus, aut probabile potest afferre? Cùm verò ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore cõtrem sco, non pœnæ metu, sed ipsius iudicii: totum enim Cæsarem non novi. Quem putas * animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit; hoc verbum suspiciosum est, quid, si mato? at vereor, ne pejus sit. Ag: verò laudo aliquem; num offendo? cùm porrò offendā, quid si vult? armati stylū persequitur; victi, & nondum restituti quid faceret? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo * caves tibi per Brutum, & ad excusationem socii n̄ quæris, ubi hoc omnium patronus facit: quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspitionis tormento cùm plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum iudicium, scribantur, quàm difficile sit * evadere, si minus expertus es, quòd te ad omnia summum atque excellens armavit ingenium nos sentimus, sed tamen ego filio dixeram librū tibi legeret, & auferret, aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totū alium faceres. De * Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid hortor? vides tempus venisse, quo necess. sit de nobis constitui. ni-

hil est, mi Cicero, quòd filium meum expectes. adolescens est: omnia excogitare vel * studio, vel ætate, vel metu non potest. totum negotium tu sustineas oportet, in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, * tenes. à te omnia proficiantur, & per te ad exitum perducantur necesse est. apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum pòtes. unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. nisi fortè aut in * miseria nimis stultè, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. sed utrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. nam quòd ita consuesti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quòd ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto à te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARG. Datum sibi à Balbo & Oppio scribit, ut Cecina liceret esse in Sicilia, tibi que ut cominoretur, suadet.

Suasoria.

Cicero S. D. Cecina.

8

CVM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Ian. tibi * præfinitas esse: quòd omnibus in rebus perspexeram, quæ * Balbus & Oppius, absente Cæsare, egissent; ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quo ad vellemus, uti esse liceret. qui mihi cum sue erant at libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam ne-

gare & afferre rationem. cur negarent: huic meæ rogationi potius non continuò responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt, mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia quoad velles: se * prælaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti; quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ à te mihi sunt redditæ, quibus à me consilium petis, quid sim tibi * auctor, in Siciliæ subsidias, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum: propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris & nuntiis, vel ad reditus celeritatem re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta, quamobrem censeo magnopere commorandum. T. * Furfano Postumio, familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissimè te commendabo, cum venerint, erant enim omnes Mutinæ. viri sunt optimi, & tui similibus studiosi, & mei necessarii. Quæ mihi * venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitror, ea mea sponte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego, etsi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit; tamen, quoniam tuis placuit te habere meas litteras quas ei redderes, morem eis gessi. earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARG. Brevis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

Commendatoria.

M. Cicero S. D. T. Furfano procos.

9

CVM A. Cæcina tanta mihi familiaritas consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit. nam & patre ejus clarò homine, & forti viro, plurimum usi sumus: & hunc à * puero, quòd & spem mihi * magnâ afferebat summæ probitatis, sum næque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solum officii amicitia, sed etiam * studiis communibus, sic semper dilexi, ut non vllò cum homine * conjunctiùs viverem. nihil attinet me plura scribere quàm mihi necesse sit ejus salutem & fortunas quibuscunque rebus possim, taeri, vides. Reliquum est, ut, cùm * cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. hoc mihi grätius facere nihil potes. Vale.

ARG. Pollicetur quidquid potest ad ejus incolumitatem; neque nullam spem fortunæ melioris ostendit.

Confirmatoria.

Cicero S. D. Trebiano.

10

EGO, quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nam & consilium tuum, vel casus potius diutiùs in armis civilibus commorandi semper mihi magno * dolori fuit: & hic eventus, quòd tardiùs, quàm est æquum, & quàm ego vellem, recuperes fortunam &

dignitatem tuam, mihi non minori * curæ est, quàm tibi semper fuerint * casus mei. itaque & Postumule-
no, & Sextio, & sepissimè Attico nostro proxime-
que Theudæ, liberto tuo totum me patefecit: & his
singulis sæpè dixi, quacunque re possem, me tibi &
liberis tuis satisfacere cupere, idque tu ad tuos velim
scribas. hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt,
ut * operam, studium, consilium, rem, fidem meam si-
bi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate &
gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ira
meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui
fuiti cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum
certè ordinis tui facilè princeps. sed quando eodem
tempore, * eademque de causa nostrum uterque ce-
cidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ
sunt adhuc mea, & ea, quæ præterea videor mihi ex
aliqua parte retinere tanquam ex reliquiis pristinae
dignitatis. neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus
intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè sa-
miliarisimi ejus causa devincti magnis meis veteri-
bus officiis, me diligenter observant & colunt. itaque
si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua
incolumitate, in qua sunt omnia agendi; quod qui-
dem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor
ut sperem: agam per me ipse & moliar. singula perse-
qui non necesse: universum studium meum & bene-
volentia ad te defero. sed magni mea interest, hoc
tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, ut
intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. * hoc
eò pertinet, ut nihil exiltiment esse tam difficile,
quod non, pro te mihi susceptum, jucundum sit futu-
rum. Vale.

ARG. Excusatio, cur non scripserit: consolatio promissio meliorum rerum & officii sui.

Excusatoria, Consolatoria.

Cicero S. D. Trebiano.

II

ANTEA misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. * tali enim tempore aut consolari * amicorum est, aut polliceri. consolatione non utebar, quòd ex multis audiebam, quam fortiter sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum * fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse versatum: idque ut facias: etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo * rerum, & exèplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidè rudis, sed in studio minùs fortasse quàm vellè, at in rebus, atque in usu plus etià, quàm vellè, versatus, spondeo, tibi acerbitatè istam, & injuriam non diuturnà fore. Nà & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatè, & ad rerum * naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jã simul cum rep. quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat atque recreetur: quotidieq; sit aliquid lenius, & liberalius, quàm timebamus. quæ quoniã in temporum inclinationibus sæpè parvis posita sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum prætermitemus tui juvandi, & levandi locum. itaq; illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet * proclivius, ut etià polliceri possim. id re, quàm verbis faciam libètiùs. Tu velim existimes, & plures te amicos habere. quàm qui in isto casu sint ac fuerint, quântum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas & mag:

magnum : quod est in uno te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris * providebuntur. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterea ex animo deleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponat.

Gratulatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Trebiano.

12

* DOLABELLAM antea tantummodo diligebam : obligatus ei nihil eram. * nec enim debebat, quod non defueram ejus * periculis. nunc, tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatifsimè mihi fatis fecit, ut nemini plus debebam. qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulati, quàm * gratias agere malim. alterum omnino non desidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quādo tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci, quid recuperaveris, cogitare. vives cum tuis : vives nobiscum. plus acquisivisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset jucundior, si vlla res esset publica. * Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. hæc prædicatio tua mihi valdè grata est; æque te uti facilè patior, cum me herculè apud Sironem, nostrum amicum. quæ enim facimus ea * prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàm primum. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato : et ad consolationem adscribit quaedam perditis rebus aptiura.

Gratulatoria, Consolatoria.

Cicero S. D. Ampio Balbo.

10

* GRATVLOR tibi, mi Balbe, * verèque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falli gaudit frui velim, deinde frangi repenti atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, quam tempora nostra ferrebant. vincebatur enim fortuna ipsa debilitata gratiæ nostræ tui * caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissimè. omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum & salutem tuam pertinent, vidi, cognovi, interfui; etenim omnes Cæsaris familiares satis oportunè habeo implicatos consuetudine & benevolentia sic, ut, cum ab illo * discesserint, me proximum habeant, hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius planè ita faciunt, ut me unice * diligant. quòd si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est à me inservitum temporis causa, veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum; qui valet apud illum non minùs auctoritate, quàm gratia. * Cimber autem Tillius mihi planè satisfecit. valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quàm necessariae: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro ullo alio valere potuisset. diploma statim non est ratum; quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam bellii civilis: multa que ita dicunt; quasi non gaudeant

id bellum incidisse. quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum: sed id erit per brevi: nec dubito. quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi, gravis homo & certus, non solum consumavit, verum etiam recepit, percelesteque ablaturum diploma. mihi tan en placuit, hæc ad te perscribi. minus enim te firmum sermo Appulejæ tuæ, lacrimæque * Ampia declarabant, quam significant litteræ tuæ. atque illæ arbitrabantur, cum à te abessent ipsæ multò in graviore te cura futurum quare magnopere putavi, angoris & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa repub. cum hic * ardor extinctus esset. sperari oportere censerem recordare tuas litteras quibus & magnū animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem atque paratum. que d ego non mirabar; cum recordarer te & primis temporibus ætatis in rep. esse versatum: & tuos * magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque cōmunium; & in hoc ipsum bellum esse ingressum non solum ut victor beatus, sed etiam si ita accidisset, victus ut sapiens esses. * Deinde. cum studium tuum cōsumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis. considerare debes, nihil tibi esse committendum, quam obrem eorum, quos laudat; non te similem * præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. nunc verò tantum te para * ad hæc nobiscum ferenda. quibus ego, si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est unum per fugium, doctrina

ac litterę, quibus semper usi sumus: * quę secundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARG. Scribit, se bene sperare de Liga. ii salute: ad eamque impetrandum omnia sua pollicetur. interim hortatur, ut adversam fortunam moderate ferat.

Confirmatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. * 2. Ligario.

14

ETSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra * amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci; quia neque lenire videbar oratione, neque * levare posse dolorem tuum, postea verò quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam, quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem * duriores nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura * mitiorem facit. idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa * nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor, in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tua cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non * ipsum Cæsarem tributurum existimem: &, si tardiùs sit, quàm volumus; magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanæ causæ * iratior, diutiùs velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diutur-

nioribus esse molestiis conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissiùs & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memorię manda, me tibi id affirmasse, te in illis molestiis diutiùs non futurum. Quando, * quid sentirem, exposui; quid vellem tua causa, te potiùs declarabo, quam oratione & si tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim causa * opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. sed tamé, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquæ gratiæ valebunt, * studium, consilium opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde. quòd ea de rep. semper voluisti atque sensisti, ut non modò * nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcumq; acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

ARG. Exorditur ab officii sui commemoratione: deinde, quid de rediva Ligarii opinetur, subjungit.

Confirmatoria.

Cicero S. D. Ligario.

15

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum tuorum, quos æquè, atque te, summa benevolentia sum complexus, singularis * pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te studiique munus aut tempus prætermittere. sed quæ faciam fecerimque pro te, ex * illorum te litteris, quàm ex meis, malo cognoscere. quid autem sperem aut confidam,

& exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis ad veros rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum id 11. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Casarem, atque omnem ad eundem & conveniendum illius * indignitatem & molestiam pertulissem; cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes; & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat; non solum ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex * oculis & vultu, & multis præterea signis, quæ facilius perspicere potui, quam scribere, hæc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno fortique sis: & si * turbidissima sapienter ferebas, & tranquilliora lætè feras. ego tamen tuis rebus, sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adfeci, libentissimè supplicabo. Vale.

ARG. Continet hæc epistola, omnium brevissima, gratulationem, benevolentiam, officium.

Gratulatoria.

Cicero S. D. Basilio.

16

TIBI * gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor. à te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione, petit autem ut se absentem tueatur; si quidem gratum fore non dubitet.

Petitoria.

* *Bitynicus S. D. Ciceroni.*

17

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ causæ amicitia privatim essent, repererem initia amicitia ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis profecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto à te, tu absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me * intermoriturum existimas. Vale.

ARG. Mirum declarat desiderium cum Bitynico vivendum adjicit, se esse illi amore conjunctissimum.

Amicitia testificatoria.

Cicero S. D. Bitynico.

18

CVM cæterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum velim, mihi credas, accedere id etiam, quo magis expectam promissum tuum, quo in litteris uteris. scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum, gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra iudicisque patris tui de me, summi viri. nam sic habeto, * beneficiorum magnitudine es, qui temporibus * valuerunt aut valeant, conjunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

ARG. Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere iis esse in decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. Leptæ.

19

SIMVL accepi à Seleuco tuo litteras, statim quaesivi è Balbo per codicillos, quid esset, in lege. rescriptit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus; fecissent, non vetari, quare bono animo sint & tui & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum qui hodie * haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil: magnum tamen exercitum * Pompejum habere constat. nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Patietii litterarum; in quo erat, illi xj. esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso Q. Curtium, fratrem ejus, jussu Pompeii, inspectante exercitu, interfectum; quod confertisset cum Hispanis quibusdam, si oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa evenisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod vividebatur mihi illi confidere, * Oratorem meum tantopere à te probari, vehementer gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi videri scribis; ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantum dem de mei judicii fama detrahatur. Leptam * nostrum cupio delectari jam talibus scrip-

scriptis. etsi abest maturitas ætatis: jam tamen perforare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tullix meæ * partus: sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exiguam primam * pensionem. & me herculè non tam sum peregrinator jã, quàm solebam. ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. quare, ut arbitror, priùs hic te nos, quàm istic tu nos videbis. Lep- ta suavissimus ediscat Hesiodum; & * habeat in ore, virtutis verò sudorem, &c. Vale.

ARG. Cum *Cæsar* ludos regionatim daturus esset, curationem eorum *Lep- ta* cupiebat: *Cicero* dissuadet, meminit *Suetonius* de his ludis in *Iulii* vita.

Diffuasoria.

Cicero S. D. *Lep- ta*.

20

* **MACVLAM** officio functum esse gaudeo. ejus Faleruum mihi semper idoneum visum est diversorio: si modò recti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. cætero qui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. nam & villa & amœnitas illa commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum *Oppio* locutus sum. nam *Balbum*, postea quàm tu es profectus, non vidi. tantis * pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit, omnino de tota re, ut mihi videaris, sapiētius facere, si nõ curares quod enim eo * labore assequi vis, nullo modo assequere. tantã est enim intemorũ multitudo, ut ex his potiùs aliquis effluat quàm

quàm novo sit aditus, præfertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit si modò ipsum sciet, * non accepisse. sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes. aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego ne Asturæ diutiùs arbitror commoraturum, quoad ille quandoque * veniat. Vale.

ARG. Monet Thoranium, ut in Sicilia commoretur quoad scire possit, quid sibi agendum sit, clausula consolationis nescio quid continet.

Monitoria, Consolatoria.

Cicero S. D. Thoranio.

21

DEDERAM triduo antè pueris Cn. Plancii litteras ad te: eo nunc ero brevior, te que ut antè consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quàm ibidem operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, præter navigationis longæ, & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaveris; * ne illud quidem non quamvis subitò, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est præterea, cur advenientibus te offerre, gellias, multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro comunicavi. quid multa? loco oportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te quocumque opus erit, facillimè & expeditissimè conferas. quòd si recipiet ille se: ad tempus aderis. sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, * ubi omnia scire possis, hoc mihi prorsus valdè placet. De reliquo, ut te sæpè per litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in * hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum civitatis, qui etsi est gravissimus, tamè ita viximus, & id ætatis jara sumus, ut omnia, quæ non

non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut valeas; & te istinc ne temerè commoveas. Vale.

ARG. Ad consolandum Thoranium præterita colligit, & quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Consolatoria.

Cicero S. D. Thoranio,

22

ETSI, cùm hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie * commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; soloque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses; aut, si vicisses, * servitutum. itaque ego; quem tum fortes illi viri & sapientes, Domitii & lentuli * timidum esse dicebant, (& eram planè; timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cùm aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam. nunc verò everis omnibus rebus, cùm consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderatè: præsertim cùm omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conficius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. consuluisse; & hac amissa, * salutem retinere voluisse. Hæc scripsi non ut de me ipse dicerem, sed ut, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. * MAGNA enim consolatio est, cùm recordare. etiam si secus acciderit, te tamen rectè vereque sensitse; atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines

nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, * præter universæ reip. interitum tibi confirmo. De me autem sic velim judices; quantum ego possim, me tibi, salutis tuæ, liberisque tuis summo eum studio præstò semper futurum. Vale.

ARG. Domitium, in exitu amicorum dolentem rogat, ut, cum reip. jam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

Suaforia.

Cicero S. D. Domitio.

23

NON ea res me deteruit, quò minùs, postea quàm in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse * egeas rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihi met ipsi consilium de esset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperièbam. hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multò desperatiora: tamen inanes esse meas litteras, quàm nullas, malui. Ego, si te intelligerem * plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quàm quantum præstare potuisses; tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. sed cum * consilii tui bene fortiterque suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro obtestorque te pro nostra veteri conjunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia & tua me pari, te ut nobis, parenti conjugii, tuisque omnibus, quibus es, fuistisque semper carissimus, salvum conserves; incolumitati tuæ tuorumque qui ex te pendent, consulas; quæ didicisti, quæque ab adolescentia, pulcherrimè sapientissimis

viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, his hoc tempore utare; quos conjunctos summa benevolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium si non * æquo animo at forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcumque saluti dignitatisque tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam feminam, cuique amantissimam, detuli. si quid ad me scripseris: ita faciam, ut te velle intellexero: si tu minùs scripseris; ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio diligenterque curabo. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD MARIVM,
ET ALIOS.

LIBER VII.

ARG. Ludos, quos Pompejus Magnus iterum consul dedis describit, et extenuat: utrumque ob eam causam, ne Marium eos prætermisisset pœniteret.

Nuntiatoria.

M. Cicero S. D. M. Mario.

SI te *dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minùs ad ludos venires: fortunæ magistri buo, quam sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cum per
va-

valetudinem posses, venire tamen noluisti utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris: modò ut tibi constiterit fructus otii tui quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ita amœnitate pænè solus * relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris: cum illi interea, qui te istuc reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. reliquas verò partes diei tu consumebis iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quæ * scilicet P. Mæcius probavisset. omnino, si quæris. Iudi apparatusissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo. nam primùm honoris causa in scenam redierant ii. * quos ego honoris causa de scenâ decessisse arbitrabar. delicix verò tuæ, noster Æscopus, ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. is jurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco. * Si sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. quid ne id quidem leporis habuerunt quod solent mediocres ludi. apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in * Clytemnestra? aut in * Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti * Protogeni tuo: dummodò is tibi quidvis potius, quàm orationes meas, legerit; nã tu haud paulò plus, quàm quisquam nostrum, delectationis ha-

habuisti. Non enim te puto * Græcos aut Oscos ludos desiderasse; præsertim cum Oscos ludos vel in senatu * nostro spectare possis. Græcos, verò ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse * Pompeius confitetur se & operam, & * oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes, binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat: sed quæ potest esse homini * politico delectatio, cum aut homo imbecillus, à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? quæ tamen si videnda sint, sæpè vidisti: neque nos, qui hæc spectavimus, quidquã novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbæ, delectatio nulla exitit, quin etiam * misericordia quædam consecuta est; atque opinio ejusmodi esse quamdam illi bellæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi panè me in judicio Galli Caninii, familiaris tui, quòd si tam facilem populum haberem, quàm Æsopus habuit, libenter me hercule artem * desinerem: tecumque, & cum similibus nostri viverem. nam me cum antea tædebat, cum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tẽpore vita nulla est. neque enim fructum vllum laboris exspecto: & cogor nonnumquam * homines non optimè de meritis, rogatu eorũ, qui bene meriti sunt, defendere. itaque quæro causas omnes aliquando vivendi arbitrato meo: teque & istam rationem otii tui, & laudo vehementer & probō: quodque nos minùs intervisis, hoc fero animo æquiore quòd, si Romæ esses, tamen neque nos lepo-

re tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus, si me *relaxaro, (nam, ut planè exsolvam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò, quid sit *humaniter viuere. Tu modò istà imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta & tuere, ut facis; ut nostras villas obire, & mecum nostra simul lecticula concurrere possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quâ soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te, quòd me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quo minùs, te prætermisisse ludos pœniteret, quod si assecutus sum; gaudeo: si minùs; hoc me tamen consolor, quòd posthac ad ludos venies, nosque vides, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

ARG. Marii negotium sibi cura fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatii Plancii Bursæ: de quo vide Pedianum in commentario Miloniana. Scripta est primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpicius & M. Marcellus consules fuerunt nam paullo post Cicero in provinciam fuit, & Dio damnatum ait, cum primum exiit è magistratu.

Responsorialia ad gratulatoriam.

Cicero S. D. Mario.

MANDATVM tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimùm, cui *expediret, illud venire quàm plurimo. sed eo vidisti multum, quòd præfinitisti, quò ne plaris emerem, quòd si mihi permisisses, qui meus amor in te est, confecissem cum cohæredibus. nunc, quando tuum pretium novi, licitatore potius apponam, quàm illud minoris veniat. sed de joco satis est. tuum negotium agam, sicuti

debeo, diligenter. De Bursa te * gaudere certò scio: sed nimis verecundè mihi gratularis, putas enim ut scribis, propter hominis sordes minùs me magnam illam lætitiã putare. credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quàm * morte inimici lætatum. primùm enim iudicio malo, quàm gladio; deinde gloria potius amici, quàm calamitate. in primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me extitisse cõtra incredibilem contentionem * clarissimi ac potētissimi viri. postremò, quod vix verisimile fortasse videatur, oderam multò pejus hunc, quàm illum ipsum Clodium. illum enim oppugnaram, hunc defenderam. & ille, cùm omnis resp. in meo capite discrimen esset aditura, magnum quiddam spectavit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui, me * stãte, stare non poterant: hic simiolus animi causa me, in quem inveheretur, delegerat, persuaseratque nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valdè jubeo gaudere te. magna res gesta est. numquam ulli fortiores cives fuerunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes ejus, à quo ipsi * lecti iudices erant, condemnare quod fecissent numquam, nisi iis dolor meus fuisset dolor. Nos hic multitudinè & novitate iudiciorum, & novis legibus ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne * intercaletur; ut quàm primùm te videre possimus. Vale.

ARG. Causam exponit, cur acie Pharsalica victus, à bello discesserit, quod illi ab iniquis viris dabatur.

Defensoria, Purgatoria.

Cicero S. D. Mario.

3

PERSÆPE mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & ut video, versabimur, solet in mētē venire illius tēporis, quo * proxime
mē

me fuimus unà. quin etiam ipsam diem memoria te-
 neo. nam ad III. Idus Majas, Lentulo & Marcello
 eos. cùm in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi
 sollicito animo præstò fuisti. sollicitum autem te ha-
 bebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei.
 si manerem in Italia; verebare, ne * officio dessem si
 proficiscerer ad bellum; periculum te meum commo-
 vebat. quo tempore vidisti profectò me quoque ita
 concurbatum, ut non explicarem, quid esset optimū
 factu. pudori tamen malui, * famæque cedere, quam
 salutis meæ rationem ducere. cujus mei facti pœni-
 tuit: non tam propter periculum meum, quàm prop-
 ter * vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram: pri-
 mùm, neque magnas copias, neque bellicosas: deinde,
 extra ducem, paucosque præterea, (de principibus
 loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces; deinde
 in oratione ita * crudeles, ut ipsam victoriam hor-
 rerem: maximum autem æs * alienum amplissimorū
 * virorum? quid quæris? * nihil boni præter causam.
 Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœ-
 pi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde,
 cùm ab ea sententia Pompeius valdè abhorreret,
 suadere institui, ut bellum duceret. hoc interdum
 probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset
 fortasse nisi quadam ex * pugna cœpisset suis militi-
 bus confidere. ex eo tempore vir ille summus, nullus
 imperator fuit. signa tirone & collecticio exercitu
 cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpif-
 simè, amissis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli
 mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non
 fuisset, fractos superiores fore. discessi eo bello, in
 quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias
 incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut
 ad * Iubam confugiendum, aut capiendus tamquam

* exilio locus, aut consciscenda * mors voluntaria. certè nihil fuit præterea; si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine: addo etiam, cùm ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. veni domum, non quòd optima vivendi conditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma reip. tamquam in patria ut essem; si nulla, tamquam in exilio mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est; cur optarem, multæ. vetus est enim, **VBI** non sis, qui fueris, non esse, cur velis vivere. sed tamen, **VACARE** culpa magnum est solatium; præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum * artium scientiam, & maximarum * rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum reipub. cognovi amantissimum. notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me numquam voluisse plus quemquam posse, quam universam reip. postea autem quam alicujus culpa tantum valeret * unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civè esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum aut * Mitylenas contulissent. Hæc tecum coràm malueram; sed, quia longiùs fiebat, volui per litteras eadem; ut haberes, quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. sunt enim, qui, cùm meus in-

teritus nihil fuerit * reip. profuturus, criminis loco
 putent esse, quod vivam. quibus ego certò scio non
 videri satis multos perisse: qui si me audissent, quam-
 vis * iniqua pace, honestè tamen viverèt: armis enim
 inferiores, non causa, fuissent. Habes epistolam ver-
 bosiorem fortasie, quàm velles. quod tibi ita videri
 putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quæ
 volo, expediero, brevi tempore, te, ut spero, videbo.
 Vale.

ARG. Præmonet Marium de adventu suo in Pomianum.
 Præmonitoria.

Cicero S. D. Mario.

4

AD VIII. Kal. in Cumanum veni cum * Libone
 tuo, vel nostro potiùs: in Pomianum statim cogito.
 sed faciam te antè certiore. te cum semper valere
 cupio, tum certè dum hic sumus: vides enim quanto
 post vnà futuri sumus. quare, si quod * constitutum
 cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura
 igitur, ut valeas: & me hoc biduo aut triduo exspe-
 cta. Vale.

*ARG. Commendat studiosissimè Trebatium jurisconsultum
 Casari Galliarum præfeco.*

Commendatoria.

M. Cicero S. D. C. Casari Imp.

5

VIDE, quam mihi persuaserim, te me esse alterum,
 non modò in iis rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam
 in iis, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogita-
 ram, quocumque exirem, mecum ducere, ut cum
 meis omnibus studiis & beneficiis quàm ornatissimū
 domum reducerem. sed postea quàm & Pompeii cō-
 moratio diuturnior erat, quàm putaram, & mea quæ-
 dam tibi non ignota dubitatio aut impedire * pro-
 fe-

fectionem videbatur, aut certè tardare: vide, quid mihi sumptum: cœpi velle ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque me herculè minùs ei * prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. casus verò mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. nam cùm de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer * accuratiùs domi meæ litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel hunc Leptræ * delegam: si vis tu; ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit oportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium; atque ita mitto, ut initio meæ sponte, post autem * invitatum tuo mittendum duxerim. hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate cõplectare, ut omnia, quæ per me possis adduci ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spõdeo, non illo veteri verbo meo, quod, cùm ad te de Milone scripsissem, jure iusisti, sed * more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. accedit etiam, * quod familiam ducit, in jure civili singularis memoria, summa scientia, huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minùs, si tibi ita placuerit etiam hisce eum ornas gloriolæ * insignibus, totum denique hominem tibi trado de manu, ut ajunt, in manum tuam istam & victoriam, & fidem præstantem. sumus enim * putidiusculi, quàm per te vix licet: verùm, ut video, licebit: Cura ut valeas & me, ut amas, ama.

ARG. Trebatium, desiderium urbis vix ferentem, hortatur, ut urbis urbanitatisque memoriam, quasi quaedam ineptias, abiciat, & de provincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ causa cogitet.

Hortatoria, Monitoria.

M. Cicero S. D. G. Trebatio.

6

In omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem aut Balbum mitto, * legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed * cum aliquo insigni indicio meæ erga te benevolentia. tu modò ineptias istas, & delicta urbis & urbanitatis depones: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medæ, quæ Corinthum, arcem altam, * habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illa vitio verterent, quòd abesset à patria.

„ Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul.

„ Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbat.

quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs, Tu, qui cæteris * cavere didicisti, in Britannia ne ab esse dariis decipiaris, caveo. & quando Medeam agere cœpi, illud semper memento. * QVI ipsi sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura ut valeas.

ARG. Studium suum in commendando Trebatio significat: vocatur de Britannia: monet ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

Admonitoria.

Cicero S. D. Trebatio.

7

Ego te commendare non desisto: sed, quid proficiam,

ciam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in * Balbo; ad quem de te diligentissimè & sapissimè scribo. illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque * auri, neque argenti. id si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quàm primùm recurras. sin autem, sine Britannia tamen * assequi id, quod volumus, possumus: perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris. multùm te in eo frater adjuvabit meus multum Balbus; sed, mihi crede, tuus pudor & labor plurimum. * imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale,

ARG. Modestè reprehendis Trebatium, qui Tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusaverat.

Objurgatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

8

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore, cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quàm plurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis litteris cognovi præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. quærar cum Vacerra & Manilio. nã * Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo stultus es; quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu virges istam occasionem & * facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Prætiano jureconsulto. ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo

quid sit cura ut sciam: Ego vestras Britannicas litteras exspecto. Vale.

ARG. Litterarum officium à Trebatio requirit: monet ne reditum in urbem praeproperè cupiat.

Monitoria.

Cicero S. D. Trebatio.

9

IAM diu ignoro. quid agas, nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram. quia cum Quinto, fratre meo, non eras; quod mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire, quid agas, & ubi sis * hiematurus. equidem velim cum Casare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. seriùs potiùs ad nos, dum plenior, quòd huc properes, nihil est, praesertim Vacerra mortuo, sed tibi consilium non deest quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, summo genere natus, * terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cenam invitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

ARG. Levitatis Trebatium per jocum arguit, quia scripserat se Casari valde jureconsultum videri, item timiditatis, qui transire in Britanniam cum Casare recusavit, alia nonnulla.

Jocatoria, Monitoria.

Cicero S. D. Trebatio.

10

LEGI tuas litteras: ex quibus intellexi te Casari nostro valde * jureconsultum videri. Est quòd gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere, quòd si in Britanniam quoque profectus esses; profectò nemo in illa tanta infula * peritior te fuisset. ve-

rum

rum tamē (rideamus licet: sum enim à re invitatus) subinvideo tibi, vltro te etiam accersitum ab eo, ad quem cæteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem, ad sperare non possunt. sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ me herculè mihi non minori curæ sunt, quàm meæ valdè metuo, ne * frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum censeo idem & * Mucio & Manilio placebat. præsertim qui sagis non abundares. quamquam vos nunc istic sati calere audio. quo quidem nuncio valde me herculè de te timuerã, sed tu in re militari multò es cautior, quàm in aduocationibus, qui neque in Oceano * natare volueris studiosissimus homo natandi, neque spectare esse darios, què antea ne * andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis jocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligenter scripserim, tute scis; quàm sæpè, ego, sed me hercule iam intermiseram; ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. sed tamē his litteris, quas proximè dedi, putavi esse hominem commonendum id feci. quid profecerim, facias me velim certior, & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus. scire enim cupio, quid agas, quid * exspectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatio, quare faciliùs possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. si autem id non est; nihil duobus nobis est stultius; me, qui te non Romam atraham; te qui non huc advoles. una meherculè nostra vel severa, vel jocosa cōgressio pluris erit, quàm non modò hostes, sed etiam fratres nostri * Edui. quare omnibus de rebus fac ut quàm primùm sciam.

* Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero.

ARG. Conatur Trebatio desiderium urbis adimere. præcipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento, redeat.

Suaforia.

Cicero S. D. Trebatio.

II

NISI ante Roma * profectus esses, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? ego omnibus unde petitur, hoc consilii dederim, ut à singulis interregibus binas advocaciones postulent. Satis ne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu quid agis? ecquid fit? video enim te joculari per litteras. hæc * signa meliora sunt, quam in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio, consuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem, quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. sin autem ista sunt * inaniora; recipe te ad nos. nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minùs, una me herculè collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobrinx. denique, si te citò retuleris. sermo nullus erit: sin frustra diutiùs absueris, non modò * Laberium, sed etià sodalem nostrum * Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, jocos. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium honestatem & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos: omnia tamè, quæ vis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te * studio consequere.

ARG. *Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo jocatur.*

Iocatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

12

MIRABAR, quid esset, quòd tu mihi litteras mittere intermisisses. indicavit mihi Panfa meus Epicureum te esse factum. ò castra præclara! quid tu fecisses, si te * Tarentum. & non Samarobrinam misissem? jam tum mihi nò placebas cùm idem intuebare, quod & * Titius, familiaris meus. sed quonam modo jus civile defendes, cùm omnia tua causa facias, non civium? ubi porrò illa erit formula. fiduciæ, Vt inter bonos bene agere oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil? nisi sua causa? quod jus statues communi dividendo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? quo modo autem tibi placebit Iovem lapidem jurare, cùm scias Iovem * iratum esse nemini posse? quid fiet porrò populo Vlubrano, si tu statueris *respublicæ regi nò oportere*? Quare, si planè à nobis deficiis; molestè fero: sin * Panfæ assentari commodum est; ignosco: modò scribe aliquando ad nos, quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri aut curari velis. Vale.

ARG. *Intermissionis litterarum causam dicit: quam non accipiente Trebatio, inde occasionem accipit liberius jorandi.*

Iocatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

13

ADEO ne me * injultum esse existimasti, ut tibi irascerer, quòd parum mihi constans & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrare litteras ad te jam diu non misisse? mihi per-

turbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit. neque alia fuit vlla causa intermissionis litterarum, nisi quod, ubi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. audi me * Testa: utrum superbior te pecunia facit, an quod te imperator consulit? moriar, ni, quæ tua * gloria est, puto te malle à Cæsar e consuli, quàm inaurari si verò utrumque est, quis te ferret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istuc invitum non esse, vehemèter gaudeo: ut illuderat molestum, sic hoc est jucundum tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prolit. nam, ut audio, istuc.

„ Non ex * jure manu confertum, sed mage ferro.

„ Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciendam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior vi hominibus armatis conveneris. scio enim te non esse procacem in laceffendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam; Treviros vites censeo. audio capitales esse. malle, * auro, argento, ære essent. Sed aliàs jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. Ad IIII. Non. Mart. Vale.

ARG. Familiariter et jocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Iocatoria.

Gicero S. D. Trebatio.

13

CHRYSIPPVS Vettius, Cyri. architecti * liber-
tus fecit, ut te nō immemorem putarem mei: salutem enim mihi verbis tuis nuntiavit, valdè jam laetus es; qui gravere. litteras ad me dare, homini præsertim propè domestico, quod si * scribere oblitus es, minus mul-

multi jam te advocato causa * cadent. sin nostri oblitus es: dabo operam, ut istuc veniam antè, quàm planè ex animo tuo effluam sin estivorum * timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chryippo, te esse Cæsari familiarem. sed me herculè mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris, quam sæpissimè cognoscere. quod certè ita fieret, si tu maluisses * benevolentia. quàm litium, jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus & tuo more, & non nihil etiã nostro. Te valdè amamus; nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARG. Declarat suum absentis Trebatii desiderium: & gratulatur de C. Matii familiaritate.

Gratulatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

15

QVAM sunt morosi, amant, qui amant, velex * hoc intelligi potest. Molestè ferebam antea, te invitum istuc esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istuc libenter. neque enim, mea commendatione te nō delectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum. sed tamen hoc malo nos ferre desideriam, quàm te non ea, quæ spero, consequi. Quòd verò in C. *Matii, suavissimi, doctissimi, que hominis, familiaritatem venisti; non dici potest, quàm valdè gaudam: qui, fac, ut te quam maximè diligat. mihi crede nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura ut valeas.

ARG. Laudare videtur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula vitaret. sed reuera notat ut tunc dum adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia, per jocum.

Iocatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

16

IN * Equo Trojano scis esse in extremo, SAPIVNTI. tu tamen mi vetule, non serò, primumillas * rabiòfulas, fat fatuas, dedisti deinde, quòd in Britannia nò nimis *Speñai cupidus* te præbuiti, planè non reprehendo, nunc verò in hibernis injectus mihi videris itaque te còmovere non curas VSQVEQVAQVE sapere oportet. id erit telum acerrimum. Ego si foris cenitatem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuissem cui tamen dixi, cùm me aliquoties invitaret, oro te, * quis tu es? sed me herculè extra jocum. homo bellus est: vellem, eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum, id utrùm Romano more locutus sic, bene nùmatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse divites, qui còelo & terra frui possint, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quòd negent te peregrinantibus * respondere. sed tamen est, quòd gaudeas. constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrinæ juris peritiorem esse. Vale.

ARG. Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in urbem jam non amplius cogitet, & hortatur ut Cæsaris amicitiam plurimifaciat, quam fore fructuosam promittit, in seque ipse recipit.

Gratulatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

17

Ex tuis litteris & Quinto fratři gratias * egi, &

te aliquã lo collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mēsum litteris tuis vehementer commovebar, quòd mihi interdum (p̄ce tua dixerim) levis in urbis * vrbānitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpè autem etiam, quod à te alienissimum est, subimpudens videbare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum * syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem: non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex cōsilio, atque opera tua: sed, cūm te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putavi. itaque, quoad opinatus sum me in provinciam exiturū; quæ ad te ultro attulerim; meminisse te credo. postea quàm mea mutata * ratio est: cūm viderem me à Cæsare honorificentissimè tractari, & unice diligi; hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te * commendavi & tradidi: ut gravissimè diligentissimèque potui. quod ille ita & accepit, & mihi sæpè litteris significavit, & tibi verbis & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: &, si qua te fortè res aliquando offenderit, cūm ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & ultima expectato: quæ ego tibi & * jucunda & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantūm moneo, neque amicitia confirmanda

clarissimi ac liberalissimi * viri, neq; uberioris provinciae, neque ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum unquam reperturum. hoc, quæ admodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. * Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo: quòd & tu labore caruisti; & ego te de rebus illis non * audiam. ubi sis hibernaturus. & qua spe aut * conditione, perscribas ad me velim. Vale.

ARG. Laudat Trebatium, qui de militia cum Casare perferenda cogitaret: jocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

Laudatoria, & jocatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

18

ACCEPI à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me * cætera delectarunt: significabant enim te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem: quæ ego paulisper in te ita desideravi non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuarè putarem. quare perge, ut cepisti: forti animo istam tolera militiam. multa, mihi crede, assequere: ego enim renovabo commendationem, sed * tempore. sic habeto. nõ tibi majori esse curæ, ut ille tuus à me discessus. frustra solissimus tibi sit, quàm mihi. itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, * græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorè facias: ego enim * ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam cætera bellè: illud miror: quis solet cedem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam, quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit

fuerit; quod delere malueris, quàm hæc scribere: nisi fortè tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi * suppeditare? jã ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cùm ad vos proficisceretur, * more Romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus. eram enim abfuturus mense April. Has litteras scripsi in Pontino, cùm ad villam M. Æmilii Philemonis divertissem: ex qua jam audieram fremitum * clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliaisti. nam Vlubris honoris mei causam vim maximam * ranunculorum se commovisse constabat. Cura ut valeas, v. i. Idus Apr. de Pontino.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. sed & Arruntius ita te mandasse agebat, & tu adscripseras. verùm illud esto, nihil te ad me postea scripsisse, demiror, præsertim de tam nobis rebus.

ARG. Scribit de Topicis à se conscriptis, ut roganti Trebatio satis facere: eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

Præceptoriam.

Cicero S. D. Trebatio.

19

VIDE, * quanti apud me sis. etsi jure id quidem, nõ enim amore te vnico. verùm tamen: quod presenti tibi propè subnegarẽ, nõ tribuerem certè, id absenti * debere nõ potui. itaq; ut primùm Velia navigare cœpi,

pī, institui Tropica Aristotelica conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. sin tibi quædam videbuntur obscuriora; cogitare debebis, NVLLAM artem * litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longè abieris. num jus civile vestrum, ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen lumenque desiderant. quamquam tu si attentè leges, si sepiùs, per te omnia consequere, * ut certè intelligas. ut verò etiam ipsi tibi loci, proposita quæstione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARG. De amore Velienfium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas vendat, quæ tam miseris temporibus per fugium esse possint.

Diffuasoria.

Gicero S. D. Trebatio.

20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quòd te ab ea senti amari. sed quid ego dicam te, quem quis non amat? * Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus è nobis. sed ego te non reprehendo, qui illud ad ædificationem tuam traduxeris. quamquam enim Velia non est vilior quàm Lupercal; tamen istuc malo quàm hæc omnia tu, si me audies, quem soles, hæc paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velientes verebantur) neque Heletem, nobilem annem, relinques; nec * Papirianam domum deferes: quamquam illa quidem habet lucum, à quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si * excideris, multum prospexeris, sed in primis oportunum videtur, his

præfertim temporibus, habere perfugium primum eorum urbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum tuosque agros, eaque remoto salubri amœnoque loco: idque etiam mea interesse mi Trebati arbitror. sed valebis; meaque negotia videbis, meque diis juvantibus, ante brumam * exspectabis. Ego à Sext. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli *Niconis de edacitate*. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus * ingre-
bescit. Cura ut valeas. x i i i. Kal. Sext. Velia.

ARG. Silii causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commēdat. Videtur autem cum extra urbem esset, ad Trebatium in urbem hæc scripsisse.

Commendatoria.

Cicero S. D. Trebatio.

2 E

SILII causam te docui. is postea fuit apud me, cum ei dicerem tibi videri, sponcionem illam nos sine periculo facere posse, * Si bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit negare aiebat * Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem * O filium dicere tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris, sed si me amas, quàm primum. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Auctoritate jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

Disputatoria.

Cicero S. D. Trebaio.

22

ILLVSERAS heri inter scyphos, quod dixeram controversiam esse, posset ne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. itaque etsi domum bene * potus, seroque redieram: tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id quod tu neminè sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. ego tamen Scævola & * Testæ assentior. Vale.

ARG. Signa quadam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet rescribit igitur, ex illis exemplaribus nullam se curasse. de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

Cicero S. D. M. Fabio Gallo.

23

TANTVM ex Arpinati veneram, cum mihi à te litteræ redditæ sunt: ab eodemque accepi * Aviani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die. fac quaeso, qui ego sum, esse te. estne aut tui pudoris aut nostri, primum rogare de die, deinde plus * annua postulare? sed essent, mi Gallo, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quæ ego desiderabam, & ad eam summam, quam volueram, ac tamen istæ ipsa quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. planè enim intelligo, te, non modo studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint hominem, ut ego semper indicavi, in omni judicio elegantissimum, quæque me digna putaris, coemisse. sed velim

ma:

maneat * Damasippus in sententia. prorsus enim ex
 istis emprionibus nullam desidero. tu autem ignarus
 illiciti mei, quanti ego genus omne signorum om-
 niū non æstimo, tãti ista quatuor aut quinque sum-
 pti. Sed Bacchas istas cum mulis Metelli comparas.
 quid simile? * primum ipsas ego musas numquã tanti
 putassem: atque id fecissem musis omnibus approbã-
 tibus. sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisque
 nostris congruens: Bacchis verò ubi est apud * me lo-
 cus? at pulcellæ sunt. novi optimè, & sæpè vidi. no-
 minatim tibi signa, mihi nota mandassem, si probas-
 sem; ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitu-
 dinem gymnasiarum exornent mihi in palæstra lo-
 cum. * Martis verò signum quod mihi pacis auctori?
 gaudeo nullum * Saturni signum fuisse. hæc enim
 duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. * Mer-
 curii, mallè, aliquod fuisset; felicius, puto, cum Avia-
 no trãsigrere possemus. Quod tibi destinaras Trapezo-
 phoron: si te delectat, habebis: sin autè sententiã mu-
 tasti, ego habebò scilicet. ista quidem * summa nã ego
 multò libentiùs emerim diversorium Tarracinæ; ne
 semper hospiti molestus sim. omnino liberti mei vi-
 deo esse culpam, cui planè res certas mandaram; item-
 que Iunii, quem puto tibi notum esse, Aviani fami-
 liarem. Exedria quædam mihi nova sunt instituta in
 porticula Tusculani: ea * volebã tabellis ornare. ete-
 nim si quid generis istiusmodi me delectat, picturæ
 delectat. sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certio-
 rē velim me facias, ubi sint, quãdo accersatur, quo ge-
 nere vesturæ. si enim Damasippus in sententiã nō ma-
 nebit; * aliquē pseudo Damasippum vel cum iactura
 reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterū, jã id
 ego proficiscens mandaram meæ Tulliæ. ea enim ipsa
 hora acceperam tuas litteras. egeram etiam cum tuo

Nicia; quòd is uritur, ut scis, familiariter Cæsio. ut redi autem, priùs quàm tuas leg. has proximas literas, * quæ tibi de mea Iulia, quid egisset, per Liciniam se egisse dicebat. sed opinor Cæsius uti nò ita multùm forore, eam porrò negare se audere, cùm vir abesset. (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gratissimum, tanti à te ælimateam consuetudinem vitæ victusque nosiri, primùm ut eam de mum sumeres, ut non modò prope me, sed planè * mecum habitare posses: deinde ut migrare tantopere festines. sed ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quàm ego sum; itaque omnia experiar. video enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. si quid egero, faciam ut scias, tu & ad omnia rescribes: &, quando te exspectem, facies me, si tibi videbitur, certiozem. Vale.

ARG. Narrat, quàm iniquè Tigellius sibi irascatur. Idem scribit l. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin hujus nepos sit is, de quo Horatius. Sat. 2. ep. 3. l. 2.

Expollulatoria.

M. Cicero s. D. M. Fabio Gallo.

24

AMORIS quidem tui, quoquòd me verti, vestigia, * vel proxime Tigellio: senti enim ex literis tuis, valdè te laborasse. amo igitur voluntatem, sed pauca de re Capius opinor, olim, NON omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, servio. etsi quæ est hæc servitus? olim, cùm regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore * observor à familiarissimis Cæsaribus omnibus, præter illum, id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorum patris sua: eamque ædictum jam cum puto esse * Calvi Licini Hipponeæteo præconio, at vide, quid succē-

teat.

scat. Phœnicæ causam susceperam ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè familiaris. is ad me venit, dixitque iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri * necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse, cùm vellem: alium diem si sumpisset, me ei non defuturum. ille autem qui sciret se nepotem bellum tibicine habere, & sat bonum unctorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiores. cognosti meam causam, & istius * Salacombis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utriusque nostrum est. Vale.

ARG. Rescribit de epistola non conscissa monensi, ut de Cesare loqueretur, & scriberet, gratias agit.

Responsoriam ad monitoriam.

M. Cicero S. D. M. Fabio Gallo.

25

QVOD epistolam concissam doles, noli laborare: salva est domi: petes, cùm libebit. Quòd autem me mones, valdè gratum est: idque ut semper facias, rogo. videris enim mihi vereri, ne, si * istum habuerimus, rideamus *Risum Sardonium*. Sed heus tu, manum de tabula: * magister adest citius quàm putaramus. vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Gallo, cave putes, quidquam meliùs, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco, Cetera labuntur. secretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris præter duo nos loquitur isto modo nemo: bene moleve, videro: sed quidquid est, nostrum est. vrge igitur, nec transversum unguem, quod ajunt, à stylo: is enim est dicendi opifex. atque ego quidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

ARG. Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. Gallo.

26

CVM decimum jam diem graviter ex intestino laborarem; neque iis, qui mea * opera uti volebant, probarem me non valere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita jejunus fuisset, ut ne aquam quidem gustarem. itaque, confectus languore & fame, magis * tuum officium desideravi, quam abs te requiri putavi: meum ego autem cum omnes morbos reformido, tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia * dicat *Vesicae, & viscerum tormina* sibi molesta esse. quorum alterum morbum edacitatis esse putat, alterum, etiam turpioris intemperantiae. sane *viscerum morbum* pertinueram. sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo ve commiserim: * lex sumptuaria, quae videtur *frugalitatem* attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam, dum volunt isti lauti terra * nata quae lege excepta sunt, in honorem adducere; fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius. in eas cum incidissem in cena * augurali apud Lentulum, tanta me *pressurium* arripuit, ut hodie primum videatur coepisse consistere. ita ego, qui me ostris & murinis facile abstinebam, a beta etiam & malva deceptus sum. post-hac igitur erimus enutiores. tu tamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me naufragum) non modò mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vires & corpus amisi. sed, si morbum depulerò; facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

ARG.

ARG. Gallum, non eum, ad quem proximè scripsit, Fabiæ gentis, sed, ut opinor, Sextiæ, accusat ut iniquum & impudentem.

Responsoria ad accusatoriam.

Cicero S. D. * Gallo.

27

MIROR cur me accuses; cùm tibi id facere non liceat: quod si liceret, tamen non debeas. * EGO enim te in consulatu observaram. & ais fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse, utinam semper esses tribunus: * intercessorem non quaereres. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cùm parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgarem. non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti, sed, quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem cæteri * liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti; quid ego tibi debeo? sin vera; tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale.

ARG. Probat consilium Curii, qui, rep. desperata in Greciam se contulerit & adjungit, se totum in litteris esse, libertate profus amissa.

Deploratoria.

M. Cicero S. D. Man. Curio.

28

MEMINI, cùm mihi desipere videbare, quod istuc potius videres, quàm nobiscum. erat enim multò domicilium hujus urbis, cùm quidem hæc urbs, aptius humanitati & suavitati tuæ, quàm tota Peloponne-

sus, nedum Patræ. nunc contrâ & vidisse mihi multum videris cum, propè desperaris his rebus, te in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. * quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses ubi nec * Pelopidarum: nosti cætera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat. quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre, abdo me in bibliothecam: itaque opera officio tanta, quanta fortasse tu * senties, intellexi enim ex tuo sermone quædam, cum mæstitiam meam & desperationem accusares, domi tuæ dicere te, * ex meis libris animum meum desiderare. sed me herculè & tum temp. lugebã, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior & hoc tempore. quamquam me non ratio solum consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam * dies, quæ stultis quoque mederi solet; tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, tu ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. nec verò nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt: (nisi fortè id ipsum esse * non debuit.) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. reliquam spem nullam video, quare ad * prima redeo. sapienter hæc reliquisti, si consilio; feliciter, si causa. Vale.

ARG. Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficii, & commendatitias ab eo litteras petit ad Sulpicii successorem.

Grati animi testificatoria, Petitoria.

Man. Curius S. D. M. Ciceroni suo.

SI vales, bene est: sum enim usu quidem tuus mancipio

pio autem. Attici nostri; ergo fructus est tuus mancipium illius. quod quidem si inter senes coëmptionales venale præscripserit, egerit non multum. at illa nostra prædicatio quanti est? nos, * quòd simus, habeamus; quòd homines existimemur, id omne abs te habere. quare Cicero mi persevera constanter nos conservare: & Sulpicii successori nos de meliore * nota commenda, quo faciliùs tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad urbem lubentes videre, & nostra defigere, deportareque tutò possimus; sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem * fidelia dealbare. ergo patrone mi bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. 14. Kal. Nov.

ARG. Offendit, quàm miserè agatur cum re, cum Casar Caninium ad aliquot horas consulem creaverit: 19. de litteris commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

Deploratoria, locatoria.

Cicero S. D. Curio.

30

EGO * verò jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipse evolare cupio, & aliquo pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. incredibile est, quàm turpiter mihi facere videar, qui his rebus interim. nã tu videris multò antè providisse, quid impenderet, tum cum hinc profugisti. quamquam enim hæc etiam auditu acerba sunt; tamen audire tolerabilius est, quàm videre. in * campo certè non fuisti; cum hora secunda, comitiis quaestoriis institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo nuntiato, sella sublata est. ille autem, qui comitiis * tributis esset auspiciatus, centuriata habuit. consulem hora septima

renuntiavit, qui usque ad Kal. Ian. esset, quæ erant futuræ mane postridie. ita * Caninio consule scito neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali fructum est. fuit enim mirifica * vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim ades. quæ si videres, lacrymas non teneres, quid, si cætera scribam? sunt enim innumera-bilia generis ejusdem: quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum cujus quando proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu: contentus isto sum. ID ENIM cujusque est proprium, quo quisque fruitur atque utitur, sed hæc aliàs pluribus Acilius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est: bis enim est à me judicio capitis rebus * salvus defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat. ad eum de te diligentissimè scripsi: eamque epistolam cum hac conjunxi: quæ ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARG. Invitat eum ad officia mutua: et in urbem ut redeat, rogat, veteris urbane civitatis retinenda causa.

Invitatoria.

Cicero S. D. Curio.

31

FA CILE perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. quod quando uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos: quibus æquo animo vel * vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris, non multum opus fuisse, propter res tuas ita

con-

contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes: equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquādo redires: vides enim exaruisse jam veterem * urbanitatem, ut Pomponius noster suo jure posse dicere, nisi * nos pauci retineamus gloriam antiquam Attican. ergo is tibi nos ei succedimus. veni igitur, quaeso; ne tantum semen urbanitatis unā cum rep. intereat. Vale.

ARG. Scribit hanc epistolam in provincia: prima pars de dictis est secunda de judiciis, tertia de rep. ultima de Dola. bella, nondum genero.

Locatoria.

Cicero S. D. Volurnio.

32

QVOD sine prænominine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti: primum addubitavi, num à Volurnio * senatore esset, quocum mihi est magnus usus: deinde * *festivitas* litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse. quibus in litteris omnia mihi per jucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta in his etiam Sextiana; in me * conferri. quid * tu id pateris? non ne defendi? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera * dictorum meorum, ut cognosci sua fronte possent. sed quando tanta fex est in urbe, ut nihil sit tam *invenustum*, quod non alicui * venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta *ambiguum*, nisi elegans *superlatio*, nisi *commutatio litteræ* bellum, nisi ridiculum *præter expectationem*, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de oratore per * Antonii personam disputata de ridiculis, *artificiosa* & arguta apparebūt, ut sacramēto cōtēdas mea nō esse. Nā de judiciis quod quereris, multo

laboro minùs. trahantur per me pedibus omnes rei: fit vel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. urbanitatis possessione, amabo, quibusvis * interdictis defendamus: in qua te unum meo. contemno cæteros. Derideri te putas? nunc deum intelligo te sapere. Sed me herculè, extra jocum, valdè mihi tuæ litteræ facetæ elegatæque visæ sunt; illa, quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt. cupio enim nostrum illum * amicum in tribunatu quàm plurimùm habere gravitatis. idque cùm ipsius causa (est enim mihi, ut scis, in * amoribus) tum me herculè etiam reipub. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituiti & mihi vides esse gratum, scribe ad me quàm sæpissimè de rebus urbanis, de rep. jucundus est mihi sermo litterarum. præterea Dolabellam, quem ego perspicio, & judico cupidissimum: esse atque amantiissimum mei, cohortare, & confirma, & * redde planè meum non me herculè quo quidquam desit, sed quia valdè cupio, non videor * nimium laborare. Vale.

ARG. Hæc epistola scripta est post civile bellum. scribit. se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Casio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia: addit, delibera: vni sibi esse, Cesare pernittente, à causis iudicialibus discedere.

Cicero S. D. Volumnio.

33

QVOD * declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares: non erat causa invidendi: nisi fortè ipsius eloquentiæ magis, quam quod me audiret; invideres. nos enim planè, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis quibus,

bus, te plaudente, vigeamus, * amissis: ut etiam si aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quòd hæc pennigero. non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait * Philoctetes apud Attium abjecta gloria. sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quamquam venies, ut ipse intelligis in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut volumus, exceperimus; ego verò multam * salutem & foro dicam & curiæ: vivamque tecum multum. & cum communibus nostris amatoribus. nam & Cassius tuus & Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. opus est huc limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus litteris * meis, quibus sæpè verecundior me in loquendo facis. mihi enim indicatum est, si modò hoc Cæsar aut patietur aut volet, deponere illam jam personam, in qua me sæpè illi ipsi probavi, ac me totum in litteras * abdere, tecumque & cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne * perinuitus legerem tuas litteras, si mihi, quemadmodum scribis, longiores fortè misisses. ac velim posthac sic starnas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

EPISTOLARVM M. COELII.

AD CICERONEM

LIBER VIII.

ARG. Commentarium mittit rerum urbanarum: et excusat se, quod alteri, negotium dederit ad illa colligenda. addit hæc: de comitiis transpadanorum Romæ rumorum, nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere: de Cesare varia dissipavit: aliæque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

Excusatoria, Nuntiatoria.

M. Coelius Rufus S. D. M. Ciceroni.

QVOD tibi * decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur: ut verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. tametsi tu scio quàm sis curiosus, & quàm omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores, tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantia condemnes, quòd hanc laborem alteri delegavi: nõ quin mihi suavissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ * memoriæ dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, ut ego arbitror, me excusat nescio cujus otii esset, non modò perscribere hæc, sed omnino animadvertere, omnia enim sunt ibi s. c. edicta, * fabulæ, rumores.

quod

quod exemplum si fortè minùs te delectarit : ne molliam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorum. si quid in repub. majus actum erit, quod illi operarii minùs commodè persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ * existimatio consecuta, quæque de eo spes est diligenter tibi perferibimus. Ut nunc est, nulla magnopere exspectatio est. nam & illi rumores de comitiis transpadanorum, * Cumarum tenuis caluerunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum. in Kalend. Jun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sanè quàm eos sermones * repressit, qui de eo tum fuerant, cum Romæ nos essemus, Tu. si Pompejum, ut volebas, * offendisti; qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui, neque tamen tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi * perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationses dumtaxat veniunt. alius, equitem perdidisse, quod opinor certè factum: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum apud Bellovacos circumferri interclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam est: neque hæc incerta tamen vulgò jactantur, sed inter paucos, quos tu nosti planè, secretò narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit? Te ad ix. Kal. Jun. * subrostrari, quod illorum capiti sit, dissiparant permissè: ita ut in urbe ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompejo in itinere occisum. ego qui scirem Q. Pompejum Baulis embæneticam facere, & usque eò, ut ego misererem ejus esurieci, non sum commotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi im-

penderent, ut defrangeremur optavi. Plancus quidē
 * tuus Ravennæ est; & magno congiario donatus à
 Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui poli-
 tici libri omnibus vigent. Vale.

*ARG. Nuntiat de absoluto Messala, ejusque defensore Hor-
 tensio à populo male accepto, adjicit quædam de rep. &
 de competitoribus suis.*

Nuntiatoria.

Cælius S. D. Ciceroni.

CERTE. inquam, * absolutus est. me repræsentare
 pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus,
 sed singulis in unoquoque genere * sententiis. vide
 modò, inquis, non me hercules: nihil enim unquam
 tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus
 indignum, accidit. quin ego, cùm pro amicitia vali-
 dissimè faverem ei, & me jam ad dolendum præpara-
 rassem, postquam factum est, obtupui, & mihi vilis
 sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet
 maximis judices corripuerunt: & ostenderunt esse,
 quod fieri non posset. itaque relictus lege Licinia, ma-
 jore esse in periculo videtur. accessit huc, quòd * po-
 stridie ejus absolutionis in theatrum Curionis Hor-
 tensius introiit: puto, ut suum gaudium gauderemus.
 hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum & ru-
 dentum sibilus. hoc magis animadversum est, quòd
 intactus à sibilu pervenerat Hortensius ad senectutē.
 sed tum ita bene, ut in totam vitam cuivis satis esset,
 & pœniteret eum jam * vicisse. de rep. quod tibi scri-
 bam nihil habeo. Marcellii impetus resederunt, non
 inertia, sed ut mihi videbatur, consilio. De comitiis
 consularibus * incertissima est existimatio. Ego in-
 cidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem:
 nam M. Octavius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. hoc
 ideo

ideo scripsi, quòd scio te acriter propter * Hirrum nuntium nostrorum comitiorum expectaturum. tu tamen simul ac me * designatum audieris; ut tibi cure sit, quòd ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sirianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Caltrinio Pato, secundum ei, qui has litteras tibi reddet.

ARG. Summ in scribendo officium predicat, scribit, de comitiis suis quæ opinio sit, de Milonis re quid egerit; præterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

Nuntiatoria, Petitoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

3

* EST ne? vici. & tibi sæpè, quòd negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, si quidem perferuntur, quas do. atque hoc eò diligentius factito. quòd, cum otiosus sum planè, ubi delectem otiosum meum, non habeo. tu cum Romæ eras, hoc mihi certum ac jucundissimum * vacanti negotium erat, tecum id otii * tempus consumere: idque non mediocriter desidero; ut non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: & qui, quæ mea negligentia est, multos sæpè dies ad te, cum hic * eras, non accedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. maximè verò, ut te dies noctesque quarum, competitor Hirrus curat, quo modo illum putas, auguratus tuum * competitorum, dolere & dissimulare me certiorum, quàm se, candidatum? de quo ut, quem optas, quàm primùm nuntium accipias; tua medius fidius magis, quàm * mea causa cupio. nam me, si sio, forsitan cum locupletiore referam. sed hoc usque eò suave est, quòd, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed est me hercule. nec multum M. Octavius eorum odia, qui Hirrum pre-

premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet, dedimus operam, ut & Philotimus quam honestissimè * Miloni absentì, ejusque necessariis satisfaceret, & secundùm ejus fidem & sedulitatem æstimatorio tua cõservaretur. Illud nunc à te peto, si eris, ut ipso otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, opus conscribas. qui tibi istuc, inquis, in mentem venit homini non inepto? aliquid ex tam multis testimoniis extare, quod nostræ * amicitiæ memoriam posteris quoque prodat, velim. cujuscumque, puto quæris tu aptius, qui omnem nostri disciplinam, quod maximè conveniat, excogitabis, genere tamen, quod & ad nos pertineat, & disciplinam quamdam, ut versetur inter manus habeat. Vale.

ARG. Scribit de judiciis, de magistratibus, de rep. de seipso, de syngrapha Sittiana, de rege Alexandrino.

Nuntiatoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

4

INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur: primum illud, * absolutum Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum eos. factum: C. Claudium à repulsa postulatam à * Gallis duobus; P. Dolabellam quindecim virum factum. hoc tibi non invidio, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso dissidente Dolabella? & hercules, nisi * nostri equites acutius vidissent pænè concedente adversario superasset. illud te non arbitror miratum, Servium trib. pl. des. condemnatum: cujus locum C. Curio petiit. sanè quam multis incutit, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, & magnum metum. sed,

ut

ut spero, & volo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum
 malit. totus, ut nunc est, hic scaturit. hujus autem
 voluntatis initium & causa est, quod eum non me-
 diocriter Cæsar, qui solet in fidorum hominum ami-
 cicias sibi quilibet impentia * adjungere, valde con-
 templit, qua in re mihi videtur illud perquam venu-
 stè cecidisse, quod à reliquis quoque usque eò ani-
 madversum; ut Curio, qui nihil consilio facit, ratio-
 ne & insidiis ulus videretur in evitandis his consi-
 liis, qui se intenderant adversarios in ejus tribuna-
 tum: Lælios & Antonios, & id genus valentes dico.
 Has ego tibi litteras eo majore misi intervallo, quod
 comitiorum dilationes occupatiorem me habebant,
 & exspectare in dies exitum cogeabant, ut, * confe-
 ctis omnibus, te facerem certiore. ad Kal. Sext. us-
 que exspectavi. prætoriiis moræ quædam inciderunt.
 mea porrò quem eventum sint habitura, nescio: opi-
 nionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibili-
 lem * ædiliū pl. comitiis nacta sunt. nam M. Cœ-
 lium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseram-
 us olim, & promulgatio de dictatore subito de je-
 cit, & dejectū magno clamore infecuta est, inde Hir-
 rum curatū jam, non faciendum flagitare. spero te ce-
 leriter, & de nobis, quod sperasti, & de * illo, quod
 vix sperare ausus es, auditurum. De rep. jam novū
 quidquam exspectare desieramus: sed, cum senatus
 habitus esset * ad Apollinis ad x i. Kal. Sext. & refer-
 retur de stipendio Cn. Pōpeii, mentio facta est de le-
 gione ea, quam expensā tulit C. Cæsari Pōpejus, quo
 numero esset, quo appeteretur, cum, ex Gallia, co-
 actus est dicere Pōpejus, se legionem abducturum, sed
 non * statim sub mentionem & conviciū obrecta-
 torum. inde interrogatus de successione C. Cæsaris:
 de qua, hoc est, de provinciis, placitum est, ut quàm

primum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus, ut coram eo de successione provinciarum ageretur. nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, & statim iit. puto * idibus Sext. de ca. re factum iri profectò aut transigaretur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompejus, on. nes oportere senatui dicto audientes esse. ego tamen sic nihil exspecto, quo modo Paulum eos, * des primum sententiam dicentem. Sapitùs te admoneo de * syngrapha Siriana: cupio enim te intelligere, tam rem ad me valdè pertinere. item de pantheris, ut Cybitaras accerlas, curesque mihi ut vchamur. Præterea nurciatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum * mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas Kal. Sext. Vale.

ARG. Monet Ciceronem, ut, anti quam Parthi bellum inferrent, si auveret quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem, de repub. nihil ait esse novi.

Monitoria, Excusatoria.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni.

QVA tu curas, quod ad pacem provinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio. ego quidem vehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum belli quoque existeret magnitudo; & quantum gloriæ, triumphoque opus esset, assequeremur. periculosaque & gravem * illam dimicationem evitarem: nihil tam esset optandum. nunc, si Parthus movet aliquid, scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus * vix unum salum tueri potest. hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo, (tanquam nihil denegatum sit ei, quo minus quam

par

paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quòd successionem futuram propter Galliarum * controversiam non video, tametsi hæc de re puto te constitutum, quid facturum esses, habere: tamen, quo maturius * constitueres, eum hunc eventum providebam, visum est ut te facerem certiorum. nostri enim hæc tralaticia, de Gallis constituetur: erit, qui * intercedat: deinde alius exisset, qui, nisi liberè liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediatur. sic multum ac diu luderetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de republ. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo * futurum sperarem, perscriberem. sanè tamquam in quodam silice jam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de provinciis * urget. sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. si hoc præterito anno Curius tribunus, & eadem actio de provinciis introibit; quàm facile nunc sit omnia impedire, & quàm hoc Cæsari, qui, sua causa remp. non curent * superet, non te fallit. Vale.

ARG. Narrat de Hirro competitori ab edititate dejecto: de provinciis nihil actum significat: pantheras petit: M. Feridium commendat: addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

Nuntiatoria, commendatoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

SIC tu, inquis, * Hirrum tractasti? immò, si scias, quàm facile, quàm ne contentions quidem minimæ fuerit; pudeat te, ausum illum umquam esse incedere, tamquam tuum * competitorum. post repulsam verò risus faci: civem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: * expectationem corripit: Curionem

proius non mediocriter objurgatus, hac repulsa se mutavit. præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit, agit causam liberalis, sed rarò post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram * Idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli consulis designati. in Kal. rejecta causa est. ne frequentiam quidem efficere poterant. has litteras ad iv. Non. Sept. dedi. cum ad eam diem ne * profligatum quidem quidquam esset ut video, causa hæc integra in proximum annum transferetur: & quantum divino, * relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. nam non expedietur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur hoc mihi non est dubiũ: quo tibi magis scripsi: ut ad hunc eventum te parares. Ferè litteris omnibus tibi de Pãtheris scripsi. turpe tibi erit, * Patiscum Curioni decem misisse, te non * multis partibus plures: quas ipsas Curiõ mihi, & alias Africanas decem donavit: ne putes illum tantũ prædia rustica dare scire. tu, si modò memoria tenueris, & Cybiratas accersieris, itemque in Pamphyliam litteras miseris; (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, efficies. hoc vehementius laboro nunc, quò seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabò te, * impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est. hoc est imperandi & mandandi. nam, simul atque erunt captæ; qui alant eas & deportent, habes eos, quos ad Sitanam syngrapham misi. puto, etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis me istò missurum alios. M. Feridium equitem Romanum, amici mei filium, bonum & * strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: & te rogo, ut cum in

tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile & honestum factu est, immunes esse. gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare Favonium à colūnariis * præteritum. optimus quisque eum non fecit. Pompejus tuus apertè, Cæsarem provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut Kal. Mart. de provinciis Galliis, non quid conjunctim, referretur, contristavit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit desertissimus, in * accusatione satis frigidus. Vale.

ARG. Varia scribit, primum de judiciis quibusdam, tum de rep. satis copiosè, postremò de seipso.

Nuntiatoria.

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

7

ETSI de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gavisurum te putem, habeo, quam hoc scito C. Sempronium Rufum, * Rufum, * mel ac delicias tuas, calumniâ maximo plausu tulisse. Quæris, qua in causa? M. Tutium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege * Ploti: de vi fecit, hoc consilio, quod videbat si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam. dubium porrò illi non erat, quid futurum esset, nemini hoc deferre * manuscriptam maluit, quam suo accusatori. Itaque sine vlllo subscriptore descendit, & futiurum fecit, at ego, simul atque audiui, invocatus ad subsellia rei accuro; surgo, neq; verbum de re facio: totum Sempronium usque eò perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quem.

quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid in-
 Juriis suis esset, quod Vestorius teneret. Hæc quoque
 magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius,
 postquam, ut cœperat, omnibus rebus turbabat, nec,
 quod non venderet quicquam, reliquerat; maxima
 nobis * traditus erat invidia: neque Laterensis præ-
 tor, postulante Paufania, nobis patronis, quò ea pe-
 cunia pervenisset, recipere voluit, quòd Pilius, * ne-
 cessarius Attici nostri, de repetundis cum postulavit:
 magna illico fama surrexit, & de damnatione ferver-
 ter loqui est cœptum, quo vento projicitur Appius
 minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis perve-
 nisse ad Servilium, * prævaricationisque causa dice-
 ret depositum LLS. LXXXI. admiraris amentiam,
 quid, si actiones stultissimas? quid, si nefarias patris
 confessiones audisses? mittit in consilium eosdem il-
 los, qui litteris æstimarant, judices, cum æquo nume-
 ro sententiæ fuissent, Laterensis, leges ignorans, pro-
 nuntiavit quid singuli * ordines judicassent: & ad
 extremum, ut solent LLS. redigam, postquam discul-
 sit, & pro absoluto Servilius haberi cœptu; legisque
 unum erat & centesimum caput legit, in quo ita;
QVOD eorum judicium major pars judicavit, id jus
 ratumque esto: in tabulas absolutum non retulit, or-
 dinum judicia perscripsit, postulante rursus Appio,
 cum L. Lollio transegit, & se * relaturum dixit, si
 nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de
 repetundis, saucius, Pilio tradetur. nam de divinatio-
 ne Appius, cum calumniam jurasset, contendere ausus
 non est, Pilioque celsit; & ipse de pecuniis repetun-
 dis à Serviliis est postulatus, & præterea de vi reus à
 quodam suo * emissario est factus. rectè hoc par ha-
 bet. Quod ad remp. pertinet omnino multis diebus,
 expectatione Galliarum actum nihil est. aliquando

tamen, re sæpè relata, & graviter acta, & planè perfecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, ut * eū decedere post Kalend. Mart. placeret; s. c. quod tibi mihi, factum est, auctoritatesque perscriptæ. s. c. auctoritas. Pridie Kalend. Octob. in æde Apollinis, * scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. * Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucejus C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de provinciis consularibus: D. E. R. I. C. uri. L. Paullus, C. Marcellus cos. cū Magistratum * inissent, ad Kalend. Mart. quæ in suo Magistratu futuræ essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, ne vè quid priùs ex Kalend. Mart. ne vè quid conjunctim de ea re referretur à consulibus: utique ejus rei causâ per dies * comitiales senatum haberent, S. Q. C. facerent: & cū de ea re ad senatum referretur à consulibus, qui eorum in CCC. iudiciis essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum plebemve lato opus esset, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus cos. præ. trib. pl. quibus eorum videretur, ad populum plebemve ferrent: quod ii non tulissent, uti quicumque deinceps essent, ad populum plebemve ferrent.

I. V. Pridie Kal. Oct. in æde Apollinis, scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. * Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atejus L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de provinciis: D. E. R. I. C. senatū existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minùs de

republ. quàm primùm ad senatum referri S. Q. C. fieri possit: qui impedierit: eum senatum existimare cōtra remp. fecisse: si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Cœlius, L. Vicinius, P. * Cornelius, G. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur: causæque cognoscantur. si quis huic S. C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Cœlius, C. * Pansa trib. pl. itemque senatui placere, in Ciliciam provinciam, inque V I I I. reliquas provincias, quas oratorii pro prætore obtinerēt, eos, qui prætores fuerunt, * neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro prætore mitti oporteret, eos sortitò in provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret. ad numerum non essent qui in eas provincias proficiscerentur; tum, uti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur. si ad numerum ii non essent; tunc deinceps proximi cuiusque collegii, qui prætores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conicerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. huic S. C. intercessit C. Cœlius, C. Pansa trib. pl. Illa præterea Cn. Pompeii sunt animadversa, quæ maximè * confidentiam attulerunt hominibus; ut disceret, se ante Kalend. Mart. non posse sine injuria de pro.

provinciis Cæsaris statuere; post Kalendas Mart. se non dubitaturum. Cùm interrogarerur, si qui tum intercederent; dixit; hoc nihil interesse, utrùm Cæsar senatoꝝ dicto audiens futurus non esset, an * pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit, alius; & consul esse, & exercitum habere volet? at ille, quàm * clementer: Quid, si filius meus fultem mihi impingere volet? his vocibus, ut existimarent homines Pompejo cum Cæsare esse negotium, effecit, itaque jam. ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar; ut aut * maneat, neque hoc * anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. illud video, bene sentientem. etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter; & mihi suo munere * negotium imposuit. nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ; potuit superfedere, nunc, quando dare necesse est; velim tibi curæ sit, quod à te semper petii, ut aliquid istinc * bestiarum habeamus: Sitianamque syngrapham tibi commendo, libertum Philonem istuc mihi. & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi, eos tibi & rem, de qua mihi, velim, curæ habeas. nam, quàm vehementer ad me * pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsit. Vale.

MAR. Scribit de Parthici belli rumore; & de provinciis quid putet actum iri. addit actionis Curionis de agro Campano: de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturum.

Nuntiatoria.

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

8

SANEQVAM litteris C. * Cæsij & Deiotari

su-

sumus commoti. nam Cassius, cis * Euphratem copias Parthorum esse, scripsit: Deiotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de vita, si * paratior ab exercitu esses timuisses. nunc hæc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam prælagiebat. hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset; vereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quæ tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt: alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe non removendum; alius, Cæsarem cum suo exercitu; alius, consules; nemo tamen, ex S. C. privatos, consules autem, quia verentur ne illud S. C. fiat, ut * paludati exeant, & contumeliosè præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt; usque eò, ut parum diligentes in rep. videantur. sed honestè, sive * negligentia sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. à te litteræ non venerunt; & nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam * opinionem Cassius venerat; quæ diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata. finxisse bellum & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse senatui renuntiasse. quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligenter & cautè perscribas. ne aut * velificatus alicui dicaris aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad xiv. Kalend. Dec. scripsi. planè nihil video ante Kalend. Ian. agi posse nostri * Marcellum, quam tardus, & parum efficacis sit, itemque. Servium, quam cunctator: cu-

iusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, con-
 ficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt,
 ut nolle existimentur? novis magistratibus autem, si
 Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses oc-
 cupabit. sin autem aut non erit istuc bellum, aut * tan-
 tum erit, ut vos aut successiores, parvis additis co-
 piis, sustinere possint: Curionem video se dupliciter
 jactaturum; primum, ut aliquid Cæsari adimat; inde,
 ut aliquid Pompejo tribuat, quodvis, quamlibet te-
 nue munusculum. Paullus porrò non humanè de pro-
 vincia loquitur. hujus cupiditati * occursum est
 Furnius noster, plures suspicari non possum. Hæc no-
 vi, alia, quæ possunt accidere, non cerno. multa tem-
 pus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines
 hos, quæcumque acciderint, vertentur. Illud addo,
 actiones C. Curionis de * agro Campano: de quo ne-
 gant Cæsarem laborare, sed Pompejum valdè velle,
 ne v. cuius adveniendi Cæsari pateat. Quod ad tuum
 decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me
 curaturum, ut tibi succedatur: illud certè præstabo,
 ne quid ampliùs * prorogetur. tui consilii est, si tem-
 pus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non
 poterit, velis ne perseverare. mei officii est meminisse,
 qua obtestatione * decedens, mihi, ne paterer fie-
 ri, mandaris. Vale.

*ARG. Capita sunt huius epistolæ, de Appio à Dolabella accu-
 sato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella
 jungenda, de rep.*

Nuntiatoria, Monitoria.

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

NON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium
 à Dolabella reum factum: sanè quam non ea, qua exi-
 stimaveram, * invidia. neque enim stultè Appius; qui

simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat
 in urbem, * triumphique postulationem abiecerat.
 quo facto * retudit sermones; paratiorque visus est
 quam speraverat accusator. is nunc in te maximam
 spem habet. scio tibi eum non esse odio, quàm velis
 eum obligare. in tua manu est * cum quo similtates si
 tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si
 ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris:
 * cavendum tibi erit, ne parum simpliciter & candi-
 dè posuisse inimicitias videaris. in hanc partem por-
 rò tutum tibi erit, si, quid volueris, gratificari. nemo
 enim necessitudine & amicitia te deterritum ab of-
 ficio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter * postula-
 tionem, & nominis delationem uxor à Dolabella dis-
 cecit. quid mihi discedens * mandaris, memini: quid
 ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. non est
 jam tempus plura narrandi. unum illud monere te
 possum: si * res tibi non displicebit. tamen hoc tem-
 pore nihil de tua voluntate ostendas; & expectes,
 quemadmodum exeat ex hac causa; ne qua invidio-
 sum tibi sit, si emanarit. porrò significatio ulla si in-
 tercesserit, clariùs, quàm deceat aut expediat, fiat. ne-
 que ille tacere eam rem poterit, quæ suæ * spei tam
 opportuna acciderit, quæque in negotio conficien-
 do tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui, si
 perniciosum scitet esse, loqui de hac re, vix tamen se
 contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio * la-
 borare: ut etiam putent alterutrum de filiis ad te mis-
 surum. hic nos omnes absolvimus. & inhonesta sunt.
 Consules autem habemus summa diligentia. adhuc.
 S. C. nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt.
 Curioni nostro tribunatus * congelat. sed dici non
 potest, quomodo hic omnia jaceant. nisi ego cum ta-
 bernariis & aquariis pugnarem, * veteranus civita-

rem occupasset. si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigeſcimus tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. * Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. hoc sic nuntiatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: jam * calet; nam ferventiſſimè concerpitur: leviſſimè enim, quia de inter Kalando non * obtinuerat, transfugit ad populum. & pro Caſare loqui cæpit, legemque * veteriam, non diſ. millem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas jubet cædiles metiri, * jaſtavit. hoc nondum fecerat, cùm priorem epiſtolæ partem ſcripſi. Amabo te, ſi quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De * Dolabella integrum tibi reſerves, ſuadeo & huic rei, de qua loquor, & dignitatitæ, æquitatiſque opinionem hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras * Græcas me non habere. Vale.

AEG. Scribis de belli Parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeria dix. ortu, de Ocellæ adulterio.

Nuntiatoria.

M. Coelii S. D. M. Ciceroni. 10

QVAM citò tu iſtine decedere cupias, ne ſcio: ego quidem eo magis, quo adhuc feliciùs rem geſſiſti. dũ illie eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hũc riſum meum metus * aliqui perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario ſubitò dedi. tuo liberto pluribus verbis ſcriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ ſarè acciderunt: niſi hæc vis tibi ſcribi, quæ certè vis. Cornificiùs adoleſcens * Orelliæ filiam ſibi deſpondit. Paulla Valeria, ſoror Triarii, divortium ſine cauſa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit, nuptura eſt D. * Bruto: nondum retulerat. multa in hoc genere incre-

dabilia. te absente, acciderunt. Ser. * Ocella nemin
 persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis * depre-
 hensus esset. quæris ubi? ubi hercules ego * minimè
 vellem. relinquo tibi, quod ab aliis quæras. neque
 enim displicet mihi, imperatorem singulos percun-
 ctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

*ARG. Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat
 pro re in provincia bene gesta: & , quæ fuerit cujusque
 vel sententia, vel voluntas, docet. adscribit etiam de
 rep.*

Nuntiatoria.

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

11

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes tor-
 ferunt. incideramus enim in difficilem nodum. nam *
 Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus co-
 miciales eripiebantur, negabat se ullo modo pati pos-
 se, * decerni supplicationes. ne, si quid furore Paulli
 adeptus esset boni, sua culpa videretur amilisse, &
 prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad
 pacationem descendimus: & confirmarunt consules, se
 his supplicationibus in hunc annum non usuros. pla-
 nè, quod utrisque consulibus gratias agas, est, Paulo
 magis certè nam Marcellus sic respondit ei, spem in
 istis supplicationibus non habere: Paullus se omnino
 in hunc annum non * dicturum. Renuntiatum nobis
 erat Hirrum diutius dicturum. prendimus cum: non
 modò nõ fecit, sed, cum de hotibus ageretur, & pos-
 set rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, ta-
 cuit: tantùm Catoni assensus est qui de te & locutus
 honorificè, non decrerat supplicationes. tertius ad
 hos Favonius accessit. quare pro cuiusque natura, &
 instituto gratiæ sunt agenda; his, quod * tantùm vo-
 luntatem ostenderunt pro sententia; cum impedire
 pos-

possent, non pugnarunt, Curioni verò quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit, nam Furnius & Lentulos, ut debuerunt, quasi eorum res esset, unà nobiscum circumierunt & laborarunt, Balbi quoque Cornelii operam & sedulitatem laudare possum. nā cum Curione vehementer lectus es: & cum, si aliter fecisset, injuriam Casari facturi in dixit: tum ejus * sedem in suspitionem adduxit, decrerant, qui iniquè transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem Curio respondit, se co libentius non intercedere, quèd quèd idem, qui decernerent, videret confici, nolle. Quod ad temp. attinet, in unam causam omnis contentio conjecta est: de provinciis inquam adhuc est, incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Casar ante Id. Nov. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quàm id pati: ceteras suas abiecit actiones. * nostri porrò, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scenae rei totius hæc. Pompejus tanquam Casarem non impugnaret, sed quòd illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. valdè autem non vult. & planè timet, Casarem consulem designari priùs, quàm exercitum & provinciam tradiderit. accipitur satis n alè à Curione: & totus ejus secundus * consulatus exagitur. hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Casar detur in intercessionem, si quèd videntur, reformidabunt, Casar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige, multa transi, in primis ludorum * explosiones & funerum, & cæterarum ineptiarum plura habet inutilia. denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quàm quidquam, quod opus est, prætermittatur. Ti

bi curæ fuisse de Siciano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minùs certa fide eos tibi viſos: tamquam procurator ſe agas, rogo. Vale.

ARG. Gratulatur affinitate Dolabellæ: de Curionis interceſſione, & de provinciis quid actum ſit, ſignificat. & de Hortenſi præſenti jam morte nuntiat.

Gratulatoria, Nuntiatoria.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni.

12

GRATV LOR tibi affinitatem * viri medijs ſidijs optimi. nam hoc ego de illo exiltimo. cætera porrò, quibus adhuc ille ſibi parum utilis fuit, & græte jam ſunt decurſa; & conſuetudine atque auctoritate tua, pudore * Tulliæ, ſi quæ reſtabunt, cõfido celeriter ſublaturum iri. non eſt enim pugna viriſis, neque hebes ad id, quod melius ſit, intelligendum. deinde, quod maximum eſt, ego illũ valde amo. Vides Cicero, Curionem noſtrum laurum Interceſſionis de provinciis exitum habuiſſe: nam cum de * interceſſione referretur; quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli ſententia pronuntiata eſſet, qui agendum cum tribunis pl. cenſebat: frequens ſenatus in * alia omnia iit, ſtomacho eſt, ſcilicet Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod ſibi placeat, reperiat. tranſierant illuc, ut ratio eſſet ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias traderet. quemadmodum hoc Pompejus laturus ſit, cum cognoſcat, quidnam reip. futurum ſit, ſi aut non poſſit, aut non curet, vos ſenes divites videritis. **Q.** * Hortenſius, cum has litteras ſcripli, animam agebat. Vale.

ARG. *Quæritur de Appii Claudii injuriis.*

Conquestoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

13

PVDET me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratisissimi, injuriis; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cepit: &, cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent; & ipse facile animadverterem male eum de me cogitare. postea quam verò comperi eum * collegium tentasse, deinde apertè cum quibusdam locutum, cum L. * Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare velle, hoc munusculum deferre Cn. * Pompejo: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare à me non potui. quid ergo est? tamen, quasi aliquid amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. postea quàm illum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere senti; malui * collegæ ejus homini alienissimo mihi, &, propter amicitiam tuam, non æquissimo, me obligare, quàm illius simiæ vultum subire. Id postquam rescit, * incanduit; & me causam inimicitiarum quære re clamavit; ut, si mihi in pecunia minùs satisfecisset, per hanc speciem similitatis eum confectarer. postea non desinit accersere palàm Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia. quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus * ludis meis postulandum me lege Scantinia curant. vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulavi, quod melius scaderet,

nihil vidi, nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio * dolorem fama, quam postulatio, attulerit. præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit: nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. * Scis Domitio diem timori esse exspecto valdè, & quam primùm videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

ARG. Hæc epistola multa complectitur, de L. Domitii Ahenobarbi repulsa in augurato, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluico accusato, de Pompeii Cesarisque discordia de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

Nuntiatoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

14

TANTI non fuit * Arfacem capere, * Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt. Spectaculo careres, numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidiſſes. magna illa comitia fuerunt: & planè studia ex partium sensu apparuerunt. perpauci, necessitudinem secuti, officium præstiterunt. itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quàm me; atque cò magis quòd per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim. nunc sunt tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem * Antonii. Nam Cn. Saturninum adolescentum ipse Cn. Domitius reum fecit, sanè quam superiore à vita invidiosum, quod judicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Præducci absolutionem. De summa rep. sæpè tibi scripti me etiam num pacem non videre: & , quo propius ea con-

rentio, quam fieri * necesse est, accedit; eò clariùs id periculum apparet, propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quòd Cn. Pompejus constituit non pari, C. Cæsarem consulè aliter fieri, nisi exercitum, & provincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit. Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. sic illi * amores, & invidiosa conjunctio non ad occultam recedit obtrèctationem, sed ad bellum se erumpit. neque mearum rerum quid consilii capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. nam mihi cum hominibus his & gratia & necessitudo est: tum causam illam, non homines odi. illud te non arbitror fugere, quid homines in dissensione domestica debeant: quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem; & id melius * statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompejum senatum, qui- que * res judicant, secum habiturum; ad Cæsare omnes, qui cum timore aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Propè oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta * facere? de signis & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere? persuasum est ei censuram lomentum aut nitrum esse. errare mihi videtur. nam dum fordes eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. curre per deos atque homines; & quàm primùm hac risum veni. legis Scantiniæ * iudicium apud Drucum fieri, Appium de tabulis & signis agere. crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remittit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur. ad

summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias, quas ferrum, & vis judicabit. uterque & animo & copiis est paratus, si sine summo periculo fieri posset, magnum * & jucundam tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARG. Pompejum vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

Nuntiatoria.

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

15

ECQVANDO tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompejum vidisti. qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commoritur? ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria * temperatiorem aut legisti aut audisti. quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videtur. quid? jam, inquis, gloriosè omnia. si scias, quam sollicitus sum; tum hanc meam * gloriam, quæ ad me nihil pertinet. derideas, quæ tibi exponere, nisi coram non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare: id quod jam exultimo confectum: nisi maluit Pompejum Brundisii circumfedere. * peream, si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quam multa, huic vereor, quod solet fieri, ne, cum te videro, omnia obliviscar. sed tamen * quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpes versus incidit? adeo, quod Intemellii in armis sunt, neque de magna causa. Bel-

lensus, * verna Demetrii, qui ibi cum praesidio erat, Domitium quemdam, nobilem illic, Caesaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis, comprehendit & strangulavit. civitas ad arma iit. eò nunc * cohortibus mihi per nives eundum est. Vsq̄uequaque, inquis, se * Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus, tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse * Cadenatus in hoc habuit. Cic. F. S. D. Vale.

ARG. Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Coelius, ne afflictam fortunam sequatur: consulisque ut in aliquam locum à bello vacuum se recipiet, suasio est ab utili contra honestum: nam cum Pompejo resp. videbatur.

Suasoria.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni.

EXANIMATUS sum tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id quod esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti. has ad te illicò litteras scripsi. Per * fortunas tuas Cicero per liberos te oro & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas. nam deos hominesque amicitiamque nostram testificor, me neque temerè tibi praedixisse, neque temerè monuisse; sed, postquam Caesarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset pars victoria, cognoverim, te certiozem fecisse. Si existimas eandem * rationem fore Caesaris in dimittendis adversariis, & cõditionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox & saevum cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatus * exiit: his intercessionibus planè incitatus est. non me herculè erit deprecationi locus. quare, si

tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet, quorum fortunas non debes velle conturbare; sequere eam causam, in cuius victoria salus nostra est: ne aut odisse, aut relinquere * cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. denique illud cogita; quod offensæ fuerit in ista cunctatione te prius subiisse: nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus laedere nouisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne dum putet te parum * optimatem esse, parum diligenter, * quod optimum sit, eligas quod si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de * Hispaniis agamus, scitur: expecta: quas tibi nuntio adventu Cæsaris fore nostras. quam illi spem habeant amissis Hispaniis nescio: quod porrò tuum consilium sit, ad desperatos accedere, non medijs filius reperio hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Cæsar * audierat: ac simul atque, Ave, mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit. negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses, me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te * retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuosque omnes funditus evertas; ne te sciens prudensque eò demittas, unde exitum vides nullum esse. quòd si te aut voces optimatium commovent; aut nonnullorum hominum * insolentiam & iactationem ferre non potes; eligas, censeo, aliquod oppidum * vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt, confecta, id feceris; & ego te sapienter feci-

cisse judicabo; & Cæsarem non offendes. Vale.

AR 3. *Queritur se Curionis amore, & Ap. odio ab optima mente descivisse, & Cæsaris partes potius, quàm Pompeii, secutum esse: cuius rei culpam partim in fortunam, quòd in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Græciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert, postremo, quid moliat, exponit.*

Expostulatoria.

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

17

ERGO me potius in * Hispania fuisse tum, quàm Formiis, cum tu profectus es ad Pompejum? quòd utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paullatim in hanc perditam causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem * iracundia & * amore oblatam. Tu porrò, cum ad te proficiscens noctu Ariminium venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluiti. neque hæc dico, quòd diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quàm hos videre; quod si timor vestræ * crudelitatis non esset, ejecti jam pridè hinc essemus. nam hic nunc, præter sceneratores paucos nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus; equidem jam effeci, ut maximè plebs, & qui antea noster fuit, populus vester esset. Cur hoc? inquis: imò reliqua expecta: vos invito vincere coëgero. irritavi in me Catonem. vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quàm nos pateamus, & quam simus imbecilli. atque hoc nullius præmii spe faciam, sed quòd apud me plurimum solet valere, * doloris atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? vestras copias non novi: nostri valdè depugnare, & facilè allegare & esurire consuerunt. Vale.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARVM
 AD VARRONEM
 ET ALIOS.

LIBER IX.

ARG. Adventum cupit Varronis, quòd in ejus, librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflictà rep. capiebat.

Invitatoria.

M. Cicero S. D. M. Terentio Varroni.

I

EX iis litteris, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sanè ex eisdem litteris potui suspicari. in spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinam solatio sit. etsi tot, tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquã non stultissimus sperare debeat. sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare. scito enim me, * postea quam in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est cum libris nostris, in gratiam. etsi nõ idcirco eorum usum dimiseram, quòd iis succenserem, sed quòd eorum me suppudebat. videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demissem, præceptis illorum non satis paruisse. ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam, teque, quòd in ea * permanens, sapientior, quàm me, dicunt fuisse. quam

ob-

obrem, quando placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum: quamobrem, si in Tusculano, si in Cumano ad te placebit, si, quod minimè velim, Romæ, * dummodo simul simus, perficiam profectò, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

ARG. Diutius retentæ epistolæ causam exponit: deinde suadet, sibi que ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium defervescat, suumque iuvandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

Suasoriâ.

Cicero S. D. Varroni.

2

CANINIUS, * idem tuus, & idem noster, cum ad me pervespero venisset, & se postridie manè ad te iturum esse dixisset; dixi ei me daturum aliquid manè, & ut peteret, rogavi, conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi, attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem postridie te manè in Tusculano exiturum. * at tibi repente paucis post diebus, cum minimè expectarem, venit ad me Caninius manè; proficisci ad te statim, dixit. etsi erat *absoleta* illa epistola, præsertim tantis postea novis rebus allatis: tamen perire meam * lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te exultimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihi met ipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minùs facile possumus. qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent * vivere. Quæres fortasse, cur, cum

cùm hæc in urbe sint, non absum, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam *lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse, aliquò exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. sed *calumniabar ipse: putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum aut dicturum etiam, si non suspicaretur: hic autem metuit, & ea re fugit; aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. denique, levissimè qui suspicaretur, & qui fortasse me novisset optimè, putaret me idcirco discedere, quòd quosdam homines *oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans adhuc Romæ maneo: & tamen *sensim* consuetudo diuturna, callum jam induxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii, tibi igitur hoc censeo latendum tantisper ibidem, dum deferuescat hæc *gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse exillimo. magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum, quamquam, quòd me conjectura ducat, habeo: sed exspecto tamen; te verò nolo, nisi ipse *rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire. erit enim nobis honestius etiam, cùm hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum. Sed hæc tu melius: modò *stet nobis illud, unà vivere in studiis nostris, à quibus *antea delectationem modò petebamus, nunc verò etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet non modò, ut architectos. verùm etiam ut fabros ad ædificandam rempub. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamen & scribere & legere *rerum publicarum resiones*; &, si mi-

minùs in curia atque in foro, at in litteris & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, * navare reip. & de moribus ac legibus quærere. Mihi hæc videntur, tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

ARG. scribit se iturum ad Varronem; sed homines reprehensuros dicit, si Baiis futuri sint: se tamen eorum inscientiam negligere, & in studiis omnino cum Varrone victurum.

Deliberatoria.

Cicero S. D. Varroni.

3

* **ETSI** quid sciberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, citò me ad te esse vèturum. etsi vide quæso, satis ne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in illis locis esse. dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. quid refert? tamen in sermonem incidimus. valdè id, * credo, laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. ego verò, neglecta * barbarorù inscitia, te persequar. quãvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima: tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre vidètur, quã olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia * acquiescimus: sive quòd gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cùm valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascuntur? *noctuas Athenas?* nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares. sic igitur facies. Vale.

ARG. De Varroni adventu ex Diodori philosophi sententia
 jocatur nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat,
 et Crisippo assentitur.

Iocatoria.

Cicero S. D. Varroni.

4

De iis que fieri possunt me nescio * ex Diodori senten-
 tia iudicare; qua propter, si venturus es, scito necesse
 esse te venire: sin autem non es, ex iis que fieri non pos-
 sunt, est te venire. nunc vide, vtra te, iudicium magis
 delectet; Crisippeum, an hæc, quam nolter * Diodo-
 rus non concoquebat. sed de his etiam rebus, otiosi
 cum erimus, loquemur. hoc enim est à Crisipi senten-
 tia quod fieri posset. De Costio mihi gratum est: nam id
 etiã Attico mādaram. Tu si minùs ad nos, nos accurre-
 mus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil de-
 erit. Vale,

ARG. Probat et diem, quo cõventuri sunt, et Varronis suum-
 que consilium, quod, semel à Cesare victi, ab armis dis-
 cesserint.

Defensoria.

Cicero S. D. Varroni.

5

MIHI * verò ad Nonas bene maturum videtur fo-
 re, neque solum propter rem. sed etiam propter anni
 tempus; quare diem istum probò: itaque eundem ipse
 sequar, Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id secuti
 non sunt, nõ pœniteret, nobis pœnitendum putarem,
 secuti enim sumus non spẽ, sed * officiu: reliquimus
 autẽ non officium, sed desperationem. ita verecũdio-
 res fuimus, quã qui se domo non commoverunt; sa-
 niores, quàm qui, amissis opibus, domum nõ reverte-
 runt, sed nihil minus fero, quã severitatẽ * otiosorũ.

8

& quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non, satis facimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istuc te videbo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certior em faciam, ut levatio parata sit. Vale.

ARG. Nunciat Caesaris adventum: & belli civilis causam in Pompejum potius, quam in Caesarem, confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi & tempestate in portum contulerat.

Nuntiatoria, Consolatoria.

Cicero S. D. Varroni.

6

CANINIVS nolter me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, siquid esset quod putarem te scire oportere. Est igitur * adventus in expectatione: neque tu id ignoras, sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: Ostia, videri commodius, eum exire posse. id, ego non intelligebam quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum: & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique; quid enim ille facturus, incertum est, & simul * ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consilij eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil video. Non enim est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum. nam haec in voluntate fuerunt. vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos * cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. ergo haec consilij fuerunt, reliqua necessaria.

vin-

vincere autē aut hos aut illos, necesse est. scio te semper mecum in luctu fuisse; cum videremus, quam illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitū: tum verò, extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. * crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis & tua invisa voluntas, & mea oratio, nunc verò, si essent nostri * potiti, valdè intemperantes fuissent; erant enim nobis perirati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad * bestiarum auxilium confugere, quàm vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata rep. vivimus, quis negat? sed hæc viderint iis, qui nulla tibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. huc enim ut venirem, superior longiùs, quàm volui, fluxit oratio. cum enim te semper magnum hominem duxi; tum, quòd his tempellatibus es propè solus in portu, * fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus & delectatio est omnibus * istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. equidem hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puro; libèterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vix nulla interpellante, isto modo vivere. quòd nos quoque imitamur, ut possimus. & in nostris studiis libentissimè conquiescimus. **QVIS** enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra patria siue, non possit uti, siue nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non rectè, sed tamen multi etiam reipub. prædonendam putaverunt? quæ igitur studia magnorum hominum sententia, vacationem habent * etiam publici muneris, iis concedente rep. cur non abutamur?

Sed plus facio, quam Caninius mandavit. is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescieras: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro, faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

ARG. Ait jam maturum esse, ut ab urbe discedat: et de reditu Cæsaris ex Africano belli rumore quosdam nuntiat.

Deliberatoria.

Cicero S. D. Varroni.

7

COENABAM apud Seium, cùm utrique nostrû redditæ sunt à te litteræ. Mihi verò jam maturum videtur. nam quòd antea * te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. volebam propè alicubi esse, si quid bonæ salutis *simulque duo euntes* nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis, velis. nam, ut audivi de * Lucio Cæsare filio, mecum ipse. Quid hic mihi faciet * patri? itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. quid faciam? temporis serviendum est. sed ridicula missa faciamus, præsertim cùm sit nihil, quod rideamus.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaque nullum est *reiectum*, quod nõ verear. Sed, quod quæris, quando, quâ, quò; nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant an per Sardiniam veniat. illud enim adhuc * prædium suum non inspexit; nec ullum habet deterius, sed tamen non content. ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam sciens: adventat enim Dolabella. eum puto * magistrum fore.

Multi discipuli melioris magistri.
sed tamen, si sciam quid tu constitueris, meum consi-
lium

lium accommodabo potissimum ad tuum: quare exspecto tuas litteras. Vale.

ARG. Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissis, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Petitoria.

Cicero S. D. Varroni.

8

ETSI munus flagitare, quamvis quis * ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione * promissis tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos; nosti enim profectus os eius adolescentioris. Academiae, ex ea igitur media excitatos mihi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. expectabam omnino jam diu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quam simillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius; teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisque nostri quo possem litterarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes Antiochinas, quas a te probari, intellexisse mihi videbar, mihi sumpsi * Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogi. Post hac autem, mi Varro, quam plurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed * superiorem temporum fortuna reip. causam sustineat: haec ipsi praestare debemus, atque utinam, quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu ciuitatis,

tis, hæc inter nos studia exercere possemus, quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi verò cum his ipsis vix: his autem detractis, ne * vix quidem. Sed hæc coràm & sapiùs. Migrationem & emptionem feliciter evenire volo; tuumque in ea re consili-um probo. Cura ut valeas.

ARG. Suadet Dolabella generi Ciceroni, ut aut Cæsaris partes sequatur, ut in aliquam civitatem à bello vacuam se recipiat, quod idem Cælius fecerat, vide epist. 16. lib. 8.

Suasoria.

Dolabella S. D. M. Ciceroni.

9

SI vales, gaudeo: & ipse valeo; & Tullia nostra rectè valet. * Terentia minùs bellè habuit: sed certum scio, jam convaluisset eam. præterea rectissimè sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potiùs, quàm tua, tibi suadere, ut te aut cum Cæsare, nobiscumque conjungeres, aut certè in otium referres: præcipuè nunc, jam * inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quòd * pie tacere non possum, tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, ut, live probabuntur tibi, sine non probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis Cn. Pompejum nec nominis sui, nec * rerum gestarum gloria, nec etiam regum aut nationum clientelis, quas ostentare crebrò solebat, esse tutum; & hoc etiam quod infimo cuiq; contigit, illi non posse còtingere, ut honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, * capto

exercitu veterano, * circumvallato nunc d' nique: quod, nescio, an ulli unquam noitro acciderit imperatori: quamobrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia, sic enim facillimè, quod tibi utilissimam erit consilii capies. Illud * autem à te pèro, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abderit in classem, tu tuis rebus consulas & aliquando tibi potiùs, quam cuivis, sis amicus. * satisfactus est jam à te vel officio, vel familiaritati satisfactum etiam partibus, & ei reip. quam tu probabas. reliquum est, ubi nunc est resp. ibi sumus potiùs, quàm, dum illam veterem sequimur, sumus in nulla. quare velim mihi jucundissime Cicero, si fortè Pompejus, pulsus his quoque * loci, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. quod si eris facturus velim mihi scribas; ut ego, si vlllo modo poterò, ad te advolem. quæcumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda; qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei & humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te mihi reverti possit ad me, & à te mihi litteras referat. Vale.

ARG. Quasi per jocum scribit, inter Niciam & Vidium se Iudicem esse constitutum: & item per jocum de P. Silla morte quiddam scribit.

Iocatoria.

Cicero S. D. Dolabella.

10

NON sum ausus * Salvio nostro nihil ad te litterarum dare: nec me herculè habebam, quid scriberem, nisi, te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. omnino mihi

hi magis litteræ sunt expectandæ à te, quàm à me tibi. nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis, me inter * Niciam nostrum & Vidium iudicem esse. profert alter, ut opinor, duobus vericulis expensum Nicia, alter Aristarchus hos *veru notat*, ego, tamquam criticus antiquus iudicatus sum, utrum sint *Portæ*, an *interdicti*. puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam, & ingentium culinarum cum Sophia * Septimiae? Quid ergo? tu adeò mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamen suavissimum *convictorem* nostrum præstabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu * restituas; ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras ducat. Sed quid ago, cum mihi sit incertum, tranquilo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura negotiove * versere. labor longius. cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus, te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse * de P. Syllæ morte, antequam certum scierit. nunc quærere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. ego cætero qui animo æquo fero: unum vereor, ne * hasta Cæsar's refrixerit. Vale.

ARG. Deplorat Tulliola mortem: et in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatii futurum: quamquam jam eam Dolabella dimiserat; sed fingendum erat Ciceroni temporis causa; cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum, valeret.

Lamentatoria.

Cicero S. D. Dolabellæ suo

VEL meo ipsius interitu mallem litteras meas deside-

cajus nodi ipsius solent esse * munera. Tu velim
 sapienti fortique sis; ut tua moderatio & gra-
 vitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARG. Rogat Dol. bellam, ut Suberino & Planio reditum in
 patriam conficiat; eosque ita excuset, ut ostendat, casu
 quodam & necessitate coactas Pompeii partes in Hispa-
 nia fuisse.

Commendatoria.
 Cicero S. D. Dolabelle.

C. SVBERINVS Calenus & meus est familiaris,
 * Leptæ, nostri familiarissimi, per necessarius. is,
 vitandi belli causa, profectus esset in Hispaniam
 M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia es-
 set, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum;
 bellum ullum fore putarat; incidit in ea ipsa mala,
 summo studio vitaverat. oppressus est enim bel-
 lo repentino: quod bellum commotum à * Scapu-
 la, ita postea confirmatum est à Pompejo, ut nulla ra-
 tione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa
 est M. Planii Hæredis: qui est item Calenus, Lep-
 tæ nostri familiarissimus, ut majore * cura, studio,
 sollicitudine animi commendare non possim. volo
 pro fororum causa; mequè in eo vehementer & amicitia
 movet, & humanitas. Lepta verò cùm ita laboret,
 ejus fortunæ videtur in discrimen venire; non
 possum ego aut proximè, atque ille, aut etiam æquè
 laborare. quapropter, etsi sæpè expertus sum, quan-
 tum me amares: tamen sic velim tibi persuadere, id
 in hac re maximè judicaturum. Peto igitur à te,
 si * pateris, oro, ut homines miseros & fortuna,
 vicare nemo potest, magis, quàm culpa, cala-
 miferos, conserves incolumes: velisque per te me

R 3

hoc

Juan Ant.
 Saldaes Buxo

See the name of the person who wrote this

hoc muneris cùm ipsis amicis hominibus, tum municipi Caleno, qui cum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum; puto equidem non valdè ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. res familiaris alterorum valde exigua est, alteri vix * equestris. qua propter, quando his Cæsar vitam sua liberalitate concessit: nec est, quod iis præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice: in quo nihil est, præter viâ longam: idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi, quod ut evitare cõtendatque, vel potiùs ut perficias. (* posse enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam rogo. Vale.

ARG. Dolabellam laudibus extollit, quia columnam, in foro Cæsari, quasi deo erectam, everteret, vide lib. XVI, ad Atticum & Lætantium, lib. I. cap. XV.

Laudatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Dolabellæ COS.

14

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisque ex ea magnam lætitiâ voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio lociù me adscribat tuis laudibus. neminem conveni, (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa, in hæc * loca conveniant, præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cælum * extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant, negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem & singularem consulem præbeas. quibus ego quamquã verissimè possum respondere, te, quæ facias, tuo ju-

di-

dicio & tua sponte facere, nec tu jusquam egere consilio, tamen neque planè assentior, ne imminuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur, neque valdè nego: sum enim avidior etiam, quàm satis est, gloriæ, est tamen nõ alienum à dignitate tua, quod ipsi * Agamemnoni, regum ægi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi * alumnum disciplinæ meæ. L. quidè Cæsar, cùm ad eum ægrotum * Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antè, quàm me planè salutavit. Omni Cicerò, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam quantum si ego apud sororis * filium valerè, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor. & gratias ago: quem quidem, post te consulè, solum possumus verè consulè dicere. deinde multa de factis ac de re gesta: tum nihil, magnificentius, nihil præclarius actum umquam, nihil reip. * salutaris, atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas * cernere; meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiari. quamquam mi Dolabella, (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modò sunt aliqua meæ laudes, ad te * transfuderim, quàm aliquam partem exhausserim ex tuis. nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardētius. Nihil est enim, mihi crede, virtute fermosius, nihil pulcrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis. M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiã; tamen * Idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut

mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatam esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea * dilexisse. Quare quid est, quod ego te hortet, ut dignitati & gloriæ servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsam. te imitare oportet, tecum ipse certes, nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse, quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa * severitas animadversionis non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset; gratularer felicitati tuæ, sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii atque consilii. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius, ita pedentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, * ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu; neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum, quo facto, intelligere debes in te positam esse rempub. tibi que non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus * initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempubl. nosque conservas. fac ut diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

VARG. Duabus Pæti epistolis responderet, priori hoc, juro se e jus valetudine perturbatum, cujus est amorem in se, et ingenii festivitatem pluri mi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli; cum Romæ unius nutu omnia regantur: itaque, se manere in sententia de domo Neapoli emenda dicit.

Iocatoria.

Cicero S. D. Papyrio Pæto.

15

DVABVS tuis epistolis respondebo, uni; quam triduo ante acceperam * à Zetho; alteri, quam attulerat * Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perspectam esse gaudeo. sed, mihi crede, non perinde, ut est * reapse, ex litteris perspicere potuisti. nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligere; nemo est illorum omnium mihi te jucundior. nam quod me amas, quod id & jam pridem & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis tamque in omni genere jucundus, id est propriè tuum. accedunt non Attici, sed falsiores, quam illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sales. ego autem (existimes licet, quod lubet) mirifice capior faceris maximè nostratibus, præsertim cum eas videam primùm n * oblitus Latio, tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc verò etiam brachatis * & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. itaque, te cum video, omnes mihi Gracios, omnes Lucilios, verè ut dicam, Crassos quoq; & * Lælios videre videor. moriar, si, præter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ & vernaculæ festivitatis

agnoscere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed * magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simus? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutiùs abesse ab reipub. custodia. sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forum; S. C. scribuntur apud * amatorem tuum, familiarem meum, & quidè, cum in * mentem venit, ponor ad scribendum: & antè audio S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur; quam omninò mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me jocari putas. nam mihi scito jam à regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellaverim: quos ego nò modò reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen, quam diu hic erit noster hic præfectus * moribus, parebo auctoritati tuæ: cum verò abierit, ad fungos me tuos conferam. domum si habebò, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam; sin minùs invenero, quod placeat; decrevi habitare apud te. scio enim me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam jam, ut tibi proximè scripti, sed tamen non * abjactu, velim, ut scribis, cum fabricis eam perspicias; si enim nihil est in parietibus, aut in tectovitiis, cætera mihi probabuntur. Vale.

ARG. Ostendit, primùm, nihil à se prætermiffum, ut Cæsari-
 norum fibi benevolentiam conciliaret: deinde, neque bo-
 ni civis, neque sapientis hominis officium in se defide-
 rari poffe, poftremò ad Papirii jocationes refpondet.

Nuntiatoria, Iocatoria.

Cicero S. D. Papirio Pæto.

16

DELECTAVERUNT me litteræ tuæ, in quibus
 primùm * amavi amorem tuum, qui te ad scriben-
 dum incitavit, verentem, ne Silius suo nuntio aliquid
 mihi follicitudinis attuliffet. de quo & tu mihi antea
 fcripferas, his quidem eodem exemplo facilè ut in-
 telligerem te effe commotum: & ego tibi accuratè
 refcripferam, ut, quoquo modo, in tali re atque tem-
 pore aut liberarem te ifta cura, aut certè levarem. fed
 quando proximis quoque litteris * oftendis, quantæ
 curæ tibi fit ea res; fic mi Pæte habeto: quidquid arte
 fieri potuerit, (non enim jam fatis effe concilio pug-
 nare, artificium quoddam excogitandum effe,) fed ta-
 men, quidquid elaborari aut effici potuerit ad ifto-
 rum benevolentiam conciliandam & colligendam,
 fummo ftudio me confecutum effe; nec fruftra, ut ar-
 bitror, fic enim color, fic obfervor ab omnibus iis qui
 à Cæsare diliguntur, ut ab iis me amari * putem. nã,
 etfi NON facile dijudicatur amor verus & fictus,
 nifi aliquod indicat ejufmodi tempus, ut, quafi au-
 rum igne, fic benevolentia fidelis periculo aliquo
 perfpici poffit: cætera funt figna communia: * fed
 ego uno utroque argumenco, quamobrem me ex animo,
 verèque arbitrer diligi, quòd & noftra fortuna ea effe
 & illorum, ut fimulandi caufa non fit. De illo autem,
 quem penes effe omnis poteflas, nihil video, quod ti-
 meam,

meam, nisi quòd omnia sunt incerta; cùm à jure dis-
cessum est: nec * præitari quidquam potest, quale fu-
turum sit, quòd positum est in alterius voluntate, ne
dicam libidine, sed tamen ejus ipsius nulla re à me of-
fensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa sum-
ma à nobis moderatio. ut enim olim arbitrabar esse
meum. liberè loqui, * cujus opera esset in civitate li-
bertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quòd offendat
aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, volunta-
tem. effugere autem si velim nonnullorum acutè aut
facetè dictorum * offensionem, fama ingenii mihi est
abjicienda. quòd si id possem, non recusarem. sed ta-
men ipse Cæsar habet, peracre judicium: &, ut Ser-
vius frater tuus, quem litteratissimum fuisse judico,
facilè diceret. Hic versus Plauti non est, hic est, quòd
tritas haberet aures * notandis generibus poëtarum,
& consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cùm vo-
lumina jam confecerit *di Horum*, si quid afferatur ad
eum pro meo, quòd meū non sit, rejicere solere. quòd
eò nunc magis facit, quia vivunt mecum ferè quoti-
die illius familiares. incidunt autem in sermone va-
rio multa, quæ fortasse illis, cùm dixi, nec illiterata,
nec insulsa esse videantur. hæc ad illum cum reliquis
actis perferuntur: ita enim ipse mandavit. sic fit, ut si
quid præterea de me audiat, non audiendum putet.
quamobrem * Oenomaio tuo nihil utor. etsi posuisti
joco versus Attianos. sed quæ est invidia? aut quid
nunc mihi invideri potest? verum fac esse omnia. sic
video philosophis placuisse iis, qui mihi soli vi-
dentur vim virtutis tenere; NIHIL esse sapientis *
prætare, nisi culpam. qua videor mihi dupliciter ca-
rere: & quid ea senserim quæ rectissimè fuerunt:
quòd, cùm viderem præsidii non satis esse ad ea ob-
tinenda, viribus certandum cum valentioribus non
pu:

putarim, ergo in officio boni civis certè non sum reprehendus, reliquum est * ne quid stultè, ne quid temerè dicam faciamus contra potentes, id quoque puto esse sapientis. cætera verò, quid quisq; me dixisse dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum vivant ii, qui me assiduè colunt & observant, * præstare non possum. ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia & præsentis temporis moderatione me consolet; & illam Attii similitudinem non modò jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo, * levem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. etenim, eum plena sint monumenta Græcorum, quæ admodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum, seruitutibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad iocaciones tuas: quando tu, secundum Oeromaum Attii, non, ut olim solebat, * Attellanum, sed, ut nunc sit, Mimum introduxisti, quem tu mihi * populum, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc murata res est. Hirtium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros. puto enim te audisse, (si fortè ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnare. tu autem quòd mihi bonam copiam ejures, nihil est. tunc enim, cum rem augebas, quæstiunculis te faciebam * attentior: nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. cœtiam hæc levior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquæ

frant, quod erit, magnificum, sit & lautum. memini te mihi * Phameæ cœnam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. Quod si perseveras me ad matris tuæ cœnam vocare; feram id quoque. volo enim videre animum, qui mihi audeat ista quæ scribis, apponere; aut etiam polypum Miniani Iovis similem. crede mihi, non audebis, ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimesces. Neque est, quod in promulide spei ponas aliquid: quâ totam sustuli. solebam enim antea * delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modò illò venire. tu verò (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cetera more nostro. superiora illa lufimus. De villa Seliciana & curatti diligenter, & scripisti facetissimè. itaque puto me prætermisurum. * salis enim satis est, fanniorum parum. Vale.

ARG. Agros quosdam Cæsar militibus dividebat, ea diuisione veritus est P. etus, ne ad ipsius agros perveniret: ita quærenti Cicerò respondet.

Monitoria.

Cicero S. D. Papirio Pæto.

17

NON tu homo ridiculus es, qui, cum * Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis & agris futurum * putem? quali aut ego quid quam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex illo soleam scire. iammodò verò, si me amas, tu fac, ut sciam quid de * nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex tobrio, vel certè ex ebrio scire posses. sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de * lucro propè jam quadriennium vivimus; si aut hoc lucrum est, aut hæc

vita

vita, superstitem reip. viuere: deinde, quòd scire quo
 que mihi videor, quid futurum sit: fiet enim, quod-
 cumque volent, qui valebunt: valebunt autem sem-
 per arma. Nobis igitur satis esse debet, quidquid
 conceditur, hoc si quis pari non petuit; * mori de-
 buit. Ve jentem quidem agrum, & Capenatem me-
 tiuntur. hic non longè est à Tusculano, nihil tamè
 timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. si id
 minùs contigerit: tamen, quando ego, vir fortis, idè-
 que philosophus, vivere pulcerrimum duxi, non
 possum eum non diligere, cujus beneficio id conse-
 cutus sum. qui si cupiat esse rempubl. qualem fortas-
 se & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat,
 tamen non habet: ita se cum * multis colligauit. Sed
 longiùs progredior: scribo enim ad * te. hoc tamen
 scito, non modò me, qui consilijs non intersum, sed
 ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit.
 nos enim ille seruius, ipse temporibus. ita nec ille,
 quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille co-
 gitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripti,
 non quò cessator esse solem, præserim in litteris:
 sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi solitudi-
 nem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione
 asserre volui. Illud tamen adscribam, quod est veris-
 simum, me his temporibus adhuc * de isto periculo
 nihil audisse, tu tamen pro tua sapientia debebis op-
 tate optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque
 erunt. Vale.

ARG. Exponit, quibus causis adductis, quasi a tergo ludos
 adolescentes in eloquentia cœperit exercere. addit non-
 nulla per jocum de cœnarum lautitia.

Iocatoria.

M. Cicero S. D. Papirio Pato.

18

EVM essem otiosus in Tusculano. propter eà quòd

* dis

* discipulos obviam miseram, ut iidem me quam maximè conciliarent familiari suo; accipi tuas litteras plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quòd, ut Dionysius tyrannus, cum Syraculis expultus esset, Corinthi dicitur ludè aperuisse; sic ego, sublatis judiciis, amisso * regno forerfi, ludum quasi habere cœperim. quid quæris? me quoque delectat consilium. multa enim contèquor. primùm, id quod maximè nunc opus est, * munio me ad hæc tempora, id cuiusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huius antepone. nisi fortè mori melius fuit: in lectulo fateor: sed non accidit. in acie nō sui cæteri quidem, Pompejus, Lentulus tuus, Scipio. Afranius * sedè perierunt, at Cato præclare j m quidem. cum volumus licet: demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit: id quod * agimus. ergo hoc primùm. Sequitur illud: ipse melior fio, primùm valetudine; quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulisset, exarisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primùm putes: plures jam pavones confeci, quàm tu pullos columbinos. tu istuc te * Atteriano jure delectato, ego me hic Hirtiano. igitur, si vir es, & discere jam *ante dicta*. quæ quæris etiam sus Minervam. sed quando, ut video, * æstimationes tuas vendere non potes, neque ullam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, quàm istuc fame. video te bona perdidisse: spero idem istuc * faminares tuos. actum igitur de te, nisi provides, potes nullo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam per vehi. sella tibi erit in ludos; tamquam hypodidascalo, * proxima: eam pulvinus * sequetur. Vale.

ARG. Cùm scripisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatus fuisse contentum: joci materiam inde arripit Cicero; idque eum arguit malitiosè scripssisse, ne in a jorem apparatus ipse requireret.

Invitatoria.

M. Cicero S. D. Papirio Pæto.

19

TAMEN à malitia non discedis: tenuiculo apparatus significas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò * magis consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà enim à porta domum meam venisse. neque hoc admiror, quod non ad tuam potiùs; sed illud, quòd nec ad suam. ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? at ille adjurans, nusquam se unquam libentiùs. hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem opsonio; peto à te, ne plaris esse * Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed si me expediero, ut in ista loca venire possim; non committam, ut te ferò à me certiorem factum putes. Vale.

ARG. locatur suo more cum Pæto: Epicureum se ait esse famulum abj. Et reip. judiciorumque cura.

Iocatoria.

M. Cicero S. D. Papirio Pæto.

20

DVPLICITER delectatus sum tuis literis; & quòd ipse risi, & quòd te intellexi jam posse ridere. me autem à te, ut scurram velitem, * malis oneratum esse, non molestè tuli. illud doleo, in ista loca venire me ut contitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed * contubernalem. at quem virum? non eum. quem tu es solitus promulside conficere. integram famam * ad ovum afferò; itaque ad as-

sum

sum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ sole-
 bas antea laudare, ò hominem * facilem. ò hospitem
 non gravem! abjerunt. nam omnem nostram de rep.
 curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia,
 commentationem caularum abjecimus: in Epicuri
 nos * adversarii nostri, castra coniecimus: nec tamen
 ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam: ve-
 terem, dico. cum in sumptum habebas etsi numquam
 plura prædia habuisti. proinde te para: cum homine
 edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat. *sero*
discentes autem homines scis quàm insolentes sint de-
 discendæ tibi sunt sportellæ, & * artolagani tui. nos
 jam ex arcistantum habemus, ut Verrium tuum &
 Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vo-
 care sepius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hir-
 tio cœnam dedi. sine pavone tamè. in ea cœna coquus
 meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc
 igitur est nunc vita nostra. manè salutamus domi &
 bonos viros multos, sed tristes. & hos lætos victores:
 * qui me quidem perofficiosè & peramanter obser-
 vant. ubi salutatio defluxit, litteris me * involuo:
 aut scribo aut lego. veniunt etiam, qui me audiant
 quasi doctum hominem; quia paulò sum, quàm iphi,
 doctior. inde corpori omne tempus datur. patriam
 eluxi jam & gravius & diutius, quàm ulla * mater
 unicum filium. sed curà si me amas, ut valeas: ne ego,
 te jacente, bona tua comedam. statui enim tibi ne
 a groto quidem parcere. Vale.

ARG. Confutatur quod Papirius scripserat, fulmina quadam verborum esse in Ciceronis epistolis; quæ in se stultè immittaretur. confusat & illud, quod negarat Papirium quemquam fuisse patricium.

Confutatoriâ.

Cicero S. D. Papyrio Pæto.

21

AIN, tandem; insanire tibi videris, quod imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina; tum insanires si consequi non posses: cum verò etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. quare nihil tibi opus est illud à * Trabea, sed potiùs quod non successit meum, verumtamen quid tibi ego videor in epistolis? non ne * plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo, quid enim simile habet epistola aut iudicio aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. privatas causas, & eas tenues, agimus * subtiliùs: apitis aut famæ, scilicèt ornatiùs. epistolas verò quotidianas verbis texere solemus. Sed tamen mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui * consul cum L. Sempronio Atratinò fuit, cum antea * censor cum eodem fuisset, annis post R. C. cccxii. sed tum Papirii dicebamini. post hunc, xiiii. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papius est vocari delitus, is dictator cum L. Papirio Cursore Magistro equitum factus est, annis post R. C. cccxv. & quadriennio post consul cum C. Duillio. huc secutus est Cursor, homo valdè honoratus: deinde L. Maso ædilitius: inde multi Masones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines * habeas volo: deinde Carbones & Turdi insequuntur. hi ple-

ben fuerunt; quos contempnas, cenſeo. nam præter
 hunc Cn. Carbonem. quem Damafippus * occidit,
 civis è rep. Carbonum nemo fuit. cognovimus Cn.
 Carbonem, & ejus fratrem ſcurram: quid his impro-
 bius de hoc amico meo, Rubiæ filio, nihil dico. tres
 illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accu-
 ſante; condemnatus, ſur magnus ex Sicilia. Cajus, ac-
 cuſante L. * Crallo cantharidas ſumpſiſſe dicitur. is
 & tribunus pl. ſeditioſus. & P. Africano vim attuliſ-
 ſe exiſtimatus eſt: * hoc verò qui Lilybæi à Pompe-
 jo noſtro interfectus eſt, improbius nemo, meo judi-
 cio fuit jam, pater ejus, accuſatus à M. * Antonio
 aſtramento abſolutus putatur, quare ad * partes, cen-
 ſeo, revertare, plebei quam fuerint importuni, vi-
 des. Vale.

*ABG. Diſputat in epiſtola ſequenti pro Stoicis de libertate lo-
 quendi: quos tamen ait ſe non imitari.*

Diſceptatoria, Iocatoria.

Cicer o S. D. Papirio Pato.

22

AMO vercundiam, vel * potiùs libertatem lo-
 quendi atque hoc Zenoni placuit, homini me hercu-
 lè acuto: eſt Academia noſtra cum magna rixa
 eſt: ſed ut dico, placet * Stoicis ſuo quamque rem
 nomine appellare. ſic enim diſſerunt, nihil eſſe ob-
 ſcenum, nihil turpe dictu: nam ſi quod ſit in obſceni-
 tate flagitium, id aut in re eſſe, aut in verbo; nihil eſſe
 tertium: in re non eſt. itaque non multò in comæ-
 diis res ipſa (narratur. ut ille in Demurgo modo,
 fortè noſti canticum: meminilti Roſcium) ita me de-
 ſtituit nudum: totus eſt ſermo verbis tectus, re impu-
 dentior: ſed etiam in tragædiis. quid eſt enim illud?
 Quæ mulier una? quid, inquam, eſt? * V ſurpata du-
 plex cubile? quæ illud. Phœrei hic cubile inire eſt

au.

ausu? quid est? Virginem me quondam invitam per
 vim violat. Iupiter bone, violat? atqui idem signifi-
 cat, sed * alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum
 eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe.
 erga in re non est, multò minus in verbis. si enim,
 quod verbo significatur, ad turpe non est; verbum,
 quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas
 alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne
 alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam an-
 tiqui penem vacabant, ex quo est propter similitu-
 dinem peniculus: at hodie penis est in obscenis. * at
 verò Piso ille Frugi in annalibus suis quæritur ado-
 lescentes peni deditos esse, quod tu in epistola appel-
 las suo nomine, ille rectius penem, sed quia multi,
 factum est tam obscenum, quàm id verbum, quo tu
 usus es. quid, quod vulgò dicitur, cum nos te volu-
 mus convenire, num obscenum est? nemini in senatu
 disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majo-
 rem, * an illam dicam? potuit obscenius? non, inquis;
 non enim ita sensit. non ergo in verbo est. docui au-
 tem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare
 operam, quàm honestè dicitur, etiam patres rogant
 filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socra-
 tem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Connus
 vocitatus est. num id obscenum putas? Cum loqui-
 mur, terni, nihil flagitii dicimus: at, cum bini, obsc-
 num est. * Grecis quidem, inquis. nihil est ergo in
 verbo, quando & ego græcè scio: & tamen tibi di-
 cō bini; id in te tu facis; quasi ego græcè, non latinè,
 dixerim. Ruta & menta, rectè utrumque, volo men-
 tam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet.
 Bella te storiola dicit: dic ergo etiam pavimenta
 isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi
 ineptias, turpitudinem nec in verbo esse, nec in re.

itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscena ponimus. quid enim non honestum verbum est divitio? at inest obscenum cui * respondet intercedendo. num hæc ergo obscena sunt? nos autem ridiculè, si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de * Aurelia aliquid aut Lollia. honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscena verba pro obscenis, sunt. batuit, inquit, impudenter: depfit, multò impudentius. atqui neutrum est obscenum. STULTIORVM plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio, alio loco non nimis. at honesti Colei Lanuini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modò honesta, modò turpis. suppedit, flagitium est: jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam. *sapiens relicto quis eris.* quàm multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere gratum est. ego * servo & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. itaque testis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici: sed illi etiam crepitus a junt æquè liberos ac ructus, esse oportere. * honorem igitur * Kalendis Martiis. Tu me diliges, & valebis. Vale.

ARG. Prænuntiat Pæto adventum suum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, coquam illius articulari morbo non impediri, quò minus cenam possit apparare.

Condictoria.

Cicero S. D. Papirio Pæto.

23

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed cùm * certum sciam, faciam te paullo antè certiorum etfi M. Ceparius, cùm mihi in silva * Gallinaria obviam venisset, quæsissemque quid ageres; dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. tuli scilicet molestè,

lestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire; ut & viderem te, & viderem, & cenarem etiam. non enim arbitror eoquam etiam te arthriticum habere. expecta igitur hospitem cum * minimè edacem, tum inimicum cænis sumptuosis. Vale.

ARG. Rufum a Pæto commendatum, ait sibi curæ etiam atque etiã fore, deinde monet, ut omnino ad cænas & convivium amicorum redeat, concludit, nihil sibi esse repub. carius.

Responsoria ad commendatoriam, Monitoria.

Cicero S. D. Papirio Pæto.

24

RUFVM istum amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo lesus essem, cum * te tantopere viderem ejus causa laborare: cum verò & ex tuis litteris, & illius ad me missis, intelligam & judicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse, non possum ei non amicus esse, neque solùm tua commendatione, quæ apud me, ut debet, * valet plurimùm, sed etiam voluntate ac judicio meo. volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi * suspicionis, & cautionis & diligentia fuisse litteras tuas. quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum. nam & Aquini & Fabrateria consilia sunt inita de me, quæ te video * inaudisse: & quasi divinant, quàm his molestus essem futurus. nihil aliud egerent nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget utinam ea * fortuna reip. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hæctenus. Te ad cænas itare desisse, molestè fero. magna enim te delectatione & voluptate privasti. deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) nec nescio

quid illud; quod solebas, dediscas, & obliuiscare cog-
 nulas facere, nam si tum cū habebas quos * imita-
 rare, non multum proficiebas: quid nunc te facturum?
 Spuria quidem, cū ei rem demonstrassem, & vitam
 tuam superiorem expo suissem; magnum * periculum
 iummæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem con-
 suetudinem tum cū favonius flaret, revertisses: hoc
 tempore ferri posse si fortè tu frigus * ferre non pos-
 ses. Sed me hercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te,
 quod pertinere ad beatè vivendum arbitror, ut cum
 viris * bonis, iucundis, amantibus tui vivas, nihil est
 aptius vitæ, nihil ad beatè vivendum accomodatius.
 nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem
 vitæ, atque victus, remissionemque animorum, quæ
 maximè sermone efficitur familiari, qui est in convi-
 viis dulcissimus: ut sapientiùs nostri, quàm Græci: il-
 li *compotationes*, aut *concenationes*, id est *compotationes*
 aut *concenationes*, nos convivia; quòd tum maximè
 simul vivitur. Vides, ut te * philosophando revocare
 coner ad cœnas? Cura ut valeas. id, foris cœnitando,
 facillimè consequere. Sed cave, si me amas, existimes
 me quòd jocosius scribam, abjecisse curam reip. sic
 tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud
 agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi liberique
 sint. nullum locum prætermitto * monendi, agendi,
 providendi, hoc denique animo sum, ut, si in hac cura
 atque administratione vita mihi ponenda sit, * præ-
 clarè actum mecum putem. Etiam atque etiam. Va-
 le.

De S. S. S.

ARG. *Scripta hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Cilicia proconsul, & cavillatur in eo, quin sibi Papi- rii præcepta de re militari litteris tradiderat. deinde M. Fabium commendat.*

Locatoria, Commendatoria,

M. Cicero S, D. Papiro Pato.

25

SVMMVM me * ducem litteræ tuæ reddidere, planè nesciebam te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros * & Cyneæ video lectitasse. itaque obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, naviculam habere aliquid in ora maritima, contra equitem Parthum negant ullam armaturam * meliorem inveniri posse. Sed quid ludi mus? nescis, quo cum imperatore tibi negotium sit. *Ciri disciplinam, quam contriveram legendo, totam in hoc * imperio explicavi.* Sic jocabimur aliàs coràm, & ut spero, brevi. nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim * antiqui loquebantur. cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est usus: valdeque cum diligo cum propter summam probitatem ejus ac singularem modestiam, tum quòd in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente * percussus est atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculansensem à Q. Fabio fratre * proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fabius pergraviter tulit, existimavitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. nunc, si me amas, mi Pate, negotium totum suscipe, molestia Fabium libera * auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. noli pati litigare fratres, & judi-
ciis

ciis turpibus conflictari * Mathonem & * Polli-
nem inimicos habet Fabius. quid multa? non me her-
culè tam perscribere possum, quàm mihi gratum fe-
ceris si otiosum Fabium reddideris. id ille in te posi-
tum esse putat, mihi que persuadet. Vale.

*ARG. Descriptio & excusatio cenæ hilarioris, præsertim
accubante Cyteride meretrice nimia.*

Excusatoria.

Cicero S. D. Papirio P.eto.

26

ACCVBVERAM hora nona, cùm ad te * harum
exemplum in codicilis exaravi. dices, ubi apud Vo-
lumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus,
infra Verrius, familiares tui. miraris tam exhilaratâ
esse severitatem nostram? quid ergo faciam? te consu-
lo qui philosophum audis. angar? excruciem ne me?
quid assequar? deinde, quem ad finem vivas, inquis, in
litteris. an quidquam me aliud agere censes? * haud
possem vivere, nisi in litteris viverem: sed est earum
etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cùm
discessi, * etsi minimum mihi est in cenâ, quod tu
unum *questionum* Dioni philosopho posuisti; tamen
quid potius faciam, prius, quàm me dormitum con-
feram, non reperio. audi reliqua. infra Eutrapelum *
Cyteris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Ci-
cero ille. Quem ad spectabant, cujus * ob os Graii ora
obvertebant sua? non me herculè suspicatus sum illâ
affore: sed tamen ne * Aristippus quidem ille Socra-
ticus erubuit, cùm esset obiectum, habere eum Laida:
Habeo, inquit, non habeor à Laide. Græcè hoc me-
liù. tu si voles, interpretabere. me verò nihil istorum
ni juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem,
convivio delector. ibi loquor aliquid, quod in solû,
ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos trans-
fe-

fero. an tu id melius, qui etiam philosophum irriseris; cum ille, si quis quid quæreret, dixisset, cœnam te quærere à * manè dixeris? ille Baro te putabat quæsiturum, unum cælum esset. an innumerabilia. quid ad te? at herculè cœna numquid ad te? ibi præsertim? Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur unà non modò non contra * legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quòd adventum nostrum extimescas. non * multi cibi hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD PLANCVM

ET ALIOS.

LIBER X.

ARG. Invehitur in An'onii immoderatam potentiam: & Plin- cum transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero vocat, administrantem, hortatur, ut in reip. omni cogitatione studioque incumbat postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato Philip. v.

Deploratoria, Hortatoria.

Cicero S. D. L. Munatio Planco in p. cos. des.

I

ET absui, proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce revocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) fed

sed immanitas, non modò ut vocem, sed ne vultum
 quidem liberum possit ferre cujusquam. itaque mi-
 hi maximæ curæ est, non de meâ quidem vita, cui sa-
 tisfeci, vel ætate, vel factis; vel, si quid etiam hoc ad
 rem pertinet, gloria, sed me patria sollicitat, in pri-
 misque mi Plance expectatio * consulatus tui, quæ
 ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tem-
 pus reip. spiritum ducere. quæ potest enim spes esse
 in ea rep. in qua hominis impotentissimi armis op-
 pressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus
 vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec
 omnino * simulacrum aliquod, aut vestigium civita-
 tis! sed, quod acta omnia mitti ad te arbitrabar; nihil
 erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem
 erat amoris mei, quem à tua * pueritia susceptum
 non servavi solùm, sed etiam auxi; monere te atque
 hortari, ut in tempub. omni cogitatione curaque in-
 cumberes quæ si * ad tuum tempus perducitur, faci-
 lis gubernatio est. ut perducatur autem, magnæ tum
 diligentia est, tum etiam fortunæ. sed & te aliquan-
 tò antè, ut spero, habebimus; &, præterquàm quòd
 reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fa-
 vemus, ut omne nostrum consilium, studium, officiũ,
 operam, laborem, diligentiam ad * amplitudinẽ tuam
 conferamus. ita facillimè & reip. quæ mihi carissima
 est, & amicitia nostræ, quam sanctissimè nobis colẽ-
 dam puto, me intelligo satisfaturum. * Furnium no-
 strum tanti à te fieri, quantum ipsius humilitas &
 dignitas postulat. * nec miror & gaudeo: teque hoc
 exitimare volo, quidquid in eum iudicii officique
 contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te pu-
 tem contulisse. Vale,

ARG. Excusat se, quod in senatu ad agendam Planci causam non venerit: & officium suum pollicetur in iis rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur.

Excusatoria.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des.

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut * tutò in senatum, aut honestè venire potuissem, sed nec sine periculo quicquam, liberè de rep. sentiès, versari potest in summa impunitate * gladiatorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, ubi me & meliùs & propiùs audiant armati, quàm senatores. quæ propter in priuatis rebus nullũ neque officium, neq; studium meum desiderabis, ne in publicis quidem, in quid erit in quo me interesse necesse fit, vñquam dero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. in iis autem rebus, quæ nihilo minùs, ut ego absim, cõfici possunt, peto a te, ut mei rationem habere velis & * salutis & dignitatis meæ. Vale.

ARG. Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteris amicitie, & hortatur ut reip. suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio jungeret.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des.

CVM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentiùs, quòd illum audiens te videbar audire. nam & in re militari * virtutem & in administranda provincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignoram in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, præter summam erga se * liberali-

tatem, quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiã gratum iuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquantò, quàm tu natus es: amorem autem ergà te ab ineunte * pueritia tua: confirmata jam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constituram. his de: quã mihi biliter * faveo dignitati tuæ causis miratecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus; quos ingenio industriaque fregisti. nunc me amantissimum tui, ne mini * concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis * servire temporibus. quod ego quoque existarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitraret. sed, cum intelligerem, quid sentire; prudenter te * arbitrabar videre, quid posses. nunc alia ratio est. omnium rerum tuum iudicium est, idque liberum. consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima * orbitate reip. viroꝝ talium. incumbere, per deos immortales, in eam curam & cogitationem; quæ tibi summam dignitatem & gloriam afferat. unus autem est, hoc præsertim tempore; per tot annos reip. de uexata, reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi. quàm quòd arbitraret te monitis & præceptis meis egere. sciebam enim, ex * iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam. hoc tantum significandum putavi, vt potiùs amorem tibi * ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea quæ ad dignitatem tuam perti-

nere arbitrabor, studiosè diligenterque curabo.
Vale.

*ARG. Agit gratias Ciceroni, quòd eum ad verissimæ gloriæ
studium cohortatus sit; seque in reip. potestate totum fo-
ra pollicetur.*

Responsoria ad hortatoriam.

Plancus, s. D. Ciceroni.

4

GRATISSIMA mihi tuæ litteræ fuerunt, quæ ex
Furnii sermone * te scripsisse animadverti. ego au-
tem præteriti temporis excusationem affero, quod
te profectum audieram, nec multò antè rediisse scivi,
quàm ex * epistola tua cognoui. nullum enim in te
officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa
videor posse præterire, in quo tuendo habeo causas
plurimas, vel * paternæ necessitudinis, vel meæ à
pueritia observantiæ, vel tui erga me mutui amoris.
quare, mi Cicero, quod mea tuaque patitur ætas, per-
suade tibi te unum esse, in quo ego colendo patriam
mihi constituerim sanctitatem. omnia igitur tua con-
silia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa
est, videntur, quàm fidelitatis, quàm ego ex meacõs-
cientia * metior. Quare, si aut aliter sentirem, certè
admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hor-
tatio impellet potest, ut id sequerer, quod tu opti-
mum putares. nunc verò quid est, quod me in aliam
partem trahere possit? quæcumque in me bona sunt,
aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta,
etsi à te propter amorem carius sunt æstimata, tamen
vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut, præter * bo-
nam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc
vnum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio
prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne
reip. semper futurum. Non ist ignotus mihi sensus
tuus:

tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidē, tui præsentis esset, vñquam à tuis consiliis disreparem: nec nunc commitam, ut vllum meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia * citeriore, quid in urbe Ianuario mense * geratur, ut sciam interim maximam hic sollicitudinem curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. quod si * proinde, ut ipse mereor, mihi successerit: certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARG. Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque remp. gloriæ stimulis incitat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planco imp. cor. dei.

* **BINAS** à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentia tua. intellexi enim te laborare, ut ad me tuæ exspectatissimæ litteræ perferrentur. ex quibus cepi fructum duplicem, mihi que in comparatione difficilem ad iudicandum; amorem ne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem, est omninò patriæ caritas; meo quidem iudicio, maxima, sed amor voluntatisque conjunctio plus certè habet * suavitatis. itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis benevolentiaque eius, quam erga me à pueritia contulisses, cæterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi læticiam attulerat. rursus de claratio animi tui, quem haberes de rep. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima, eoque major erat hæc læticia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed planè etiam oro; quod feci iis litteris, quibus

tu humanissimè respondisti; ut tota mente, omnique animi impetu in remp. iucumbas. nihil est, quod tibi majori fructui gloriæque esse possit. NEC quidquã ex omnibus rebus humanis est præclarius aut præstantius, quàm de repub. bene mereri. adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientia, me, quod sentiam, leberè dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas consecutus. quod quamquam sine *virtute non potuisses. tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ temporibusque tribuuntur. his temporibus difficillimis, reipubl. quidquid subveneris, id erit totum & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium magna spes in te, & in tuo exercitu, magna spectatio, cujus. per deos, * gratiæ gloriæque cavè tenipus amittas. sic moneo, ut filium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum Vale.

ARG. Cum Plancus, litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suavisset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione, quarat; & ut, se à societate in malorum civium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

Disuasoria.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des.

QVÆ locutus est Furnius * noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoque R. probatissima. quæ autem recitatæ sunt litteræ in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt, pacis enim auctor eras; cum * collega tuus, vir clarissimus à sceleratissimis latronibus obideretur qui aut, positis armis, pacem petere debet: aut si pugnantibus ea postulavit, victoria pax, non pactione, paranda est. sed de pace litteræ vel * Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ sunt, ex viro optimo

fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipse consilium deesset, & fratris Furni que benevolentia, fidelisque prudentia tibi prætor esset futura, vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro * plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis. (es autem adeptus * amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. se junge te, quæso, aliquando ab his, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincula con junxerunt. * complures in perturbatione reipublicæ consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in remp. consulari. talem igitur te esse oportet, qui primùm te ab impiorum civium, tui dissimillimorum societate se jungas; deinde, te senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas; postremo, ut pacem esse judices non in armis possint, sed in abjecto armorum & servitutis metu. hæc si & ageps & senties: tum eris non modò consul & consularis, sed magnus etiam consul & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impulsus benevolentiam scripsi paulò severiùs, quæ tu in experiendo, ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. XIII. Kalend. April.

ARG. Exponit cur brevior sit hæc epistola, & cur studium suum in reip. foris patefecerit: suamque dignitatem Ciceroni commendat.

Responsoria ad exhortatoriam.

Plancus imp. cos. des. Ciceroni S. D.

7

PLVRA tibi de meis * consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quo magis judicares omnia reipubl. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi; (non minus enim à te probari, quam diligere semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi quam prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed brevior me duæ res faciunt; una, quod publicis litteris omnia sum persecutus; altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non mediis fidiis mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur, sed usque mihi temperavi, dum perducerem eorum, ut dignum aliquid & * consulatu meo, & vestra expectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fetellerit, me consecuturum; ut, maximo præsidio reip. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris; & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alucriorem. non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARG. Causas affert, quibus adductus non ita maturè, ut homines exspectabant, defensorein se publicæ libertatis professus sit: æque exercitiu suo & statu provinciæ significat.

Excusatoria, Narratoria.

Plancius imp. cos. des. S. D. cos. præf. trib. pl. S. P. PL.

Q. R.

8

SI cui fore videor, diutiùs & hominum expectationem, & spem reip. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic priùs excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti quidquam ulli pollicendum. non enim præteritam culpam * videri volo redemisse, sed optimæ mentis cogitata jam pridem, maturo tempore enunciare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum & tam perturbato statu civitatis fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re complures consecutos videbam. sed, * cùm in eum casum me fortuna demisisset, ne aut celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quàm meæ laudis, esse volui, nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitâ hominibus arbitror, & cum ea spe, in manibus habeo, aut * sordidum quidquam pati, aut perniciosum cõcipiscere potest: sed aliquantum nobis temporis & * magni laboris, & multæ impensæ opus fuit, ut quæ reip. bonis que omnibus polliceremur, exitu præstaremus, neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facilitatibus accederemus. confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpè præmiis sollicitatus, ut ab reipub. potius moderata, quàm ab uno infini:ta, speraret. cõ-

fr-

firmante complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ; ut & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent; eliciendæ etiâ voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis exercitiisq; præfuerant; ut potius cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus * funestam orbi terrarum victoriam pareremus. muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu auxiliisque multiplicatis; ut, cùm præferremus sensus apertè, tum, etiam invitis quibusdã, sciri, quid defensori essemus, non esset periculosum. Itaque nūquam diffitebor, multa me * ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore; quòd præmatura denunciatio boni civis, imparati quàm periculosa esset, ex casu * collegæ videbam. quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quàm scriptura mandata dedimus, ut & testis ad vos perferretur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos amari conveniret, præcepimus. ex quo intelligi potest, curam reipubl. summè defendendæ jam pridem apud nos excubare. nunc, cum dum benignitate ab omni re firmus piratiorum, non solum bene sperare de nobis homines, sed exploratè judicare volumus, legiones habeo * quinque sub signis, & sua fide virtuteque reipubl. conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam & summa contentione ad officia certamen: equitatus auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem libertatemque conficere possunt, ipse ita sum animo paratus vel provinciam tueri, vel ire quò resp. vocet, vel tradere

exercitum, auxilia, provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem; si modo eo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. hæc si, jam * expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis, polliceor in damno meæ laudis: reipub. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculum accedam; consilia mea æquis iudicibus ab obtristatione invidiorum defendenda commendo. mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. eos verò, qui, meam auctoritatem, & multò magis vestram fidem secuti: nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

ARG. Suum studium erga remp. præ se fert: mo desse dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit exponit: qualem ducat exercitum significat.

Commendatoria, significatoria.

Plancus imp. cos. des. S. D. Ciceroni.

9

NIHIL me tibi * temere scripsisse, aut te cæteris, de me frustra recepisse, lætor. certè hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturiùs tibi, quàm cæteris, consilia mea volui esse nota. * in dies verò meritorum meorum fieri accessiones, pervidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis resp. me adjuvante, liberetur) sic honores præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cum * immortalitate, ut sine his nihil de meo studio perseverantiaque sim remissurus. nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. concupisco autem nihil mihi, contra quàm

ipse pugno: sed & * temporis & rei te moderatorem facile patior esse: NIHIL aut terò aut exiguè à patria civi tributum potest videri. Exercitum ad vi. Kal. Majas Rhodanum traieci. magnis itineribus Vienna equites mille via breviorè præmisi. ipse, si à Lepido non impediatur, celeritate satisfaciam: sin * autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. copias adduco & * genere, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum * seis, rogo. Vale.

ARG. Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvanda reip. præmiatque illum à senatu honorificènt. ssumà sperare vult: operamque in eo suam pollicetur: & hortatur, ut egregiè pergat in rep. tuenda.

Cohortatoria.

Cicero S. D. Plancò imp. cos. des. 10

ETSI satis ex Fulvio nostro cognoveram, quæ tua voluntas, quod consilium de repub. esset, tamen lectis tuis litteris, * liquidius de toto sensu tuo judicavi. quamobrem, quamquam in uno prælio omnis fortuna reip. disceptat; quòd quidem cum hæc legeres, jam * decretum arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. itaque si * consulem Romæ habuissemus, declaratum esset à senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus & apparatus tuus, cujus rei non modò non præterit tempus, sed ne * maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris deferitur & datur. quare, si modò aliqua respub. in qua honos elucere possit: omnibus,

mihî crede, amplissimishonoribus abûdabis. IS AV-
TEM qui verè appellari potest honos, non * invita-
mentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præ-
mium. Quamobrem, mi Plance, incumbere toto pecto-
re ad laudem: subveni patriæ: opitulare collegæ: om-
nium gentium consensum, & incredibilem conspira-
tionem adjuva. me tuorum consiliorum ad jutorem,
dignitatis fautorem. omnibus in rebus tibi amicissi-
mum fidelissimumque cognosces. ad eas enim causas,
quibus inter nos amor sumus, officiiis, * vetustate
conjuncti, patriæ caritas accessit; eaque effecit. ut
tuam vitam anteferrem meæ. v i. Kal. Apr.

*AFG. Gratias agit pro officiiis, quæ in ipsum Cicero contule-
rat: et de suo studio erga reip. omnia pollicetur.*

Grati animi testificatoria, Nuntiatoria.

Plancus S. D. Ciceroni.

II

* IMMORTALES ago tibi gratias, agamque dum
vivam: nam relaturum me, affirmare non possim tan-
tis enim tuis officiiis non videor mihi * respondere
posse; nisi fortè, ut tu gravissimè disertissimeque scrip-
sisti, ita sensurus es, ut tum me ferre gratiam putes,
cùm memoria tenebo. Si de filii tui * dignitate esset
actum, amabilius certè nihil facere potuisses. Primæ
sententiæ infinitis cum muneribus, posteriores
ad tempus arbitriumque amicorum meorum compo-
sitæ oratio assidua & perpetua de me, jurgia cum ob-
treptatoribus propter me, notissima mihi sunt, non
mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me civem
dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memo-
rem atque gratum. Quod reliquum est, tuam munus
* ruere; & me si, quem esse voluisti, cum exitu rebuf-
que cognoscis, defende ac suscipe; Cùm Rhodanum
copias trajecissem, fratremque cum tribus millibus
equi-

equitum præmissem, ipse iter ad Mutinam dirigerẽ,
 in itinere de prælio facto, Brutoque & Mutina obli-
 dione liberatis, audivi. animadverti nullum alium re-
 ceptam Antonium reliquiasque quæ cum eo essent,
 habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse pro-
 positas, unam Lepidi, ipsius alteram exercitus; quòd
 quædam pars exercitus non minùs * furiosa est quàm
 qui cum Antonio fuerunt. equitatum revocavi; ipse
 in Allobrogibus constiti; ut proinde ad omnia para-
 tus essem, ac res me moneret, si nudus huc se Antonius
 conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse,
 remque publicam ex vestra sententia administrare,
 quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur, si verò copia-
 rum aliquid secum abducat: & si * decima legio * ve-
 terana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad
 eundem farorem redierit: tamen, ne quid detrimẽti
 fiat, dabitur opera à me; idque præstaturum spero, dũ
 istinc copie trajiciãtur, conjunctæque nobiscum fa-
 cilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Ci-
 cero, neque animum, neque diligentiam mihi defutu-
 rã cupio me hercules * nullã residuam sollicitudinem
 esse: sed, si fuerit, nec animo, nec benevolẽtiæ, nec pa-
 tientię cujusquam pro vobis cedam. do quidem ego
 operam, & ut etiam Lepidum ad hujus rei societateẽ
 incitem: omniaque ei * obsequia polliceor, si modò
 temp. respicere volet. utor in hac re ad jutoribus, in-
 terpretibusque fratre meo, & Laterẽse, & Furnio no-
 stro. non me impediẽt * privatae offensiones, quòd
 minùs pro reip. salute etiam cum inimicissimo con-
 sentiam, quòd si nihil profecero; nihilo minùs maxi-
 mo sum animo; & * majore fortasse cum mea gloria
 vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARG. Significat quàm gratae senatui fuerint ejus litterae: de apparatu, studioque defendendae reip. quidque ex ejus litteris actum sit: & hortatur eum ad recuperandam libertatem.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planco imp. cos. det.

12

ETSI reip. causa maximè gaudere debeo, tantum ei te praesidii, tantum opis attulisse * extremis pœnè temporibus; tamen ita te victorem complectar repub. recuperata, ut magnam partem mihi letitiæ tua dignitas afferat: quam & esse jam, & futuram amplissimâ intelligo. cave enim putes ullas litteras umquam gratiores, quàm tuas, in senatu esse recitaras. idque contingit tum * meritorum tuorum in rempub. eximia quadam magnitudine, tum verborum sententiarumque gravitate, quod mihi quidem minimè novum; qui te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus * consilia cognita: sed senatui majora visa sunt, quàm erant expectata: non quòd umquam de tua voluntate dubitasset: sed nec quàm facere posses, nec quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad v r i. Id. Apr. manè mihi tuas litteras M. Varifidius reddi. disset, easque legissem, incredibili gaudio sum clarus, cumque magna multitudo optimorum virorū & civium me de domo deduceret, feci continuo omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit * Munatius noster, ut consueverat: & ego ei litteras tuas ostendi: nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varifidius, idque sibi à te mandatum esse dicebat. Paullo pòst idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miserat, & eas, quas publicè. Placuit nobis, ut statim ad * Cor-

nutum Prætozem urbis litteras deferremus; qui, quod
 consules * aberant, consulare munus sustinebat mo-
 re majorum. Senatus est continuò convocatus, fre-
 quensque convenit propter famam atque expecta-
 tionem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata
 religio Comato est, pullariorum admonitu, non sa-
 tis diligenter eum * auspiciis operam dedisse: idque
 à * nostro collegio comprobatum est. Itaque res
 dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi
 fuit pro tua dignitate contentio cum * Servilio, qui
 cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronun-
 ciaretur: frequens eum senatus reliquit; & in alia om-
 nia discessit: moxque sententiæ, quæ secunda pro-
 nuntiata erat, cum frequens assentiretur senatus, ro-
 gatu Servilii P. * Titius intercessit. Res in posterum
 dilata, venit paratus Servilius, Iovi ipsi iniquus, cu-
 jus in * templo res agebatur. Hunc quemadmodum
 fregerim, quantaque contentione Titium intercesso-
 rem abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognosce-
 re: unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior,
 amicior tuis laudibus esse nõ potuit, quam tum fuit.
 Nec verò tibi senatus amicior, quam cuncta civitas.
 mirabiliter enim populus R. universus, & omnium
 generum ordinumque consensus ad liberandam
 remp. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque
 tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia,
 quæ habent speciè gloriæ, collecta inanissimis splen-
 doris insignibus, contemne: brevia, * fugacia, cadu-
 ca, existima. Verum DECUS in virtute positum est,
 quæ maximè illustratur magnis in rempub. meritis.
 Eam facultatem habes maximam, quam quando cõ-
 plexus es, tene & perface, ut ne minùs resp. tibi, quam
 tu resp. debeas. Me tuæ dignitatis non modò fauto-
 rem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id tum
reip.

reip. quæ mihi est mea * vitacarior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atque in hiscuris, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quod bene cognitam mihi. T. * Munatii prudentiam & fidem, magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benevolentia & diligentia. III. Id. Apr. Vale.

ARG. Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem: hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planci imp. cos. des.

13

VT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil paxtermisi in te ornandò, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborũ, id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio magnoque consensu. Ego quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quàm * insignibus gloriæ delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à rep. deberetur. Tu * contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque * Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Vlysssem appellavit: *urbis direptorem*. Vale.

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo: et hortatur, ut Antonium ad Mutinam fufum persequatur ac perdat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planci imp. cos. des.

14

○ GRATIAM famam biduo ante * victoriam de

de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis at-
 qui, etiam hostibus suis, spes omnis in te est. Fugis-
 se enim ex proelio Mutinensi dicuntur notissimi la-
 tronum duces. Est autem non minùs gratum ex-
 trema delere, quàm prima depellere. equidem ex-
 pectabam jam tuas litteras, idque cum multis; spe-
 rabamque etiam Lepidum, reip. temporibus * admo-
 nitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur
 curam incumbere mi Plance, ut ne quæ scintilla te-
 terrimi belli relinquatur, quod si erit factum, & tēp-
 diuino beneficio affeceris; & ipse æternam gloriam
 consequere. III. Id. Maii. Vale.

ARG. Nuntiat quid ad opprimendum Antonium pares.

Nuntiatoria.

Plancus S. D. Ciceroni imp.

19

HIS litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire
 te, ad tēp. putavi pertinere. * Sedulitas mea, ut
 spero, & mihi, & reip. tulit fructum: namq; a fidiis
 internuntiis cum Lepido egi, ut, omnia omni conten-
 tione reconciliataque voluntate nostra, communi
 consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris,
 quàm unum perditum * adjectumque latronem pu-
 tarer: obsequioque meo, si ita faceret, omnes res abu-
 teretur. profici itaque per Laterensem internuntiū;
 fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua pro-
 vincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut ve-
 nirem, copiasq; conungerem, rogauit: eoque magis,
 quod & Antonius ab * equitatu firmus esse diceba-
 tur, & Lepidus ne mediocrē quidem equitatū habe-
 bat, nam etiā ex paucitate ejus nō multis antè diebus
 decem, qui optimi fuerant, ad me transferūt. Quibus
 rebus ego cognitis, cunctatus non tum, in * cursu
 bonorum consiliorum Lepidum ad iuvandum putauī.
 Advētus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod
 equi-

equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum
 ejus possim: vel quod exercitus Lepidi eam partem,
 quæ * corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere,
 & coercere præsentia mei exercitus possim. Itaque
 in Isara, * flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum,
 ponte uno die facto, exercitum ad IIII. Id. Maii
 traduxi: cum verò mihi nuntiatum esset, L. Antonium,
 præmissum cum equitatibus & cohortibus, ad horum
 Julii venisse: fratrem cum equitum quatuor millibus,
 ut occurreret ei, misi ad Prid. Id. Maii: ipse
 maximis itineribus cum * quatuor legionibus
 expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos
 mediocri modo fortuna reip. adjuverit: & audacia
 perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem
 reperiemus. Quòd si latro præcognito nostro adventu,
 rursus in Italiam se recipere cœperit, * Bruti erit
 officium occurrere ei, cui scio nec consilium, nec
 animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem
 cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiamque à
 vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeque opportunas significat: eique auctor est, us in rebus tam subitit consilium sena us, ne expectet; i, se à sese consilium capiat.

Nuntiatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Plancus.

16

NIHIL * post hominum memoriam gloriosus, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas, Planche, litteras: redditæ sunt enim frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidus sanè, & inconstans recitasset litteras Lepidi. Sub eas statim recitatae sunt tuæ: nò in me magnis qui-

dem clamoribus. Cùm * rebus enim ipsis essent, & studiis beneficisque in remp. gratissimæ; tum crant gravissimis verbis & sententis. Flagitare senatus iussit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. Ille se considerare ait velle; cùm ei magnum convicium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pl. retulerunt. * Servilius rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assenti ad unum: ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias neque in rebus tam subitis, tamque * angustiis à senatu consilium petendum putes. Ipse tibi sis senatus. Quocumque te ratio reip. ducet, sequare. Cures, ut antè factum aliquid à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto quidquid erit à te factum, id senatum, non modò ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.

ARG. Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione sue dignitatis.

Nuntiatoria, Commendatoria.

Plancus Imp. S. D. Ciceoni.

17

ANTONIVS Ibid. Mai ad Forum Iulii cum primis copiis venit. Ventidias bidui spatii abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconij castra habet: qui locus à * Foro Iulii quatuor & viginti millia passuum abest: ibique me expectare conlucuit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi * integra & ipse, & fortuna servaverit: recipio vobis, celeriter me negotiam ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, * concursationibusque confectum, gravi ex se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen, cum primum posse ingredi coepit, non magis libi;

tu, quàm reip. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recufabat. Sed ego cum non solum hortatus sum, verùm etiam coegi utò proficisci: quòd tua valitudine magis conficere te, quem me tueri posset in castris: & quòd acerbissimo * interitu consulum rep. nudatam, tali cive prætorè in vrbis officiis indigere existimabam. Quòd si quis vestrum non probabit; mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quòd ego desiderabam, fecit, ut Appellem ad me mitteret, quo obside * fide illius & societatis in rep. administranda uterer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, * Sex. Segaviano probavit: quo ego interprete notissimè ad Lepidum sum tuus: amicum eum reip. cognoscere videor; libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si * mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARG. Narrat, qui huc de ceteris ad Lepidum proficiscatur.

Nunciatoria.

Plautus S. D. Ciceroni.

18

QVID in animo habuerim, cum * Lævus Nervaque discesserint à me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quòd homini * prudenti, & cupido satisfaciendi reip. bonique omnibus accidere solet; ut consilium sequeretur periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quòd habere posset obtestationem. Itaque post discessum * legatorum, cum binis continuis litteris & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & * iatrensis multò etiam magis, propè implorans obtestaretur, non

plam

ullam rem aliam extimescens, quàm eandem, quæ mihi quoque facit timorem, * varietatem atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum patavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus trajiceret exercitum, & cum collega consentiente, sicut * milites faciunt, hostibus obviam ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam; si aut hominem * offensum mihi, conjunctum cum rep. non sublevassem; aut ipse à certamine belli tam necessarii me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. sollicitiorem certè hominem copiis * suis nondum contractis neminem puto fuisse. nam quæ res nullam habebat dubitationem: si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumque habet casum, mihi enim si contigisset, ut prior occurrere Antonio, non me hercule coram constitisset, tantum ego & mihi cõdo, & sic perpulsas illius copias, Ventidiique * Mulionis castra despicio. sed nõ possum non exhorrescere, si quid intra cutè subest vulneris, quod prius * nocere potest, quàm sciri curarique possit. Sed certè, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. magnam etiam perditam hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si adventus meus represserit, agam gratias fortunæ constantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XI. Kalend. Jun. ab * Isara castra movi: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capi-

ta positis, reliqui; præsidiaque ibi firma posui, ut venienti * Bruto, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me conjugam. Vale.

ARG. Officium Planci, in actione gratiarum sibi fuisse gravissimum fatetur: hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Planco imp.

19

QVAMQVAM * gratiarum actionem à te non desiderabam, cum te * re ipsa, atque * animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi per jucunda. sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices: Quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ & maximæ fortissimi animi, summique consilii, tum etiam * gravitate sententiarum atque verborum. Sed mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. In hoc erit summa & * gratia & gloria. Cupio omnia reipub. causa: sed me herculè, in ea conservanda jam * defatigatus, non multò plus faveo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dii immortales, ut spero, dedere: quàm complectere, obsecro. Qui enim Antonium * oppresserit, is hoc teterrimum bellum periculosissimumque confecerit. Vale.

ARG. Petit, ut de Lepido sine significet, utrum à rep. sit, an se cum Antonio conjunxerit: & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

Hortatoriâ.

Cicero S. D. Planco.

20

ITA erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut quid ad te scriberent, non occurreret. Modò enim, quæ * vellemus, de Lepido, modò contrâ nuntiabatur, de te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci. Quorum alterius fortunâ partem habet quandam: alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras à * collega tuo, datas Idibus Maii: in quibus erat scriptum, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium, quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris. Sed minùs audes fortasse propter inanem lætitiâ * litterarum superiorum. Verùm ut errare, mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit?) sic decipi te non potuisse, quis non videt? nunc verò etiam erroris causa sublata est: culpa enim illa BIS ad eundem, vulgari reprehensa proverbio est. sim, ut scripsisti ad collegam, ita si res habet: omni curâ * liberari sumus, nec tamè erimus priùs, quàm, ita esse, tu nos feceris certiores. Mea quidem, ut ad te * sæpius scripsi, hæc sententia est: qui reliquias hujus belli oppresse-
fit, eum totius confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse majorâ potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putavi fore, minimè * miror, vehementerque lætor, quæ quidem tu, si restè istic erit, majora & graviora cognosces. IV. Kal. Iun.

ARG. Nuntiat, de Lepidi perfidia, & conjunctione cum Antonio: nov atque copiarum subsidium postulat: & suam commendat dignitatem.

Nuntiatoria, Petitoria.

Plancus S. D. Ciceroni.

21

PVDERET me * inconstantia mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei & petenti recepi, & ultrò pollicitus sum, scripsique tibi biduo antè, confidere me bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi presentis Laterensis, qui tum apud me erat, * reconciliareque me Lepido, fidemque haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo sperare. Illud certè cavi & cavebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum * Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum * transduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod perierat per litteras ipse, ut maturarem venire: præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ut venirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectare. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilo minus ire decreveram, existimans eum socium gloria vitare. putabam posse me nec de laude * jejuni hominis delibare quidquam, & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. ac Laterensis, vir sanctissimus. suo chirographo mittit mihi litteras: in eisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensque se destitutum, apertè denun-

nuntiat, videam ne fallar: suam fidem * solutam esse; reipub. ne desim. Exemplar ejus chirographi Titio dedi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, * Laevo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eò, ut milites ejus, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, * corrupti etiam per eos, qui præsunt, Caudios Rufrenosque, & cæteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint * viri boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnaturus, duobus jam consulibus singularibus occitis, tot civibus pro patria amissis, hostibus denique * omnibus judicatis, bonisque publicatis. Neque hoc aut vindicarat Lepidus aut * sanarat. huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, * maxima auxilia, principes Galliarum, provinciam cunctam summæ dementiae & temeritatis esse vidi: mihi que si ita oppressus, essem, remque pub. mecum perdidissem, mortuò non modò honorem, sed misericordiam quoque futuram. Itaque rediturus sum, nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis ut habeam opportunis, provinciam tuear, etiam si ille * exercitus desciverit, omnia ut * integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, * parique felicitate remp. hic vendicatis. nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicerone, exercitum huc trajiciendum quàm primùm cures, & matures priùs, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita, respub. in possessione victoriae, delebis sceleratis, permanebit. Fac valeas meque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum civem & ad omnia pa-

ratissimum, * excusam litteris, qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cùm primùm poterit illuc recurrere, non dubitabit; ne quo loco reip. * desit. meam dignitatem commendatam habeas, rogo concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, & quod optavi, summæ auctoritatis. tu videris, * quantum, & * quando tuum munus apud me velis esse. tantùm te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam. Vale.

ARG. Agris dividendis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero respondet.

Responsoria ad petitoriam,

Cicero S. D. Planco,

22

IN te, & in * collega omnis spes est diis approbatibus. Concordia vestra, quæ senatui declarata litteris vestris est, mirificè & senatus & cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re * agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certè ego fuisset: sed propter tarditatem sententiarum moramque rerum, cùm ea, quæ * consulebantur, ad exitum non pervenirent; commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod de nostro arbitratu componeretur. Quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in S. C. sive in cæteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade. * tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

ARG. Excusat se quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copiis tutò retrahendis declarat accepto nuntio de Lepidi Antoniique conjunctione, quo in periculo subsidium Casariani exercitus postulat.

Excusatoria, Nuntiatoria.

Plancus S. D. Ciceroni.

23

NVMQVAM me herculè, mi Cicero, me pœnitet maxima pericula pro patria subire, dum, si quid * acciderit mihi à reprehensione temeritatis absim. Cōfiterer imprudentia me lapsum, si umquam Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS enim error est magis, quàm culpa, & quidem in optimi cuiusque mentem facillimè irrepit. Sed ego non hoc vitio penè sum deceptus: Lepidum enim pulcrè notam. Quid ergo est? pudor me, qui in * bello maximè est periculosus, hunc casum coëgit subire: Nam, si uno loco essem, verebar ne cui obtrektorum viderer & nimium pertinaciter Lepido * offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in aspectum Lepidi Antoniique adduxi; quadragintaque millium passuum spatio relicto, confedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel * salutariter recipere me possem. Adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum, ut haberem in quo mora transitus esset; Vocòtium sub * manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio cōjuxit ad vi. Kal. Iun. eodemque die ad me castra moverunt. Viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile * haberet, non milles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis

ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridie Non. Jun. omnes copias Isaram transjeci, pontesque quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se * colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, cum has dabant litteras, expectabam. * Laterenses nostri & fidem & animum singularem in remp. semper fatebor. sed certè nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. qui quidem cum in fraudè se deductum viperet, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus; adhuc * vivit. & dicitur victurus. sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore paricidarum elapsus sum bis. veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quòd Lepidum caltigare non destiteram, ut exstingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: quòd legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetueram: quòd C. * Catinium Vestinum trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. in quo hanc capio voluptatem, quod certè, quo magis me petiverunt, tantò majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicerone, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilanter * nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes. veniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur: cujus ipsius magnum * periculum agitur. quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis verò salutè cur non omnibus facultatibus, quas habemus utamur? quòd si vos illuc non defueritis; profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reip. satisfaciam. Te quidem,

mi Cicerone, indies me hercule habeo cariorem: sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita * exa-
 cuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo per-
 dam. Opto, ut mihi liceat iam presenti pietate meo-
 rum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora.
 Vale VII I. Idus Iun. Civarone, ex finibus Allobro-
 hum.

*ARG. Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias nar-
 rat: subsidium, aut ab Octaviano, aut ab Africano
 exercitu, postulat, Octavianum, quasi negligentem in
 ruenda rep. accusat.*

Nuntiatoria, Petitoria.

Plancus Imp, cos. des. S. D. Ciceroni. 24

FACERE non possum, quin in singulas res meri-
 taque tua tibi * gratias agam: sed me herculè facio
 cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quantam
 tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratia-
 rum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis
 beneficiis tam vili munere defungor orationis; & ma-
 lo præsens observantia, indulgentia, assiduitate me-
 morem me tibi probare. Quòd si mihi vita contige-
 rit, omnes gratas amicitias, atque etiam pias pro-
 pinquitates in tua observantia, indulgentia, as-
 siduitate vincam. amor enim tuus, ac iudicium de me
 utrùm mihi plus dignitatis in perpetuum, an volup-
 tatis quotidie sit allaturus, non facilè dixerim. De
 militum commodis fuit mihi curæ: quos ego non po-
 tentiæ meæ causa (nihil enim me non salutari-
 ter cogitare scio) ornari volui à senatu. sed primùm,
 quòd ita meritos iudicabam; deinde, quòd ad omnes
 casus conjunctiores reipubl. esse volebam; novis-
 simè, ut ab omni omnium sollicitatione averfos eos

tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia * integra sustinuimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriæ. scio; tamen vobis probari spero. Non enim si quid in his exercitiis sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu ac latrocinio paricidarum resistat. Copias verò nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranæ tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una. In castris Bruti una veterana legio, altera bima, octotironum. Ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium sæpè * expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Cæsaris accessisset, æquo animo summam remp. in discrimen deduceremus. Aliquanto autem propiùs esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire, cum interim aversum illum ab hac cogitatione, * ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis litterisque misi; si quid fortè proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse * tecum: vel quòd in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: vel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi atque humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tam insigni * amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filii loco & illius, & vestro iudicio substitutum, non perinde habere mihi turpe videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolenter me herculè magis, quàm inimicè facio. Quòd vivit Antonius hodie, quòd Lepidus una est, quòd exercitus

habent non contemnendos; quòd sperant, quòd audent; id omne Cæsari acceptum referre possunt, neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria, ac salutari, evocarent, & ad cogitationem consulatus * bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transfulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarij ejus & reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum, ut puto, ut quoque: * cujus ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. Numquam enim obliviscar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut ageret cum eo, Furnio mandavi. Quòd si quantam debeo, habero apud eum auctoritatem; plurimum ipsum * juvero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus; quòd neque expeditissimam dimicationem putamus: neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum reip. accipere possit. Quòd si aut Cæsar se respexerit, aut * Africanæ legiones celeriter venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas. v. Kal. Sext. ex castris.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.

Disuasoria.

Cicero S. D. C. Furnio.

25.

SI interest, id quòd homines arbitrantur, reipub. te, ut instituisti atque fecisti, navare operam. re-
bus-

busque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, * interesse : nihil videris melius, neque honestius facere posse : istamque operam tuam, navitatem, animum in reip. * celeritati præturæ anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis, mihi crede proximam Plancio, idque ipsius Planci testimonio præterea fama scientiaque omnium. Quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius, aut quid honesto anteponendum? * si autem satisfactum reip. putas, celeriter ad comitia, quando maturè * futura sunt, veniendum censeo; dummodò ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. * Multi clarissimi viri, cùm reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. quòd eo facilius nobis est, quòd non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. * nunc nihil prætermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Plancio consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore: si modò ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cùm tuum tantum consilium judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar; sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse * nolebam; cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione, majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quàm in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, * adhibito Quinto fratre meo, & Cæcinna, & Calvisio, studiosissimis tui, cùm Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari videbatur oratio mea; sed tu optimè judicabis. Vale.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia prætoria se venturum; Cicero dissuadet, comitiaque dilata significat.

Dissuasoria.

Cicero S. D. Furnio. 26

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut omit-
tendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum,
illud magis timui; quod vitatum, non moleste fero.
Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel
maximam spem pono victoriæ. De * Gallorum
studio, nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cujus
id opera maximè excitatum sit: sed jam, mihi crede,
* cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris
stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in Sex-
tilem comitia, cito te: si jam confecta, citius; ne diu-
tius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu
causam tuam non nosti, qui alienas tam * facile dif-
cas! tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut
aut ad comitia curras; aut, si jam confecta, dum tuæ
sis; scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis stul-
tissimus sis. Non arbitror te ita sentire: omnes e-
nim tuos ad laudem impetus novi. Quod si, ut scri-
bis, ita sentis: non magis te, quam de te * iudicium
reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levif-
simi & divulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique,
præpopera festinatio adducet à tantis laudibus qui-
bus te omnes in cælum jure & verè ferunt? Scilicet id *
agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias,
non ut ita de rep. mereare, * omni honore ut dignif-
simus iudicare. Vtrū nescis, quam altè ascenderis; an
pro nihilo id putas? si nescis; tibi ignosco: * nos in cul-
pa sumus: sin intelligis; vlla tibi est prætura vel offi-
cio, quod pauci vel gloria, quam omnes sequuntur,
dulcior? Hac de re & ego & Calvisius, homo magni

judicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie; comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium * mensem protrudimus. Vince igitur & vale.

ARG. Lepidum quasi molli brachio objurgat, quia summis honoribus à senatu ornatus gratiarum agendarum officium neglexerat, tunc pacem inter Antonium et bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

Objurgatoria, Monitoria.

Cicero S. D. M. Lepido.

27

QVOD mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quàm amplissima dignitate sis, molestè tuli, te senatui gratias non egisse, cum es ab eo ordine * ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse, lætor. Pacem eam à servitute se jungis; consules & reip. & dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in * possessionem impotentissimi dominatus restitutura est hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam * pacificationem non interpones; quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARG. Dølet se à non fuisse participem conjurationis in Cæsare antiqua superstes Antonius perniciem reip. molitur: deinde suam libertatis recuperanda studium declarat.

Expostulatoria, nuntiatoria.

Cicero S. D. C. Trebonio.

28

QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me
Idi-

Idibus Mart. invitasses: * reliquiarum nihil habere-
 mus. At nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum
 illud divinum in remp. beneficium nonnullam ha-
 beat querelam. Quod verò à te, viro optimo, * se-
 ductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis,
 interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mi-
 hi enim negotii plus reliquisti quàm, præter me om-
 nibus. Ut enim primum post Antonii fedissimum *
 discessum senatus haberi liberè potuit; ad illum ani-
 mum meum reverti pristinum, què tu cum cive acer-
 rimo * patre tuo, in ore & amore semper habuisti.
 Nam, cum senatum ad x i i i. Kal. Ian. tribuni pl. *
 vocavissent. deque alia re referrent, totam remp. sum
 complexus; egique acerrimè; senatumque jam lan-
 guentem & defessum, ad pristinam virtutem consue-
 tudinemque revocaui, magis animi, quam ingenii
 viribus. Hic dies, meaque contentio atque actio spè
 primùm populo R. attulit libertatis recuperandæ.
 nec verò ipse postea tempus vllum intermisi de rep.
 non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi
 res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitra-
 rer, ipse perscriberem. quamquam eram maximis *
 occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex
 aliis, à me pauca, & ea summam. Habemus fortem
 senatum, consulares partim timidos, partim malè sen-
 tientes, magnum damnum factum est in * Seruio. L.
 Cæsar optimè sentit: sed, quod avunculus est, non
 acerrimas dicit sententias. consules egregii: præcla-
 rus D. Brutus: egregius * puer Cæsar: de quo spero
 equidem reliqua. hoc verò certum habeto, nisi ille ve-
 teranos celeriter * conscripisset, legionesque duæ
 de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contu-
 lissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil
 * Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteritu-
 rum

rum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, voluit tamen notiora esse. plura scribam, si plus otii habuerim. Vale.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampii exulantis bonaque spem habere jubet.

Officiosa.

Cicero S. D. * Ampio Balbo.

29

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam credo te cognosce ex litteris tuorum, quibus me cumulatissimè satisfecisse, certò scio. nec iis * concedo, quamquam sunt singulari in te benevolentia, ut te saluum malint, quàm ego. illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quàm ipsi hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec distiti facere nec distitavi, & jam in maxima re feci, & * fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnoque sis, meque tibi nulla re de futurum esse confidas. Pridie Nonas Quint. Vale.

ARG. Prælium victoriæque de Antonio relat a nuntiatur.

Narratoria.

Ser. Galba S. D. Ciceroni.

30

DECIMO SEPTIMO Kalend. Maii. quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obviam processeram millia passum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam & quintam trigessimam, & cohortes prætorias duas. unam suam, alteram * Silani & evocatorum partem. Ita obviam venit nobis; quòd nos quatuor legiones tironum habere solùm arbitrabatur. Sed noctu, quo tutius venire in castra possemus, legionem * Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cùm equi-

equites Antonii apparuissent, * contineri, neque legio Martia, neque cohortes prætoriae potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neq; sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum & levem armaturam ostendebat. Postea quum vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. Postea quam angustias paludis & silvarum transivimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ, cum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrat. Primo ita pugnatum est, ut acrius non posset ex utraque parte pugnari: sed dexterius cornu, in quo ego eram cum * Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem * trigesimam quintam Antonii, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat processerit. Itaque, cum equites nostrum cornu circumire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggredierentur. Interim video me esse inter Antonianos. Antoniumque post me esse aliquanto, repente * equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conicere velle. Ita nescio quo fato sum servatus, quod citò sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris * prætoriae erat; diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoriae, pedem referre cœperunt, quod ab equitatu circuibatur, quo vel plurimum valeret Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius tamen victor, castra putavit se posse capere, quocumq;

venit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum * cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit; fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra * rediit, ut de Panfa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatae. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. * aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii. res bene gesta est, Ad XI I. Kalend. Maii, ex castris. Vale.

ARG. Excusat se, quod studium suum erga remp. litteris nondum declaraverit: seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

Excusatoria.

C. Asinius * Pollio S. D. Ciceroni.

31

MINIMÈ mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep. postea quàm itum est ad arma. nam salus Castellonenſis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus atrociniis infelicitior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque, nisi nave perlatae litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc verò nactus occasionem, posteaquàm navigari cœptum est, cupidissimè & quàm creberrimè poterò, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est qui videre velit; tamen nequaquam proinde ac dignus est, oderunt homines. periculum non est. adeò est enim * invisus mihi, ut nihil non acerbum pu:

pitem quod commune cum illo sit, natura autē mea,
 & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatē.
 Itaque illud initium civiis belli sapē deflevi, cum
 verò non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobi-
 que magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in qui-
 bus planē tutum me ab insidiis inimici sciebam non
 futurum. Compulsus eò, quò * minimè volebam, ne
 in extremis essem, planē pericula nō dubitanter adii.
 Casarem verò, quòd me in tanta fortuna, modò cog-
 nitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dile-
 xi summa cum pietate & fide. Quæ mea sententia ge-
 rere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxi-
 mē probarit: quod iussus sum, eo tempore, atque ita
 feci, ut appareret, invito imperatum esse: cujus facti
 injustissima * invidia erudire me potuit, quàm ju-
 cunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita
 esset. Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia
 unius sint: quicumque is est ei me * profiteor inimi-
 cum; nec periculum est ullam, quod pro libertate aut
 refugiam, aut deprecer. Sed consules neque S. C. ne-
 que litteris suis præceperant mihi, quid facerē. Vnas
 enim post Idus Mart. demum à * Pansa litteras acce-
 pi, in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me &
 exercitum in potestate ejus futurum. Quod cum Le-
 pidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se cō-
 sentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. Nam
 quibus commentibus, invito illo per illius provinciã
 legiones ducerem? aut, si cætera transissem, num etiam
 Alpes poteram transvolare, quæ præsidio illius te-
 nentur? Adde huc quòd perferri litteræ nulla condi-
 tione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur,
 deinde etiam * retinentur à Lepido tabellarii. Illud
 me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in-
 dubium, provinciam me nulli, nisi qui à senatu mis-

sus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima
 tradenda quantas habuerim * contentiones, quid ego
 scribam? qua tradita quanto pro rep. infirmior futu-
 rus fuerim, quis ignorat? haec enim legione noli acrius
 aut pugnatius quidquam putare esse. Quare me eum
 existima esse, qui primum pacis cupidissimus sum;
 (omnes enim cives plane studeo esse salvos) deinde
 qui & me & temp. vindicare in libertatem paratus
 sum. Quod * familiarem meum in tuorum numero
 habes, * ep. niore tua mihi gratius est: invidio illi
 tamen, quod ambulat, & jocatur tecum. Quæres, quã-
 ti estimem. si unquam licuerit vivere in otio, experi-
 rieris; nullum enim vestigium abs te discessurus sum.
 Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, ma-
 nendo in provincia ne, au. ducendo exercitum in Ita-
 liam, reipubl. magis satisfacere possim. Igo quidem
 et si mihi tutius ac minus laboriosum est manere; ta-
 men quia video tali tempore multò magis legionis
 bus opus esse, quàm provinciis, quæ præfectim recu-
 perari nullo negotio possunt, constitui, * ut nunc est,
 cum exercitu proficisci. Deinde ex litteris, quas Pã-
 te misi, cognoscere omnia. Nam earum tibi exemplar
 misi xv i i. Kalend. Apr. Cordubæ. Vale.

*ARG. Enumerari, quæ Balbus, quæstor suus, si agitiosè commi-
 sit, quæque ipse fecerit ad exercitum in recipiè. potest ate
 continendum.*

Narratoria.

Asinius Pollio S. D. Ciceroni.

324

BALBUS * quæstor, magna numerata pecunia,
 magno pondere auri majore argenti coacto, de pu-
 blicis exactionibus, ne stipendio quidem militum
 red.

reddito, duxit se à Gadibus; & triduum tempestate
 xerentus ad Calpen. Kalend. Iunii transiecit sese in
 regnum Bogudis, planè bene * peculiatus. His rumo-
 ribus utrùm Gades referatur, an Romam, (ad singu-
 los enim nuncios turpissimè consilia mutat) nondum
 scio. sed, præter furta & rapinas, & virgis caelo so-
 cios, hæc quoque fecit, ut ipsi gloriari solet, eodem,
 quæ C. Cæsari ludis, quos Gadibus fecit. Herennium
 Gallum histriionem, summo ludorum die annulo au-
 reo * donatum, in quatuordecim sessum deduxit: tot
 enim fecerat ordines equestris loci: quatuor viratum
 sibi prorogavit: comitia bienni biduo habuit, hoc
 est, renuntiavit quos ei visum est: exules reduxit nõ
 horum temporum, sed illorum quibus à seditionis se-
 natus trucidatus, aut expulsus est. Sext. Vario pro-
 cos. Illa verò jam ne Cæsaris quidem exemplo, quòd
 ludis prætexam de suo * itinere ad L. Lentulum
 procos. sollicitandum posuit: & quidem, cum agere-
 tur, flevit memoria rerum gestarum commotus *
 Gladiatoribus autem Fadium quemdam, militem
 Pompejanum quia, cum depressus in ludum, bis gra-
 tis depugnasset, auctorari sese volebat, & ad popu-
 lum confugerat: primùm Gallos equites in iugum in-
 populum, (conjecti enim sunt lapides in eum, cum
 arriperetur Fadius) deinde abtractum defodit in lu-
 do, & vivum combussit: eum quidem prorsus, nudis
 pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis,
 inambularet, & illo misero quiritanti, * Civis Ro-
 manus sum, responderet. Abi nunc, populi fidem im-
 plora Bestiis verò cives Romanos, in his circulator-
 rem quemdam auctionum, notissimum hominem
 Hispali, quia deformis erat, objeci. Cum hujusmodi
 portento res mihi fuit, sed de illo plura coram.
 Nunc, * quod restat: quid me velitis facere,

constituite. tres legiones firmas habeo: quarum unam vigesimam octavam cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios * quingenos singulis militibus daturum, in victoria vero eadem præmia, quæ suis legionibus: (quorum quis ullum finem aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinulæ agrè mehercule, nec retinuissem, si uno loco habuissem, ut potè cum * singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. nec verò minùs Lepidus urfit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem * trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis, portèdebantur, diminuere debetis existimare retentum & conservatum reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, * quod iussistis feci. Nam & provinciam in otio & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ provinciæ nusquam excessi; militem non modò legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquã misi, & si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum, sed resp. si me satis novisset, & major pars senatus; majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi. Etiam prætextam si voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum poscito. v i. Id. Iun. * Cordubæ. Vale.

MARG. Deplorat calamitatem reip. quæ Mutinensi proelio, & consulibus, & robur sobolemque militum amiserat.

Deploratoria.

Asinius Pollio S. D. Giceroni.

33

QVO tardius certior fierem de proeliis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies * retinuit: tamen si, tantam calamitatem reip. quam tardissimè audire, optandum est: sed illis qui * prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodè S. C. quo Plancum & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque jusissetis venire; profectò non accepisset resp. hoc vulnus. Quo si qui lætantur in præsentia, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interiisse: tamen postmodum necesse est doleant, cum vastitatem Italiæ respexerint. Nam & robur, & * soboles militum interiit: siquidè, quæ nuntiarunt, ulla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum venissem. Omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim ad jutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus videlicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes palparet necesse erat, si vellem comæatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si antè, quam ego incepta perficerem, proelium confectum esset, pium meum consilium * raperent in contrariam partem obrectatores mei propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen quam Planco, fuit. Itaque à Gadibus mense Aprilis binos tabellarios in duas naves imposui; & tibi & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certiolem, quoniam modo plurimum possem prodesse reip. sed, ut rationem in eo, quo die proelium Pansa commisit, eodem

à Gadibus naves profectæ sunt. Nulla enim post hie-
mem fuit ante eam diem navigatio. & herculè, longè
remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus,
penitus in * Lusitania legiones in hiernis colloca-
ram. Ita porro festinavit * uterque confligere, tam-
quam nihil pejus timerent, quam me sine maximo
reip. detrimento bellum componeretur. Sed, si pro-
perandum fuit, nihil non summi ducis * consilio ges-
sisse Hirtium video. Nam hæc mihi scribuntur ex
Gallia Lepidi, & nuntiatur: Pansæ exercitum concis-
sum esse: Pansam ex vulneribus * mortuum; eodem
prælio Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum,
& C. Præduceum, & D. Carfulenum; Hirtiano autem
prælio & * quartam legionem, & omnes pera quæ
Antonii cæsas: item Hirtii quartam, cum castra quo-
que Antonii recepisset, à quinta legione * concisam
esse: ibi Hirtium quoque periisse & Pontium Aquilam:
dici etiam, Octavianum cecidisse: (quæ si, quod
dii prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo)
Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse,
sed habere * equitatum, ac legiones sub signis arma-
ras tres, & P. Vagieni unam, inermes bene multos: *
Ventidium quoque se cum legione septima, octava,
nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descen-
surum ad extrema, & non modò nationes, sed etiam
* servitia concitaturum: Parmam direptam: L. An-
tonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt; nemini no-
strum cessandum est; neque expectandum, quid de-
cernat senatus. res enim cogit huic tanto incendio
succurrere omnes, qui aut imperium, aut * nomen
denique populi R. salvum esse volunt. Brutum enim
xviii. cohortes, & duas non frequentes tironum le-
giones, quas conscripserat Antonius, habere audio
neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de
Hir-

Hirtii exercitu, confluant ad eum. nam in delectum non multum spei puto esse; præsertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. anni autem tempus libertatem majorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris aut in villis sunt: itaque proximis litteris consilium meum expedietur. nam neque deesse, neque superesse reip. volo. maximè tamen doleo, ad eò & longo & infesto itinere ad me veneri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARG. Narrat in Antonii adventu quid egerit: et agit gratias Ciceroni, quòd in equis de se rumoribus non crediderit.

Pollicitatoria.

M. Lepidus imp. iterum, pont. max. S. D. Ciceroni. 34

Si valeo, bene est: ego quoque valeo. Cum audissem, Antonium cum suis copiis, præmissis L. Antonio, cum parte equitatus, in provinciam meam venire; cum exercitu meo à confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. * Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat aurea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinẽ; sed inermiam, equitatum habet magnum. nam omnis ex prælio integer discessit; ita ut sint amplius * equitum xxx. itaque ad me complures milites & equites ab eo transferunt: & in dies singulos ejus copiarum minuuntur. Silanus & Culeo ab eo discesserunt. nos, etsi graviter ab his læsi eramus, quòd * cõtra nostram voluntatẽ ad Antonium ierant; tamen, nostræ humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus.

mus, nec tamen eorum opera utimur: neque in castris habemus; neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. decrimus, quæ postea egerimus, faciam te certiore. Etsi omni tempore summa studia officiaque mutua inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & * proinde diligenter ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu reipub. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obrectatoribus me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere moverent pro tuo amore in rep. ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa * superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam & ornandam: quæ perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, studium diligentissimè superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale

XII. Kalend. Iun. ex castris, ex Ponte * Argenteo.

ARG. Antonii recepti causam confert in milites suos, diffusionem civium inique ferentes.

Excusatoria.

Lepidus imp. iterum, Pont. Max. S. D. S. P. P.

L. Q. R.

SI vos liberique vestri valetis, bene est: ego quidè valeo. Deos hominesque testor. P. C. qua mente & quo animo, semper in rep. fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute ac libertate judicarim, quod

quod vobes brevi probassem, nisi mihi fortunæ proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communique pace, seditione facta, retinuit; meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, * coëgit. In qua re ego vos P. C. oro atque obsecro, ut, privatis offensionibus omisis, summæ reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in civium dissensione sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis, & reip. consulatis. Data IV. Kal. Jun. à Fonte Argenteo. Valet.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD BRVTVM

ET ALIOS.

LIBER XI.

ARG. D. Brutus M. Bruto, & G. Cassio, quibuscūq; Casarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulat atque à se liberam legationem significat.

Deliberatoria.

D. Brutus S. D. M. Bruto & G. Cassio.

QVo in statu simus cognoscite. Heri vesperi apud me * Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstravit, pessima scilicet & infidelissima. Nam se neque mihi provinciam dare posse ajebat, neque

arbitrari tutò in urbe esse quemquam nostrum : aded esse militum concitatos animos, & plebis, quod utrūque esse falsum, puto vos animadvertere : atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre * auxilium dignitatis nostræ habuissimus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postulerem legationem liberam mihi, reliquisque nostris; ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri infestatio, ac, si dederint, quod petimus; tamen paulò post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua & igni nobis interdicator. Quid ergo est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortunæ : cedendum ex Italia migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror, si melior casus fuerit, revertemur Romam. si mediocri, in exilio vivemus; si possimus, ad novissima auxilia * descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, præter * Sext. Pompejum & Bassum Cæcilium, qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri: satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cæsare, & te, si quid velitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius ut faciam. Rogo vos, quàm primum mihi rescribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiores sit facturum, quem in locum convenire possimus, quò me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, * placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio. quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim * invidia

iis faceremus, nihil tamen non postulandum putavi,
quod æquum esse statuerem. Valcte.

*ARG. Petunt ab Antonio utrumque putet ipsos in urbe magna
veteranorum militum frequentia, tutos fore.*

Veritoria.

M. Brütus & C. Cæsius præf. S. D. M. Antonio cos. 2

DE tua * fide & * benevolentia in nos nisi per-
suasum esset nobis, non conscripserimus hæc tibi;
quæ profectò, quando * istum animum habes, in
optimam partem accipies. Scribitur nobis, mag-
nam veteranorum multitudinem Romam conve-
nisse jam, & ad * Kalend. Iun. futuram multò ma-
jorem. De te si dubitemus aut vereamur; sumus
nostri dissimiles. sed certè, cum ipsi in tua * pote-
state fuerimus; tuoque adducti consilio dimiseri-
mus ex municipiis nostros necessarios; neque so-
lumnè dicto, sed etiam litteris id fecerimus: digni
sumus, quos habeas tui consiliis participes, in ea
presertim re, quæ ad nos pertinet. quare petimus à
te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; putes-
ne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum:
quos etiam de reponenda * ara cogitare audimus;
quod velle te, probare vix quisquam posse videtur;
qui nos salvos & honestos velit. nos ab initio spe-
ctasse otium, nec quidquam aliud à libertate commu-
ni quæsisse, exitus declarat, fallere nemo nos potest,
nisi tu quod certè abest à virtute tua & fide. sed alius
nemo facultatem habet dicendi nos, tibi enim uni
credidimus, & credituri sumus, maximo de nobis ti-
more afficiuntur amici nostri. quibus etsi tua fides ex-
plorata est tamen illud in mentem venit, multitudi-
nem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet,
quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia ro-

gamus. Nam illud valdè leve est, ac nugatorium, ea re * denuntiatum esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Junio laturus esses. quem enim impedimento futurum putas. cùm de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam * videri nimium vitæ cupidi, cùm accidere nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

ARG. Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonii litteras.

Expostulatoria.

Brutus & Cassius prætoribus, S. D. Antonio cos.

LITTERAS tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla lacesivimus injuria: neque miraturum credidimus, si * prætores & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassent à consule. quòd si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis & pecuniis imperatis, exercitiis sollicitatis, & nuntiis trans mare missis quòd te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse. sed tamen neque agnoscimus quidquam eorù, & te miramur * cùm hæc retinueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cesaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum sit, tute cogita: non licere prætoribus, concordie ac libertatis causa, * per edictum de suo jure * decedere, quin consul arma mineatur. quorum fiducia, nihil est, quòd nos terreas. neque enim decet. aut convenit * nobis, periculo vlli submittere animum nostrum; neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. nos si alia hortarentur,

tur, ut bellum civile suscitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos est. sed pulchrè, non posse nos * ququam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrum metus videatur nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera rep. magnū atque * honestum esse; vocemus te id nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuā amicitiam æstimemus. tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quàm diu vixerit Cæsar, sed quàm non diu * regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi: si minùs, ut salua atque honesta rep. tibi quàm minimùm noceant, optamus. Pridie. Non. Sext.

ARG. Res a se gessas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.

Petitoria.

D. Brutus imp. cos des. S. D. Ciceroni.

4
SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profectò est ita, ut mihi persuasi; me tibi esse curæ. Progressus sum ad Trans-alpinos cum exercitu, non tam nomen caprans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. Nam & liberalitatem nostram & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi, multa castella * cepi, multa vallavi, non sine causa ad senatum litteras misi, ad iuva nos tua sententia. Quod cum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

ARG. Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia officiaque pollicetur.

Hortatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

* Lupus, familiaris voster, cum à te venisset, cumque Romæ quoddam dies commoraretur; ego etiam in iis locis in quibus maxime me citò esse arbitrabar. Hò factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. Idus Decemb. nec habui quidquam antiquius, quàm ut * Paulam statim convenirem: ex quo ea de re cognovi, quæ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si * ne illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breviter significandum videtur, populum R. omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu si dies noctesque memineris, quòd te facere certò scio, quantum rem gesseris; non obliviscere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim * ille provinciarum nactus erit; cui quidam ego semper amicus fui ante, quàm illum intellexi non modò aperte, sed etiam libenter cum rep. illum gerere: spem reliquam nullã video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus senatus populusque R. ut in perpetuum rep. dominatu regio * liberet: ut principis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuæ partes: à te hoc civitas, vel omnes potiùs gentes non expectant solum, sed etiam postulant. Quamquam, cum cohortatione non egeas, ut suprã scripsi, non urat pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea

mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum reipub. causa; que mihi vita mea carior est, tum quod tibi ipsa veam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

ARG. Suam dignitatem Brutus commendaverat; respondet Cicero, sibi eam etiam a que etiam curæ fore: idque j. m. in senatu declaratum.

Responsoria ad commendatoriam.

Cicero S. D. Bruto imp.

6

LVPVS noster cùm Romam sexto die Mutina venisset, postridie me manè convenit, tuaque mihi mandata diligentissimè exposuit & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendes: eodem tempore exultimo te mihi meam dignitatem commendare; quam me non habeo tua cariorem, quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cùm * tribuni pl. edixissent, ut senatus adesset ad xiv. Kalend. Ian. haberentque in animo de præsidio consulens. referre: quamquam ita orationem in senatum * ante Kalend. Ian. non venire; tamen, cùm eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in reipub. meritis sileretur: quod factum esset, nisi ego venissem; aut, etiam si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. itaque in senatum veni manè, quod cùm esset animadversum, frequentissimè senatores convenerunt. Quæ de te in senatu egessim, quæ in * concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendum

pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum & defendendum. Quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum: tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

ARG. Hortatur Brutum, ne in salute populi R. conservanda senatus auctori nem exspectet, sed voluntatem senatus pro auctoritate habeat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

7

CUM adhibuisset domi meæ Lupus me, & *Libonem, & Servium, consobrinum tuum; quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitrator; qui nostro sermone interfuit. reliqua, quamquam statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissimè * percipere, & meminisse velim, ut ne in libertate & salute populi R. conservanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi ne & tuum factum condemnas; (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa major & clarius) & adolescentem, vel * puerum potius Cæsarem iudices temere fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio suscepit; denique homines rusticos, sed fortissimos viros civisque optimos, dementes fuisse iudices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem * Martiam, legionem Quariam, quæ suum consulem hostem iudicaverunt, seque ad salutem reip. defendendam * contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet. cum auctoritas impeditur metu postremò suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum; * primùm Idibus Mart. deinde proximè, exercitu novo, & copiis comparatis, quamobrem ad omnia ita paratus atque animatus esse

esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

ARG. Scribit de legatis ad Antonium de pace misit, æqueque ut omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperanda in.

Nuntiatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

8

EO tempore * Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam omnia enim erant suspensa propter expectationem * legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. hæc tamen scribenda exiitavi. primum, senatum populumque R. de te laborare non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium. Ita enim sperant atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore * regno te rom. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus te jam spectare litteras debemus, quid ipse agas, quid no ster * Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARG. Rogat Ciceronem prospiciat, ne, utroque consule ad Mutinam occiso, hostes reipub. convalescant: monetque, quid agendum.

Deliberatoria.

Brutus S. D. Ciceroni.

9

PANSA * amisso, quantum detrimenti resp. acceperit, non te præterit, nunc auctoritate & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublaris, sperent se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam, sequar cum confestim. utrumque me præstatutum spero, ne aut Ventidius * elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit. Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit factururus: multæ & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinii. Neque hæc idcirco tibi scribo: quòd te non eadem animadvertere sciam, sed quòd mihi persuasissimum est, Lepidum rectè facturum numquam; si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reip. non defuturum. Si se Alpes Antonius transjecerit, conititui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni te facere certior em. *IX. Kal. Maii, ex castris, Rhegii.*

ARG. Queritur de quorundam malevolentia & reip. periculum exponit.

Conquestoria.

Brutus S. D. Ciceroni.

10

NON mihi * temp. plus debere arbitror, quàm me tibi. gratiorem me esse in te posse, quàm isti per-versi sint in me, exploratum habes: si tamen hæc tem-
po-

poris videantur dici causa, male me tuum iudicium, quam ex altera parte omnium istorum. tu enim à * certo sensu, & vero iudicas de nobis: quod i t i ne faciam, summa malevolentia & livore impediuntur. Interpellent me, quo minus honoratus sim: clam ne interpellent, quò minus resp. à me commodè administrari possit. que quanto sit in periculo, quam potero brevissimè exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus * consulum. quinquæque * cupiditatem hominibus injiciat vacuitas; non te fugit. Satis me multa scripsisse, que litteris commèdari possint, arbitror. scio enim, cui scribā. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum parvulam manum peditem haberet inermium, egestata solvenlo, omnique genus hominum arripicando, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus * Ventidii: quæ, trans Apenninū itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit; atque se ibi cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum & armatorum satis frequens cum Ventidio consilia Antonii hæc sint necesse est: aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apennino Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites quos habet * multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. Quòd si me Cæsar audisset, atque Apenninū transisset, in tantas angustias Antonium compulsem, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur. sed neque Cæsari imperari potest: nec Cæsar exercitui suo, quòd utrūque pessimum est. Omnia hæc talia sint: quò minus, quòd ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cum explicabuntur, ne impediuntur, timeo. Alere jam milites non possum. Cū

ad remp. liberandam accessi, LLS. mihi fuit pecuniæ
 * CD. ampliùs, tantum abest, ut meæ rei familiaris
 liberum sit quidquam, ut meos jam omnes amicos
 ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legio-
 num alo; qua difficultate, tu arbitrare. non si * Var-
 ronis thesauros haberem, sustinere sumptum pos-
 sem. Cùm primùm de Antonio exploratum habuero,
 faciam te certiozem. Tu me amabis ita, si hoc idem me
 in te facere senseris. IIII. Non. Maii, ex castris, *
 Dertona. Vale.

*ARG. Scribit de Antonii professione ad Lepidum, et de dubia
 Planci fide, suoque in remp. studio atque constantia.*

Nuntiatoria.

Brutus imp. cos. des. S. D. Giceroni.

II

EODEM exemplo litteræ à te mihi redditæ sunt,
 quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere
 existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi ti-
 bi, quæ hic gererentur. in itinere est Antonius: ad
 Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem * spem
 adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in
 me inciderunt; in quibus, quos ad Asinium, quos ad
 Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego
 tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum
 misi, & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ le-
 gatos exspecto, quos confirmatos domum remmittã.
 Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut
 ex tua voluntate, rei que publ. commodo fiant. Male-
 volentiæ hominum in me, si poteris, occures: si non
 poteris, hoc te consolabere, quòd me de statu meo
 nullis contumeliis deterrere possunt. Pridie Non.
 Maii ex castris, finibus * Statiellensium.

ARG.

ARG. *Queritur bellum ab Antonio renovatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.*

Conquestoria.

Cicero S. D, Bruto imp, cos. des.

12

TRES uno die à te accepi epistolas, unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibji attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græcii oratione non modò non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, * omnia illa tua præclara in remp, merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, configi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alij facti sunt, nonnulli etiam quæruntur quòd persecuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omninò EST hoc populi, maximeque nostri, in * eo potissimùm abuti libertate. per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum est, ne quæ justa querela esse possit. Res sic se habet. Is bellum confecerit, qui Antonium * oppresserit. Hoc quàm habeat vim, te existimare malo, quàm me apertius scribere. Vale.

ARG. Excusat tarditatem suam in Antonium persequendo;
 & quo res in statu sit, exponit.

Excusatoria.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni.

13

IAM non ago tibi gratias. Cui enim te vix referre possum, hæc verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt. Quæ enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. Eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam: Cesari non * credebam prius, quam convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie mane à Pansa sum accersitus * Bononiam. Cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copias. Sic enim verè eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multo majore fugiens, quam ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim. Quacumque ivit, * ergastula solvit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada venit. Quem locum volo tibi esse notum. * jacet inter Apenninum & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset; concio ejus ad me est allata; in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter à * militibus Ventidianis, (nam suos valdè quam paucos habet) sibi aut in Italia per-

pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. cùm sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes * Pollentiam præmissi, meumque iter eò contuli. Hora antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm * Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere, in spem venerant, quòd neque Planci * quatuor legiones omnibus suis copiis partes arbitrabantur; neque ex Italia tam celeritè exercitum transjici posse credebant. quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant; nostroque adventu sustinere faciliùs posse confidimus. tamen si quo etiam casu Isaram se transjece-
riant; ne quid detrimenti reipubl. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimamque spem de summa republ. habere volumus; cùm & nos & exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium configamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reipubl. comparabant, subito ad patriæ periculum converterunt. Vale.

ARG, Ad Bruti litteras respondet, de Off. aviano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, aliisque rebus.

Responsoria ad nuntiatoriam.

Cicero S. D. Bruto imp.

14

MIRABILITER, mi Brute, lætor, mea consilia, * measque sententias à te probari de decemviris, de adornando adolescente. sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso, planè jam Brute frigeo. *instrumentum* enim erat meum senatus: id jam est dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara * Mutina eruptio, fuga Antonii conciso exercitu; ut omnium animi relaxati sint; meæque illæ vehementes contentiones tamquam *umbratiles pugnae* esse videantur. Sed, ut ad rem redeam; legionem Martiam & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perducì. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De * Bruto accersendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valdè tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè sustineo; sed impediunt tamen. Ex Africa * legiones expectantur: sed bellum istic * renatum homines mirantur. nihil tam præter spem unquam. nam, die tuo * natali victoria nuntiata, in multa sæcula videbamus remp. liberatam. Novi timores retexunt superiora. scripsisti autem ad me iis, quas Id. Maii dedisti, modò te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium; cujus exitum ne extimescam, * tuæ partes sunt. ego plus, quàm feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

ARG. Laudat officium & diligentiam Bruti: voluntatem letitiamque omnium significat ex Bruti Plancique conjunctione cumque hortatur, ut in tuenda repub. seipsum vincat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

15

ETSI mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt: tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Pláco * collegæ mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. quòd fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui, populoque R. gratissima accidit. Quòd superest, perge mi Brute & iam non cum aliis, sed tecum ipse cerra. Piura scribere non debeo, præsertim ad te. quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem * tales, quales maximè opto.

ARG. Commendat Lamiam, equitem R. In petitione prætoræ.

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

16

PERMAGNI interest, quo tibi hæc * tempore epistola reddita sit; utrùm, cum solitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coràm, qui ad nos intempestivè adeunt, molesti sæpè sunt: sic epistolæ offendunt, * nõ loco redditæ. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, satis scitè & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido me, quòd velim, à te
faci-

facile impetraturum. L. Lamia præturam petit. Hoc ego utor uno omnium plurimum. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cum equeltris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio cos. *relegitus est: quod ante id tempus civi Romano Romæ contigit nemini. Hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quia propter persuasum de tibi, mi Brute, me petere præturam. quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo * munere ædilitatis: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tantum facis, quanti certè facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regias, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas * centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. Nihil est Brute, cum omnia à te expectant, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARG. Commendat eundem L. Lamiæ.

Comendatoriã.

Cicero S. D. Bruto imp.

17

LAMIA uno omnium familiarissimè utor. Magna ejus in me non dico officia, sed * merita sunt, eaque populo R. notissima; is, magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus petit * præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei desse, nec gratiã. Sed is ambitus extare videtur, ut ego omnia partimescã, totamque petitionem Lamia mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito.

Ves

Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis * opibus, omni studio Lanianam in petitione iuueris. Quod ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARG. *Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.*

Objurgatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

18

ETSI ex mandatis, quæ * Galbæ Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum suspicandumque putares, suspicabamur, tam en timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique R. * victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces: itaque molestè ferebat, se à te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum iudicari, timidum atque ignavum iudicari, etenim cùm, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus, quis enim esset qui illum tam furiosum arbitraretur, ut qui in maximo bello * pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipublicæ indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. sed tamen, tam recenti gratulatione, quam * tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim et quidem, id quod spero, ut planè abjectus & fractus sit Antonius: sin aliquid virium fortè collegerit, sentiet, nec populo R. virtutem deesse, nec reip. te vivo, imperatorem. XIV. Kal. Jun. Vale.

*ARG. Timere se scribit reip. vicem: & Vicetinoi commenda-
dat.*

Commendatōria.

Brutus S. D. Cicerōni.

19

AD senatū quas litteras misi, velim prius perle-
gas; & si qua tibi videbuntur, commutes. necessariō
me scripsisse, ipse animadvertes. nam cū putarem
quartam & Martiam legiones mecū futuras, ut Dru-
so Paulloque placuerat, * vobis assentientibus, minū
de reliquis * rebus laborandum existimavi, nunc ve-
rō cū sim cum tironibus agentissimis; valdē & meā
& vestram vicem timeam necesse est. * Vicetini me,
& M. Brutum præcipuē observant. his nē quam pa-
tiare injuriam fieri in senatu veterarum causa, à te pe-
to. causam habent optimam, officium in * republ.
summum, genus hominum adversariorum seditio-
sum, & inertissimum. x i i. Kal. lun. Vercellis.

*ARG. Timere se ait Cicerōnis causa: eumque monet, ut vete-
ranorum animos sibi conciliet.*

Admonitoria.

Brutus imp. S. D. Cicerōni.

20

QVOD pro me non facio, id pro te facere meus
in te amor, tuæque officia cogunt, ut timeam. sæpē
enim mihi cū esset dictum, neque à me contentum,
novissimē Labeo Segulius, homo sui simillimus, nar-
ravit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque ser-
monem de te habitum esse, ipsum Cæsarem nihil sa-
nè de te questum, nisi dictum, quōd diceret te dixisse
laudandum adolescentem, ornandum, * tollendum,
se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego La-
beonem credo illi retulisse, aut anxisse dictum, non
ab adolescente prolatum. Veteranos verō pessimē

19*

loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum, maximeque indignari, quod in Xuiris neque Cæsar, neque ego * habiti essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut Alpes transgrederer, quam, quid illuc ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare * eos, te perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quam plurimum lucri faciât. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque carius. Illud vide, ne, timendo, magis timere cogare. & quibus rebus potest occurrere veteranis, occurras: primum, quod desiderant de * Xuiris, facias, deinde, de præmiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab * utroque nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum de ea re constituturum. Quætuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis & * agro Campano. Æqualiter aut forte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii; quod sine te consistere non potest. Ego, mihi va de necesse fuerit, ex Italia non excedam. Legiones * armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. De exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe; tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale

VIII. Kalend. Iun. Eporædia.

ARG. Respondet proxime superiori epistolæ.

Responsoriam ad monitoriam.

Cicero S. D. Bruto imp.

DII isti Segulio * malè faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, qui cum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen mi Brute, sic amo, ut deo, quòd istuc, quidquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam quòd idem Segulius ait veteranos queri, quòd tu & Cæsar in * decemviris non essetis: utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidem illi, qui solent, reclamant: itaque excepti etiam estis, me vehementer repugnante, quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quod veterem comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam, * recentem, novam devoravit. Quod autem scribis, te, quòd pro te ipso nò facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, vir optimè, mihi que carissimè Brute, de me metu libero, Ego enim, quæ provideri poterunt, non fallar in iis: quæ cationem non habebunt, de iis non ita valdè laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini à rerum natura tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne, timendo, magis timere cogar: & sapienter & amicissimè præcipis. Sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, ut numquam extimescas, numquam perturbare, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuum quidquam, & cavebo omnia: sed vide ne tua jam, mi Brute, * culpa futura, sit si

ego quidquā timeam. Tuis enim opibus, & * consu-
latu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timo-
rem abjiceremus; præsertim cum persuasum omnibus
esset, mihi que maximè nos à te unice diligi. Consi-
liis tuis, que scribis, de quatuor legionibus, deque
agris assignandis ab utriusque vestrum, vehementer
assentior. itaque, cum quidam de * collegis nostris
agrariam eurationem ligurirent, disturbavi rem, to-
tamque vobis integram reservavi. Si quid erit occul-
tius, & ut scribis, reconditum; in eorum aliquem mit-
tam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale.
Pridie Non. Iun.

ARG. Petit à Bruto, ut Appium Claudium, qui Antonii par-
tes secutus erat, in civitate retineat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

22

CVM Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo
est, multis ejus officiis, & meis meritis constituta. Pe-
to à te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel
mea causa, ut cum auctoritate tua, quæ plurimum va-
let, conservatum velis. Volo te, cum * fortissimis vir
cognitus sis, etiam clementissimum exillimari. Mag-
no tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem
beneficio tuo esse salvum, cujus quidem causa hoc
melior debet esse, quod, pietate adductus, propter pa-
tris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare
etsi minus * veram causam habebis, tamen vel proba-
bilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest
hominem summo loco * natum, summo ingenio,
summa virtute, officiosissimum præterea & gravissi-
mum in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te pe-
to, ut majore studio, magisve ex animo petere non
possim. Vale.

ARG. Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Hortatoria.

Brutus S. D. Ciceroni.

23

NOS hic valemus rectè; & , quo meliùs valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reip. consulere. Quod si omnia essent aliena, * tamen tribus tantis exercitibus, propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas: quem & semper habuisti & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tua causa * homines loquuntur. Si frenum momorderis: peream, si te omnes, quotquot sunt, conan-tem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale VI II. Kalend. Iun. Eporædia.

ARG. Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, adeptum significat. addit, quid Bruto sit agendum, de pecunia decretæ.

Responsoria ad hortatoriam.

Cicero S. D. Bruto.

24

NARRO tibi: antea subirascebar brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax esse * videor. Te igitur imitabor. Quàm multa, quàm pauci! Te rectè valere, operamque dare, ut quotidie meliùs: Lepidum commodè sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum absterxisset. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te; quid nunc putas? cupio jam * vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne delinam constantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum,

dum

dum tibi litteræ meæ veniant: si per holtem licet, nõ erraris. Multa enim Romæ. Sin adventu tuo bellum confici potest; nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum * Servilium. Nos non defumus. Vale v i i i. ad lun.

ARG. Scribit, se brevitatem eius in scribendo amare, Bruti exemplo: reip. spem in ipso & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

Hortatoria.

Cicero S. D. Bruto imp.

25

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi in iucundum esse audiebam) brevitatem secutus sum te magistro. Scito igitur in te, & in * collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quæ ego, quemadmodum precipis, privatis litteris ad bellum commune vocare nõ defino. Qui utinam jam adesset: * intestinum urbis malum, quod est mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor brevitatem tuam. Altera jam pagella procedit. Vince & vale. x iv. Kal. Quint.

ARG. Sollicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, postulat, ut & legiones ad eum mittantur & stipendium.

Admonitoria.

Brutus imp. S. D. Ciceroni.

26

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt. * Deliberent, utrum transjiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia: Brutum ac

certant, nec ne: mihi stipendium dent, an non, decernant. Ad senatum litteras mihi. crede mihi, nisi ista omnia ita sunt, quemadmodum scribo, magnum nos * omnes aditurus periculum. Rogo te, videre, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant & fide: opus est & celeritate. Vale. III. Non. Jun. Ex castris.

ARG. Questus erat Marius, s. à Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari. Cicero factum negat.

Purgatoria.

Cicero S. D. C. Mario. A T O 4 9 7 7 27

NONDVM satis constanti, molestiae ne plus an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo cum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus. Nam cum in Tusculanum vespere venissem; postridie ille ad me, nondum satis fimo corpore cum esset, mane venit. Quem cum objurgarem, quod parum valetudini pareceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me videret. Numquidnam inquam, novit detulit ad me querelam tuam: de qua prius quam respondeo pauca praeponomam. Quantum memoria repetere praecrite possum, nemo cum mihi te amicus antiquior. SED VERTUS HAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Dilexi te quae die cognovi me quae à te diligi iudicavi. Tuus deinde discessus,isque diuturnus, ambitio nostra, & vitae dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Caesar esset in Gallia. Quod * enim vehementer mihi utile esse putabas nec inutile ipsi Caesari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa praeterea, quae temporibus illis inter nos * familiarissimè dicta, scrip-

scripta, communicata sunt: graviora enim sunt con-
 secuta. Et initio belli civilis, cùm Brundisium versus
 ire ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. Pri-
 mùm, hoc ipsum quanti, præsertim temporibus il-
 lis? deinde, oblitum me putas consilii, sermonis,
 humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Tre-
 batium. Nec verò oblitus sum litterarum tuarum,
 quas ad me misisti, cùm Cæsari obviam venissem in
 agro, ut arbitror, Trebulino. Secutum illud tem-
 pus est, cùm me ad Pompejum proficisci, siue pu-
 dor cogit, siue officium, siue fortuna. Quod of-
 ficiam tuam, quod studium vel in absentem mei
 vel in præsentem meos defuit? quem porro omne,
 mei & mihi & sibi te amiciorum judicaverunt? * Ves-
 ni Brundisiam: oblitum ne me putas, qua celerita-
 te, ut primùm audieris, ad me Tarento advolaris.
 que tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi
 mei fracti communium miseriarum metu? Tandem
 aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ
 familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me
 gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum.
 in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare,
 præter me, ut domum venditares, horasque multas
 sæpè suavissimo sermone consumeres? tum cùm
 etiam, si meministi, ut hæc in *Philosophia tractat*
 scriberem, tu me impulisti. Post * Cæsaris reditum
 quid tibi majori curæ fuit, quàm ut essem ego il-
 li quàm familiarissimus? quod effeceras. Quorsum
 igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia sum
 admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à
 me commissum, quod esset alienum nostra amicitia,
 credidisse. Nam præter hæc, quæ commemoravi,
 quæ testata sunt & illustria, habeo multa ocul-
 tiora, quæ vix verbis exsequi possum. Omnia me

tua deléctant, sed maximè, maxima cùm fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nunc ad * querelam. Ego, te suffragium tulisse illa lege, primùm nõ credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse. * Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quàm à te facta sint, proferantur, ea si tu non audis; quid dicam, nescio: equidem, si quando audio, tam defendo, quàm me scio à te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. Alia sunt quæ * liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ * defendam à te piè fieri & humanè, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem * doctissimum, non fugit. Si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas, vel in * eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. Ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut sæpiùs, te, & non suscipiendi belli civilis gravissimum * auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ? in quo, qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit causam harum * litterarum, quibus nisi credideris, me omnis officii & humanitatis expertem judicaris. Quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

ARG. Excusatio Marii & pro seipso, & contra calumniatores.

Purgatoria.

Marius S. D. Ciceroni.

28

MAGNAM voluptatē ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. de qua etsi non dubitabam; tamen quia maximi existimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. Eo minùs credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, præsertim, in quem mea propensa & perpetua fuisset, atque esset benevolentia. quod quando, ut volui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpè restitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarii graviter fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor. ajūt enim patriam amicitia præponendam esse: perinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem. Sed non agam astutē. fateor me ad istum gradum sapientia non pervenisse. neque enim Cæsarem in dissensione civili sum secutus: sed amicum, quamquam * re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquam civile, aut etiam causam dissensionis probavi; quam etiam nascentem * extingui, summè stūdi. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris neque pecuniæ dulcedine sum captus. quibus præmiis reliqui, minùs apud eum, qui me ego cum possent, immoderatè sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea * lege Cæsaris diminuta est: cujus benefi-

cio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanfe-
 rant in civitate. Civibus victis ut * parceretur, æquè
 ac pro mea salute, laboravi. Possum igitur, qui omnes
 voluerim incolumes eum, à quo id impetrandum est,
 petisse non indignari? cùm præsertim iidem homi-
 nes illi & * invidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo,
 inquit, quando factum nostrum improbare audes.
 ò superbiam inauditam! * alios in facinore gloriari,
 aliis ne dolere quidem impunè licere. At hæc etiam
 servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent,
 dolerent suo potius, quàm alterius, arbitrio. Quæ
 nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores me-
 tu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nul-
 lus unquam periculi terroribus ab officio, ut ab
 humanitate desciscam. NVNQVAM enim hone-
 stam mortem fugiendam, sæpè etiam * appetendam
 putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœ-
 niteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem om-
 nibus esse acerbam. At debeo pro civili parte resp.
 velle salvam. Id quidem me cupere, nisi & antea cta
 vita, & reliqua mea spes, tacente me probat: dicendo
 vincere non postulo. Quare majorem in modum te
 rogo, ut rem potiolem oratione ducas: mihi que si
 sentis expedire rectè fieri, credas, nullam communi-
 onem cum improbis esse posse. An, quod adolescens
 præstiti, cùm etiam errare cum * excusatione pos-
 sem: id nunc ætate præcipitata, commutem, ac me ip-
 se retexam? non faciam, neque, quod displiceat, com-
 mittam, præterquam quod hominis mihi conjun-
 ctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum.
 Quod si aliter essem animatus; numquam, quod face-
 rem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dis-
 simulando timidus ac vanus existimarer. At ludos,
 quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, cu-

ravi. At id ad privatam officium, non ad statum reip. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memorix, ac honoribus præstare etiam mortui, debui: & optimæ spei adolescenti ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii sæpè domum salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam * interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uereret eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari. ne, quos velim, diligam: sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores: aut etiam iis, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere mihi. quidem si optata contingent: quod reliquum est vitæ, in otio * Rhodi degam: in casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiam. Trebatius nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum simplicem atque amicum, * aperuit; & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere atque observare deberem, fecit. Bene vale & me dilige.

ARG. Profecturus in Græciam, suscipiens Oppio commendat, commemoratis ante beneficiis ab ipso acceptis.

Commendatoria.

Cicero S. D. M. Oppio.

DVBITANTI mihi, quod scit * Atticus noster, de hoc toto consilio profectiois, quod in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, judicium

cium & consilium tuum. Nam & scripsisti apertè,
 quid tibi videretur & , Atticus ad me sermonè tuum
 pertulit. Semper judicavi, in te * & in capièdo con-
 silio prudentiam summam esse, & in dando fidem; ma-
 ximeque sum expertus, cùm initio civilis bellì per
 litteras te consulissem, quid mihi faciendum esse
 censeires, eundem ne ad Pompejum, an manendum in
 Italia. suasisisti, ut consulerem dignitati meæ. Ex quo,
 quid sentires, intellexi; & sum admiratus fidem tuã,
 & in consilio dando religionem; quòd, cùm aliud mal-
 le * amicissimum tuum putares, antiquius tibi offi-
 cium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem &
 ante hoc tempus te dilexi: & semper, me à te diligi,
 sensi: & cùm abessem, atque in magnis periculis es-
 sem, & me absentem, & meos præsentem à te cultos &
 defensos esse memini: & post meum reditum quàm
 familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & sen-
 serim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animad-
 vertere, testes habemus. Gravissimum verò judicium
 de mea fide, & de constantia fecisti, cùm post mortem
 Cæsaris totum te ad amicitiam meã contulisti. Quod
 tuum judicium nisi mea summa benevolentia erga te,
 omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem
 non putabo. Tu, mi Oppi, cõservabis amorem tuum,
 (etsi * mori magis hoc quidem scribo, quàm quod te
 admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ ti-
 bi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autè cùm,
 paullum orti nacti erimus, uberiores litteras exspe-
 ctato. Da operam, ut valeas: hoc mihi gratius facere
 nihil potes.

M. T. CICERONIS
 EPISTOLARVM
 AD CASSIVM,
 ET ALIOS.

LIBER XII.

*ARG. Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse
 sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto
 ejus uxoris fratre, omni perturbatione reimp. liberet.*

Hortatoria.

Cicero S. D. C. Cassio.

FINEM nullum facio, mihi crede, Cassi, de te &
 de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi; cu-
 jus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam qui-
 dem jam habeo ipse meliorem, repub. à * Dolabella
 meo clarissimè gesta. * Manabat enim illud malum
 urbanum & ita corroborabatur quotidie, ut ego qui-
 dem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita op-
 pressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus,
 ab illo dumtaxat * sordidissimo periculo, tuti futuri.
 Reliqua magna sunt & multa, sed posita omnia
 sunt in vobis: quamquam primùm quidquam expli-
 centus. nam, ut adhuc quidem actum est, non regno,
 sed rege liberari videmur. Interfecto enim rege, re-
 gios omnes * nutus tuemur: neque verò id solùm,
 etiam, quæ ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos,
 quasi cogitata ab illo, probamus. Nec ejus quidem
 rei

rei finem video. Tabulæ figuntur: * immunitates dantur: pecuniæ maximæ describuntur: exules reducuntur. S. C. falsa referuntur, ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur: respub. jacet in iis perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia vobis sint expedienda: nec hoc cogitandum, satis jam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est, & pro magnitudine & animi, & beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc ultra suas injurias est per vos interitu tyranni nihil amplius. Ornamenta verò sua quæ recuperavit in, quod ei mortuo pareretur: quem vivum ferre non poterat: cujus * æra refigere debebamus, ejus etiam chirographi defendimus: at enim ita decrevimus. Pecunias id qui semper temporibus cedentes, quæ valent in rep. plurimum non; sed immoderate * quidam, & ingraterè nostra facilitate abierunt. Verùm hæc propediem & multa alia coràm Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causa, maxime caræ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARG. Invehitur in M. Antonii tyranni eam potentiam: reip. statum describit.

Questoria.

Cicero S. D. Cassio.

VEHEMENTER lætor tibi probari sententiam & orationem meam. Quæ si sæpius uri * liceret: nihil esse negotii, libertatem & republ. recuperare. Sed homo amens, & perditus, multoque nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti,

cædis initium quærit: nullamque aliam ob causam
 me * auctorem fuisse Cæsaris interficendi crimina-
 tur, nisi ut in me veterani incitentur. Quod ego pe-
 riculum non extimeleo, nec dõ facti veteri gloriam
 cum mea laude communicet. Ita nec * Piloni, qui
 in eum primus inuictus est, nullo assentiente; nec
 mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Ser-
 vilio, qui me est cõsecutos tutõ in senatum venire li-
 cet; eadem enim gladiator quærit, ejusque initium ad
 XIII. Kal. Oct. à me se factum impuravit. At quam
 paratus venerat, cum in villa * Metelli compures
 dies commentatus esset. Quæ autem in lustris, & in
 vino commentario potuit efficiatque omnibus est vi-
 sus, ut ad te antea scripsi, suo more * vomere, nõ dice-
 re. Quare quod scribis te confidere, auctoritate & elo-
 quentia nostra aliquid profici posse: non nihil ut in
 tantis malis, est profectum. Intelligit enim populus R.
 * tres esse consulares, qui, quia quæ de rep. bene
 senserint, liberè locuti sunt, tutõ in senatum venire
 non possint, nec est præterea, quod quidquam exspe-
 ctet, tuus enim necessarius * affinitate nova delecta-
 tur, itaque jam non est studiosus ludorum; infinito-
 que * fratris tui prausu dirumpitur. Alter item affi-
 nis novis commentarii Cæsaris delinitus est. Sed hæc
 tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro
 anno consulem filium suum futurum putet, ob eam-
 que causam se huic latroni deservire præ se ferat.
 Nam L. Cotra, familiaris meus, fatali quadam despera-
 tione, ut ait, minus in senatum venit: L. Cæsar,
 optimus & fortissimus civis, * valetudine impedi-
 tur: Ser. Sulpicius, & summa auctoritate, & optimè
 sentiens, non adest. Reliquos, exceptis * designatis,
 ignosce mihi si nõ numero consulares. Habes * aucto-
 res consilii publici. Qui numerus etiam bonis viris

exiguus esset: quid censes, perditis? quare spes est
 omnis in vobis, qui, si idcirco abestis, ut litis in tuto:
 ne in vobis quidem, sin aliquid dignum vestra glo-
 ria cogitatis: velim, * saluis nobis: sin id minus, res
 tamen publica per vos brevi tempore jus suum * re-
 cuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui
 siue ad me referent, siue non; mea tibi tamen benevo-
 lentia fidesque præstabitur. Vale.

ARG. Et hic in Antonium, e jusque sectam inuebitur.

Questoria.

Cicero S. D. Cassio.

3

AVGET tuus * amicus furorem in dies, primùm
 in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit, PAREN-
 TIOPTIME MERITO: ut non modo sicarii, sed
 jam etiam parricidæ judicemini. Quid dico, judice-
 mini? judicemur potius: vestri enim pulcherrimi fa-
 cti ille furiosus me principem dicit fuisse. * Vtinam
 quidem fuisset: molestus nobis non esset. Sed hoc
 vestrum fuit: quid quando præterit; vtinam haberè,
 quid darem vobis consilii, sed ne mihi quidem ipsi,
 reperio, quid faciendum sit. QUID enim este, quod
 contra vim sine vi fieri possit? consilium autem omne
 hoc est, illorum, ut mortem Cæsaris persequantur.
 Itaque ante diem vi. Non. Oct. productus in con-
 cionem à * Canutio, turpissimè ille quidem disces-
 sit, sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ,
 que dici deberent de proditoribus: de me quidem nõ
 dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecis-
 setis, & Canutius faceret. Cætera cujuscumque sint, ex
 hoc judica, quod legato tuo viaticum eripuerunt.
 Quid eos interpretati putas, cum hoc faciunt? ad ho-
 stem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre
 non potuimus; conservo servimus: & tamen, me qui-
 dem

dem favente magis, quàm sperante, etiam nunc relinquit spes in * virtute tua. Sed ubi sunt copiarum? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

ARG. Varia complectitur hæc epistola de Antonii nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Questoria.

Cicero S. D. Cassio.

4

VELLEM Idibus Mart. me ad * cenam invitasses: reliquiarum nihil fuisset. nunc me reliquiarum vestrarum exercent, & quidem præter cæteros me, quamquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares; senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum; populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa: nihil autem fedius * Philippo & Pisoni legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res renunciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique jam in te * salutari populi es sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. Fama nuntiabat te esse in Syria: auctor erat nemo. De * Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non infamis, quod tibi tam citò succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod * exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nossem. Nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas litteras avidè expecto. Vale.

ARG.

ARG. M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Laudatoria.

Cicero S. D. Cassio.

HIEMEM credo adhuc prohibuisse, quò minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi esses. loquebantur omnes tamen, credo quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eo facilius credebatur, quia limine vero videbatur. * Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas * gessit, tamque inopinatas, ut eae cum per se gratæ essent tum gratiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus: magnis subsidiis fulta resp. est à prima enim ora Græciæ usque ad Ægyptum optimorum civium imperiis muniti erimus & copiis. Quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina; nihil belli reliquum fore videbatur. parvis omnino jam copiis obsidebatur, quòd magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster * Hirtius, ad Forum Corneliæ Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi * considerare, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Rhægium Lepidi, * Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reipubl. tuos etiam clientes Transpadanos mirifice conjunctos cum causa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis * consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est & rectus. Ser. Sulpicii morte magnum

num præsidium auximus. Reliqui parim inertes, partim improbi. Nonnulli invident eorum laudi, quos in republi. probari vident. * Populi verò & totiusque Italix mira consensio est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. nunc autem opto, ut ab illis * Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

ARG. Strabonem commendat quasi aliud agens: & in Cassio Brutoque spem omnem reip. suam esse dicit, si ad Mutinam res in alè geratur.

Commendatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Cassio.

6

QVI status rerum fuerit tum, cùm has litteras dedisti, scire poteris ex C. * Tidio Strabone, viro bono, & optimè de rep. sentiente. nam quid dicam cupidissimo tui, qui domo & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit: itaque eum tibi ne commèdo, quidem: adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibi que persuadeas, omne per fugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim adversi quid evenerit; res cùm hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat. qui si conservatus erit: vicinus: sin, (quod dii * omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatus, quanto opus est ad universam rep. recuperandam. Vale.

ARG. Significat sententiam à se in senatu dictam ex Cassii dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

Significatoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Cassio.

7

QUANTO studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam

ex me cognoscere. quæ mea sententia in senatu facile valuisset, nisi * Pansa vehementer obstitisset. ea sententia dicta productus sum in concionem à tribuno pl. M. Servilio Dixi de te quæ potui, tanta * contentione, quantum forum est; tanto clamore consensuque populi, ut nihil unquam simile viderim. id mihi ignoscas quòd invita * focru tua fecerim. mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. in concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam & fratrem, illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non movebant: alia malebam: favebam & reipub. cui semper favi, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quòd autem & in senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam * liberes. Promissi enim, & propè confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed te ipso tuo more rep. defensurum. & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam omnes, quæ in istis partibus essent, opes copiasque tuas esse; per teque Aliam provinciã confidebam jam reip. recuperatam. Tu fac in augenda gloria teipsum * vincas. Vale.

ARG. Lepidus victum Antonium receperat: unaque bellum administrabant. Id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam rep. hortatur.

Questoria, Hortatoria.

Cicero S. D. Cassio.

8

SCELVS * affinis tui Lepidi, summæque levitatem & * inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. itaque nos. còfecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spèque omnem in D. Bruto & Planco habemus: si verum quæ-

quæris, in te & in meo Bruto non solum ad præsens periculum, si, quod nolum, * adversi quid acciderit, sed etiam ad cõfirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella * audiebamus, quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. te quidem magnum hominem & præsentis iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac ut ad summa conendas, nihil est tantum, quod non populus R. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

ARG. Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato: Cassiumque hortatur, ut in Italiam properet.

Hortatoria.

Cicero S. D. Cassio.

9

BREVITAS tuarum litterarum me quoque breviorẽ in scribendo facit: & verè ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. Tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente à Lepido * tuo in summam sollicitudinem adducti sumus; itaque persuade sibi, maximam reipubl. spem in te & in tuis copiis esse, Firmos omnino exercitus habemus; sed tamen, ut omnia, ut spero, prosperè procedant, multum * interest te venire. Exigua est enim spes reipubl. nam nullam non libet dicere: sed, quæcumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

ARG. *Lepidum hostem judicatum scribit, et omnino remposcere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat.*

Hortatoria.

Cicero S. D. Cassio.

IO

LEPIDVS, * tuus affinis, meus familiaris, pridie Kalend. Quint. sententiis omnibus hostis à senatu judicatus est, cæterique qui unà cum illo à reip. defecerunt. quibus tamen ad * sanitatem redeundi ante Kal. Sept. potestas facta est. Fortis sanè senatus, sed maximè spe subsidii tui. Bellum quidem cùm hæc scribebam, sanè magnum erat, scelere & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore, nuntio. Quod cùm ita esset, tamen litteris tuis, quas Nonis Maii ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, si hæc ex sententia confecta essent, consilio atque auctoritate tua; sin quid fortè * titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidè ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit. cùm, quid opis reip. laturus* exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse ceperit. nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem & præclarissimi, sed gesta res exspectatur: quam quidè aut jam esse aliquam aut appropinquare confido. Tua virtute & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, ut quàm primùm te in Italia videamus. Rempubl. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus, præclarè viceramus, nisi spoliatum, incertum, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta republ.

hic

hic ex pace & victoria bellum excitavit. huic opposi-
 tos * consules designatos habemus, in quibus est
 magna illa quidem spes, sed anceps cura propter in-
 certos exitus praeliorum. Persuade tibi igitur, in te
 & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari, Brutum
 quidem * jam, jamque, quod si ut spero, vidis hosti-
 bus nostris, veneritis: tamen auctoritate vestra resp.
 exurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt
 enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp.
 satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Va-
 le.

*ARG. Scribit, à quibus copias acceperit: seque et temp. com-
 mendat. scripta autem hac epistola ante prœlium Muti-
 nense.*

Expositoria, Horratoria.

Cassius procos S. D. Ciceroni.

II

SI vales bene est: ego quidem valeo. In Syriam me
 * profectum esse scito ad L. Murcum & Q. Crispum
 imp. Viri fortes, optimique cives, postea quam au-
 dierunt, quæ Romæ * gererentur, exercitus mihi
 tradiderunt; ipsique mecum unâ fortissimo animo
 remp. administrant. Item legionem quam Q. * Caci-
 lius Bassus habuit, ad me venisse scito: quatuorque le-
 giones, quas A. * Allienus ex Ægypto eduxit, tradi-
 tas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non
 puto indigere, ut nos absentes, remque publicam,
 quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præ-
 sidia vobis, senatuique non deesse; ut optima spe &
 maximo animo remp. defendas. reliqua tecum aget
 L. Carcius, familiaris meus. Vale. Data Non. Mart.
 ex castris * Taricheis.

ARG. Facta mentione benevolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem suosque milites commendat: seque et illos optime de rep. meritos affirmat.

Expositoria, Commendatoria.

Cassius procos. S. D. Ciceroni.

12

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. videbaris enim non solum favere tuis, id, quod & nostra & reipub. causa semper fecisti; sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primum exultare putabam, nos, oppressa rep. quiescere non posse; deinde, cum suspicarer nos * moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex *Aegypto*, scripsi, ad te, tabellariosque complures Romam misi: scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui prius, quam tibi recitatae essent; si forte mei obtemperare mihi voluerunt. Quod si litterae perlatae sunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meosprehenderit, litterasque interceperit. exercitus omnes, qui in * Syria fuere, teneo. habui paullulum morae, dum promissu militibus persolvo. nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriae denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi; te hortante & auctore: si non solum exercitum ad reip. libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quem si occupasset Dolabella, non solum adventit, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob
res

res milites * tuere; si eos mirificè de republ. meritos esse animadverteris; & effice, ne quem pœniteat, rempub. quàm spem prædæ & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam * Bassus * miserè noluit mihi legionem tradere, quòd nisi milites invito eo legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset quo ad vi esset expugnata. Hoc à te peto non solùm reip. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitia: nostræ nomine; quàm confido apud te plurimum posse, crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum: de cujus voluntate assidue audiendo, mirificè te diligit: earumque habet. qui si intellexerit commoda sua curæ tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audivi Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis: proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. ac velim, ut meremur de rep. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Nonis Maii, ex castris,

ARG. Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

Gratulatoria, Narratoriâ.

Cassius S. D. Ciceroni.

13

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Cùm reipub. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum, quòd maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis nõ possumus, fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id quod jam sæpè experti sumus. est enim tua * toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pæne victam rempub. ex manibus hostium eripuit ac reddidit nunc ergo vivemus liberi, nunc te, omnium

maximè civis, & mihi carissimè, id quod maximè
 reip. * tenebris comperisti, nunc te habebimus te-
 stem nostri & in te & in conjunctissimam tibi rep.
 amoris: & quæ sæpè pollicitus es te & taciturnam, dū
 serviremus, & distarum de me tum, cū profutura
 essent; nunc illa non ego quidem dici tantopere desi-
 derabo, quàm sentiri à teipso. neque enim omnium
 iudicio me à te commendari, quàm ipse tuo iudicio
 dignè ac mereor, commendatus esse: ut hæc novissima
 nostra facta non subita, nec * inconvenientia, sed si-
 milia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse
 iudices: meque ad optimam spem patriæ non minimū
 tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, libe-
 ri propinquire digni quidem te, & meritò tibi ca-
 rissimi: esse etiam debent in rep. proximè hos cari,
 qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cu-
 pio tibi copiam: * sed tamen non maxima me turba
 puto excludi, quo minùs tibi vacet me excipere: & ad
 omnia, quæ velis & probes, producere. animum tibi
 nostrum fortasse probavimus: ingenium certè diuti-
 na servitus, qualecumque est, minus tamè, quàm erat,
 passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ provin-
 ciæ, & ex insulis quas potuimus naves deduximus.
 Delectum remigum, magna * contumacia civitatum,
 tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem
 Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui, spem sæpè tran-
 sitionis præbendo, neque umquam non decedendo
 novissimè Corycum se contulit, & clauso portu se
 tenere cœpit. nos, illa relicta, quòd & in caltra per-
 venire satius esse putabamus; & sequebatur classis al-
 tèra, quam anno priorè in * Bithynia Tullius Cim-
 ber compararat, sui Tutulius quæstor præerat, Cy-
 prum petivimus. ibi, quæ cognovimus, scribere ad
 vos quam celerrimè voluimus. Dolabellam ut Tarsen-
 les

ses pessimi socii, ita Laodicensi multò amentiores ultro accersierunt. Ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam polita; & partem muri demolitus est; & castra oppido conjunxit. * Cassius noster cum decem legionibus & cohortibus viginti auxiliis, & quatuor millibus equitum à millibus passuum viginti castra habet posita * *proprium nomen loci*; & existimat se sine prælio posse vincere, nam jam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est, nisi quid navibus Laodicensorum supportarit; citò fame pereat, necesse est, ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres: quas non adduximus, ego, Iurilius & * Patiscus, facile præstebat. Volo igitur vos bene sperare; & remp. ut nos istic expediitis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Idibus Jun. Cipro, Acromaniacride.

ARG. Exponit res à se gestas: Rhodios accusat; procuratorem Asiæ petit; merita sua in remp. commemorat.

Expositoria.

Lenxulus S. D. Ciceroni suo.

14

CVM Boutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadverterem; in Asiam redii, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quam primùm Romam mitterem. Interim cognovi in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliùs, quàm centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum * frustrata esset, conscenderet in naves, & Italiã peteret, seq; cù Antoniis & reliquis latronibus cõjungeret. Cujus rei tãto in timore fui, ut

om-

omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quando quidem classis dissipata est, adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt; onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ. Certè, quod maximè timui, videor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec, sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodij nos & remp. quàm valdè desperaverint, ex litteris, quas publicè mihi, cognosces, & quidem multò parcius scripsi, quàm revera furere eos inveni. quòd verò aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec me meæ ullæ privatim injuriæ * moverunt umquam. malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partiû aliarum, perseverantia in contemptione optimi cuiusque ferenda mihi non fuit nec tamen omnes perditos esse puto: sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, * qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui cæteros viros clarissimos non receperunt; iidem, tamquàm aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur, quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reipub. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut semper curæ sit; &, quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in cæteris rebus laudi nostræ suffragere. Quando consulibus decreta est Asia; & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant; & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum al-

teruter venit, nam, quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habet. Dolabella enim in Syria est, & ut tu divina tua mente perspexisti, & prædixisti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. Exclusus enim ab Anthiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia cõfusus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit. ibi * spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque, quòd refugiat, habet: neque diutiùs ibi poterit tantum * exercitum Cassii sustinere. Spero etiã confectum esse iam & oppressum, quare non puto Pãsam & Hirtium in consulatu properaturos in provincia exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Assiæ dent: spero te posse impetrare. Præterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius coràm, & absenti mihi scripserunt, Verriusq; nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non mediis fidiis cupiditate provinciæ produci longiùs spatium mihi volo. Nam mihi fuit illa provincia plena laboris, periculi, detrimenti, quæ ego ne frustra subierim, neve priùs, quàm reliquias meæ diligentia consequar, decedere cogat, valdè laboro. nam, si potuissim, quam exegeram, pecuniam universam mittere; postularem, ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amissimus, quod etiam credulitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, rei que publ. non * præstiterunt, id consequi & reficere volo, quod aliter nõ potest fieri, nisi spatium habuero. Id ut per te cõsequar, velim, ut solet, tibi curæ sit. Ego me de repub. ita puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solùm * illius facti periculique societate,

sed etiam hujus temporis studio & virtute. primus enim ego leges Antonianas fregi : primus equitatum Dolabellæ ad rempub. traduxi, Cassioque tradidi : primus delectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam : solus Cassio & reip. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, conjunxi nam, nisi ego tantam pecuniam tantaque præidia. & tam celeriter Cassio dedissem ; ne ausus quidem esset ire in Syriam ; & nunc non minora pericula reipub. à Dolabella instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram conjunctissimus sanguine Antonii : * provinciam quoque *patriam meam magis amans*, omnibus meis bellum primus indixi. hæc ipsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto : tamen non despero, nec * defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore & periculis. At tamen, si etiam aliqua gloria justa & merita provocabimur, senatus & optimi cujusque officii ; majore cum auctoritate apud cæteros erimus, & eò plus prodesse reipubl. poterimus. Filium tuum, ad Brutum, cum veni, videre non potui. ideo quòd jam in hiberna cum equitibus erat profectus : sed mediis fidius, ea esse eum * opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea causa gaudeo. fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale.

Data IV. Kal. Jun. Pergæ.

*ARG. Hic quoque res à se gestas exponit: invehitur in Rho-
dus de Dolabellæ optabilia nuntiat.*

Narratoria.

*Lentulus P. F. proques. propr. et. S. D. cos. præf. pl. senatus,
populo plebique R.* 15

SI valetis, liberique vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellæ * oppressa Asia in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reipubl. quæ M. Brutus, vir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut per quos celerrimè posset, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. quod cum pertimisset Dolabella; & vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipue civibus R. omnibus crudelissimè denudatis ac divenditis, celerius Asia excessisset, quam eò præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui; & quam primùm ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut & reliqua vectigalia exigere; & quam deposui, pecuniam colligerem; & quidquid ex ea corruptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quam primùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas & paratas in aqua habere: cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus proquæ. homo mihi càm familiaritate, tum etiam sensibus republ. conjunctissimus, Rhodum reverti, confusus auctoritate vestra, senatusque consulto, quòd hostem Dolabellam judicaretis, fœdere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. reno-

vatum erat; quo * iuraverant Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos lenatus populusque R. quæ res nos vehementer fefellit. tantum enim abfuit, ut illorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiã à Rhodiis urbe, portu, statione, quæ extra urbem est com-
 meatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum navigiis reciperemur, quam indignitatem diminutionemque majestatis nõ solum juris nostri, sed etiam imperii populi que R. idcirco tulimus, quòd interceptis litteris, cognovimus; Dolabellam, si desperasset de Syria Ægypto-
 que, quòd necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere; idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium * amphorarum, contractas in Lycia a classe ejus obsideri. Hujus rei timore P. C. percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quam diligentissimè potui causam reip. egi; periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autem tantã in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quã bonos; ut hanc concordiam & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propensè non crederent esse factam; ut patientiam senatus, & optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare; ut denique omnia, quæ improbi fingeant, magis vera existimarent, quàm quæ verè facta erant, & a nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum adventum, post Trebonii indignissimam cædem, cæteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ
 erant

erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerbant. Hæc sive timore, ut discerant, de agris, quos in continenti habent, sive furore, sive potentia paucorum, qui & antea pari contumelia * viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neque vestra ex parte, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ vrbique nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus, ex Asia Syriaque expulsus Italiam petisset, morderi, cum facile possent, noluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro, quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maximè quòd subito ex Lycia Sext. Marius & C. Titius, legati Dolabellæ, a classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis laboris, que consumplerunt. Itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restitimus: iidemque quod maximè verebatur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desimus: classem fugientem persecuti sumus usque ad Sydam; quæ * extrema regio est provinciæ meæ. ibi cognovi partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam Cyprumque petisse, quibus disjectis, cum scirem C. Cassi, singularis civis & ducis, classem maximam fore præstò in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium & diligentiam vobis P. C. & reip. præstem, pecuniamque quam maximam poterò, & quam celerimè, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mit-

tam, si percurrero provinciam; & cognovero, qui nobis & reip. fidem præstiterunt in conservanda pecunia à me deposita; quique sceleratè, vltro differentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt: faciam vos certiores, de quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, graviter constitueritis; nosque vestra auctoritate firmaveritis, facilius & reliqua exigere vectigalia; & exacta servare poterimus. Interea, quo commodius vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possum, præsidium necessarium voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circiter xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est venisse, non receptum: conatum esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, agrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ab octingentis Antiochiam redisse, & se iis tradidisse, qui à Cassio relictis, vrbi illi præerant: cæteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant. Cassium autem cum suis omnibus copiis, nunciatum esse, quadriduū iter à Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eò tenderet, quamobrem * opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem penas daturum. IV. Non. Iun. Pergæ.

ARG. Gratulatur de Ciceronis filii indole ad virtutem: versus in malum civem à se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

Gratulatoria, & petitoria.

C. Trebonius S. D. Ciceroni.

16

SI vales, bene est Athenas veni ad x i. Kal. Jun. atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiæ fama, qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro veterrimo, verissimoque amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse se junctum) amabilis omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis; quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscumq; esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. qui cùm mihi in sermone iniecisset, se velle Asiã visere; non modò invitatus: sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm nobis obtinentibus provinciam, faceret: cui nos & caritate & amore tuum officium præstaturus, non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut * Gratippus unà cum eò sit; ne putes in Asia feriaturum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno * gradu, cohortari non intermitteremus, quo in dies longiùs, discendo exercendoque se, procedat. Vos quid ageritis in republ. cùm has litteras dabam, non sciebam. au-

diebam quædam turbulenta : quæ scilicet cupio esse falsa ; ut aliquando otiosa libertate fruamur : quod vel minimè adhuc mihi contigit : ego tamen , nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti , concinnavi tibi manusculum ex instituto meo ; & dictum , cum magno nostro honore à te dictum , conclusi , & tibi infra subscripti. in quibus versiculis si tibi quibusdam verbis *liberior in loquendo* videbor : turpitudine personæ ejus , in quam liberior invehimur , nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ , quæ justa est in ejusmodi & homines & cives. deinde , qui magis hoc * Lucilio licuerit assumere libertatis , quàm nobiscùm. etiam si odio par fuerit in eos , quos læsit , tamen certè non magis dignos habuerit , in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu , sicut mihi pollicitus es , adjunges me quàm primùm ad tuos sermones. namque illud non dubito , quin , si quid de * interitu Cæsaris scribas , non patiaris me minimam partem , & rei , & amoris tui ferre. Vale , & matrem meosque tibi commendatos habe. D. V I I. Kal. Jun. Athenis.

ARG. Varia scribit , de rumoribus à Syria allatis , de urbis otio , de oratore à se scripto , de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat , ut infra patet.

Varia.

Cicero S. D. Q. Cornificio * collega.

17

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua , quam significasti litteris : quam ut conserves , non quod de tua constantia dubitem , sed , quia * mos est ita rogandi , rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt : quæ , quia tibi sunt propiora , quàm nobis , tua me causa magis movent , quàm mea. Romæ tumidum est , sed ita , ut malis salubre ali-

aliquod & honestum negotium : quod spero fore, quia video id * curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu abissi, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cætera quidem fortasse, quæ etiã tu concederes : sed proximè scripsi de optimo genere dicendi : in quo sæpè suspicatus sum te à iudicio nostro, sic scilicet, ut * doctum hominem à non indocto, paulum dissidere. Huic tu libro maximè velim ex animo, si minus, gratiæ causa suffragere. dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittât. puto enim, etiamsi rem minùs probabis, tamen in ista solitudine, quidquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quod mihi exiltimationem tuam dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic exiltimes, me cùm amorì, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi antepoñam, comparem paucos. Vale.

ARG. Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificii gravitatemque laudat. præsentem reip. statum accusat, cum Cæsaris excusatione.

Purgatoria & narrativa.

Cicero S. D. * Cornificio collega.

18

QVOD extremum fuit in epistola, quàm à te proximè accepi, ad id primùm respondebo. animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas, ego autem numquam, cùm mihi denuntiatum esset à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec antè, quàm scisses, quò iste, nescio qui, * Cæcilius Bassus erumperet, quidquam certi constiturum: id ego & speraram pru-

dencia tua fretus; & ut coniderent fecerunt tuæ gravissimæ litteræ. idque ut facias quàm sapissimè, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valdè te rogo. etsi periniquo patiebar animo te à me digredi: tamen eo tempore me cõsolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. Vtrumque contrà accidit. illic enim * bellum est exortum, hic pax confecta, sed ejusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solùm fiant, quæ velit victor, sed etiam ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. equidem sic jam obdurai, ut ludis Cæsaris nostri acquisitissimo animo viderim T. * Plancum, audirem Laberii & Publii pœmata: nihil tam deesse scito, quàm quicum hæc familiariter docteque rideam. is tu eris, si quàm primùm veneris. Quod ut facias, non mea solùm, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARG. Gratulatur de Syriæ administratione: eamque optat à bello vacuam: quod si bellum sit, consultit quid agendum.

Admonitoria.

Cicero S. D. Cornificio.

19

LIBENLISSIME legi tuas litteras: in quibus jucundissimum mihi fuit, quòd cognovi meastibi reditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses, verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi triburam esse à Cæsare, ex tuis litteris cognovi, eandem rem tibi volo bene & feliciter evenire, quod ita fore confido, fretus & industria & prudentia tua. Sed de Parthici bel-

belli suspitione quod scribis, sanè me cõmovit. quantum copiarum haberes, cùm ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones ex perducantur quas audio duci. Quòd si pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. * Bibuli, qui se oppido munitissimo & copiosissimo tamdiu tenuit, quàm diu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc meliùs ex re & ex tempore constitues. mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquã habui cui darem, quin dederim. à te, ut idẽ facias peto, in primisque ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sentiant esse. Vale.

ARG. Socratur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti voluerat: & crebras ab eo litteras ferit.

Iocatoria.

Cicero S. D. Cornificio collegæ.

20

GRATÆ mihi tuæ litteræ, nisi quòd Sinuessanum diversoriolum contempsisti. quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano & Pompejano reddideris * omnia de omnibus. Sic igitur facies; meque amabis, & scripto aliquo laceesses. ego enim respondere faciliùs possum, quàm provocare. quòd si, ut * es, cessabis lacessam; nec tua ignavia etiam * inertiam afferet. Plura otiosus. hæc, cùm essem in senatu, exaravi. Vale.

ARG. Commendat Anicium, ejusque negotia & dignitatem.

Commendatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

21

C. ANICIVS familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est

in Africam, * legatione libera, eum, velim, rebus omnibus adjuves; operamque des, ut quum commodissime sua negotia conficiat: in primisque quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores dare: quod idem acceperam & cognoveram a summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies cæterisque rebus omnibus ejus dignitati, rei que, si me ames, consulens. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

ARG. Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortaturque Cornificium, ut provinciam retineat in potestate reipub.

Narratoria & hortatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

22

NOS hic cum homine gladiatore omnium nequissimo. * collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis. at etiam de te cõcionatur: nec impunè: nam sentiet, quos lacesserit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere: quorum quidè non est difficilis conjectura, Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni nostrique *tyrannicide* * longè gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardiùs * convalescit. quid futurum sit, planè nescio. spes tamen una est, aliquando populum R. majorum * similem fore. ego certè reip. non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profectò, quoad poterò, tuam famam & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kalend. Ian. senatus frequens mihi est assensus tum de cæteris rebus magnis & necessariis, tum de * provin-

vinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. hoc ego cum reip. causa censeo, tum me herculè in primis retinendæ dignitatis tuæ. quàm obrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare, atque ut omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam ut necessitudo nostra postulat. in Sempronio, si me is litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & præterit, & levius est. hæc magna res est: fac ut provinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me velim * excuses. Vale.

ARG. Primum respondet ad ea, quæ de provincia Cornificii à Stratorio cognoverat: deinde quasi formam reip. mittit: & philosophiam laudat.

Narratoria, & hortatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

23

OMNEM conditionem imperii tui, statumque provinciæ mihi demonstravit * Stratorius. ò multa intolerabilia locis omnibus! sed, quò tua major dignitas, eò, quæ tibi acciderunt, minùs ferenda. neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi, & ingenii moderatè fers, à te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certò scio. quòd ni ita putarè, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octaviani conatum: de quo multitudini * fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetù faceret. Prudentes autè & boni viri & * credunt factum, & probant. quid quæris? magna spes est in eo. nihil est, quod non exillimetur laudis & gloriæ cau-

fa facturus. Antonius autem, noster familiaris tanto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit; rē proferre non audeat. Ad VII. Id. Oct. Brundisium venerat. profectus obviam legionibus * Macedonicis quattuor, quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere. & in *cervicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp., in qua tuā vicem sepe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ & salvæ reip. gustare potuisti. atque antehac quidem sperare saltem licebat; nunc etiam illud ereptū est. quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutiū apud eos locum sibi quærere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset. Equidum & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modò à solitudine adducit. sed etiam contra omnes fortunæ impetus armat, tibi que idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius * Stratorium nostram cū semper probassem; tum maximè in tuis rebus summā ejus fidem, diligentiam prudentiamque cognovi. Da operā; ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARG. Hortatur Cornificium, ut omni cura in reip. Incumbat: scribit de legatis ad Antonium à senatu missis, Pinarium commendat.

Hortatoria, narratoria, & commendatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

24

EGO nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem, sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorum literis, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in reip. incumbas, hoc est animi, hoc est

in-

ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes ampli-
ficandæ dignitatis tuæ. Sed hæc de re aliàs ad te pluri-
bus, cùm enim hæc scribebam, in expectatione erant
omnia : nondum * legati redierant, quos senatus ad
pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum
miserat, nisi legatorum nuntio * paruisset. ego tamen,
ut primùm occasio data est, meo pristino more rep.
defendi: me principem senatu populoque R. profes-
sus sum: nec, postea quàm suscepi causam libertatis,
minimum tempus amisi tuendæ salutis libertatisque
communi: Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. * Pi-
narium, familiarissimum meum, tanto tibi studio
commendo, ut majore non possim: cui cùm propter
omnes virtutes, tum etiam propter studia communia
sum amicissimus. is procurat rationes, negotiaq; Dio-
nysii nostri, quem & tu multum amas, & ego omniũ
plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, sed
commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii gratif-
simi hominis, litteris tuũ & erga illum, & erga Dio-
nysium studium perspiciamus. Vale.

*ARG. Scribit, ex litteris Cornificii S. C. esse factum: hortat-
ur, ut reip. causam amplectatur: Lucejo se nulla re de-
futurum pollicetur.*

Narratoria, hortatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

25

LIBERALIBVS litteras accepi tuas, quas mihi
Cornificius * altero vicesimo die, ut dicebat, reddi-
dit, eo die non fuit senatus, neque postero. Quinqua-
tribus, frequenti senatu causam tuam egi, non invita
Minerva. etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Mi-
nerva nostra, custros urbis, quam turba * dejecerat, re-
stitueretur. Pansa tuas litteras recitavit. magna sena-
tus approbatio consecuta est cum summo gaudio

&

& offensione Minotauri, id est * Calvisii & Tauri-
factum de te S. C. honorificum. Postulabatur, ut etiã
illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cor-
nifici, quo die primùm in spem libertatis ingressus
sum, & cunctantibus cæteris, ad x i i i. Kal. Ian. fun-
damenta reip. jeci; eo ipso die providi multum, atque
habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim est assen-
sus senatus de obtinendis * provinciis. nec verò po-
stea destitit labefactare eum, qui summa cum tua inju-
ria, contumeliaque reipub. provinciam * absens ob-
tinebat. itaque crebras, vel potiùs quotidianas com-
pellationes meas non tulit, seque in urbem recepit
invitus: neque solùm spe, sed certa re jam, & posses-
sione deturbatus est, meo justissimo honestissimoq;
convicio. te tuam dignitatem summa tua virtute te-
nuisse, provinciæque honoribus amplissimis affectû,
vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio
purgas; accipio excusationem fuit enim illud quoddã
necessarium tempus servitutis. Ego, tuorum consilio-
rum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus
in * Græciam, desperata libertate, rapiebar; cùm me
Etesia, quasi boni cives, relinquentem temp. prose-
qui noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me
ad tribules tuos * Rhegium retulit: atque inde ven-
tis, remisque in patriam omni festinatione propera-
vi: postridieque in summa reliquorum servitute liber
unus fui. Sic sum in Antonium inductus, ut ille non
ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me
unum effunderet, meque cùm elicere veller ad cædis
causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem &
nauseantem cõjeci in Cæsaris Octaviani plagas: puer
enim egregius præsidium sibi primum, & nobis, dein-
de * summæ reip. comparavit: qui nisi fuisset, Anto-
nii reditus à Brúdisio pestis patriæ fuisset. quæ dein-
ceps

ceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut * ait Terentius. quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. una navis est jam honorum omnium: quã quidem nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed, quicumque venti erunt, ars nostra certè nõ aberit, quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac ut animo magno sis & excelso, cogitesque omnem dignitatem tuam cum rep. conjunctã esse debere. P. * Lucecium mihi meum commendas, quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem & Pansam, collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares, alieno sanè tempore amisimus. rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebitur: quamquam admodum sumus jam defatigati; sed NULLA lassitudo impedire officium & fidem debet. Verùm hæc hæctenus. ab aliis te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Munatio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoque quid istic agatur, facias me velim certiores. Vale.

ARG, *Hæredes Turii commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

26

Q. * TVRIVS, qui in Africa negotiatus est, vir bonus & * honestus, hæredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Confidiũ Gal-

Gallum, L. Servilium Postumum, C. Rubellinum: ex eorum oratione intellexi gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. tanta enim liberalitate se tua usus prædicabant, ut iis plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebo tamen, scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quàm maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare * Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hæreditatem Turianã avertere; cæterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. magnam ex eorum * splendore & observantia capies voluptatem. quod ut velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Aufidii equitis R. Africana negotia commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Cornificio.

27

SEX. Aufidius & observantia, quæ me colit, accedit ad proximos; & splendore equitis Romani nemini cedit, est autem ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas cum humanitate jungatur. cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendare non possim. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornificio, rogo. Vale.

ARG. Cornificii factum non probat, quia non animadvertit in quosdam Lilybæo minantes: studium in reip. laudat de omittenda gratiarum actione assentitur, addit de pecunia & rep.

Reprehensoria, Monitoria.

Cicero S. D. Cornificio.

28

ASSENTIOR * tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic penas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conservandæ, tibi mecum à parte acceptam renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper mihi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus raptius pro dignitate tua appellaretur, si, * absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de LLS. xx. nec de LL. D. CC. quidquam agi nunc per senatum potest; tibi autem * ex S. C. imperandum. mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere, ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse; & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

ARG. Commerdat studiosè L. Ælij Lamiæ negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuiquam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

Purgatoria, Comendatoria.

Cicero S. D. Cornificio collega.

29

NON modò tibi, cui omnia nostra notissima sũ,

fr.

sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit igno-
 ra ea familiaritas, quæ mihi cā L. * Lamia est, et enim
 magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabi-
 nio eos * relegatus, quod liberè & fortiter salutem
 meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus
 est: sed, quod erat vetus & magnus, propterea nullū
 periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia,
 vel * merita potiùs, jucundissima consuetudo acce-
 dit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non pu-
 to te jam expectare, quibus eum tibi verbis com-
 mendem. causam enim tanti amoris intelligis. quæ
 verba desideret, iis me omnibus usum putato. tantum
 velim existimes. si negotia Lamiæ procuratores, li-
 bertos, * familiam, quibuscumque rebus opus erit,
 defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua li-
 beralitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec
 dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum
 est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa stu-
 diosè omnia facturum sis. quamquam erat nobis di-
 ctum, te existimare, alicui S. C. quod contra dignita-
 tem tuam fieret, scribendo Lamiam * affuisse: qui
 omnino consulibus illis nunquam affuit scribendo.
 deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur, nisi fortè
 etiam illi * Semproniano S. C. me censes affuisse; qui
 ne Romæ quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi re re-
 centi. Sed hæc hæctenus. Te, mi Cornifici, etiam at-
 que etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea pu-
 tes esse; curetque, ut intelligat hanc commendatio-
 nem maximo sibi in sui fuisse. Hoc mihi gratius facere
 nihil potes. Cura ut valeas.

ARG. Officium litterarum requirenti Cornificio se purgare: scribit se bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda alii/que de rebus.

Purgatoria, Narratoria.

Cicero S. D. Cornificio.

30

ITANE? præter litigatores nemo ad te meas litteras? multæ itæ quidem. tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse cui darem, quin dederim? aut quid mihi jucundius quàm, cùm coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed * voluminibus lacefferem; quibus quidem me a te provocari oporteret. quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes: aut, si ne tu quidem * vacas, noli impudens esse, * nec mihi molestiam exhibere, & à me litteras crebriores, cùm tu mihi raras mittas, flagitare. nam cùm antea distinebat maximis occupationibus; propterea quòd omnibus curis recip. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor vehementiùs. ut enim graviùs ægrotant ii, qui cùm levati morbo viderentur, in eũ de integro inciderunt: sic vehementiùs nos laboramus, qui, * profligato bello ac penè sublato renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hæctenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse metam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officiis, aut amore. nõ dubitabam equidẽ: veruntamen multò mihi notio rem amorem tuum efficit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam suavem! vultus me her-

culè tuos mihi expressit omnes; non solum animum, ac verba pertulit, itaque noli vereri, ne tibi successerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros, requisivi equidem proprias ad me unum à te litteras, sed neque vehementer & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem * facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quòd & orbis senatus, * consulibus amissis; & incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conqueritur undique, ut optimè meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine * tributo poste non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccio nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. sed à magistris cum contenderem de preferendo die, probaverunt mihi, sese, quo minus id facerent, & cōpromisso, & jurejurando impediri, quare veniendum arbitror Luccio; quamquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu haec leges, illum Romae esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansa mortem ignorares, scripsisti quae per nos ab eo consequi te posse arbitrarere. quae te non fefellerunt, si viveret; nam te diligebat. post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio Larino, Horatio, valde laudo. illud non nimium probo, quòd scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lectores admisse. * honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi eoque ex S. C. si non decedant, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD MEMMIVM

ET ALIOS.

LIBER XIII.

ARG. Memmius, lege Pompeia de ambitu, ut Appianus tradit l. 2. de Bel. civ. condemnatus, Athenis exsul habitabat. ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hæc scripsit.

Postulatoria.

Cicero S. D. G. * Memmio.

ETSI non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem: quod injuria, quam accepisti, dolore me afficeret; sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia: tamen vidisse te mallet. nam quod est molestiæ, non sanè multò levius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis, certè, si vidissem te, plus fuisset. Itaq; non * dubitabo dare operam, ut te videam, cum id satis commodè facere poterò. Interea, quod per litteras & agi tecum, & ut arbitror. confici potest, agam. nunc à te illud primū rogabo, * ne quid invitus mea causa facias; sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, antè, persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia cōmunia sunt; nisi quod in * Philo-

sophia vehementer ab eo dissentio. Sed & initio Romæ, cùm te quoque & tuos omnes observabat, me coluit in primis: & nuper, cùm ea, quæ voluit, de suis commodis & præmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum ferè principem: & jã à Phædro, qui nobis, cùm pueri essemus, antequam * Philonem cognovimus, valdè, ut philosophus, postea tamen, ut vir bonus & suavis, & officiosus probabatur, traditus mihi commendatusque est. Is igitur Patro cùm ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque ut * nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, cùm, idem ut ad te scriberem, rogasset: ob eam causam impetravit, quòd te * abjecisse illam ædificationem constabat inter amicos tuos. Quod si ita est: & si jam planè tua nihil interest: velim, si qua offensivuncula facta est animi tui, perversitate aliquorum, (novi enim * gentem illam) des te ad lenitatem; vel propter tuam summam humanitatem, vel etiã honoris mei causa. Equidem, si, quid ipse sentiam, quæris; nec, cur tu repugnes: * nisi tamen multò minùs tibi concedi potest, quàm illi, laborare sine causa, quamquam Patronis & orationem & causam tibi cognitam esse, certò scio. Honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia * summorum hominum sibi tuenda esse dicit, totam hominis vitam rationemque, quã sequitur in philosophia, deridesmus licet, si hãc ejus contentionem volumus reprehendere, sed me hercule, quando illi, * cæterisque quos illa delectant, non valdè inimici sumus; nescio, an ignoscendum sit huic, qui tantopere laborat; in quo etiã si peccat, magis

ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem. nihil est illo mihi nec carius, nec jucundius. is, non quòd sit ex illis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valdè diligit Patronem, valdè * Phædrum amavit) sic à me hoc * contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogando molestus, ut nihil umquã magis nec dubitat, quàm ego à te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si ædificaturus esses, nunc verò si audierit te ædificationem * deposuisse, neque tamen me à te impetrasse; non te in me liberalem, sed me in se negligentem putabit. Quã obrem peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum sit illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima, prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quàm ut facias, sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARG. Petit, ut Evandro statuario de sacrarii habitatione accommodet.

Petitoria.

Cicero S. D. Memmio.

2

C. AVIANO Evandro, qui habitat in tuo * sacrario, & ipso multum utor, & patrono ejus M. Emilio familiarissimè, peto igitur à te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare * Kal. Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. neque tamen dubito, quin, si tua nihil aut non multum inter sit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me ro-

gares. mihi certè gratissimum feceris. Vale.

ARG. Fusum commendat, quem et antè præsens præsentè commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Memmio.

A. FVSI VM, unum ex meis intimis, observantissimum studiosissimumque nostri, eruditum hominè, & summa humanitate, rnaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coràm recepisti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum ipsum præterea, summo * officio & summa observantia, tibi in perpetuum divinxeris. Vale.

ARG. Volaterranos accuratè commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orc. c. legato, propræt.

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est: magno enim meo * beneficio affecti, cumulativè mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in * laboribus unquam defuerunt. cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quòd te vehementissimè diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortater, ut eorum fortunis còsuleres, præsertim cùm propè præcipuam causam haberent ad jus obtinèdum: primùm, quòd Syllani temporis acerbitatem deorum immortalium benignitate * subterfugerunt: deinde, quòd summo studio populi R. à me in consulatu meo defensifunt. cùm enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facilè senatui populoque Rom. persuasi, ut eos cives, quibus fortuna * pepercisset, salvos esse vellent. hanc actionem meam C.

Cæsar primo suo consulatu in lege * agraria comprobabit, agrumque Volaterranum & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dadium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam atque imperium summa cum tua dignitate lectus es; aut certè illi integram omnem causam reservare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ scripta sunt supra, eò spectant, ut te hortet & suadeam: reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum, ut non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros incolumesque esse volueris: eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à diis immortalibus, & à * præstantissimis in nostra rep. civibus summo senatus populi que R. studio conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatisque commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos, nullum officium, nullum denique * certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed quando apud te nihilo minùs hoc tempore valere me cōfido, quàm valuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eum quasi divino consilio illi * negotio præpositum esse, apud quem unum nos eorum perpetui defensores, plurimum valere possemus. Vale.

ARG. Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orca. legato, proorat. 5

NON moleste fero, eam * necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quàm plurimis. neque tamen ob eam causam; quod tibi optimè existimare potes, te impedio, quo minùs susceptum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam difficilemque commisit, gerere possis. nam, cùm multi à me petant multa; quòd de tua erga me voluntate non dubitent: non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio * ab ineunte ætate familiarissimè sum usus. ejus & Syllani temporis injustissima calamitate dolui. & cùm iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur? adjutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eam, tamquam è naufragio, reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, * tueri vix potest. gravissimum autem est, cùm superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeque convenit, ex es agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minùs libet multa de æquitate rei scribere: ne causa potiùs apud te vauisse videar, quàm gratia. Quamobrem te majorem quàm modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes esse? quidquid mea causa faceres, ut id C. Curtii causa cū feceris, meum existimes quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale,

ARG. Generatim omnes amicos Cuspii commendat, nominatim L. Iulium & P. Cornelium.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. V. Aterio, Q. F. Orce, legato, propraet. 6

SI vales bene est ego quidem valeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequerer * paludatum; & idem postea plurimis verbis tecum egisse, ut, quoscumque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum, id tu pro tua summa erga me benevolentia perpetuaque observantia mihi liberalissimè atque humanissimè * recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirificè quosdam homines ex ista provincia tuetur & diligit propterea quòd fuit in Africa bis, cum maximis * societatis negotiis praesesset. itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, * ego mea facultate & gratia soleo quantum possum adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis, tantum facià, ut notam apponam eam, quae mihi tecum convenit, & simul significem de numero esse Cuspii amicorum. sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam. * Nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, ut tibi quam diligentissimè L. Iulium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbiis, quibus, cum diligentissimè quid agimus, uti solemus. nova quaedam postulat: & putat me ejus generis artificium quoddam tenere. Si ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis, id quando assequi non

possum; tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitraretur. id facies. si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & potestate tua proficisci poterit, non modò re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris. Quæ quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia. Non solùm, quia mihi Cuspius dicit, credo; tametsi id satis esse debebat; sed quia novi ejus judicium in hominibus & amicis diligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo, tibi que, ut confido, gratias agam. ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror, omnia studiosè diligenterque curabo. Cura ut valeas.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cujus causa quanto percuperem deberemque, profectò ex me facilè cognovisti. vehementer te rogo ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quàm primum, quàm sapissimè gratias agat.

ARG. Petit à Cluvio, ne vectigal, Attellano municipio impositum, exigat, sed integram causam Casari conservet.

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Cluvio.

CVM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me observantia ad me domum venisses: locutus sum tecum de agro vectigali municipii Attellani, qui esset in Gallia; quantoque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. post tuam autem profectionem, cùm & maxima res municipii honestissimi, mihi que conjunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me

me singulari existimavi me oportere ad te accuratius
 scribere. etsi non sum nescius, & quæ temporum ra-
 tio. & quæ tua potestas sit: tibi que * negotium datū
 esse à Cæsare, non iudicium, præclare intelligo. quare
 à te tantum peto, quantum & te facere posse, & * li-
 benter mea causa facturum esse arbitror. Et primū
 velim existimes quod res est, municipii fortunas
 omnes in ipso vestigali consistere; his autem tempo-
 ribus hoc municipium, maximis * oneribus pres-
 sum summis, affectum esse difficultatibus. Hoc etsi
 commune videtur esse cum multis: tamen mihi crede
 singulares huic municipio calamitates accidisse. quās
 idcirco non commemoro, ne, de miseriis meorum ne-
 cessariorum conquerens, * homines, quos nolo, vi-
 dear offendere. Itaque nisi magnam spem haberem,
 C. Cæsari nos causam municipii probaturos, non
 erat causa, cur à te hoc tempore aliquid contende-
 rem. Sed quia confido, mihi que persuasi C. illum
 & * dignitatis municipii, & * æquitatis, & * vo-
 luntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo
 à te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi in-
 tegram conservares. quod etsi nihilo minùs à te pe-
 terem, si nihil audivissem te tale fecisse: tamen mayo-
 rem spem impetrandi nactus sum, postea quàm mi-
 hi dictum est, hoc idem à te Rhegienses impetravisse.
 * Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt;
 tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod
 tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis:
 præsertim cum ego pro his unis petam; habeam au-
 tem, qui simili causa laborent, complures necessarios.
 Hoc me non sine * causa facere, neque aliqua levi
 ambitione commotum à te contendere, etsi te exi-
 stimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas ve-
 lim, me huic municipio debere plurimum; nul-
 lum

lum umquam fuisse tempus neque * honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etià atque etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua & maxima benevolentia majorè in modum peto atque contendo, ut, cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine officiis, benevolentia, conjunctissimum: id mihi des, quod erit hujusmodi, ut, si à Cæsare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus: sin minùs, pro eo tamen id habeamus; quando à te data sit * opera, ut impetraremus. hoc cum mihi gratissimum feceris: tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque devinxis. Vale.

ARG. Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini prædiane attingat.

Commendatoria.

Cicero S. D. M. Rutilio.

GVM & mihi conscius essem, quanti te facerem: & tuam erga me benevolentiam expertus essem; non dubitavi à te petere, quod mihi petendum esset. P. * Sextium quanti faciam, ipse optimè scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te meì studiosissimum esse cognosceret, petivit à me, ut ad te quam accuratissimè scriberem de re C. Albini senatoris: cujus ex filia natus est L. * Sextius optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcirco scripsi ut intelligeres non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est. A. M. Laberio C. Albinus prædia in * æstimationem accepit: quæ prædia Laberius eme-
rat

rat à Cæfare de bonis Plotianis, ea si dicam non esse è rep. dividi, docere te videar, non rogare. sed tamen cum Cæsar Syllanas venditiones & assignationes * ratas esse velit, quæ firmiores existimentur suæ: si ea prædia dividantur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodam modo gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam, quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo, majus mihi dare beneficium nullum potes, id mihi intelleges esse gratissimum, Vale.

ARG. Bithynicam publicanorum societatem nominatimque C. Pupium commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. * Crassipedi.

9
 QVAMQVAM tibi præfens commendavi, ut potui diligentissimè, socios Bithyniæ, teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus, commendare: tamen cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur; me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitavi hæc ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum univ-
 so ordini Publicanorum multum semper libentissi-
 mè tribuerim, idque pro magnis ejus ordinis erga
 me meritis facere debuerim, tum in primis amicum
 esse huic * Bithynicæ societati, quæ societas ordinis

ipso hominum genere pars est maxima civitatis. constat * enim ex cæteris societatibus : & casu permulti sunt in ea societate valdè mihi familiares , in primisque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, majorem in modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare ; curæque ut ejus * operæ, quod tibi facile factu est, quàm gratissimæ sint sociis; remque & utilitatem sociorum (cujus rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quàm maxime defensam & auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris: tum illud tibi, expertus promitto & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse & gratos cogniturum. Vale.

ARG. M. Terentium Varronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat ep. 6. lib. 6. & in Oratione.

Commendatoria.

Cicero S. D. M. Bruto.

10

CVM ad te tuus quæstor M. * Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam : satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem * liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras maximum apud te pondus habituras; à meque contenderet, ut quàm diligentissimè scriberè: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas; * cum primùm M. Terentius in forū venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum

benevolentiam auerēt: una, quòd berfabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quòd maturè se * consulit in societates publicanorum: quod quidem nollem. maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorè. deinde versatus in * utrisque subselliis optima & fide & fama, jam ante hanc commutationem reipublice petitioni sese dedit, honoremque honestissimum exultinavit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brūdilio cum litteris & mandatis profectus est ad Cæsarem. qua in re & amorem ejus in suscipièdo negotio perspexi, & fidem in conficiendo se renunciando. Vid. or mihi, cùm separatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuisset, si priùs causam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuisset, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati & usui. Nam & modestum hominem cognosces & prudentem, & à * cupiditate omni remotissimum, præterea magni laboris summaque industria. neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cum bene cognoveris, judicanda sunt: sed tamen IN omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitie fores operiantur. quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quaesturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quàm primùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse speravit, ne ego dubitarim. Vale.

ARG. *Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Gallia cisalpinam administranti, commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto.

II

QVIA semper animadverti studiosè te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipii sim, sed etiam quàm diligenter soleam * meos municipes Arpinates tueri. quorum quidem omnia commoda omnesque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia ad ea visenda, pecuniasque, quæ à colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus, Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. * Mamercum Q. F. peto à te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit: operamque des, ut per te quàm commodissimè negotium municipii administraretur, quàm primumque conficiatur; ipsosque quorum nomine scripsi, ut quàm honorificentissimè pro tua natura, & quàm liberalissimè tractes. bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris; mihi verò etiam eo gratius feceris, quòd, cum semper tueri municipes meos consuevi, tum hic annus præcipuè ad meam curam officiumque pertinet. nam, constituendi municipii causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium & M. Cælium, hominem mihi maximè necessarium: (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus, creari solet) quos cohonestatim misce me, si resp. municipii tuo studio & di-

diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Q. *Fufidium Arpinatis municipii legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto.

12

ALIA epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentissimè, hæc separatim Q. Fufidium, quo cum mihi * omnes necessitudines sunt, diligentius commendo, non ut aliquid de illa commendatione diminuam, sed ut hanc addam. nam & privignus est M. Cælii, mei maximè & familiaris & necessarii: & fuit in Cilicia * mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractavit ut accepisse ab eo beneficium viderer non dedisse. Est præterea, quod apud te valet plurimum, à nostris studiis non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalissimè complectare, operamque des, ut in ea legatione, quâ suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quàm maximè e jus excellat industria. vult enim, * id quod optimo cuique naturæ tributum est, quàm maximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi. quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

ARG. L. *Castronium ex Lucensi municipio commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto.

13

P. CASTRONIVS Pætus longè princeps municipii * Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii. bonus planè vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus

tem est familiarissimus, sic proflus, ut nostri ordinis
 observet neminem diligentius. quare & ut meum
 amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo:
 cui quibuscumque rebus commendaveris, tibi pro-
 fectò * jucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

*ARG. Petit, ut exactionem pecunie; quam Straboni Corne-
 lius debebat, pro potestate imperioque curet.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Bruto.

14

L. TITIO Strabone, equite Romano in primis *
 honesto, & * ornato, familiarissimè utor, omnia mi-
 hi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis.
 Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius.
 Ea res à * Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in
 Galliam est. peto a te hoc diligentius, quàm si mea
 res esset, quo est honestiùs de amicorum pecunia la-
 borare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cu-
 res, ipse suscipias, transigas; operamque des, quod ti-
 bi æquum & rectum videbitur, ut quàm commodis-
 sima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei cau-
 sa missus est, negotium conficiat, ad nummosque per-
 veniat. id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Ti-
 tium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut
 tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis,
 te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

*ARG. Præciliam adolescentem, patre natum Casari amicis-
 simo, Commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Casari imp.

15

PRÆCILIV M tibi commendo unicè, * tui ne-
 cessarii, * mei familiarissimi, viri * optimi filii: quem
 cum adolescentem * ipsum propter ejus modestiam,

hu

humanitatem, animum & amorem erga me singulariter mirificè diligo: tum patrem ejus, re doctus, intellexi & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maximè, qui irridere atque objurare me soliti sunt quòd me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissimè invitarer, conjungerem.

* *Sed meum nunquam animum inspectore persuadebat, audiebam enim nostros proceres clamitantes:*

* *Fortis esto, ut aliquis te, & posterorum laudet, sic nebula involuit aera, sed tamen idem me cõsolatur. etiam, hominem perultum, etiam num gloria volunt incendere; atque ita loquuntur: * Negligenter, & sine gloria perit, sed magno al quo cõico facinore, & posteris audiendo. sed me minùs jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vèra præcepta Euripidi.*

* *Audi sapientem, qui non est sibi sapiens.*
quem versum Senex Præcilius laudat egregiè: & ait posse eundem & simalante, & posse videre, & tamen nihilominùs.

* *Semper antec d'ere, & principem esse aliorum.*
Sed, ut redeam ad id, unde cœpi; vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua quæ est singularis, comprehenderis, & ad id, quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere * novissimum litterarum ad te usus, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARG. Apollonium, P. Crassi libertum Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeii liberos gerenti commendat.

Commendatoria.

Cicero . D. Cæsari imp.

16

* P. CRASSVM ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimum: & de eo, cum ab ineunte ejus ætate bene speravissen, tum optimè existimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cum ille viveret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eò mihi etiã dignior visus est, quem in * fidem atque amicitiam meam reciperem, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. Itaque & ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus mihi magno usus fuit & fides ejus & prudentia: & ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio & fidelitate consequi potuit, non defuit. quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus, cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer, sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam * Crassi de tuis unus esset: & si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. testimonium meum de eo judicii, quod & ipse magni æstimabat, & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem cognovi, & studiis optimis deditum, idque à puero. nam domi meæ cum * Diodoro Stoico, homine,

meo iudicio, eruditissimo, multum à puero fuit. nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat. posse * arbitror: valet ingenio: habet usum: jam pridem in eo genere studii litterarumque versatur: satisfacere * immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multò, pro tuâ singulari prudentia, iudicabis, & tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. quidquid ei commoda- veris, erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

*ARG. Sulpicio, Achaia præfecto, Manium Curium commenda-
dat. vide epist. 4. l. 4. & 6. & l. 6. & 29. l. 7. & 50.
hujus lib. & l. lib. 16.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

17

M. * CVRIVS, qui patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. nam & amicitia per- vetus mihi cum eo est, ut primùm in forum venit, in- stituta: & Patris cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo * bello domus ejus tota mihi patuit qua, si opus fuisset, tam essem usus, quàm mea. Maxi- mum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctio- ris cujusdam necessitudinis, * quòd est Attici nostri familiarissimus. eumque unum præter cæteros ob- servat ac diligit. quem si tu jam fortè cognovisti; pu- to me hoc, quod facio, facere ferius. ea enim est hu- manitate & * observantia, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. quod tamen si ita est, magnoperè à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quâ in illum ante has meas litteras contulisti, quàm ma- ximus * postea commendatione cumulus accedat. si autem propter verecundiam suam minùs se tibi ob- tulit; aut eum nondum satis habes cognitum; aut quæ

causa est, cur majoris commendationis indigeat; sic tibi cum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim, faciamque id quod debent facere ii, qui religiosè, & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in meque recipio, eos esse M.* Curi mores, tamque tum probitatem, tum etiã humanitatem, ut cum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus, mihi certè gravissimum feceris, si intellexero has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticam cum voluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, atque aliis in rebus Attico desit.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

18

NON concedam ut Attico nostro, quem elatum Jætitia vidi, jucundiores tuæ, suavissimè ad eum & humanissimè scriptæ, litteræ fuerint, quàm mihi. nã etsi utrique nostrum propè æquè gratae erant: tamen ego admirabar magis, te, quali rogatus aut certè admonitùs liberaliter Attico respondisses, (quod tamè dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultra ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse, de quo non modò rogare te, ut cò studiosiùs mea quoque causa facias, non debeo. (nihil enim * cumulatius fieri potest quàm polliceri) si dñe gratias quidem agere; quòd tu & ipse causa & tua sponte feceris, illud tamen dicam, mihi id, quòd fecisti, esse gratissimum. tale enim tuum junctum de homine eo, quem ego unicè diligo, non

potest mihi non summè esse jucundum. quod cùm ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen, quando mihi pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda esse, faciam. nam & ad id, quod Artici causa ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessions fieri potest, & quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in * Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obtrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

ARG. Rogat, ut Lysonem, jam antea commendatum, Sulpicius in fidem necessitudinemque suam recipiat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

19

CVM * Lysonè patrensi est mihi quidem hospitium vetus; quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea causa est etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cùm officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cùm Romæ annum propè ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris commendationique diligentissimè facturum id, quòd fecisti, ut ejus rem & fortunas absentis tueretur; tamè, quod in unius potestate erāt omnia, & quòd Lylo fuerat in * nostra causa nostrisque præidiis, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore & nostro reliquorumque hospitem studio, ut omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelliges ex his litteris, quas Cæsare ad te dedit, nunc nò modò non ; enittimus tibi aliquid ex

nostra commendatione, quasi adepti jam omnia; sed eò vehementius à te contendimus, ut Lysonem in fidem necessitudinemque tuam * recipias. cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi; ut ne tu quidem mederi posses. explorata verò ejus * incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adolescentem filium ejus: quem C. Memmius Gemellus, ciès meus, cum in calamitate exsiliij sui Patrensis * civis factus esset, Patrèsiùm legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus causamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum gravissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. quod si feceris; non dubito, quin in eo diligendo, cæterisque postea commendando, idem, quod ego, sis judicii & voluntatis habiturus. quod cum fieri vehementer studeo; tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulatè videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

ARG. Commendat Asciaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Commendatoria.

Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

ASCIA PONE Patrensi, medico, utor valdè familiariter, eiusque tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine * meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam infidelitate benevolentiaque satisfacit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenterque me scripsisse de se,

se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse, erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARG. Domum & rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Ammonium libertum ejus, commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

21

M. ÆMILIVS Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officii diligentissimus. quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibræ commorari; nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione, diligeretur abs te non minus quam & a me, & à cæteris suis familiaribus. sed, cum illum abesse putem; commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maxime C. * Avianum Ammonium, libertum ejus, quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio & fide singulari: tum etiam, quod in me ipsum magna officia * contulit, mihi que molestissimis temporibus ita fideliter benevoleque præstò fuit, ut si à me manumissus esset, itaque peto à te, ut eum Ammonium & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo; & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum. hominem prudentem, & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

ARG. T. Manlium suo Varronisque nomine commendat.
Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

22

T. MANLIVM, qui negotiatur Thespis, vehementer diligo, nam & semper me coluit, diligentissimeque observavit, & à studiis nostris non abhorret. accedit eò, quòd Varro Murena magnopere ejus causa vult omnia: qui ita existimavit, etsi suis litteris, quibus mihi Manlium commendabat, valdè confideret; tamen mea commendatione aliquid accessione fore. Ne quidem cum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quam maxime, quibuscumque rebus, honestè, ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum à bonorum virorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

ARG. L. Cossinium libertum commendat.
Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

23

L. COSSINIO amico & tribuli meo, valdè familiariter litor. nam & inter nosmetipsos vetus usus intercedit: & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit. itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, ma-

jore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris id & mihi vehementer gratū erit, & tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset: dein de regit, ut eunnaem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

24

CVM antea capiebam ex * officio meo voluptatem; quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem & familiarem meum, commendassem: tum verò postea quam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falsò suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse: quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse, de quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantum litteræ meæ potuerunt, ut, iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras, de Lyssione deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, velim, me hoc non pro Lyssione magis, quam pro omnibus, scribere; hominem esse neminem, qui umquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso verò cum mecum propè quotidie esset, unaque viveret: non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat.

quæ

quapropter, etsi à te ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam; unisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamen à te peto majorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, * liberalitate complectare. scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram; nisi eum jam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARG. Hagesaretum breviter, sed accuratè commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

25

HAGESARETVS Darissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor & gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & vicum bonum, & principem civitatis suæ, & tua necessitudine dignissimū, pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Commendat Messinii Athaïca negotia ex fratris hereditate.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sulpicio.

26

L. MESSINIVS ea mecum necessitudine conjunctus est, quòd mihi quæstor fuit: sed hanc causam, quam ego, ut à majoribus accepi, semper * gravem duxi, fecit virtute & humanitate sua justiolem. Itaque eo sic utor, ut nec familiaritùs villo, nec libentitùs. Is quamquam confidere videbatur, te sua causa, quæ honestè posses, libenter esse facturum: magnum tamè esse speravit apud te meas quoque litteras * pondus

dus habituras. id cum ipse ita iudicabat; tum pro familiaris consuetudine sæpè ex me audierat, quàm suavis esset inter nos, & quanta conjunctio. Pero igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiaris; ut ejus negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quòd hæres est M. * Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices & expedias tum jure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate & consilio tuo. sic enim præscriptimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, & * quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea si non alienum à tua dignitate parabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliore erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est. Romam rejeceris. quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodammodo quasi commendatitias sumpsimus. Scrib. rem, quàm id beneficium bene apud Melsinium positurus esses; nisi & te scire considerem, & mihi peterem. sic enim velim existimes, non minùs me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed cum illum studeo quàm facillimè ad suum pervenire; tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARG. *Gratias agit Sulpicio, quod Æmiliam Avianum liberaliter honorificeque traxisset: eundemque denuo commendat. Laudat in extremo Servium filium.*

Commendatoria,

Cicero S. D. Sulpicio.

27

LICET eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter observes: quod feci in aliis, & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ, &, ut vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. * Avianus igitur Ammonius incredibilis mihi gratias per litteras egit & suo & Æmiliæ Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum causa; quos ergo tibi, summa necessitudine, & summa conjunctione adductus, commendaveram, quod M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis atque intimis maximè necessarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus. tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus pro sis amicis meis, quam ego præfens fortasse prædessem: credo, quod magis ego dubitarè, quid illorum causa facerem, quam tu quid mea. sed hoc nõ dubito quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoq; gratos homines esse putes; quod ita esse tibi promitto atq; cõfirmo. quare velim, quidquid habent negotii, des operã, * quod cõmodo tuo fiat ut te obtinète Achaiã cõficiant. Ego cū tuo Servio jucundissimè cõjunctissimèq; vivo; magnã que cum ex ingenio ejus singulariq; studio, tum ex *

*ARG. Agit gratias de Messinio humanissimè tractato: ro-
 gatque ut sua in eum beneficia quibus rebus possit, au-
 geat, commendat etiam Lacedæmonios.*

Gratiarum actoria, & commendatoria.

Cicero S. D. suscipio.

18

ETSI libenter petere à te soleo, si quid opus est
 meorum cupiam: tamen multò libentiùs gratias ti-
 bi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea:
 quod semper facis. incredibile est enim, quæ mihi gra-
 tias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi com-
 mendati, quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio
 gratissimum. sic enim est mecum locutus, te, ut nec
 litteras legeris, statim procuratoribus suis polliciti-
 tum esse omnia, multò verò plura & majora fecisse.
 Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi di-
 cendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratif-
 simum. quod quidem hoc vehementiùs laetor, quòd
 ex ipso Messinio te video magnam capturum vo-
 luptatem. est enim in eo cum virtus & probitas &
 summum officium summaque observantia; tum studia
 illa nostra, quibus antea * delectabamur, nunc etiam
 vivimus. Quod reliquum: est, velim augeas tua in
 eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ:
 sed duo, quæ te nominatim rogo: primum, ut si quid
 satisfidendum erit, amplius eo nomine non peti, cures ut
 satisfidetur fide mea: deinde, cum fere consistat hæredi-
 tas in his rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii
 fuit adiuvæ, in easq; rationem, quemadmodum ea
 mulier Romam perducatur, quòd si putarit illa fore,
 ut opinio nostra, est negotium conficiemus, hoc ut
 assequamur, te vehementer etiã atq; etiã rogo. * Illud
 quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meq; recipio:

te ea quæ fecisti Melsini causa quæque, feceris, ita bene collocaturum, ut ipse iudices, homini te grauissimo, & jucundissimo benignè fecisse. volo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. * Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei & iustitiæ tuæ: & ego, qui te optimè novissem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura, & merita populorum essent. itaque, cum à me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendare; et si memineram me ei civitati omnia debere; tamen respondi, commendatione Lacedæmonius apud te non egere. itaque sic velim existimes, me omnes Achaicæ civitates arbitrari * pro horum temporum perturbatione felices, quod tu iis præsi; eundemque me ita iudicare, te, quod unus optimè nosset non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicis Lacedæmonis & esse, & fore. Quare tantum à te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, & amplitudo, iustitia postulat: his, si tibi videbitur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea quæ facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi sitas res esse. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

MARG. Dilectissima commendatio Capitonis pro hereditate Anstii.

Commendatoria.

Cicero S. D. L. P. anco.

29

NON dubito, quin scias in iis necessariis, qui tibi à patre relictis sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non iis modò causis, quæ speciem habent magnæ conjunctionis, sed iis etiam, quæ familiaritate &

con-

consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissi-
 mā cū patre tuo, & summam fuisse. Ab his initiis no-
 ster in te amor profectus, auxit paternam necessitu-
 dinem, & eō magis, quod intellexi, ut primū per
 ætatem iudicium facere potueris, quanti quisque ti-
 bi faciendus esset, me à te in primis cœptum esse ob-
 servari, colli diligi. Accedebat non mediocriter vincu-
 lum cū studio, um, quod ipsum est per se grave, tū
 eorum studiorum earumque artium, quæ per se ipsæ
 eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate
 devinciunt. Exspectare te arbitror hæc tā lōgè repe-
 rita principia quod spectet. Id primū ergo habeto, nō
 sine magna iustaque causa hanc à me commemora-
 tionem esse factam. C. Ateio Capitone utor familia-
 rissimè. Notæ tibi sunt varietates meorum tempo-
 rum in omni genere & honorum, & * laborum meo-
 rum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia,
 etiam res familiaris C. Capitonis prællò fuit, & pa-
 ruit & temporibus & fortunæ meæ. Huius propin-
 quus fuit T. Antistius, qui cum * fortè quæstor Ma-
 cedoniam obtineret; neque ei successum esset: Pom-
 peius in eam provinciam cum exercitu venit, facere
 Antistius nihil potuit, nam si potuisset; nihil ei fuis-
 set antiquius, quam ad Capitonem, quem ut paren-
 tem diligebat, reverti; præsertim cū sciret, quanti
 is Cæsarem faceret, semperque fecisset: sed oppres-
 sus, tantum attigit negotii, quantum recusare non
 potuit. Cū signaretur argentum Apolloniæ, non
 possum dicere eum præfuisse, neque possum negare
 eum abfuisse, sed non plus duobus aut tribus mensi-
 bus. deinde abfuit à castris: fugit omne negotium.
 hoc mihi, ut testis, pelim credas. meam enim ille me-
 stitiam in illo bello videbat: mecum omnia commu-
 nicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam.

quò potuit longissimè à castris ; non modo ut non esset præ vili negotio , sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit. ibi cum Cæsar cum vidisset, nihil alperè, nihil acerbè dixit; Romam iussit venire. Ille in morbum continuò incidit : ex quo non convaluit. æger Corcyram venit : ibi est mortuus. Testamento quod Romæ Paulo & Marcello cos. fecerat, hæres ex parte dimidia, & tertia est Capito. In sextante sunt ii. quorum pars sine vlla cuiusquam querela publica potest esse, ea est ad LLS. xxx. sed de hoc Cæsar * viderit. Te mihi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis & omni cursu nostro totius vitæ simillimò rogo, & à te ita peto, ut majore cura, majore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes, enitare, contendas; efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia, quæ potui in hac summa gratia tua ac potentia à te impetrare, si petivissem, vltro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi ad iumento spero, cuius ipse Cæsar esse optimus iudex potest: semper Cæsarem Capito & dilexit & coluit, sed ipse huius rei testis est novi hominis memoriam. Itaque te nihil doceo : tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in reip. causamque defenderim; per quos homines ordinisque steterim; quibusque * munitus fuerim; non ignoras, hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsar's voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem; me invitissimum fecisse; id feci aliorum

consilio, hortatu, auctoritate. Quod fuerim modera-
 tior, temperatiorque quam in ea parte quisquam: id
 me fecisse maximè auctoritate Capitonis. Cujus si-
 miles si reliquos necessarios, habuissem reip. fortasse
 nonnihil, mihi certè plurimum * profuissem. Hanc
 rem, mi Plance, si effeceris: meam de tua erga me be-
 nevolentia spem confirmaveris, ipsumque Capito-
 nem gratissimum, officiosissimum, optimum virum,
 ad tuam necessitudinem, tuo summo beneficio ad-
 junxeris. Vale.

*ARG. L. Manlium in hereditate fraternâ, et omnibus in
 rebus commendat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

30

L. MANLIVS est Sosis. is fuit Catinensis: sed est
 unâ cum reliquis Neapolitanis * civis Romanus fa-
 ctus, decurioque Neapoli. Erat enim adscriptus in id
 municipium ante civitatem sociis, & Latinis datam.
 Eius frater Catinæ nuper mortuus est. Nullam om-
 nino arbitramur de ea hereditate controversiam eum
 habiturum: & est hodie in bonis: sed, quando habet
 præterea negotia vetera in Sicilia sua; & hanc heredi-
 tatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in
 primisque ipsum, virum optimum, mihi que familia-
 rissimum, iis studiis litterarum doctrinæque prædi-
 tum, quibus ego maximè delector, peto igitur abste-
 re, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliâ, in meis
 intimis, maximeque necessariis scias esse; itaque tra-
 ctes, ut intelligat meam commendationem sibi mag-
 no adjumento fuisse. Vale.

ARG. Flavium, Pisonis, generi sui, cum viveret, per necessarium, commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

31

C. FLAVIO, honesto & ornato equite Romano, utor valde familiariter: fuit enim * generi mei C. Pisonis per necessarius; neque diligentissime observat & ipse, & L. Flavius frater ejus, quapropter velim, honoris mei causa, quibus rebus honeste & pro tua * dignitate poteris, quam honorificentissime & quam liberalissime C. Flavium tractes. id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate; te ex C. Flavii officio & observantia & præterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARG. Commendat duos hospites suos Alesinos.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

32

IN Alesina civitate, tam laeta, quam nobili, conjunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum & Philonem: sed vereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, ex æquare videar ambitione quadam commendationis meae; quamquam à te quidem cumulatè satis fit & mihi & meis omnibus, sed velim sic existimes hanc familiam & hos mihi maximè esse conjunctos veritate, officii, benevolentia. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus quantum tua dignitas fidesque * parietur, commodes. id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

ARG.

ARG. Libertos & negotia Nasonis commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

33

C. N. Otaclio Nafone utor familiarissimè, ita profusus, ut illius ordinis nullo familiarius: nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus cum verbis tibi commendem, quo sic utor, ut scripsi. habet is in provincia tua negotia; quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demonstratus: quos tibi negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Commendat Lysonem, hospitem suum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

34

AVITVM mihi hospitium est cum Lytone, Lysonis filio, Lylibætano; valdeque ab eo observor; cognovique dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domumque ejus, magnoque opere abs te peto, cures ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento & ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

35

C. AVIANVS Philoxenus antiquus est hospes meus, &, præter hospitium, valde etiam familiaris:

Ee 2

quem

quem Cæsar, * meo beneficio, in * Novocomenses
 retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quod
 homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano,
 meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissi-
 mo. quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vul-
 garem esse commendationem hanc meam. peto igitur
 abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua
 facere possis, ei commodes; habeasque in numero
 tuorum; perficiasque, ut intelligat has litteras meas
 magno sibi usui fuisse. erit id mihi maiorem in mo-
 dum gratum. Vale.

*ARG. Commendat Demetrium Megam in jure civitatis,
 omnibusque in rebus.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

36

CVM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium
 est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nul-
 lo. ei * Dolabella, rogatu meo, civitatem à Cæsare
 impetravit: qua in re ego interfui: itaq; nunc P. Cor-
 nelius * vocatur. cumque propter quosdam sordidos
 homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam,
 in qua nomina civitate donatorum incisa essent, re-
 velli jussisset: eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar
 dixit, nihil esse, quod de Mega veteretur; beneficium
 suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in ci-
 vium Romanorum numero haberes, cæterisque in
 rebus tibi eum ita commendo. ut majore studio ne-
 minem commendarem. gratissimum mihi feceris, si
 eum ita tractaris, ut intelligat meam commendatio-
 nem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat Hippidam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

37

HIPPIAM, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem & necessarium meum tibi commendo majorem in modum, ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine, contra lege Galatinorum. id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. quoquo modo autem se res habet; peto à te, ut honoris mei causa eum expedias, tantumque ei commodes in hac re & in cæteris, quantum tua fides dignitasque * patietur. id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARG. Bruttii negotia procuratoresque commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio procos.

38

L. BRVTIVS, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissimè: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde à quaestura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est: sed tamen domum ejus & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARG. Commendat Titurnium Rufum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Acilio praetor.

39

CVM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi praesidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum: & abs te peto efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse. erit id mihi vehementer gratum.

ARG. L. & C. Aurelios fratres commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. * Q. Anchario Q. F. praetor.

40

L. ET C. Aurelios L. F. quibus & ipsis & patre eorum, viro optimo, familiarissimè utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, * quòd scio multas plurimum valuisse; hæc ut valeat, rogo. quòd si eos honorificè liberaliterque tractaris, & tibi gratissimos optimosque adolescentes adjunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARG. Gratias agit & suo, & Pompeii nomine de Luceio benignissimè tractato, eundemque denuò commendat.

Gratiarum actoria, & commendatoria.

Cicero S. D. L. Culleolo.

41

QVÆ fecisti L. Luceii causa, scire te planè volo, te homini gratissimo commendasse, & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt: tum Pompeius, quotiescumque me videt (* videt autem sapissimè) gratias tibi agit

fin-

singulares, addo etiam illud, quod tibi iucundissimū esse certò scio, me ipsum, ex tua erga Lucecium benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quamquam mihi nō est dubium, quin, cum antea nostra causa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate; tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitum augeti, & cumulari per te velis. id & Lucecio & Pompeio valdè gratum fore, teque apud eos præcære politurum, confirmo & spondeo. De rep. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis antè diebus; easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARG. Lucecium commendat, jam antè commendatum.

Commendatoria.

Cicero S. D. L. Culleolo procos.

42

LVCCEIVS, meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissimè & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse, cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam exillimas fore, ut spero, quæ pollicitus es, feceris. Omnino ostenderunt Bylliones, sese Lucecio Pompeii arbitrato satisfacturos: sed vehementer opus est nobis, & voluntatem, & auctoritatem & imperiam tuum, accedere. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucecii procuratores, & ita Lucecius ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem aut gratiam valere plus quam meam. id ut re experiatur, iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARG. Oppium commendat Gallio ad Ciliciæ administrationem proficiscenti.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. Gallio.

43

ETSI plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jam pridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris, eum tibi unice commendo, eoque magis, quòd cum ipsam diligo; tam quòd negotia procurat L. Egnatii Ruti; quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui cum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas; Egnatii absentis rem ut tueare; æquè à te peto ac si mea negotia essent. velim, memoriæ tuæ causa, des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Eundem Oppium rursus eidem commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Gallio.

44

ETSI ex tuis & L. Oppii, familiarissimi mei litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse; idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi absentis negotia commendo: tanta mihi cum eo necessitudo est familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. qua
prop.

propter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARG. Egnatii & servum Archialum, & negotia Apuleio commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Apuleio proquet. 45

L. EGNATIO uno Romano vel familiarissimè utor ejus Archialum servum, negotiaque quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinè summam intercedere sed etiam officia magna & mutua nostra inter nos esse, quamobrem etiam à te peto, ut eures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me voluntate non dubitabat, id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Nostium cohæredem suam commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Apuleio proquet. 46

L. NOSTIVS Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui. ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitia scires esse; & hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset. eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. valdè mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARG. Egnatium, communem amicum, commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Silio.

47

QVID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non à me diligi solum, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se à me, & me à te amari. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt, utamur igitur vulgari consolatione, quid, si hoc melius? sed hæc coràm. Tu fac quod facis, ut me ames, teque amari à me scias. Vale.

ARG. Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Sextilio Rufo quaes.

48

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. eoque facio libentiùs, ut eos tibi commendem: quod & tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cùm * primus in eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alii. quæ ut spero, faciliùs consequere, si & P. Lentuli, & necessarii tui, legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARG. Commendat Q. Pompeium.

Commendatoria.

Cicero S. D. Curio præcos.

49

Q POMPEIVS Sext. F. multis & veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is cùm an-
tea

tea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueverit, nunc profecto te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem unquam fuisse. Quamobrem à te majorem in modum peto, ut, cum omnes meos æquè ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui aut ornamento, quàm meam commendationem esse potuisse. Vale.

ARG. Petit, ut Marium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. vide ep. 16.

Commendatoria.

Cicero S. D. Aristo præcos.

50

SVMPSI hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quàm diu Brundisii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valdè laborarem. M. * Curius, qui patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius, multa illius in me officia, multa in illum mea; quòdque maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cum ita sint: si vllam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia & studia Brundisii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima: si me à tuis omnibus amari vides; hoc mihi da atque largire, ut M. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserves, & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum summamque voluntatem esse capturum. Vale.

ARG.

ARG. Messienum commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. P. Casio.

P. MESSIENVM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque per familiarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare: virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris; mihiq; gratissimū feceris. Vale.

ARG. Hospitem suum Aristotelem commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Regi.

A. LICINIVS Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea conjunctus magni usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego à Cæsare liberavi: frequens enim fuerat nobiscum, atque etiã diutiùs in causa est quàm nos, commoratus: quo meliùs te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

ARG. Genuciliam Curvum commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. Tbermo propriæ.

L. GENVCILIO Curvo jam pridem familiarissimè utor, optimo viro, & homine gratissimo. eum tibi penitus commendo atque trado: primùm ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua dignitasque patietur: patietur autem in omnibus: nihil

enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod semper obtinuit sine vlla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam *iurisdictionem* reiicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissimè commendarem, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit: quid quid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARG. Primum agit gratias Thermodi, quòd Marcilium liberalissime tractavisset: deinde petit, operam aei, ne socrus Marcilii rea fiat.

Gratiarum actoria, & commendatoria.

Cicero S. D. Thermodi pro prætor.

54

CVM mihi multa grata sunt, quæ tu, adductus mea commendatione, fecisti, tum in primis, quòd M. Marcilium, amici atque interpretis mei filium, liberalissimè tractavisti. venit enim Laodiceam, & tibi apud me: mihi que propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentiùs his commodes; operamque des, quoad fides tua patietur, ut, socrus adolescentis rea ne fiat. ego cum antea studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosiùs quòd in longa * adparatione singularem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARG. *Commendat Anneium, legatum suum, in controversia Sardiniana.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Thevno propræt.

55

ETSI mihi videor intellexisse, cum tecum Epheli de re M. Anneii, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneiũ tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius interlit; & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. nam cum jam diu diligerem M. Anneium; deq; eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem: tum verò, postea quã mecum in * bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardinianis habere controversiam scis. causam tibi exposuimus Epheli: quam tu tamen coram facilius meliusque cognosces. De reliquo mihi me herculè diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. jus enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac causa nihil aliud opus est nisi te jus instituto tuo dicere. sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit in prætoris auctoritas, præsertim ista * integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat, peto ab te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat: sapè enim mecum locutus est; & multo amiciorem, his meis litteris esse factum. in tuo toto imperio atque

pro-

provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam, apud ipsum, gratissimum hominem atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum atque officiam, dubitare te non existimo. Vale.

ARG. Negotia Cluvii Puteolani commendat:

Commendatoria.

Cicero S. D. Thermo propraet:

16

CLVVIVS Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi te provinciã obtinente, me is commendationibus confecerit, id se in perditis & desperatis habiturũ. nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis, ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasii & Alabandenses pecuniam Cluvio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Mylasii Romam mitterentur, id factum non est. legatos audio missos esse sed malo Ecdicos, ut aliquid cõfici possit. quare peto à te eos, ut & Alabãdenses iubeas Ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabãdenses *pignora* Cluvio dedit: hæ commissæ sunt. velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat; aut pecuniam solvat. Præterea Heracliotæ & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii præterea debent; sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. id velim cognoscas: & si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo, consorventur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeii etiam, nostri necessarii, & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse

ipte Cluvius: cui satisfactum esse à nobis, valdè volo.
his de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo.
Vale.

ARG. Petit à Thermo, ut Anneium, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

Petitoria, & Commendatoria.

Cicero S. D. Thermo proprat.

57

QVO magis quotidie ex litteris nuntiisque bellum magnum esse in Syria, cognosco, eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primoquoque tempore remittas. nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maximè intelligo me, & remp. adjuvari posse. quòd nisi tãta res ejus ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet; neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kalend. Majas. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & coram & per litteras diligentissimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardonio, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneii causa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. idque quàm primùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Commendat L. Custodium.

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Titio L. F. Ruso pr. et. urb.

58

L. CVSTODIVS est * tribulis, & municeps, & familiaris meus. is causam habet, quam causam ad te

de-

deferet. commendo tibi hominem, sicuti tua fides & meus pudor postulat; tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua postulabit, ut jubente te impeter, sentiarque meam sibi amicitiam, etiam cum longissime abim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARG. *Commendat M. Fabium.*

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Curio P. educe ano pr. et. 59

* M. FABIVM unice diligo; summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est per vetus. In ejus controversiis quid decernas, a te non peto, (servabis, ut tua fides & dignitas postulat, edictum & institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, lubente te impetret, ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul abim, prodesse sentiat, præsertim apud te hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARG. *Commendat Livineum libertum.*

Commendatoria.

Cicero S. D. C. Munacio C. F. 60

L. * LIVINEIVS Tripho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertus; cujus calamitas etiam officiosorem me facit in illum; nam benevolentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum ejus per se ipsum diligo. summa enim ejus erga me officia extiterunt iis nostris temporibus, quibus facillime bonam benevolentiam hominum, & fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati: & memores bene meritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, sepe hinc summa navigaverit, pro tua erga me bene-

volentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARG. Commendat Pinnium in exactione pecunie quam ei Nicæenses debent.

Commendatoria.

Cicero S. D. P. Silio Propr. et.

61

T. PINNIO familiarissimè me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declaravit. qui me tum tutorem; tum etiam secundum hæredem instituerit. ejus filio. mirè studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicæenses grandem debent, ad LLS, * octogies: &, ut audio, in primis volunt ei solvere, per gratum igitur mihi feceris. quando non modò reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse; si dederis operam, quoad tua fides dignitasque patietur, ut quàm primùm pecunia Pinnio solvatur Nicæensium nomine. Vale.

RG. Primum de Atilio gratias agit, deinde Quinctum fratrem commendat.

Gratiarum actoria, & Commendatoria.

Cicero S. D. Silio propr. et.

62

ET in Atilii negotio te amavi: eum enim serò venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conservavi: & me herculè semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter * Lamie nostræ conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias, quòd me omni molestia liberas; deinde impudentia prosequor: sed idem * sarciam. te enim semper sic colam & tuebor, ut què diigentissimè. Quinctum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARG.

ARG. Commendat M. Lenium studiosè admodum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Silio propr. et.

63

NON putavi fieri posse, ut mihi verba deessent; sed tamen in M. * Lenio commendandus desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lenium, id sit cum plurimis ejus officiis, tum summa probitate & singulari modestia. Eū ego à me invitissimus dimisi, tum propter familiaritatem & consuetudinis suavitatem; tum quòd consilio ejus fideli ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram de futuro. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo suprà scripserim, debere commendare: à te què vehementer etiam atque etiam peto, ut quod habet in tua provincia negotii, expedias, quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas hominem facillimum liberalissimumque cognosces. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quàm primùm ad me remittas: id mihi fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARG. Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato: eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

Gratiarum actoria, & commendatoria.

Cicero S. D. Silio propr. et.

64

* NERO meus merificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles; ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermisus esset. Magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescen-

te gratius, sed me hercule mihi quoque gratissimum fecisti. plaris enim ex omni nobilitate neminem facio. itaque si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit; gratissimum mihi feceris. primum de Pausania Alabandensi sultentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim ejus causa cupere cum intellexi: itaque hoc vade te rogo. Deinde Nixos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpè commendavi: nunc eò facio id impensius, quod ejus causam Nero suscepit. Tantum à te petimus, ut agas eam rem, nec relinquant hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæstum. Id tum gratum mihi erit: etiã existimabo te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti atque fecisti, magnum * theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam, quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profectò, & usus est, amplissimas clientelas, acceptas majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere, si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti; apud ipsum præclarissimè posueris: sed mihi etiã gratissimum feceris. Vale.

AR. Cupit patrones per Hispanem cum civitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Silio propriæ.

65

CVM P. * Terentio Hispano, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas con-

sue.

suetudoque est multaque & magna internos officia paria & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es, ut, libentissimis Græcis, nutu, quod velis consequare: peto à te majorem in modum, ut, honoris mei causa, hac laude Hispanem affici velis. Præterea cum sociis * scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam, quod plerisque sociis utor familiarissimè. ita & Hispanem meum per me ornaris, & societatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipse & ex ejus observantia, gratissimi hominis, & ex * sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies; & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua provincia: omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARG. Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis commendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Servilio Isaurico procos. 66

A. * CÆCINAM, maximè proprium clientem familiæ vestræ, non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soles esse; nisi me & patris ejus, quo sum familiarissimè usus, memoria, & hujus * fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum studiis officiisque conjunctissimè movere debeat. A te hoc omni contentione peto,

fic, ut majore animi labore petere non possim : ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum & talem calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quò studio- tius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quod si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti, de qua tamen magnam spem habemus, freti clementia * collegæ tui. nunc, quando, iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam est duxit : etiam atque etiam te rogo atque oro, ut eum & reliquiis veteris * negotiationis colligendis juves, & cæteris rebus te- gas atque tueare. hoc mihi gratius facere nihil po- tes. Vale.

ARG. Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicen- sem.

Commendatoria.

Cicero S. D. Sivilio.

67

EX provincia mea Ciliciensi, cui scis tres iurisdic- tiones * Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quàm Androne, Arthemonis filio, Laodicensi : eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum ve- hementer ad meæ vitæ rationem & consuetudinem accomodatum. quem quidem multò etiam pluris, po- stea quàm decessi, facere cœpi, quòd multis rebus ex- pertus sum gratum hominem, meique memorem. Ita- que eum Romæ libentissimè vidi, non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benignè fecisti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi ut me non sine causa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscumque re- bus

bus * honestè, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque ut facias, te etiam atque etiam rogo, Vale.

ARG. Significat, quàm sibi gratum fuerit cursum illius navigationis cognoscere: petit, ut de statu provincie institutisque suis scribat, postremo suum officium ad omnia pollicetur.

Hortatoria.

Cicero S, D. Servilio Isaurico, proc. collega. 68

GRATÆ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Significabis enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quod reliquum est, multò etiam erit gratius, si ad me de re-
pub. id est de statu provincie, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non sæpè scribam, propter periculum ejusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam sæpius: sperare tamen videor, Cæsari, collegæ * nostro, fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam rempubl. cujus cõiliis, magni referbat, te interesse: sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem reipubl. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatè pertinere arbitrabor, summo studio diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, * patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARG. Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat: habeatque in numero suorum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Servilio collega.

69

C. CURTIUS Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumi familiarissimi mei, sed me colit & observat æquè atque illum ipsum, patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meæ: multa que acciderunt, in quibus & benevolentiam ejus erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuiquam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi, hujus cum opera & fide, tum domo & re uti, tamquam mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgariter, nec ambitiosè, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, ut in ea controversia, quàm habet de fundo cum quodam Colophonio, & in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione & sua probitate assecutus erit, uti de se bene existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligenterque curabo. Vale.

ARG. T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.
Commendatoria.

Cicero S. D. Servilio collega.

70

QVIA non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus, sed plerumque necessariis, ut hoc tempore. Nam cum T. Ampio & Balbo mihi summa familiaritas necessitudoque est, ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominē frugi & modestum & patrono & nobis vehemēter probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiā atque etiā rogo. Vale.

ARG. Commendat T. Agufium, veterem amicum.

Commendatoria.

Cicero S. D. Servilio collega.

71

MVLTOS tibi commendem, necesse est: quoniam omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia, sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agufius & comes meus fuit illo miserrimo tempore: & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisisssem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis & maximè necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui atque adjumento fuisse. Vale.

*ARG. Petit à Servilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benignè faci-
ciat, quemadmodum receperat.*

Commendatoria.

Cicero S. D. Servilio collegæ.

72

* **CÆRELLIÆ**, necessariarum mearum, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi præsens in hortis tuis quam potui diligentissimè: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis maximisque officiis, omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere, sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te, propter magnitudinem provinciarum, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii & iudicii) ex eo S. C. quod in heredes C. Vennonii factum est, Cærelliæ commodandi. id S. C. tu interpretaberis pro tua sapientia: scio enim ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu incoluini: gratias agit quodam modo de Egnatio & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

Gratulatoria & petitoria.

Cicero S. D. Q. Philippo procos.

42

GRATV LOR tibi, quod ex provincia salvum te ad tuos recepisti incoluini fama, & rep. Quod si Romæ te vidissem, coram gratias egissem; quod tibi * L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius
præ-

præfens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. ei te vehementer succensuisse, audi- vi, & molestè tuli. De re nihil possum judicare: * nisi illud mihi certè persuadeo, te talem virum nihil te- merè fecisse. A te autem pro veteri nostra necessitu- dine etiam atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem, mihi que tua fama multò antiquior esset, quàm illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm vituperationi fore: quòd fieri possit. & quid mea causa facere possis, (nã, quid velis, non dubito) velim, si tibi grave non erit, certio rem me facias. Vale.

ARG. Oppium præsentem, & Egnatii absentis negotia com- mendat.

Commendatoria.

Cicero S. D. Q. Philippo pro cos.

74

ETSI non dubitò pro tua in me observantia, pro- que nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam. eũ- dum tibi L. Oppium, familiarem meum, præsentem, & Egnatii, familiarissimi mei, absentis, negotia cõ- mendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est familiari- tasque, ut, si mea res esset, non magis laborarẽ. Qua- propter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is in- telligat me à te tantum amari, quantum ipse existi- mo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut fa- cias, te vehementer rogo. Vale.

ARG. *Commendat Avianum Flaccum.*

Commendatoria.

Cicero S. D. T. Titio T. F. legato.

75

ETSI non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor, homini familiarissimo C. Aviano Flacco: cujus causa omnia tum cupio, tum me herculè etiam debeo. De quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissimè respondisti: & scripsi ad te accuratè antea: sed purat interesse sua, me ad te quàm sæpissimè scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore Aviano commodes. Quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum * Pompejus isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando se à me amari putat, me à te amari sciat: erit id mihi pergratum. Vale.

ARG. *Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam in unumque habeat.*

Petitoria.

Cicero S. D. quattuor viris & decurionibus.

76

TANTÆ mihi cum Q. Hippo causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quàm nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, nunquàm me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis,

rem:

remque cum eo conficiatis: ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, à vobis emptam, eam liberam & immunem habere possit. Id si à vobis imperator, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Vale.

ARG. Narrat officium suum: commendat M. Bollandum: petit, ut sibi servum suum Dionysium restituendum curaret.

Commendatoria, & petitoria.

Cicero S. D. * P. Sulpicio imp.

77

CVM his temporibus non sanè in senatum ventitarem: tamen, ut tuas litteras legi, non existimavime, salvo jure nostræ veteris amicitiaë, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem: itaque affui, supplicationemque tibi lubenter decrevi: nec reliquo tempore villo aut rei, aut estimationi, aut dignitati tuæ deero, atque ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollandum, virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. per gratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse, ipsumque virum optimum gratissimumque cognosces. promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Preterea à te peto majorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiã labores. * Dionysius, servus meus, qui me à Bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impunè laturum putaret, au- fugit. is est in Provincia tua. eum & M. Bollandus, familiaris meus, & multi alii Naronæ viderunt. sed cum se

me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bo-llanus te docebit: ego, si hominem per te recuperato, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARG. Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Commendatoria.

Cicero S. D. * Alieno procos.

78

DEMOCRITVS Sicyonius non solum hospes meus est. sed etiam, quod non multis contingit, Grecis praesertim, valde familiaris: est enim in eo summa virtus, summa in hospites liberalitas & observantia: meque praeter ceteris & colit, & observat, & diligit. eum tu non modo suorum civium, verum etiam propè Achaiae principem cognosces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio: cognitum per te ipsum, quae tua natura est, dignum, tua amicitia atque hospitio judicabis. Peto igitur à te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa, de reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tua amicitia hospitioque cognoveris, peto, ut eum complectare, diligas in tuis habeas. erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARG. Caium & Marcum Avianos fratres, commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

Commendatoria.

Cicero S. D. Alieno procos.

79

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. * Avianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo & gra-

gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus. ejus filios, dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unicè diligo. commendat tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo, hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD TARENTIAM.

VXOREM.

LIBER XIV.

ARG. Exsul deflet suam suorumque calamitatem, eiusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat: alia quaedam scribit.

Quæstoria.

Cicero S. D. Terentia, & Tulliole, & Ciceroni, suis.

ET litteris multorum, & sermone omnium perferitur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te, ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cepit, acerbissimos dolores miseriaeque percepit, quæ h, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paul-

lò faciliùs : sed omnia sunt mea culpa commissa ; qui ab iis me amari potabam, qui invidebant; eos non de-
 quebar, qui petebant. Quòd si nostris * consiliis usi
 essemus ; neque apud nos tantum valuisset sermo aut
 stultorum amicorum aut improborum : beatissimi
 viveremus. nunc, quando sperare nos amici jubent :
 dabo operam, ne mea valetudo tuo labori de it. Res
 quanta sit, intelligo, quantoque fuerit faciliùs ma-
 nere doni, quàm redire. sed tamen, si omnes tribu-
 nos pl. habemus, si * Lentulum tam studiosum, quàm
 videtur, si verò etiam Pompejum & Cæsarem : non
 est desperandum. De familia, quo modo placuisse
 amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam
 abiit pestilentia, sed quam diu fuit, me non attigit. *
 Plancius homo officiosissimus, me cupit esse secum,
 & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto
 esse in Epiro, quo neque * Hyspo veniret, nec mili-
 tes; sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri,
 ut mecum in Italiam * decedat. Quem ego diem si
 videro ; & si in vestrum complexum venero: acti &
 vos & me ipsum recuperato: satis magnum mihi fru-
 ctum videbor percepisse & vestræ pietatis & meæ.
 Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tan-
 tus est. ut nihil suprâ possit. Vtinâ ea res ei volupta-
 ti sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil
 ego te accusavi, sed vos cum præsertim tam pauci si-
 tis, volui esse quam coniunctissimos. Quibus me vo-
 luisti agere gratias, egi, & me à te certiorem factum
 esse scripsi. Quòd ad me, mea Terentia, scribis, te vi-
 cum vendituram : quid, obsecro te, (me miserum)
 quid, futurum est? & si nos * premet eadem fortuna;
 quid, puero misero fiet? Non queo reliqua scribere;
 (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum
 adducam. tantùm scribor: erunt in officio amici, pe-
 cu-

cunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. * Per fortunas miseras nostras, vide, ne puerum perditum perdamus: cui, si aliquid erit, ne egeat medeocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cætera consequatur. Fac valeas, & ad me tabularios mittas; ut sciam quid agatur, & vos quid agatis. mihi omnino jam brevis expectatio est. Tulliolæ & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kalend. Dec. Dyrrachii. Dyrrachium veni; quod & libera civitas est, & in me officiosa & proxima Italiae, sed, si offendet me loci celebritas, aliò me conferam & ad te scribam.

ARG. Brevitatem suarum litterarum excusat: Pisonis gener officia in se laudat: dolet Terentia vicem erogat, ne suam dotem projiciat, & ut valetudine serviat.

Varia.

Cicero S. D. Terentia, & Tulliolæ, & Ciceroni suis. 2

NOLI putare me ad quemque longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quod scribam; nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te verò & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissetis, præstitissem. Pisonem * nostrum merito ejus amo plurimum: eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pl. intelligo spem te habere. Id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video: nec miror, sed mæreo casum ejusmodi, ut tantis

tuis miseriis meæ miseriæ * sublevantur. Nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit. id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum à Veltæ ad Tabulam Valeriam ducta esses. Hæc mea lux, meum desiderium, unde omnes opẽ petere solebant, te nunc, mea Terentia, sic vexati: sic jacere in lacrymis & sordibus, idque fieri mea culpa, qui cæteros servavi, ut nosperiremus! Quod de domo scribis, hoc est de area: ego verò tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verùm hæc non sunt in nostra manu. illud doleo, quæ impensa facienda est, in ejus partem te miseram & despoliatam, venire. Quòd si conficitur negotium, omnia consequemur. sin eadem nos fortuna * premet; etiã ne reliquias tuas misera projicias? Obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinget, sine alios, qui possunt, si modò volunt, sustinere: & valetudinem istam * infirmam, si me amas, noli vexare. nam mihi ante oculos dies noctesque versaris: omnes labores te excipere video; timeo, ut sustineas. sed video in te esse omnia. quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quàm sæpissimè litteras mittatis, præsertim si quid est firmitus, quod speremus. Valete, mea desideria, valete. Datum ad III. Non. Oct. Thessalonicæ.

ARG. *Queritur, quòd sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miseras inciderint: deinde ad varia capita respondet, sed ita dolenter, ut ideo à nonnullis jure fortasse, tanquam mollis reprehendatur.*

Varia.

Tullius S. D. Terentia, & Tulliola, & Ciceroni,
fuit. 3

ACCEPI ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel * legatione vitare periculum, vel diligentia & copiis resistere, vel cadere fortiter. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimis liberis * virtutem & diligentiam non præstitisse. Nam mihi ante oculos dies noctesque versatur squalor vester, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur, inimici sunt multi, invidi pœnè omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen, quàm diu vos eritis in spe, non deficiam; ne omnia meæ culpa cecidisse videantur. Ut tutò sim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vere in tantis miseriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi à te certio rem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes prædicant. Dii faciant, ut tali genero mihi præsentem tecum simul, ac cū

liberis nostris frui * liceat. Nunc spes reliqua est in
 novis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam, si
 inveterarit, actum est. Haec re ad te statim Aristocritum
 misi, ut ad me continuo initia rerum & rationem to-
 tius negotii posses scribere. Et si Dexippo quoque
 ita imperavi statim ut recurreret: & ad fratrem misi,
 ut crebro tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine
 sum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerimè,
 quid agatur, audiam, & sim tutò. Civitas enim hæc
 semper à me defensa est. Cùm inimici nostri venire
 dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si ve-
 lim, ad me venturam: ego verò, cùm sciam magnam
 partem istius oneris abs te sustineri, te istuc esse vo-
 lo. Si perficitis, quod agitis: me ad vos venire oportet.
 Sin * autem: sed nihil est opus reliqua scribere.
 ex primis, aut, ad summum secundis litteris tuis con-
 stitnere poterimus, quid vobis faciendum sit. tu mo-
 dò ad me velim omnia diligentissimè perscribas; et si
 magis jam rem, quàm litteras, debeo expectare. Cu-
 ra ut valeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius ni-
 hil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia; quem
 ego videre videor. itaque de bilior lacrymis. Vale
 pridie Kalend. Dec. Dyrrachii.

*ARG. Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam
 molliiter argumentum est nuptiale: quia respondit ad
 varia capita litterarum Terentia.*

Varia.

Tullius S. D. Terentia, Tullio, & Ciceroni, suis. 4

ECO minùs sæpè ad vos do litteras, quàm possum:
 propterea quòd, cùm omnia mihi tempora sunt mi-
 seratum vero, cùm aut scribo ad vos, aut vestras le-
 go, ecci fleor lacrymis sic, ut ferre non possim. Quèd
 uti

utinam minùs vitæ cupidus fuiffem : certè nihil , aut non multum in vita mali vidiffemus . quòd fi nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi fperem fortuna refervavit , minùs efl erratum à nobis ; fi hæc mala fixa funt : ego verò te quàm primum , mea vita , cupio videre , & in tuo complexu emori : quando neque dii , quos tu calliffimè coluiffi ; neque homines , quos ego fervavi fempèr , nobis gratiam retulerunt . Nos Brundiffi apud M. * Leuium Blaccum dies XIII. fui mus , virum optimum , qui periculum fortunarum , & capitis fui pro mea falute neglexit ; neque * legis improbiſſimæ pœna deductus efl , quò minùs hofpitiæ & amicitiaæ jus officiumque præſtaret . Huic utinam aliquando gratiam referre poſſimus : habemus quidem fempèr . Brundiffio profecti ſumus ad v. Kal. Majas : per Macedoniam Cyzicum petebamus . ò me perditum . ò me afflictum ! quid nunc rogem te , ut venias , mulierem ægram , & corpore & animo confectam ? non rogem ? ſine te igitur ſim ? O-pipior , ſic agam . ſi efl ſpes noſtri reditus , eam confirmes & re adjuves . ſi , ut ego metuo , * tranſactum efl : quo quomodo potes , ad me fac venias . unum hoc ſcito : ſi te habebò , non mihi videbor planè periſſe . ſed quid de Tulliola mea fiet ? jam id vos videte : mihi de eſt conſilium . ſed certè quoquo modo ſe res habebit , illius miſellæ & matrimonio & famæ ſerviendum eſt . Quid Cicero meus , quid ager ? iſte verò ſit in ſinu ſempèr & complexu meo . Non queo jam plura ſcribere . impedit mœror . Tu quid egeris . nescio , utrum aliquid teneas , an , quod metuo , planè ſis , ſpoliata . Piſonem ut ſcribis , ſpero fore ſemper noſtrum . De familia liberata . nihil eſt quod te moveat . primùm tuis ita promiſſum eſt , te facturam eſſe , ut quiſque eſſet meritus : eſt autè in officio ad huc Orpheu , prætere-

rea magnopere * nemo. cæterorum servorum ea cau-
 fa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si
 obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent,
 præterquam oppidò pauci. Sed hæc minora sunt. Tu
 quòd me hortaris ut animo sim magno, & spem ha-
 beam recuperandæ salutis: id velim sit ejusmodi, ut
 rectè sperare possimus. Nunc miser quando tuas jam
 litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego ex-
 spectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui *
 tempestatem prætermittere noluerunt. Quòd reli-
 quum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. hone-
 stissimè viximus, floruimus. non vitium nostrum, sed
 virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi
 quòd non unà animam cum ornamentis amisimus.
 Sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere; cæ-
 tera, quamquam ferenda nō sunt, feramus: atque ego,
 qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Phi-
 leterum, quòd valetudine oculorum impediabatur,
 hominem fidelem, remisi. Sallustias officio vincet
 omnes spes. * Cennius est perbenevolus nobis: quem
 semper spero tui fore observantem. Sica dixerat se
 mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad po-
 tes, ut valeas: & sic existimes, vehementiùs me tua
 miseria, quàm mea commoveri. Mea Terentia, fidissi-
 ma atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, &
 spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridie Kalend. Mai.
 Brundisio.

ARG. Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paullo,
 C. Marcello cos. cùm ex provincia Romam rediret, sig-
 nificat; de navigatione sua, de litteris acceptis, de heredi-
 tate Prætiana.

Variâ.

Tullius S. D. Terentia, Tulliola, & Ciceroni, suis. 5
 Si tu & Tullia, lux nostra, valetis, ego & suavissi-
 mus

mus Cicero valemus. Prid. Id. Oct. Athenas venimus,
 cum sanè ad veris ventis uli essemus, tardeque & in-
 commodè navigassemus. De navi exeuntibus nobis *
 Acastus cum litteris præstò fuit, uno & vigesimo die,
 sanè * strenuè. Accepi tuas litteras: quibus intellexi
 te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Om-
 nes sunt redditæ: diligentissimeque à te perscripta
 sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque
 sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attu-
 lit, brevem fuisse. Jam enim meipsum expectas, sive
 * nos ipsos: qui quidem quàm primùm ad vos venire
 cupimus, etsi, in quam rem publ. venimus, intelligo.
 Gognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas
 attulit Acastus, ad * arma rem spectare: ut mihi, cum
 venero, dissimulare non liceat quid sentiam, sed quã-
 do subeunda fortuna est, eò citiùs dabimus operam,
 ut veniamus, quò faciliùs de tota re deliberemus. Tu
 velim quod commodo valetudinis tuæ fiat, quàm lō-
 gissimè poteris, obviam nobis prodeas. De hæredi-
 tate Prætiana, quæ quidem mihi magno dolori est,
 (valdè enim illum amavi) hoc velim cures; si auctio
 ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is
 minùs poterit, * Camillus nostrum negotium curet.
 Nos, cum venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu
 jam Roma profecta eris; tamen curabis, ut hoc ita
 fiat. Nos si dii adjuvabunt, circiter Id. Nov. in Italia
 speramus fore. Vos, mea suavissima & optatissima
 Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis.
 Athenis ad xv. Kalend. Nov.

ARG. Excusat in frequentiam litterarum: in eundat, ut creditoribus satis fiat. Gratias actas à nescio qua, non miratur. Pollicem expectat.

Varia.

Cicero S. D. Terentiae suae.

6

NEC sæpè est, cui litteras demus, nec rem habemus ullam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proxime accepi, cognovi prædium nullum venire potuisse. Quare videas velim, quo modo satis fiat ei, cui scis me satisfacere velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te merere, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quum primùm fac extrudas. Cura ut valeas. Idib. Quinet.

ARG. Exponit, quæ fuerit molestiarum causa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium navigatione.

Narratoria.

Cicero S. D. Terentiae suae.

7

OMNES molestias & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui & ejeci. Quid causæ autem fruerit postridie intellexi, quàm à vobis discessi. *bilem meram noctu ejeci: statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. cui quidem tu Deo, quem admodum soles, piè & castè satisfacias, id est Apollini & Æsculapio.* * Navim spero nos valdè bonam habere. in eam simulatque conscendi, hæc scripsi, deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te & Tulliolam nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos quo animo fortiore es-

effetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quàm quemquam virum: & tamen ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissimè sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri temp. defensurum. Tu primùm valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi si videbitur, villis iis utare, quæ longissimè aberunt à militibus. fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. Datum v i i. Id. Jun.

ARG. Rogat uxorem, ut valetudinem curet. laudat ejus diligentiam: eaque ut deinceps utatur, mendat.

Hortatoria.

Cicero S. D. Terentia sue.

8

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. nam mihi & scriptum & nuntiatum est te in febrim subito incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certior, fecisti mihi gratum item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura ut valeas. Vale. Datum iv. Non. Jun.

ARG. Significat dolorem suum ex Dolabella, generi sui, Tulliaque filia valetudine.

Lamentatoria.

Cicero S. D. Terentia sue.

9

AD cæteras meas miseras accessit dolor è Dolabella valetudine & Tullia. omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam & Tullia valetudinem cures. Vale.

ARG.

ARG. Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittas.
Admonitoria.

Cicero S. D. Terentia sua.

10

QVID fieri placeret, scripsi ad Pomponium, seri-
rius, quam oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges
quid fieri velim: apertius scribi, quando ad illum
scripseram, necesse non fuit. De ea re & de cæteris
rebus quam primùm velim nobis litteras mittas. Va-
letudinem tuã cura diligenter. Vale. v i i. Id. Quintũ.

*ARG. Tulliam ad se venisse dicit; sibi autem in animo esse,
Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.*

Narratoria.

Cicero S. D. Terentia sua.

11

Si vales, bene est: ego valeo. Tullia nostrã venit ad
me pridie, Id. Iun. cujus summa virtute & singulari
humanitate, graviora etiam sum dolore affectus, no-
stra factum esse negligentia, ut longè alia in fortuna
esset, atque ejus dignitas ac pietas postulabat. Nobis
erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem * mittere, &
cum eo Cn. Salustium, si profectus erit, faciam te cer-
tiorẽ. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale.
xv i i. Kalend. Quintum.

*ARG. Ferè suum consilium reprehendit, quod visũ in Pbar-
salia Pompeio, in Italiam redierit: monet uxorem, ne ad
ipsum eat.*

Admonitoria.

Cicero S. D. Terentia sua.

12

QVOD nos in Italiam salvos venisse gaudes, per-
petuò gaudeas velim; sed perturbati dolore animi
magnisque injuriis, * metuo ne id consilii ceperi-
mus. quod non facilè explicare possimus. quare,
quan-

quantum potes, adjuva: quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est, & longum est iter & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie Non. Nov. Brundisio.

*ARG. Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium eam
piat ex tempore.*

Permissoria.

Cicero S. D. Terentia sua.

13

QVOD scripsi ad te proximis litteris de nuntio * remittendo; quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus est; quies tamen ab illo fortasse nasceretur. totum iudicabis quale sit, &, quòd in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. v 1. Id. Quint.

ARG. Rogat uxorem & filiam, consulant & ipse, & cum amicis, ab urbe discedant, nec ne, adventu Cæsaris.

Admonitoria.

*Tullius S. D. Terentia, & pater Tulliola, duabus animis suis:
& Cicero matri optima, & suavissima sorori.*

14

SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consiliū est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. si ille Romam modestè venturus est, rectè in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam urbem daturus est: vereor, ut * Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut, cùm velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimè considerabitis vestri * similes feminae sint ne Romæ: si enim non sunt, videndum est, ut honestè vos esse possitis. Quomocumque nunc se res habet; modò ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris prædiis esse

poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore famas in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam animo forti sitis. * Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat * generum suum. Vos, meæ carissimæ animæ, quam sæpissimè ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. VII I. Kalend. Quint. Minturnis.

ARG. Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio: hæc autem epistola videtur scripta post eam, quæ XI loco impressa est.

Narratoria.

Tullius S. D. Terentia suæ.

15

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere; sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. * Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XI I. Kalend. Quint.

ARG. Argumentum est de litteris & de Volumnia.

Quæstoria.

Cicero S. D. Terentia suæ.

16

SI vales, bene est: ego valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam; tamen nescio quo modo & ipse veltras litteras expecto, & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te

te officiosior esse, quam fuit, & id ipsum, quod fecit, potuit diligenter facere & cautius, quanquam alia sunt, quæ magis curamus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut si voluerunt, * qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut valeas. Prædie Non. Ian.

ARG. Doloris index epistola.

Tullius S. D. Terentiæ suæ.

17

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis & sapius: nunc quæ sunt negotia, vides. ego quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Fac ut tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

ARG. Monet uxorem & filiam, ut maturè considerent, num Romæ tutò esse possint, & cum dignitate.

Admonitoria.

Tullius S. D. Terentiæ, & pater suavisimæ filiæ: Cicero matri & sorori.

18

CONSIDERANDVM vobis etiam atque etiã, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis; Romæ ne sitis, an necum in aliquo tuto loco. id non solum mecum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc; Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adiumento esse, si qua vis, aut si qua rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me movet, quod video omnes bonos abesse Romæ, & eos mulieres suas secum habere. Hæc autem * regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, & cum abieritis, commodè etiam in nostris prædiis esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, utrum si melius. Vos videre, quid aliæ faciant * isto loco feminae, & ne, cum velitis, exire non liceat. Id

velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & est amicus consideretis. Domus ut propugnacula & praedidium habeat, Philothimo dicitis. Et verim tabellarios instituat certos, ut quotidie aliquas à vobis litteras accipiam. Maximè autem idate operam, ut valeatis, si nos vultis valere. VIIT. Kalend. Febr. Formis.

ARG. Dolorem significat ex filiae valetudine, & difficultatem, quò minus possit proprius accedere.

Significatoria.

Tullius S. D. Terentiae suae.

19

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliae nostrae, de qua nihil est quod ad te plura scribam. Tibi enim equè magnae curae esse certò scio. Quòd me proprius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem: sed me multa impediunt, quae nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio exspecto litteras, quas ad me quàm primùm ferendas cures velim. Da operam ut valeas.

ARG. Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites excipiendos.

Admonitoria.

Tullius S. D. Terentiae suae.

20

IN Tusculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata. plures enim fortasse nobiscum erunt: & ut arbitror, diutius ibi commorabimur: labium si in balneo non est, fac ut sit: item caetera, quae sunt ad victum & ad valetudinem necessaria. Vale. Kal. Oct. de Venusino.

ARG. Scribit, ut, quæ tempus postulat, provideat, sibi quo absentii administret, litterasque mittat.

Admonitoria.

Cicero S. D. Terentia sua.

23

Si vales, bene est; ego valeo. Da operam ut conualescas: quod opus erit, ut res tempusque postulat, provideas, utque administres, & ad me de omnibus rebus quàm sæpissimè litteras mittas. Vale.

ARG. Dicit se tabellarios expectare, ut consilium capere possit.

Insinuatoria.

Tullius S. D. Terentia sua.

23

SI vales, bene est: ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores quid nobis faciendum sit; faciemusque te statim certiozem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

ARG. Nondum se neque de Cæsaris adventu, neque de ejus litteris quidquam scire dicit.

Monitoria.

Tullius S. D. Terentia sua.

23

SI vales, bene est: ego valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiozem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. iv. Id. Sext.

ARG. Scribit de litteris à Cæsare acceptis, de ejus adventu de obvia mentione.

Deliberatoria.

Tullius S. D. Terentia sua.

24

Si vales, bene est; ego valeo. Reddita mihi jam
tan

tandem sunt à Cæsare litteræ satis liberales: & ipse *
opinione celerius venturus esse dicitur. cui utrum
obviâ procedam, an hic eum expectem, cum conti-
tuero, faciam te certiozem. Tabellarios mihi velim
quam primùm remittas. Valetudinem tuam cura di-
ligenter. Vale. Pridie Id. Sext.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM
AD SENATVM
ET ALIOS.

LIBER XV.

*AR. Cum Parthi maximis copiis Euphratum qui terminus
erat imperii Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua
provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non lon-
gè abessent, monet, ut majores exercitus summittantur.*

Narratoria, & hortatoria.

Cicero procos S. D. præf. trib. pl. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Et-
si non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos transisse *
Euphratem cum omnibus ferè suis copiis: tamen,
quòd arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his
rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse
esse publicè scribere ea, quæ de alterius provincia
nuntiarentur. Postea verò quàm certissimis auctori-
bus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus: vel
quòd tanta res erat, vel quòd nondùm audieramus
Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio
hujus belli mihi cum Bibulo pænè est communis; quæ
ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis

Ar-

Antiochi * Commageni legati primi mihi nuntia-
 runt, Parthorum magnas copias * Euphratem tran-
 sire cœpisse. Quo nuntio allato, cùm essent nonnui-
 li, qui ei regi minorem fidem habendam putarent,
 statui expectandum esse, si quid certius afferretur.
 Ad xiiii. Kalend. Octobr. cùm exercitum in Ci-
 liciam ducerem, in finibus Lycaoniæ & Cappado-
 ciæ mihi litteræ redditæ sunt à * Tarcondimoto, qui
 fidelissimus socius, trans Taurum, amicissimusque
 populi R. existimatur; * Pacorum, Orodis regis
 Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthi-
 co transisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ; mag-
 numque tumultum esse in provincia Syria excita-
 tum. Eodem die ab * Iamblico Phylarco Arabum,
 quem homines opinantur bene sentire, amicum-
 que esse reipubl. nostræ, litteræ de iisdem rebus mi-
 hi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intellige-
 bam socios infirmè animatos esse, & novarum rerum
 expectatione suspensos: sperabam tamèn eos, ad
 quos jam accesseram, quique nostram consuetudi-
 nem integritatemque perspexerant, amiciores po-
 pulo R. esse factos; * Ciliciam autem firmiorem fo-
 re, si æquitatis nostræ particeps facta esset. & ob eam
 causam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gen-
 te in armis essent; & ut hostis is, qui esset in Syria,
 sciret exercitum populi R. non modò, non cedere
 his nuntiis allatis, sed etiam propiùs accedere; exer-
 citum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud
 vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præsertim
 rebus, quas vos audistis, ego pænè cerno: magnope-
 re vos & hortor & moneo, ut his provinciis seriùs
 vos quidem, quàm decuit, sed aliquando tamen
 consulatis. * nos quemadmodum instructos, & qui-
 bus prædiis * munitos ad tanti belli opinionem

miseris, non estis ignari. Quod ego negotium, non stultitia obsecatus, sed verecundia deterritus, non recusavi; neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallet, quam vestrae auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, maturè in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi R. continentur. Quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est: neque multi sunt, & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permisisset; delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia, propter acerbiteriam, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos adjuvare possint; aut ita alienata à nobis, ut neque expectandum ab iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari & voluntatem, & copias, quantæcumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges tyrannique neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac * paucitate militum, animus certè non deerit: spero, ne consilium quidem, quid cavendum sit, incertum est. utinam salutem nostram consumere possimus: dignitati certè consulamus. Valete.

ARG. Exponit, quid in provincia, audito Partharum adventu, egerit ad tuendam provinciam, & socios in fidem continendos: & de Ariobarzane rege ab insidiis liberato.

Narratoria.

Cic. proc. S. D. cos. præf. trib. pl. S. P. Q. R.

SI vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Cum pridie Kalend. Sept. in provinciam * venissemus.

que maturius propter itinerum & navigationum
 difficultatem; venire potuissem: maximè convenire
 officio meo, rei que publ. conducere putavi, parare
 ra, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem per-
 tinerent. Quæ cum essent à me cura magis & diligen-
 tia, quàm * facultate & copia, constituta; nuntique
 litteræ, de bello à Parthis in provinciam Syriam
 illato quotidie ferè afferrentur; iter mihi faciendum
 per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam
 arbitratus sum. erat enim magna suspicio, Parthos,
 si ex Syria egredi, atque irrumperè in meam provin-
 ciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea
 maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu
 per * Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia con-
 tinens est, iter feci. Castraque ad Cybistra, quod op-
 tidum est ad montem Taurum, locavi: ut * Artual-
 des, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret
 non procul à suis finibus exercitum populi R. esse: &
 Deiorarum, fidelissimum regem, atque amicissimum
 reipub. nostræ maximè conjunctum haberem, homi-
 nem cuius & consilio & opibus adjuvari posset resp.
 quo cum in loco castra haberem, * equitatumque in
 Ciliciam misissem, ut & meus adventus his civitati-
 bus, quæ in ea parte essent, nuntjatus, firmiores ani-
 mos hominum faceret: & ego maturè, quid ageretur
 in Syria, scire possem: tempus ejus tridui, quod in his
 castris morabar, in magno officio, & necessario mihi
 adponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas in-
 tercessit, ut ego regem Ariobarzanem, * Euseben &
 Philothomæum, tuerer; ejusque regis salutem &
 incolumitatem regni defenderem, regi regnoque
 presidio essem; adjunxissetisque salutem ejus regis
 populo senatuique magnæ curæ esse, quod nullo un-
 quam de rege decretum esset à nostro ordine: existi-

mavime iudicium vestrum ad regem deferre debe-
 re, eique præsidium meum, & fidem & diligentiam
 polliceri: ut quando salus ipsius, & incolumitas reg-
 ni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vel-
 let. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locu-
 tus; initio ille orationis suæ vobis maximas, ut de-
 buit, deinde etiam mihi gratias egit, quòd ei permag-
 num & per honorificum videbatur, lenatui populo-
 que R. tantæ curæ esse salutem suam, meque tan-
 tam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & com-
 mendationis vestræ auctoritas perspicì posset. At-
 que ille primò, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita
 mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ,
 neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam
 suspicari. Cùm ei ego gratulatus essem, idque me
 gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum
 illum interitus * paterni & vigilanter se tueretur,
 atque admonitu senatus consuleret salutem suam: tum à
 me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die
 cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis,
 majoribus natu, ad me in castra venit: perturbatus
 que & flens, cùm idem & frater faceret, & amici,
 meam fidem, vestram commendationem implora-
 re cœpit. Cùm admirarer, quid accidisset novi; di-
 xit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse de-
 lata, quæ essent ante adventum meum occultata,
 quòd ii, qui ea patefacere possent, propter metum
 reticuisissent: eo autem tempore, spe mei præsidii,
 complures ea, quæ scirent, audacter ad se detulif-
 se: in his amantissimum sui, summa pietate prædi-
 tum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audien-
 te dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id,
 vivo fratre suo, accidere non potuisse: se tamen an-
 te illud tempus eam rem nunquam in medium prop-
 ter

ter periculi metum protulisse. Quæ cum esset locu-
 tus; monui regem, ut omnem diligentiam ad se con-
 servandum adhiberet: amicosque in patris ejus * fi-
 de atque judicio probatos, hortatus sum, regis sui
 vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cu-
 ra custodiaque defenderent. Cùm rex à me equita-
 tum, cohortesque de exercitu meo postularet: etsi
 intelligebam vestro S. C. non modò posse me id face-
 re, sed etiam debere; tamen, cùm respubl. postularet,
 propter quod idianos ex Syria nuntios, ut quàm pri-
 mùm exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; cumque
 mihi rex patefactis jam insidiis, non egere exercitu
 populi R. sed posse se suis opibus defendere videretur;
 illum cohortatus sum, ut in sua vita conservan-
 da primùm regnare * disceret; à quibus perspexisset
 sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio,
 poena afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu
 liberaret; præsidio exercitus mei ad eorum, qui
 in culpa essent, timorem potiùs, quàm ad contentionem
 uteretur: fore autem, ut omnes, quando
 S. C. nossent, intelligerent me regi, si opus esset,
 ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita, confirmato
 illo, ex eo loco castra movi, & iter in Ciliciam
 facere institui, cùm hac opinione è Cappadocia
 discederem, ut * consilio vestro, casu incredibili,
 ac pænè divino regem, quem vos honorificentissimè
 appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei
 commendassetis, & cujus salutem magnæ vobis
 curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus
 insidiis liberasset. Quod ad vos à me scribi, non
 alienum putavi; ut intelligeretis ex iis, quæ pænè
 acciderunt, vos multò antè, ne ea acciderent,
 providisse. Eoque vos studiosiùs feci certiores,
 quod in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtu-

ris. ingenii, fidei, benevolentiaë que erga vos perspexisse. ut non sine causa tantam curam diligentiamque * in ejus vos salutem videamini contulisse. Valete,

ARG. Scribit de r. more Parthici belli: & affert excusationem, cur publicè non scripserit.

Excusatoria, & narratoria.

Cicero imp. S. D. M. Catoni.

3

CVM ad me legati, missi ab Anthiocho * Commageno, venissent in castra ad Iconium ante diem III. Non. Sept. iique mihi nuntiasent regis Parthorum filium. quocum esset nupta * regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis multarumque præterea * gentium magna manu venisse, * Euphratemque jam transire cœpisse; dicique Armenium regem in Cappadociam imperum esse facturum: putavi pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publicè propter duas causas nihil scripsi: quòd & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios litterasque misisse; & existimabam M. * Bibulum procos. qui circiter Id. Sext. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quòd secundos vêtos habuisset jam in provinciam suam pervenisse, cujus litteris omnia * certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in ejusmodi re tantoque bello, maximè curæ est. ut, quæ copiis & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim ut consuesti nos absentes diligas & defendas. Vale.

ARG. Narrat, quæ in provincia gesserit: pro quibus rebus à Cæsione petit, ut in senatu supplicationes sibi decernat.

Narratoria, Petitoria,

Cicero in p. S. D. Gatoni.

4

SVMMA tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, ut magni mei interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem probaturum. Cùm in provinciam pridie Kalend. Sext. venissem, & propter anni tempus exercitum mihi confestim esse eundem viderem; biduum * Laodiceæ fui, deinde Apameæ quadriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cùm magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis * tributis, & gravissimis usuris, & falso ære alieno liberavi. Cumque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus; quinque * cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedisent; reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret; coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cùm ab illo diligenter esset actum; ego in castra ad VI I. Kalend. Sept. veni: eùm interea superioribus diebus ex S. C. & evocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cùm exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere cœpisssem; Kal. Sept. legati à rege

Comrageno ad me missi, pertumultuosè, neque tamen non verè, Parthos in Syriam transisse, nuntiaverunt. Quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociae regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, paravi. Nam si me in Ciliciam demissem. Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem, (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis præfidiis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quæ patet à Syria, regesque habet finitimos, qui etiam si sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud oppidum Cybistra castra feci; ut & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu tantaque expectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine causa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, vir cum benevolentia & fide erga populum R. singulari, tum præstanti magnitudine, & animi, & consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis * copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius salutem a senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidiis * nec opinantem liberavi, neque solum ei saluti fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis ex-

filio multatos, maxima apud regem auctoritate gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, iis, qui novari aliquid volebant: perfecit, ut è regno ille discederet, rexque sine tumultu ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris atque nuntiis, magnas Parthorum copias, & Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab * equitum meorum turmis, & à cohorte prætoris, quæ erat Epiphaneæ præsidii causa, occisione occisum. Quare cum viderem, à Cappadocia Parthorum copias averfas non longè à finibus esse Ciliciæ; quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò ut veni, hostem ab Antiochia * recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognovi, Deiotarumque confestim, jam ad me venientem cum magno & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiolem feci, non videri esse causam, cur abesset à * regno; meque ad eum si quid fortè novi accidisset, statim litteras nuntiosque missurum esse. Cumque eo animo venissem; ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem: tamen id, quod jam antè statueram vehementer interesse utriusque provinciæ, pacare * Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassè, & alias partes Ciliciæ petere; abessemque ab Amanum iter unius diei; & castra apud Epiphaneam fecissem; ad IV. Id. Oct. cù advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci ut ad III. Id. Oct. cù lucefceret, in Amanum adscenderem: distributisque cohortibus

bus & auxiliis, cū aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pontinius legatus, reliquis M. Annejus, & L. * Tullius legati præessent, plerosque nec opinantes oppressimus: qui occisi captique sunt, interclusi fuga Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quòd erat Amani caput, itemque Sepyram & * Commorim, acriter & diu repugnantibus, Pontinio illam parte Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaque sex capta: complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatrimum: & in reliquiis Amani * delendis, agrisque vastandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ est, id tempus omne consumpsimus: confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenistum exercitum adduxit. Quod cū esset altissimo & munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruisent, cum & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè expectarent: ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam cæterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circumdedi: sex castellis castrisque maximis sepsi: aggere, vineis, * turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptu vè sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci: ut, omnibus partibus urbis disturbatis aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi, pari scelere & audacia, Tybarani: ab his, Pindenisto capto, obsides accipi: exercitum in hiberna dimisi: Quintum fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut * malè

pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum * relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Idque etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere, & rogari scio; tamen admonendum potius te à me, quàm * rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sapissimè ornasti; qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti; cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut, uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum * cuidam clarissimo atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non, ut multis, rebus bene gesta, sed, ut nemini, * republ. conservata. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omnes meas tempestates & subieris, multò etiam magis, * si per me licuisset, subire paratissimus fueris; quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facilè intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii atque judicii: non ut præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, * Græcis, Latinis omni denique varietate litterarum mearum te non modò iis, quos vidissimus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anferrem. Quæres fortasse, quid sit, quòd ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu

tu tantū æstimem. Agam jam tecum familiariter, ut est & studiis & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiā paternā. Si quisquam fuit unquam remotus & natura, & magis etiā, ut mihi quidem sentire videor, ratione atque doctrina ab inani laude & sermonibus vulgi; ego profectō in sum. Testis est contulatus meus: in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset, ipsam quidem gloriam per se nunquam putavi expetendam. Itaque & * provinciam ornatam, & spem non dubiam * triumphī neglexi. Sacerdotium denique, cū, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillimè consequi possem, non appetivi. Idem post * injuriam acceptam, quam tu reipubl. calamitatem semper appellas, meam non modò, non calamitatem, sed etiā gloriam, studui quàm ornatissima senatus populique R. de me judicā intercedere. Itaque & * augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderii ad sanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque sis, quod paulò antè me negaram rogaturum, vehementer te rogo: sed ita, si non jejunum hoc, nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi, nequaquam paribus rebus, * honores summos a senatu consecuti sint. Equidem etiā mihi illud animadvertisse videor: (scis enim, quàm attentè te * audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies me

exer-

exercitu * imbecillo contra metum maximi belli
 firmissimum præsidium habuisse æquitatem & con-
 tinentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus,
 quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alie-
 nissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis fir-
 missimos redderem; animosque novarum rerum
 expectatione suspensos, ad veteris imperij bene-
 volentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de
 me, præsertim ad te, à quo uno omnium sociorum
 querelæ audiuntur. Cognosces ex iis, qui meis in-
 stitutis se * recreatos putant. Cumque omnes uno
 propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissi-
 ma sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ
 tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum, tecum
 de me loquentur; puto etiam regem Deiotarum, qui
 uni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam mayo-
 ra sunt, & in omnibus sæculis pauciores viri reper-
 ti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium co-
 pias, vincerent: est profectò tuum, cum ad res belli-
 cas, hæc, quæ rariora & difficiliora sunt, genera vir-
 tutis adjunxeris, ipsas etiam illas res gestas * iustio-
 res esse, & majores putare. Extremum illud est, ut,
 quasi diffidens rogationis meæ, philosophiam ad te
 allegem: qua nec mihi carior vlla unquã res in vita
 fuit, nec hominũ generi majus à diis munus vllum
 est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis
 est, societas studiorũ atque artium nostrarũ, quibus
 à pueritia dediti ac devincti, soli * propemodũ nos
 philosophiam illam veram & antiquam, quæ quibus-
 dam otii esse ac desidii videtur, in forum, atque in
 rempub. atque in ipsam aciem pænè deduximus, te-
 cum agit de mea laude: cui * negari à Catone fas esse
 nõ puto. quamobrè sic tibi persuadeas velim: si mihi
 tua sentètia tributus honos ex meis litteris fuerit, me

existimaturum, cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

ARG. Excusat se quod Ciceroni supplicationem non decreverit: & tamen decretam gaudet, seque de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreverunt.

Excusatoria, & gratulatoria.

Cato D. S. Ciceroni imp.

5

QVOD & resp. me & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, & innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati armati foris pari industria administrare gaudeam. Itaque quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia consilioque tuo defensam, provinciam, servatum Ariobarzani cum ipso rege regnum, sociorum revocatum ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci. * Supplicationem decretam, si tu, qua in re, nihil fortuito, sed summa tua ratione & continentia reip. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod si triumphi prerogativam putas supplicationem; & idcirco casum potius, quam te, laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarior est, senatum iudicare, potius mansuetudine & innocentia, imperatoris provinciam quam vi militum, aut benignitate deorum, retentam atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hec ego idcirco ad te contra * consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes me laborare ut tibi persuadeam, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus:

tus; & quod tu maluisti factum esse * gaudere. Vale & nos dilige, & instituto itinere severitatem diligentiamque locis & reip. præsta.

ARG. Exponit eximia cum Caronis laude, quantum voluptatem cepit ex ejus sententia, & ex gratulatione litterarum petiisque ut sibi in ad piscendo triumpho adjutor sit, aut saltem, adipiscatur, gauderet.

Responsoria ad superiorem.

Cicero S. D. Catoni.

6

LÆTVS sum laudari me, inquit Hector, * opinor apud Nævium, abs te, pater, laudato viro. ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò, vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est quod me non affecutum putem. idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitia dedit, quod liquidò veritati daret, & si non modò unus, verùm etiam * multi Catores essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile judicium nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris, quæ etiam si * parum justa tibi visa est; hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur à senatu, minimè aspernandus esse videatur. Spero autem illum ordinem, pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum * honore, vilitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissimè scribis, ut, cum tuo judicio, quod amplif-

plissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illorum honorem nostrum supplicationis fuisse jucundum, quòd scribendo * affuiti. Hęc enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo, atque vtinam republ. meliore, quàm * timeo. Vale.

MARG. Gratulatur Marcello de fratre parruele consule designato: petiique ab eo, ut sibi quàm primum, annuo imperio finito, successor mitteretur.

Gratulatoria, & petitoria.

Cicero procos S. D. M. Marcello cos.

7

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello * consule factò, fructum cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentis sentiant. nos quidem longinqui, & à te ipso missi in * vltimas gentes, ad cælum me herculè te tollimus verissimis ac justissimis laudibus. Nam cùm te à pueritia tua vnicè dilexerim; tuque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris & judicaris: tamen, hoc vel * tuo factò, vel populi R. de te iudicio multò acriùs vehementiusque diligo; maximaque lætitia afficior, cùm ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis vel me tui * similem esse audio, vel te mei vnum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quàm primùm aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quòd * tu mihi & S. C. & lege finiti: omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas, & me absentem diligas atque defendas. Quæ mihi de Parrhis

nun-

nuntiata sunt; quia non putabam à me * etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere; ne, cùm ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

ARG. Marcello de consularu gratulatur suamque illi dignitatem commendat.

Gratulatoria & petitoria.

Cicero proc. S. D. * Marcello cos. des.

MAXIMA sum lætitia affectus, cùm audiui te cōsulem factum esse: eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua parentisque tui dignitate administrari. Nam cùm te semper dilexi amavi- que, quòd mei amantissimum cognovi in omni * varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est ut & sum totus vester, & esse debeam; cùm præsertim matris tuæ, gravissimæ atque optimæ feminæ, majora erga salutem dignitatemque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto majorem in modum, ut me absentem diligas atque defendas. Vale.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule factò, orat autem collega Ciceronis in augurato: ac libros quoque de iure augurali composuit, l. 2. de Divin. & Carissus.

Gratulatoria.

Cicero proc. S. D. C. Marcello collega.

MARCELLVM * tuum consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quàm maximè optasti, mirum in modum gaudeo, idque cùm ipsius causa, tum quòd te omnibus secundissimis rebus dignissimè iudico: cujus erga me singularem benevolentiam.

vel in * labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum veltram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam cupidissimâque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ * Iuniae gravissimæ atque optimæ feminae, meis verbis eris gratulatus. A te id quod consuesti, peto, me absentem diligas atque defendas. Vale.

RG. *Commendat studiosè suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.*

Petitoria.

Clero imp. S. D. G. Marcello C. F. cos.

10

QUANDO id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium * Marcellorum etiam (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium vestrum * studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, * lausque & * honor earum potissimum incideret: peto à te id quod facillimum factu sit, non aspernante, ut confido, senatû; ut quàm honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minùs esset, quàm est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima. Neque enim salutis meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. * frater tuus quanti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper omnibus officiis profecuta est. Neque verò tu in me diligendo culpam concessisti tuorum. Quare à te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatissimum velis esse, meamque & in supplicatione decernenda & in cæteris rebus * existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARG.

ARG. Agit gratias consuli Marcello, quòd supplicationem sibi decreverit.

Gratiarum aetoria.

Cicero imp. S. D. C. Marcello eos.

II

QUANTIÆ tibi curæ meus honos fuerit, & quàm idem exstiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi * res ipsa loquebatur, cognovit tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum; quod ego non tua causa debeam, facturûsque sim cum studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè con junxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quòd ita remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minùs tantumdem ego tuus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim si sint * exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo. Vale.

ARG. ratulatur de consulatu: petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad suum annum provinciale munus addatur.

Gratulatoria, & petitoria.

Cicero imp. S. D. * L. Paulo cos. des.

II

ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro * amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eum-

que honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præfens illum diem, mihi optatissimum, videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis atque beneficiis tibi operam meam studiumque navare. quam mihi facultatem quando hic *nec opinatus & improvisus provinciæ casus eripuit: tamen ut te consulem temp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, nevé quid temporis ad meum annum manus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARG. Petit, ut de suis rebus gestis quàm honorificentissimè decernendum curet, suamque illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.

Excusatoria & petitoria.

Cicero imp. S. D. Paulo.

13

MAXIME mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipuè, ut & in petendo & in gerendo consultiu meum tibi debitum studium perspicere posses. * ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata; sed tamen navare operam volebam. in consultiu verò cupio equidem te minus habere negotii: sed molestè fero, me cõsulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cùm id ætatis sim, perspicere non posse, sed ita fato n. scio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper denu facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem * ornasti consultiu, ornasti reditu meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsam consultiu tuum. Itaque cùm & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus ho-

nos

nos magnaque existimatio postulare videatur, ut à pluribus verbis contendam ac petam, ut * quàm honorificentissimum S. C. de meis rebus * gestis faciendum cures: non audeo vehementer à te contendere; ne erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes * gentes sciunt de me optimè meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum Paulle, mitterem, ut eos mihi quàm amicissimos redderes. nunc, cum tua summa potestas summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit; vehementer te rogo, ut & quàm honorificentissimè cures decernendum de meis rebus gestis, & quàm celerrimè. Dignas res esse & honore & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & ad * collegam & senatum publicè misi. omniumque mearum reliquarum rerum, maximeque existimationis meæ procuracionem * susceptam, velim habeas, in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque licetrispetivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque quæ spero, cum * absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

ARG. Significat se ea facturum Fabii causa, quæ Calsius rogatur; dolet se Casium non vidisse ad urbem ex provincia red euntem; rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam provinciam temporis prorogetur.

Varia.

Cicero S. D. * C. Casio proques.

14

M. FABIVM quod mihi amicam tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, & à me * diligitur propter summam suam humanitatem, &

observantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligenti sentii, multò amicior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litteræ tuæ, tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quæ rogas. Tu, multis de causis vellem, me convenire potuisses. Primùm, ut te, quem jam diu plurimi facio, tanto intervallo viderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari: tum, ut, quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicarem: postremò, ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis * intervallis temporum interrupta consuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem ferè absentes, quæ si coram essemus, consequemur. unus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest. Alter gratulationis est, is quidem exilior, quàm si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen & feci antè, & facio nunc, tibi que cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de provincia accedentem summa laus, & summa gratia provinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego cæterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo. Nam & ea, quæ reliqui tranquilla de te erant: & hac * tua recenti victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo. Sed, si quæ sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis, nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin majora; considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum est, tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes, lauda-

dabile atque populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones faciliùs sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam * & senatus & * populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo. ut in eo fortunas meas positas putem. Habes * Paullum nostrum nostri cupidissimum: est * Curio; est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiae: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto * tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimum & suavitatis & dignitatis constitutum puto. Id tu ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo litterasq; ad me & continuè mittas, & cum Romam veneris, quam sæpius, Vale.

ARG. Probat suum consilium de bello civili non renovando.

Excusatoria.

Cicero S. D. C. Cossio.

15

ETSI * uterque nostrum, spe pacis, & odio civilis sanguinis, abesse à belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam à te expectare. Etsi, ut sæpè soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum & item mecum, tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno proelio putaremus si non totam causam, at certè nostrum * judiciū definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè unquam reprehēdit, præter eos, qui

arbitrantur melius esse deleri omnino rempub. quam
 imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex
 interitu ejus nullam spem * scilicet mihi propone-
 bam, ex reliquiis magnam. Sed ea sunt consecuta, ut
 magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non
 vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, divinare
 potuisse. Equidem fateor meam conjecturam hanc
 fuisse, ut, * illo quasi quodam fatali prælio facto, &
 victores communi saluti consulere vellent, & victi
 suæ. Vtramque autem possum esse arbitrabar in ce-
 leritate victoris. quæ si fuisset, eandem clementiam
 experta esset * Africa, quam cognovit Asia, quam
 etiam Achaia, & ut opinor, ipso legato ac deprecato-
 re. amissis autem temporibus, quæ plurimum, valêt,
 præsertim in bellis civilibus, interpositus annus alios
 induxit, ut victoriam sperarent; * alios, ut ipsum,
 vinci contènerent. Atque horum malorum omnium
 culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini
 belli tantam moram huic bello ad jūctum iri, aut nes-
 cio quem istum * Pharnacem Asiæ terrorem illatu-
 rum putaret? nos tamen, in consilio pari, casu dissimi-
 lii uti sumus. Tu enim eam partem petisti, ut & consi-
 liis interesses, & quod maximè curam levat, futura
 animo prospicere posses: ego, qui festinavi, ut Cæsa-
 rem in Italia viderem, (sic enim arbitrabamur) eum-
 que multis honestissimis viris conservatis, redeun-
 tem ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo
 * longissimè & absum & absui: verfor autem in ge-
 mitu Italiæ, & in urbis miserrimis querelis: quibus
 aliquid opis fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro
 sua quisque parte ferre potuisset, si * auctor affuisset.
 Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia
 scribas ad me; quid videas, quid sentias, quid exspe-
 ctandum, quid agendum nobis existimes, magni erūt
 mi-

mihî tuæ litteræ. Atque utinam primis illis, quas Luceria * miseris, paruissem. Sine ulla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.

ARG. Iocatur in opiniones Epicureorum, id eſt in ipſum Caſſium, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat.

Iocatoria.

Cicero proc. S. D. Caſſia.

16

PVTO te jam ſuppedere, cùm hæc te tertia jam epiſtola antè oppreſſit, quàm tu ſcedulam aut litteram. ſed non urgeo; longiores enim exſpectabo, vel potiùs * exigam. Ego, ſi ſemper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim neſcio quid, ut quaſi coràm adeſſe videare, cùm ſcribo aliquid ad te: neque id *per exſpectorum viſa*, ut dicunt tui * amici novi, qui putant etiam *intelligentia viſa*, ſpectris Catiæ excitari. nam, ne te fugiat, * Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille * Gargertius, & jam antè Democritus *ſimulacra*, hic ſpectra nominat. His autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent ferri, quòd velis ipſa currunt, animus qui poſſit, ego non video. Doccas tu me oportebit, cùm ſalvus veneris, in mea ne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud occurrat. neque ſolùm de te, qui mihi hæres in medullis: ſed: ſi inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus *imago* mihi advolabit ad pectus? Sed hæc poſterioriùs. Tanto enim te quo nimo accipias. Si enim * ſtomachabere, & moleſtè feres; plura dicemus, poſtularimusque ex qua hæreſi vi hominibus armatis dejectus ſis, in eam reſtituere. In hoc interdico non ſolet addi, in hoc anno: quare, ſi jam biennium aut triennium eſt, cùm virtuti * nuntium

remisisti, delinitus ille cebris voluptatis, in integro-
res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno
fortissimo viro: qui, postea quàm forum attigisti, ni-
hil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis:
In ista ipsa *lecta* metuo ne plus nervorum sit, quàm ego
putarim, si modò eam tu probas. Quid tibi in mètem
venit? inquires. Quia nihil habebam aliud, quod scri-
berem. De repub. enim nihil scribere possum. Neque
enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

*ARG. Queritur de tabelliarum inportunitate: scribit de
Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de
Cassii commoratione Brundisina.*

Purgatoria, & narratoria.

Cicero S. D. Cassio.

17

PRÆPOSTEROS habes tabellarios: etsi me qui-
dem non offendunt: sed tamen, cùm à me discedunt,
flagitant litteras: cùm ad me veniunt, nullas afferunt.
Atque id ipsum facerent commodiùs, si mihi aliquid
spatii ad scribendum darent: sed peti sati veniunt:
comites ad portam exspectare dicunt. Ergo ignos-
ces: alteras habebis has breves, sed exspecta * *omnia
de omnibus.* Etsi quid ego me tibi purgo, cùm tui ad
me inanes veniant, ad te cum epistolis revertantur?
Nos hic, (tamen ad te scribam aliquid) P. * Syllam
patrem mortuum, habebamus. Alii, à latronibus, alii,
cruditate, dicebant. Populus non curabat. Combu-
stum enim esse constabat. Hoc tu pro sapientia tua fe-
res æquo animo. quamquam *faciam civitatis amisi-*
mus. Cæsarem putabant molestè laturum. verentem
ne * halta refrixisset. Mindius Marcellus & Attius
pigmentarius valdè gaudebant se adversarium perdi-
disse. De Hispania novi nihil sed exspectatio valdè
magna: rumores tristiores, sed *sine auctore* Pansa no-
ster

ster * paludatus ad III. Kalend. Ian. profectus est: ut quis intelligere posset, id quod tu * nuper dubitare ccepisti, *honestum posse optabile esse*. Nam, quòd multos miseris * levavit, & quòd se in his malis hominem præbuit; mirabilis cum virorum bonorum benevolentia profecta est. Tu quòd adhuc Brundisii moratus es, valdè probo & gaudeo. & me herculè puto te sapienter facturum. *si non inanis homo studii fueris*. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cùm dabis posthac aliquid domum litterarum, *mei memineris*. Ego numquam quemquam ad te, cùm sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

ARG. Excusat brevitatem epistolæ, festinatione tabellariis scribit de statu reip, de Hispania, de Cassii absentia.

Iocatoria.

Cicero S. D. Cassio,

18

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cùm jam iretur ad te longior etiam, si *garrulum* aliquem habuisset. Nam *serio ageres sine periculo vix possumus*. Ridere igitur, inquires, possumus. Non me herculè facillimè: verumtamen aliam aberrationem à molestiis nullam habemus. * ubi igitur, inquires, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. Pudet enim servire. Itaque facio, me alias res agere, ne convicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi. nihil omnino novi. Te abesse, mea causa molestè fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque ut à puero fecisti, amabis.

ARG. Respondet ad duas epistolas quæ ante proximam superiorem leguntur maxime autem Epicurum & Epicureos, quorum ipse in numero erat, à studio virtutis, & justitiæ laudat.

Responsoria.

Cassius S. D. Ciceroni,

R92

NON me herculè in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te. Videor enim cum præsentem loqui & joculari, nec tamen hoc usu venit propter spectra* Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rursus Stoicos* rogeram, ut Catiu Athenis natu esse dicas. Panfam nostrum secundam voluntate hominum * paludatum ex urbe exisse cum ipsius causa gaudeo, tum me herculè etiam omnium nostrum; spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amorii probitas & clementia; atque ea, quæ maximè mali petant & concupiscant, ad bonos pervenire, difficile est enim hominibus persuadere, honestum per se expectandum esse: voluptatim verò & tranquillitatem virtute, justitia & bono parari, & verum & probabile est, ipse enim Epicurus, à quo omnes Cati & Amasiui, mali* verborum interpretes, proficiuntur, diu non potest iucunde, nisi honeste & iuste vivit, itaque & Panfa, qui sequitur, virtutem retinet: & ii, qui à nobis cupidi voluptatis, vocantur, sunt cupidi honesti, et cupidi iusti, omnesque virtutes & colunt & retinent. Itaque Sylla, cujus iudicium probare debemus, cum dissentite Philosophos videret, non quæ sivit, quid bonum esset, & omnia bona edemit. Cuius ego mortem fortè me herculè animo tuli. Nec tamen Cæsar d' utiis nos eum desiderare parietur. Nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse lectorem desi-

derabit, cum filium viderit. Nunc, ut ad rempublicam redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Perem, nisi sollicitus sum, ac malo * vererem & clarentem dominum habere, quam novum & crudelera experi-ri. Scis, Cneus quam sit fatuus; scis, quomodo * crudelitatem virtutem putet: scis, quam se semper à nobis diversum putet. Vereor, ne nos rusticè gladio ve-
lit. *vicissim de ridere.* Quid fiat, si me diligis, rescribe. Huiusquam velim scire, utrum illa sollicito animo, an * soluto legas. sciam enim eodem tempore, quid me fa-
cere oporteat. Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama. si Cæsar vicit, celeriter me expecta.

*ARG. Scribit se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem & probitatem: pe-
tit ab eo creberrimas litteras.*

Petitoria.

Gicero S. D. C. Trebonio.

20

ORATOREM meum (sic enim scripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut rectè putarè. nisi forte * eadidatorum licètia hic quoq; ulus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus e-
jus vultus, sermoq; constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabina satis. Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquatulum discedes * ad-
didisti; quò tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato; atque ita, idem fiet à nobis. Quamquam duæ causæ sunt, cur tu frequen-
tior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romæ erant, ad provincia-
les amicos de republ. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quòd nos
aliis

aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus, tu nobis. nisi litteris, non video, qua re alia satisfacere possis. Sed cætera scribas ad nos postea: nunc hæc primo cupio cognoscere; iter tuum cujuscumque sit; ubi Brutum nostrum videris, quam diu tibi fueris: deinde cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo litatu simus, ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebam cognitum. Cura ut valeas, meque ames amore illo toto singulari.

ARG. Rogat, ut sui absentis desiderium crebris & longis epistolis leniat: enumerat Trebonii erga se officia: exponit, de Galvo jam mortuo quid sentiat. periisse enim Catvum ante, quam hæc epistola scriberetur, id est ante Cæsaris necem, pater ex libro, qui Brutus, inscriptus est.

Cicero S. D. Trebonio.

21

ET epistolam tuam legi libenter, & * librum libentissimè, sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ. (nam ad amorem quidem nihil poterat * accedere) cum discedis à nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquant, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris & longis epistolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quatum me amares. nam, ut illa omittam, quæ civitate teste fecisti, cum mecum inimicitias communicasti; cum me concionibus tuis defendisti, cum quæstor in mea, atque in publica causa consulum partes suscepisti; cum * tribuno pl. quæstor non paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ tua sollicitudo de me in armis; quæ læ-

titia * in reditu, quæ cura, qui dolor, cùm ad te curæ & dolores mei perferrentur; Brundisium denique te ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses. Vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam ælumo & salutem meam: liber; iste, quem mihi mitti, quantam habet declarationem an oris tui; primùm, quod tibi factum videtur, quidquid ego dixi; quod aliis fortasse non item: deinde, quod illa, siue facta sunt, siue * sic fiunt, narrante te venustissima: quin etiam ante quam ad me veniatur, risus omnis pænè conluminatur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi quod necesse fuit, de uho me tam diu cogitavisses: ferreus essem, si te non amarem. Cùm verò ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam a se ipso, quàm me à te, amari. Cui quidem ego amori, utinam cæteris rebus possem, amore cercè respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam venio. Cui copiosè & suaviter scriptæ, nihil est, quod multa respondeam. Primùm enim ego illas * Calvo litteras mihi, non plus, quàm has, quas nunc legis, existimans exituras. Aliter enim scribimus; quod eos solos, quibus mittimus; aliter quod multos lecturos putamus. Deinde, ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quàm tu id verè potuisse fieri putas. Primùm; quod ita judicabam, acutè movebatur; genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quod probaret. multæ erant & reconditæ * litteræ, vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem & in acuendo, plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Habet de Calvo iudicium & consilium meum; consilium, quod de ingenio ejus valde existi-

mavi bene. Reliquum est, jam profectioem amore
 prosequar, reditum spe expectem, absentem memo-
 ria colam, omne desiderium litteris mittendis ac-
 cipiendisque leniam. Tu, velim tua in me studia &
 officia multum tecum recordare: quæ cum tibi li-
 ceat, mihi nefas sit oblivisci; non modò virum bonum
 me existimabis, verum etiam te à me amari pluri-
 mùm * judicabis. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

AD TIRONEM.

LIBER XVI.

ARG. Cùm vadiret Romam Cicero ex Cilicia, agrum Ti-
 ronem liberum Patris reliquit: quem bis fere omnibus
 epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Hortatoria.

Tullius & Cicero F. & Q. S. D. Tironi humanissimo &
 optimo.

VIDE, quanta in te sit suavitas: duas horas * Thy-
 rei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit,
 quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ
 tibi essent opus: * facturum puto. Mihi placebat, si
 firmior esses, ut te Leucadem deportares: ut ibi te
 planè confirmares. Videbis, quid * Curio, quid Ly-
 soni, quid * medico placeat. Volebam ad te Marionem
 remittere, quem, cum meliusculè tibi esset, ad
 me mitteres: sed cogitavi vnas litteras Marionem
 offerre posse, me autem crebas expectare. Poteris
 igi-

igitur & facies, si me diligis. ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare possis. qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tuam diligenter curandi in * Curio habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Et te totum trade. Malo te paullo post valentem, quam statim imbecillum videre. cura igitur nihil aliud, nisi ut valeas, cætera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Lucada proficiscens, v. i. Id. Novemb.

ARG. Scribit se adversis ventis Corcyra teneri: hortaturque Tironem, ut se turet, nec nisi confirmatus naviget.

Hortatoria.

Tullius & Cicero S. D. Tironi suo.

2

SEPTIMUM jam diè Corcyra tenebamur; Quintus autem pater, & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te litterarum. His enim ventis illinc navigatur. qui si essent, nos Corcyre non * sederemus. Cura igitur te & confirma, & cum commodè, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Carus omnibus expectatusque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam Tiro noister. Vale, xv. Kal. Nov. Corcyra.

ARG. Suavis Tironis desiderium significat.

Hortatoria.

Tullius, & Cicero meus. & frater & fratris F. S. D.

Tironi suo.

3

PAVULO faciliùs putavi posse me ferre desiderium tui, sed planè non fero, & quamquam magni ad * honorem nostrum interest, quam primum ad urbem me ven-

nare: tamen pécasse mihi videor, qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prius, nisi confirmato corpore, nolles navigare: approbavi tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin. postea quàm cibum cepisti, videris tibi me posse consequi: tuum consilium est Marionem ad te cõmisi, ut aut tecum ad me quàm primùm veniret; aut, si ta morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commoto valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle quàm te esse mecum; sin intelliges opus esse, te Patris convalescendi causa, paulùm commorari, nihil me malle, quàm te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere, sin te confirmare vis: & tempestates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Vnum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus, & hæ litteræ moveât. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris; maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus. Amor, ut valentem videamus, hortatur; desiderium, ut quàm primùm. Illud igitur potius. Cura ergo potissimùm, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. **111. Non. Nov. Vale.**

ARG. Scribit de sua solitudine, suoque ad Alyziam accessu: rogat, ut valetudinem diligenter cures.

Hortatoria.

Tullius S. D. Tironi suo.

NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maxime voluptati fore, si te firmum quàm primùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucad. in Itadia cxx. Leucade aut triplura,
aut

aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Non. Nov. Alyzia.

RG. Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

Hortatoria.

Tullius, & Cicero, & Q. pater & filius. S. D.

Tironi suo.

NOS apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. inde ante lucem proficiscètes, ante diem VI. Id. Non. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipuè me, magistrum tuum, confirma te. Ego valdè suspenso animo exspecto, primùm te scilicèt, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quàm primùm te videre, sed mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris. Satis quotidie videro, si valebis, utilitatibus tuis possum carere. te valere, tua causa primùm volo, tum meam. Vale.

ARG. Ferè tota est hortatio ad curandam valetudinem.

Hortatoria.

Tullius Tironi suo S. D. & Cicero, & Q. pater;

& Q. F.

VARIE sum affectus tuis litteris, valdè priore pagina perturbatus, paullùm altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque navigationi, neque viæ committas, satis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De me dico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio. Sed planè curationes ejus non probo. Ius enim dandam tibi non fuit, cum stomacho non bono esses. Sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad * Lyfancem.

Ad Curium verò, suavissimum hominem, & sum mī officii, lūminūque humanitatis, multa scripsi: in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lylo enim nolter, vereor, ne negligētior sit: primū, quia omnes Græci: deinde, quod, cū a me litteras accepisset, mihi nullas requirit. Sed cum tu laudas: tu igitur, quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas ulla in re, quod ad valetudinē opus sit, scripsi ad Curium, quod dixilles, * daret, medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia, urbana, provincialia; in re privata, in publica; in studiis, in litteris nostris, omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto te bellissimē si rectē erit, cum quæstore * Messino decursurum. Nō inhumanus est, teque ut mihi visus est, diligit & cū valetudini tuæ diligentissimē consulueris; tum, mi Tiro, consulto navigationi. Nulla in re jam festinare volo. Nihil laboro, nisi ut salvus sis. Sic habet, mi Tiro, neminem esse, qui me amat, quin idem te amet, & cū tua mea maximē interest te valere, tum multis est curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti. Nunc te nihil impedit: omnia deponere corpori servi, quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri à te iudicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & salve. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale VII. Id. Nov. Leucade.

ARG. Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

Hortatoria.

Tullius & Cicero, & Q. Q. S. D. Tironi.

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eadem die,

die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus erā
 cui dārem, quā quod haberem quid scriberem. Igi-
 tur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te di-
 ligētia. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc,
 quod mihi erit gratissimum omnium, cum valetudi-
 nis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navi-
 gationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras
 dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto.
 Cura, cura te, mi Tiro, quando non contigit, ut simul
 navigares; nihil est quod festines, nec quidquam cu-
 res, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VI I. Id.
 Nov. * Actio vesperi,

ARG. Etiam Q. Cicero significat, quanta cura sibi Tironis
 valetudo sit.

Hortatoria.

Q. Cicero S. D. Tironi.

8

MAGNÆ nobis esse sollicitudini valetudo tua.
 Nam tametsi qui veniunt, *ista quidem, sed diuturnior a*
 nuntiant: tamen in magna consolatione ingens inest
 sollicitudo, si diutiùs à nobis absfuturus es, is, cujus
 usum & suavitatem desiderando sentimus. Attamen,
 quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen
 te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, & viæ
 per hiemem, nisi bene firmum committas, neque navi-
 ges, nisi exploratè vix in ipsis testis & oppidis frigus
 in firma valetudine viatur, ne dum in mari & via sit
 facile abesse ab injuria temporis.

* *Frigus autem tenui cui inimicissimum,*

inquit Euripides. Cui tu quantum credas, nescio: ego
 certè singulos ejus versus singula testimonia puto.
 Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac
 valens quā primū venias. Amā nos, & vale. Q. F.
 tibi salutem plurimam dicit.

ARG. Navigationis descriptio, & ad curandam valetudinem benevole etie plenæ c hortatio.

Narratoria, & Hortatoria.

Tullius, et Cicero S. D. Tironi suo.

9

NOſ à te, ut ſcis, diſceſſimus, ad *iv. Non. Nov.* Leucadè venimus ad *v i i i. Id. Nov.* ad *v i i. Actiũ.* Ibi propter tempeſtatem ad *v i. Id.* morati ſumus, inde ad *v. Id.* Corcyram belliffimè navigaviſimus. Corcyræ fuimus uſque ad *xv. Kalend. Dec.* tempeſtati- bus retenti. Ad *xv. Kalend.* à portu Corcyreorum ad *Caſſionem ſtadia *cxx.* proceſſimus. Ibi retenti ven- tis ſumus uſque ad *ix. Kalend.* interea, qui cupidè proſecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cænati ſoluimus. Inde, aſtro leniſſimo, cælo ſereno, nocte illa & die poſterò in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque vento poſtridie (id erat ad *v i i i. Kalend. Decembr.*) hora quarta Brundifiſium venimus, eodemque tempore ſimul nobiſcum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad *v. Kalend. Dec.* ſervus Cn. Planci Brundiſii tan- dem aliquândo mihi à te exſpectatiſſimas litteras red- didit, datas *Id. Novembr.* quæ me moleſtia valdè le- varunt; utinam omnino liberaviſſent. Sed tamen * Aſclaſpo medicus planè confirmat, propediem te va- lentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiã adhibeas ad convaleſcendum. Tuam pru- dentiam, temperantiã, amorem erga me novi. Scio te omnia facturum, ut nobiſcum quàm primùm ſis: ſed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphonia * Lyſonis velim vitaffes, ne in quartam hebdomadã incideres. Sed quando pudor: tuo maluiſti obſequi, quam valetudini; reliqua cura. Curio mihi, ut medico * honos haberetur, & tibi daret, quod opus eſſet: me,

cui

cui iussisset, curaturum. Equum & mulum Brundisii tibi reliqui Roma, vereor, ne ex Kal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem & à te petam, ne temerè naviges. Sotent nautæ festinare questus sui causa. Caurus sis, mi Tiro. mare magnum & difficile tibi restat, si poteris, cum Messinio: (cautè is solet navigare) si minùs, cum * honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumen præstiteris; omnia à te habebo. Etiam atque etiam roster Tirovale. Medico, Curio, Lyfoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

ARG. Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad urbem, de statu reip. civilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

Hortatoria. & narrativa.

Tullius: Gl. ero, T. rentie, 2. 2. 3. D. Tirone. 10

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua causa doleo te non valere, sed quando in quartanam conversa vis est morbi: sic enim scribit Curius: Spero te, diligentia adhibita, etiam *firmiorem fore, modò fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore nisi ut quam commodissimè convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo; nausæ molestiam suscipias æger, & periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Ian. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperè mederi, & ut arbitror, possem, cupiditates * certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi

fuerunt omnino. & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam invito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. * Antonius quidem noster & * Cassius, nulla vi * expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant postea quam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis, qui pro consulibus sumus, negotium dederat, ut curaremus, * ne quid resp. detrimenti caperet. nunquam majore in periculo civitas fuit: numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. Id fit auctoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas tamen frequens flagitavit triumphus: sed * Lentulus eos, quo majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum, nos agimus nihil cupidè; eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem * tueretur, nos Capuam sumpimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas; litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis cui des, etiam atque etiam vale. Datum pridie Id. I.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

Narratoria, & monitoria.

Tullius S. D. Tironi suo.

II

QVO in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque universe reipub. ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam vel * diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut nisi quis deus, vel casus aliquis sub-

sub-

subvenerit, salvi esse nequeamus. equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: sed mirus invaserat furor non solum improbis, sed etiam iis, qui boni habentur, ut pugnare cuperent. me clamante nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur; & oblitus nominis atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem * reliquimus, quam sapienter aut quam fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompeius erat in Hispaniâ: delectus qui sunt habiti, & præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, * citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consultum petitionem se venturum: neque jam velle * absentis rationem haberi sui: se præsentem trinundinum petiturum. Accepimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex iis locis, quæ occupavit; ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, nõ honestæ (leges enim imponuntur,) sed quidvis est melius, quam sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare voluerit; bellum paratum est; ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit: tantummodo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse; delectus enim magnos habebamus; putabamusque illum metuere: si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, præter * transpadanos, ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia, Afranio & Petrejo ducibus habet à tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salva. maximam autem plagam accepit, quod

is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus socius sceleris esse noluit, reliquit illum, & nobiscum est; multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ mari inæ præsum à Formiis, nullum maius * negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me castris & certis legionibus præfururum. Habeo etiam illā molestiam, quod Dolabella * noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui, quæ cave te perturbent, & impediant valetudinem tuam. Ego A. Verroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendavi, ut & valetudinis tuæ rationem haberet & navigationis; & totum te susciperet ac tueretur. Quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suavissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti quo ego maximè operam & fidelitatem desideravi tuam, cave festines aut committas, ut aut æger aut hieme naviges. Numquam ego serò te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quàm M. Volasius, à quo tuas litteras accepi. quod non mirabar, neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri sed diu operam, ut valeas: & , si valebis, cum restè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia & Tullia Romæ. Cura ut valeas, IV. K. F. Cap.

ARG. *Narrat, quam periculosum sit Tironi post-norbum in viam se dare: exigitque sollicitam eius operam in studiis.*

Monitoria.

Tullius S. D. Tironi.

12

EGO verò cupio te ad me venire: sed viam timeo. Gravissimè egrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. ego in Formiano ad 3. Kalend. esse volo. ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullùm sustulerunt. Pompejus erat apud me, cùm hæc scribebam. hilarè & libenter ei cupienti audire nostra dixi. sine te omnia mea muta esse. Tu, musis nostris, para, ut operas reddas. * nostra ad diem diætam fiet; docui enim te, fides. *dotationem* quod haberet. Fac planè ut valeas, nos ad summum. Vale xiv. Kal. Jun.

ARG. *Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.*

Monitoria.

Tullius S. D. Tironi.

13

ÆGYPTA ad me venit pridie Id. Aprilis etsi mihi nuntiavit te planè feбри carere, & bellè habere: tamen, quòd negavit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit; & eò magis, quòd I Hermia, quem eodem die veniret portucrat, non venerat. incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura * liberabo. Plura scriberem, si jam putarem libenter te legere posse. ingenium tuum, quod

ego

ego maximi fatio, confer ad te mihi, tibi que conser-
vandum, cura te etiam atque etiam diligenter. Vale.
Scripta jam epistola, Hermia venit, accepi tuam epi-
stolam vacillantibus litterulis, nec mirum, tam gravi
morbo. Ego ad te Ægyptam misi quod nec inhumana-
nus est, & te visus est mihi diligere, ut is tecum esset;
& cum eo coquum, quo uterere. Iterum vale.

*ARG. Tirone agrotante, litterarum suavitate & fructu se
carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad conva-
lescendum adhibeat.*

Hortatoria.

Tullius S. D. Tirone.

14

ANDRICVS postridie ad me venit, quam ex-
spectaram. Itaque habui noctem plenam timoribus ac
miseriis. Tuis litteris nihilo sum factus cortior, quo
modo te haberes: sed tamen sum recreatus. ego omni
delectatione litterisque omnibus careo: quas ante,
quã te videro, attingere non possum. * Medico mer-
cedis, quantum posset, promitti iubeto, id scripti ad
* Memium. Audio te animo angere, & medicum dicere,
ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas
litteras, humanitatemque propter quam mihi es ca-
rissimus nunc opus est te animo valere, ut corpore-
possis. Id cum tua; tum mea causa facias, à te peto A-
castum retine, quo commodius tibi ministretur, con-
serva te mihi. dies * promissorum adest: quem etiam
repræsentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale.

III. Id. April. hora III.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius S. D. Tirone.

15

OMNIA à te data mihi putabo, si te valentem vi-
dero. Summa cura expectabam adventum Menan-
dri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valas:
& cum

& cū te bene confirmaris, ad nos venias. Vale. 16.
Id. April.

ARG. *Gratias agit, & gratulatur de Tirone in animum.*

Quintus S. D. Larco fratri.

16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Cicero-
nem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut
mihi gratissimum fecerai. cū cum, * indignum illa
fortuna, nobis amicum, quam servum esse maluisti.
mihi crede: tuis & illius litteris perlectis, ex silvi gau-
dio: & tibi & ago gratias, & gratulor. si enim mihi
Statii fidelitas est tantæ voluptati: quanti esse in isto
hæc eadem bona debent, additis litteris, sermonibus,
humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora?
Amo te omnibus equidem maximis de causis, verū
etiam propter hanc, * vel quod mihi sic, ut debuisti,
nuntiasti: te totum in litteris vidi Sabini pueris &
promisi omnia & faciam. Vale.

ARG. *Reprehendit Tironem, qui a scripserat, Valetudini fide-
liter inserviendū: cuiusque rogat, ut omnino valetudini
inserviat.*

Reprehensoria, & hortatoria.

Tullius S. D. Tirone.

17

VIDEO, quid agas. tuas quoque epistolas vis re-
feram in volumina. Sed heus tu, qui *regula* esse meo-
rum scriptorum soles, undē illud tam *inemptum*, Vale-
tudini fideliter inserviendū? undē in istum locum, fi-
deliter, venit? cui verbo domicilium est proprium
in officio, migrationes in alienum multæ. Nam &
doctrina, & domus, & ars, & ager, etiam fidelis di-
potest ut sit, quomodo Theophrasto placet * vere-
cunda trāslatio. Sed hæc coram, Demetrius venit ad

me. Quo quidem comitatu me à colloquio segregavi, satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre: cras aderit, videbis igitur. Nam ego hinc perendie manè cogito. Valetudo tua me valdè sollicitat: sed ei inferui, & fac omnia, tum te mecum esse, tum mihi eumulatissimè satisfacere putato. Cuspicio quòd operam dedisti, mihi gratum est: valdè enim ejus causa volo. Vale.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistole, Tullius Tullio Tironi, quòd Tiro omnittendum rescripsit ad invidiam vitandam, de hoc aliisque de rebus scripta est hac epistola.

Varia.

Tullius S. D. Tironi.

QVID igitur? non sic oportet? equidem censeo, sic addendum etiam, *duo*. sed, si placet, invidia videtur: quam quidem ego sæpè contempsi. Tibi gaudeo profuisse. Si verò etiam Tusculanum; dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! sed, si me amas; quòd quidem aut facias, aut perbellè simulas; quòd tamen mirum in modum procedit, sed, ut est, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis. ea quid postulet, non ignoras, *concoctionem, vitationem asititudinis, iambulationem medicam, oblectationem facilitatem a vi.* fac beilus revertare. non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus anem. Paredrum excita, ut hortum ipse conducat. sic * olitorem ipsum commovebis. heluo nequissimus L. S. C. I. O. dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? esse facie hominem, ut ego M. Othonem: itaque abutor curonis. De * Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ; tamen velim sci-

cire. horologium mittam, & libros, si erit sudum, sed tu inullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A Ligurius, Caesaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Curate diligenter. Vale.

ARG. De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius S. D. Tironi.

19

EXPECTO tuas litteras de multis rebus, te ipsum multò magis. Demetrium *redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice: & si ob eam remoraris, accipio causam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valdè exspecto. Vale.

ARG. De Valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu, Tironis.

Tullius S. D. Tironi.

20

SOLICITAT, ita viuan, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. libros compone, indicem cum Metrodoro lubebit: quando ejus arbitrari vendum est. Cum *olitore ut videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire, & ita censeo, verùm, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter.

ARG. Propensionem animi studiumque ad virtutem significat: & de prædico empto gratulatur.

Responsoria & gratulatoria.

Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss.

21

CVM vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt post diem XL. & VI. quã

à vobis discesserant: quorum mihi fuit adventus optatissimus nam cum maximam cepissem lætitiā ex humanissimi & clarissimi patris epistola: tum verò jucundissimæ tuæ litterę cumulū mihi gaudium attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat, inter capedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar. fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem Gratos tibi optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque & enitat, ut in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ; firmo id constantique animo facias, licet. tantum enim mihi dolorem cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant, cujus te sollicitudinis & doloris participem fuisse, notum exploratumque est mihi, nec id mirum. nam cum omnia mea causā velles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium præstabo. * Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum. Nam cum audio illum libenter; tum etiam ejus propiam suaviter vehementer amplector sum totos dies cum eo, noctisque sæpe numero partem. Exoro enim. ut mecum quam sæpissimè cœnet. hæc introducta consuetudine, sæpè inscientibus nobis, & cœnantibus, obrepit, sublataque severitate Philosophiæ, humanissimè nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, & jucundum, tam excellentem virum videas quam primū. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem

nullo tempore à me patior discedere. Cujus cum frugi severaque est vita, tum etiam jucundissima convictio. non est enim seiunctus locus à philologia, & quotidiana *mutua quaestione*. huic ego locum in proximo conduxì. & ut possim, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare græcè apud Cassium institui: latinè autem apud Bruttium exerceri. volo. utor familiaribus & quotidianis convictoribus, quos secum Mirylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multum etiã mecum est Epicrates princeps Athanientium, & Leonides, & horum cæteri similes. *quæ igitur ad nos pertinent hæc sunt.* De * Gorgia autem quod mihi scribis; erat quidè ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postposui * dummodo præceptis patris parè, *aperiè enim scripserat ut eum dimitterè statim.* Tergive fari nolui; ne mea nimia *contentio* suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de iudicio patris iudicare. tuum tamen iudicium & consiliùm gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim, quàm solas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc * loco me tibi gratulari, non mirari. Eodem enim ferè loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorum. Habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates. Rusticus Romanus factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono, videor videre eminentem te rusticiores, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina, sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè ac tu, doleo. sed noli dubitare mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modò fortuna me præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse

esse istum fundum. De mandatis, quod tibi curæ fuit, est mihi gratum: sed peto à te, ut quàm celerrimè mihi librarius mittatur maximè quidem Græcus. Multum enim mihi eripitur operæ in exscriben-
 * *hypomnematis*. Tu, velim in primis cures, ut valeas, ut unà *de litteris inter nos disputare possimus*. Antherum tibi commendo. Vale.

ARG. Prima pars huius epistol. de valetudine curanda, reliqua variis de rebus.

Varia.

Tullius S. D. Tyranni suo.

22

Spero ex tuis litteris tibi melius esse: cupio quidem certè, cui quidem rei omni ratione cura ut intersias: & cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quòd non sis mecum. mecum es, si te curas. Quare malo, te valetudini tuæ servire, quàm meis oculis & auribus. etsi enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multò erit, si valebis, jucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissimè. tu illic si quid librarii meam manu intelligent, monstrabis. Vna omninò interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facilè * soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquam omnino Phalereus fuit. sed nunc planè Bilienus est. Itaque te do vicarium. tu eum observabis. etsi. Veruntamen. De illis: nostri cætera. sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epist. argum. & ut tuas quàm longissimas litteras legam. Cura mihi T. ut valeas. hoc mihi gratius face re nihil potes. Vale.

ARG. Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

Hortatoria.

Tullius S. D. Tironi.

231

TV verò confice professionem, si potes, si hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege quid egerit, liceat modò rusticari. Ad * Bithynicum scripsi. De Servilio, tu videris, qui senectutem non contemnis. et si Atticus nolters, quia quondam me commoveri *panicis terroribus* intellexit, idem semper putat, nec videt quibus præbidiis philosophiæ septus sim, & herclè, quòd timidus ipse est, *tumultuatur*. Ego tamen Antonii veteratam sine ulla * offensione amicitiam retinere sanè volo. scribamque ad eum, sed non antè, quam te videro: nec tamen te avoco à syngrapha. * *penumbra, subaudi, proprius esto*. Cras exspecto Leptara, etenim ad cuius rutampulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARG. Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

Varia.

Tullius S. D. Tironi.

74

ETSI mane Harpalum miseram: tamen, cùm haberem, cui rectè darem litteras, et si novi nihìl erat, iisdem de rebus volui ad te sapiùs scribere: non quia considerem diligentiam tuam: sed rei magnitudo movebat. Mihi proa & puppis, ut Græcorum proverbium est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio & Aurelio utique satisfiat. à * Flamma, si non potes omnem, partem aliquam velim extorquas, in primisque ut expedita sit pensio. Ka-

lend.

Jend. san. de attributione conficies: de representatione videbis. De domesticis rebus haecenus, de publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius; quæ hominum opinio; quid futurum putes: ego vix teneor, quin accurram. sed scilicet litteras tuas expecto, & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac ut * admoneantur, appellabis etiam Papiam. Vale.

ARG. Litteras à Tirone quam creberrimas requirit.

Hortatoria.

Cicero F. S. D. Tirone suo.

25

ETSI justa & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne sæpius facias, rogo, nam etsi de reipub. rumoribus & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me epistola, semper fuit gratissima quare, cum in primis tuas desiderem litteras; noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARG. Suaviter Tironem accusat, quas litteras non miserat: rogatque, ut omninò, etiam sine argumnto, scribat.

Responsorialia & hortatoria.

Q. Cicero S. D. Tirone suo.

26

VERBERAVI te cognitionis tacito dumtaxat convicio, quòd fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. non potes effugere hujus culpe poenam te patro. no. Marcus est adhibendus: isque diu & multis lucubracionibus commentata oratione, vide, ut probare possit, te non peccasse. planè te rogo, sicut olim matrem ne, stram facere meamini, quæ la-

genas etiã inanes obſignabat, ne diſceremur inanes aliqua fuiſſe quæ furtim eſſent exſiccata, ſic tu, etiã ſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæliſſe videaris. valdè enim mihi ſemper & vera & dulcia tuis epiſtolis nuntiantur. Am nos, & vale.

ARG. Invehitur in conſules deſignatos. Hirſium, & Panſam benevolentiam ſuam in Tironem ſignificat.

Reſponſoria.

Q. Cicero S. D. Tironi ſuo.

271

MIRIFICAM mihi verberationem ceſſationis epiſtola dediſti. nam quæ parcius frater perſcripſerat, verecundia videlicet & properatione, ut erant, ad me ſcripſiſti. & maximè de conſulibus deſ. quos ego penitus novi libidinum. & languoris effeminatiſſimi animi plenos. qui niſi à gubernaculis recellerint, maximum ab univerſo naufragio periculum eſt. Incredible eſt, quæ ego * illos ſcio oppoſitis Gallorum caltris in æſtivalis feciſſe quos ille * latro, niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate vitiorum deliniet. Res eſt aut tribunicia, aut privatiſſimis conſiliis munienda, nam iſti duo vix ſunt digni, quibus alteri Ceſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, * fero oculis. Ego vos ad **111**. Kalend. videbo: tuosque oculos, etiã ſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor. Me ama. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARVM

FINIS.

GENERVM SINGVLARVM EPISTOLARVM

Marci Tullii Ciceronis.

Epistola primi libri ad Lentulum, & alios.

- 1 Nuncupatoria, seu nunciatoria.
- 2 Nunciatoria.
- 3 Commendatoria.
- 4 Nunciatoria.
- 5 Nunciatoria.
- 6 Nunciatoria.
- 7 Nunciatoria.
- 8 Nunciatoria, & commendatoria.
- 9 Nunciatoria, & excusatoria.
- 10 Iocosa,

Epistole 2. libri ad Curionem, & alios.

- 1 Multa, varia in se continens argumenta.
- 2 Consolatoria.
- 3 Hortatoria.
- 4 Hortatoria.
- 5 Gratulatoria.
- 6 Commendatoria.
- 7 Gratulatoria.
- 8 Expositoria, seu obiurgatoria, ac etiam hortatoria.
- 9 Gratulatoria.

10 Accusatoria.

11 Nunciatoria.

12 Hortatoria.

13 Mixta multiplex scribendi genus complectens.

14 Commendatoria.

15 Mixta & varia, ad diversa respondens.

16 Mixta & nunciatoria.

17 Mixta ad varia respondens.

18 Hortatoria.

19 Gratulatoria, & hortatoria.

Epistola ad lib. 3. ad Apuleium.

1 Nunciatoria, & commendatoria.

2 Hortatoria.

3 Petitoria.

4 Nunciatoria.

5 Nunciatoria cum gratiarum actione.

6 Nunciatoria, & narratoria.

7 Iudicialis, & expositoria.

8 Excusatoria, & recriminatoria.

- 9 Gratulatoria, & nunciatoriam.
- 10 Iudicialis, & excusatoria.
- 11 Gratulatoria.
- 12 Gratulatoria.
- 13 Gratiarum actionum. *Epist. lib. 4. ad Sulpicium.*
- 1 Nunciatoriam.
- 2 Nunciatoriam, & mista multa disputans.
- 3 Consolatoria.
- 4 Mista multa continens & ad varia respondens.
- 5 Consolatoria.
- 6 Mista ad consolationem respondens.
- 7 Hortatoria.
- 8 Hortatoria.
- 9 Hortatoria.
- 10 Hortatoria.
- 11 Nunciatoriam.
- 12 Mista, & nunciatoriam.
- 13 Consolatoria, & hortatoria.
- 14 Mista in se multa continens.
- 15 Hortatoria. *Epist. lib. 5. ad Metellum, & alios.*
- 1 Criminatoriam, seu excusatoriam.
- 2 Recriminatoriam ad singula respondens.
- 3 Excusatoriam.
- 4 Postulatoriam seu petitoriam.
- 5 Accusatoriam, & mistam.
- 6 Nunciatoriam.
- 7 Expostulatoriam.
- 8 Nunciatoriam multiplex.
- 9 Petitoriam cum commendatione.
- 10 Nunciatoriam & postulatoriam.
- 11 Nunciatoriam, & petitoriam.
- 12 Postulatoriam.
- 13 Mista multiplex genu continens.
- 14 Hortatoria, & consolatoria.
- 15 Mista, & iudicialis.
- 16 Consolatoria.
- 17 Excusatoria, & hortatoria.
- 18 Consolatoria.
- 19 Hortatoria.
- 20 Excusatoria, purgans se ab illatis. *Epist. lib. 6. ad Terquatum, & alios.*
- 1 Consolatoria.
- 2 Excusatoria, & nunciatoriam.

- 3 Consolatoria, & hortatoria.
 4 Consolatoria cum desperatione.
 5 Hortatoria.
 6 Consolatoria, & hortatoria.
 7 Excusatoria, & postulatoria.
 8 Nunciatoria, & hortatoria.
 9 Commendatoria perfecta.
 10 Hortatoria.
 11 Excusatoria, & mista.
 12 Gratulatoria, & hortatoria.
 13 Gratulatoria, & consolatoria.
 14 Mista multa continens.
 15 Nunciatoria.
 16 Gratulatoria.
 17 Petitoria.
 18 Nunciatoria.
 19 Mista multa in se continens.
 20 Mista, varia continens.
 21 Hortatoria.
 22 Consolatoria.
 23 Petitoria.

*Epist. lib. 7. ad Mariam
& alias.*

- 1 Nunciatoria.
 2 Iocosa, & mista.
 3 Nunciatoria.
 4 Nunciatoria.
 5 Commendatoria.
 6 Hortatoria.
 7 Nunciatoria, & mista.
 8 Mista varia continens.
 9 Petitoria.
 10 Iocosa.
 11 Inductiua.
 12 Nunciatoria.
 13 Nunciatoria.
 14 Familiaris, & iocosa.
 15 Hortatoria, gratulatoria.
 16 Mista, varia continens.
 17 Gratulatoria, & hortatoria.
 18 Mista, & iocosa.
 19 Mista, varia continens.
 20 Hortatoria.
 21 Commendatoria.
 22 Nunciatoria.
 23 Nunciatoria.
 24 Nunciatoria.
 25 Hortatoria.
 26 Nunciatoria.

I N D E X.

27 Accusatoria. 28 Nunciatoria. 29 Petitoria. 30 Nunciatoria. 31 Petitoria. 32 Mistra, multa conti- nens. 33 Mistra multa, & varia continens. <i>Epistola lib. 8. Cælii ad Ci- ceronem.</i> 1 Excusatoria, & mistra varia continens. 2 Nunciatoria. 3 Nunciatoria. 4 Nunciatoria, varia in se continens. 5 Hortatoria. 6 Accusatoria, & mistra. 7 Nunciatoria. 8 Mistra, varia in se con- tinens. 9 Mistra, varia in se con- tinens. 10 Mistra, varia in se con- tinens. 11 Nunciatoria. 12 Quærule. 13 Gratulatoria, & mi- stra. 14 Mistra, varia in se con- tinens. 15 Mistra, varia in se con- tinens.	16 Suaforia. 17 Quærule. <i>Epist. lib. 9. ad Arronem, & alios.</i> 1 Nunciatoria, & suafo- ria. 2 Excusatoria, & horta- toria. 3 Nunciatoria, ac mistra. 4 Iocoso, & gravis. 5 Nunciatoria. 6 Nunciatoria. 7 Suatoria, & iudicialis. 8 Petitoria. 9 Hortatoria. 10 Iocosa, & gravis. 11 Mistra, & mistra. 12 Gratulatoria. 13 Postulatoria. 14 Gratulatoria. 15 Mistra, & varia. 16 Nunciatoria. 17 Inductiva, & iudicia- lis. 18 Mistra, & iocosa. 19 Iocosa. 20 Iocosa. 21 Historica. 22 Ratiocinativa seu ser- mocinativa. 23 Familiaris, & iocosa. 24 Familiaris, & mistra. Familiaris, & commen- datitia.

26 Excusatoria, & familiaris.

Epistolæ lib. 10. ad Plancum, & alios.

1 Criminatoria, & suavioria.

2 Excusatoria.

3 Hortatoria.

4 Gratiarum actionum.

5 Hortatoria.

6 Suatoria.

7 Nunciatoria, ac mista.

8 Nunciatoria.

9 Nunciatoria, ac varia.

10 Commendatoria.

11 Gratiarum actionum,

12 Nunciatoria.

13 Commendatoria, & nunciatoria.

14 Commendatoria.

15 Nunciatoria, & suavioria.

16 Nunciatoria & mista.

17 Nunciatoria.

18 Nunciatoria.

19 Correlativæ gratiarum.

20 Petitoria.

21 Nuntiatoria, & postulatoria.

22 Nunciatoria.

23 Excusatoria.

24 Suavioria, & postulatoria.

25 Accusatoria.

26 Hortatoria.

27 Accusatoria.

28 Expostulatoria.

29 Hortatoria.

30 Nunciatoria.

31 Excusatoria.

32 Nunciatoria.

33 Quærule.

34 Illativa, seu expostulatoria.

35 Nunciatoria, & gratiarum actionum.

Epist. lib. 11. ad Brutum & alios.

1 Nunciatoria, seu hortatoria.

2 Petitoria.

3 Expostulatoria.

4 Expostulatoria, & petitoria.

5 Excusatoria.

6 Adhortatoria.

7 Hortatoria.

8 Nunciatoria.

9 Petitoria.

10 Quærule.

11 Nunciatoria.

12 Quærule.

13 Excusatoria.

14 Mista, & quæ multa continens.

15 Gratulatoria.

16 Commendatoria.

17 Com-

- I N D E X.
- 17 Commendatoria.
  - 18 Accusatoria.
  - 19 Nunciatoria.
  - 20 Hortatoria.
  - 21 Criminatoria, & mi-
sta.
  - 22 Petitoria.
  - 23 Hortatoria.
  - 24 Nunciatoria, & sua-
soria.
  - 25 Familiaris.
  - 26 Postulatoria.
  - 27 Inductiua, & suasoria
  - 28 Excusatoria.
  - 29 Commendatoria.
- Epist. lib. 12. ad Cassium,
& alios.*

- 1 Querula, & hortatoria
- 2 Inuestiua, seu crimina-
toria.
- 3 Inuestiua.
- 4 Criminatoria, & mista.
- 5 Suasoria, & mista.
- 6 Commendatoria.
- 7 Nunciatoria.
- 8 Querula, & hortato-
ria.
- 9 Nunciatoria, & horta-
toria.
- 10 Nunciatoria.
- 11 Nunciatoria, & mi-
sta.
- 12 Commendatoria.
- 13 Gratulatoria.

- 14 Mistra multa conti-
nens.
- 15 Nunciatoria, & mista.
- 16 Gratulatoria.
- 17 Mistra, ac varia.
- 18 Purgatoria, seu dila-
toria.
- 19 Gratulatoria.
- 20 locosa.
- 21 Commendatoria.
- 22 Nunciatoria.
- 23 Nunciatoria, ac mista.
- 24 Hortatoria.
- 25 Mistra, plura conti-
nens.
- 26 Commendatoria.
- 27 Commendatoria.
- 28 Nunciatoria, ac varia
- 29 Commendatoria.
- 30 Purgatoria.

*Epist. lib. 13. ad Memmii,
& alios.*

- 1 Petitoria.
- 2 Petitoria.
- 3 Commendatoria.
- 4 Commendatoria præ-
cipua.
- 5 Postulatoria.
- 6 Commendatoria.
- 7 Petitoria.
- 8 Postulatoria.
- 9 Commendatoria.
- 10 Commendatoria.
- 11 Commendatoria.

I N D E X.

12	Commendatoria,	40	Commendatoria.
13	Commendatoria.	41	Gratiarum actionum, cum commendatio- ne.
14	Petitoria.	42	Commendatoria itera- ta.
15	Commendatoria.	43	Commendatoria.
16	Commendatoria.	44	Commendatoria.
17	Commendatoria,	45	Commendatoria.
18	Gratiarum actionum, & commendatoria.	46	Commendatoria.
19	Postulatoria.	47	Commendatoria.
20	Commendatoria,	48	Commendatoria.
21	Commendatoria.	49	Petitoria.
22	Commendatoria.	50	Commendatoria.
23	Commendatoria.	51	Commendatoria.
24	Gratiarum actionum cum postulatione.	52	Commendatoria.
25	Commendatoria.	53	Gratiarum actionum, cum petitione.
26	Commendatoria.	54	Commendatoria.
27	Gratiarum actionum, cum commendatione.	55	Commendatoria.
28	Gratiarum actionum, & commendatoria.	56	Petitoria cum commen- datione.
29	Commendatoria di- ligentissima.	57	Commendatoria.
30	Commendatoria.	58	Commendatoria.
31	Commendatoria.	59	Commendatoria.
32	Commendatoria.	60	Commendatoria.
33	Commendatoria.	61	Gratiarum actionum, cum commendatione.
34	Commendatoria.	62	Commendatoria.
35	Commendatoria.	63	Gratiarum actionum, cum commendatione.
36	Commendatoria.	64	Petitoria, & commen- datoria.
37	Commendatoria.		
38	Commendatoria.		
39	Commendatoria.		

INDEX.

65 Commendatoria. 66 Commendatoria. 67 Nunciatoria, & petitoria. 68 Petitoria. 69 Commendatoria diligēs. 70 Commendatoria. 71 Petitoria. 72 Gratulatoria, & gratiarum actionum. 73 Commendatoria. 74 Commendatoria. 75 Petitoria. 76 Nunciatoria, ac mista. 77 Petitoria. 78 Commendatoria. <i>Epistola lib. 14. ad Terentiam uxorem.</i> 1 Quærule, & flebellis. 2 Excusatoria, & merens. 3 Quærule & flebilis. 4 Flebilis, & merens. 5 Nunciatoria, & multiplex. 6 Excusatoria. 7 Nunciatoria. 8 Petitoria. 9 Nunciatoria. 10 Suasoria. 11 Nunciatoria. 12 Suasoria. 13 Hortatoria. 14 Postulatoria. 15 Nunciatoria.	16 Mistra. 17 Quærule. 18 Hortatoria. 19 Quærule. 20 Suasoria. 21 Suasoria. 22 Nunciatoria. 23 Nunciatoria. 24 Nunciatoria. <i>Epist. lib. 15. ad Senatum, & alios.</i> 1 Nunciatoria præcipua. 2 Nunciatoria. 3 Nunciatoria. 4 Nunciatoria. 5 Excusatoria, cum narratione. 6 Nunciatoria. 7 Gratulatoria, cum commendatione. 8 Gratulatoria. 9 Gratulatoria. 10 Commendatoria. 11 Gratiarum actionum. 12 Gratulatoria. 13 Petitoria. 14 Nunciatoria. 15 Nunciatoria. 16 Iocosa. 17 Mistra. 18 Excusatoria. 19 Nunciatoria. 20 Nunciatoria.

- Est in gracia de alguno.* Cum aliquo est in gratiā.
- Entender saber por cartas.* Aliquid ex litteris cognoscere, intelligere, discere.
- Por mensajeros, ò ruijos.* Ex nunciis.
- Por una persona.* Accipere ex aliquo, certiorē de aliqua re per aliquem fieri, ex aliquo scire, cognoscere.
- Esto quiero que entiendas.* Hoc te scires volo, vnum hoc sic habeto, illud velim sic habeas, sic existimes, ac tibi persuadeas velim.
- Si en algo me engaño.* Si quid me fallit.
- Estoy enfadado desto.* Satietas me tenet huius rei.
- Errar en algo.* Aliquid offendere.
- Escriuirte be mas largo.* Plura, vel pluribus ad te scribā.
- Dar esperança.* Afferre, vel ostendere spem.
- Tener esperança de una cosa.* Spem habere de aliqua re spe teneri.
- Perder la esperança.* De spe deturbari.
- Desconfiar de una cosa.* Desperare de aliqua re, diffidere alicui rei.
- Estudiar.* Litteris operam dare, curam, atque operam ad lieteras conferre, dare suum studio, vel studere alicui arti, in artibus ingenuis versari, summo studio aliquid discere.
- Exceptando, ò sacando à vosotros.* Cū à vobis discesserim
- Exceptando esto.* Hac re excepta.
- F.
- Fatigarse por una cosa.* Laborare de aliqua re.
- Tener con uno favor.* Esse apud aliquem gratiosum, gratia valere apud aliquem.
- Auerte becho à uno favor.* Fauorem alicuius extitisse.
- Cosa fea es, cosa es de menos valer.* Turpe est.
- Todas estas cosas ternan mejores sus.* Hæc omnia meliores exitus habebunt.
- Auer venido tu pleyto sin tan honroso.* Tam gloriosum exitum tui iudicij extitisse,

No se como dar fin à mi plática començada. Quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio.

Iamás acabo, nunca me canso de pensar en ti. Finem nullum facio de te cogitandi.

Esta es la conclusion. Extremum illud est.

Hazerle à vno fuerça. V in alicui afferre.

G.

Ganar honra, alabança. Honorem consequi, laudem adipisci, comparare.

De vna cosa se ganamos. Vno te vicimus.

Gastar el tiempo, el día. Consumere tempus, diem.

Hazer gasto de vna cosa. Suptum in aliquid facere.

Ahorrar de gasto. Sumptui parcere.

Gouernar el Reyno. Prouinciæ præesse.

Gouernar la costa. Oræ maritimæ præesse.

Dar las gracias. Gratias agere.

H.

Hablar, comunicar, conuersar, tratar con vno. Loqui, colloqui, conferrere aliquid cum aliquo, conuenire aliquem; agere communicare cum aliquo sermonem cum aliquo habere.

Hablar mucho. Multa verba facere.

Hazerle à vno bien, servicio, placer, buena obra, merced.

Commodare alicui inservire, gratificari, benigne facere, gratum facere, præstare officium, studium benevolentiam, tribuere officium, bene mereri de aliquo, conferre officium, beneficium in aliquem, aliquid ab aliquo in aliquem proficisci, alicuius officia in aliquem constare, benignè facere alicui, beneficio aliquem afficere; beneficium, aut studium apud aliquem ponere.

Honar à vno, o hazerle honra. Colere, obseruare, ornare aliquem; deferrere habere alicui honorem

Vale en ello la honrra. Eius summa existimatio agitur in eo.

Hazer mal. Male facere, nocere, obesse.

Hazer oficio de justiciã, tener audiencia. Ius dicere, forum agere.

Hazer, ò dexar à uno heredero. Hæredem aliquem facere, instituere.

Hazerle à uno el entierro. Funus alicui facere.

I.

Esto me importa mucho. Magni hoc mea interest.

Para conuigo importa esso mucho. Valet id quidè apud me multum, maximi est apud me ponderis.

Infamar à uno. Detrahere de alicuius fama, male dicere alicui, violare alicuius existimationem.

Injuriar à uno. Iniuriam alicui facere, aliquem iniuria afficere, seu laceffere, afficere contumelia.

Ser injuriado. Iniuriam accipere, affici iniuria.

Tener buen ingenio. Abundare, vel valere ingenio.

Irle à uno bien, ò mal. Benè, aut male cum aliquo agi.

Irle à uno mejor, ser mejor librado. Effe meliorem conditione.

A ti te và mejor que à nosotros. Melior est tua, quam nostra conditio.

Iurar, hazer juramento. Iurare, iurare iusiurandume

L.

Alpie de la letra. Totidem verbis.

Est ar lexos. Longe, vel procul abesse.

Irse lexos. Longius discedere.

Llegarse cerca. Propius accedere.

Ser liberal de bolsa a gena. Largiri ex alieno.

Librar, ò sacar à uno de miseria. Eripere aliquè ex miseria.

Sacar de cuidado. Librare cura.

De temor. Metu.

Sacar de deudas. Liberare ære alieno.

Dar libertad à un esclavo. Manumittere seruum.
Darle à uno licencia, poder. Potestatem alicui dare, vel facere
No es licito. Fas non est, non licet.

Luzgo que. Statim, vt simul ac, simul atque, ut primum.
Tégote en lugar debermano. Te mihi fratris loco esse ducō
No dar lugar à interrumpir tu oficio cō mi ambiciō. Nō cō-
mito vt ambitione mea conturbem officium tuum.
Quando tendrè en as lugar, quando estare mas de espacio?
Cum plus otij nactus ero?

M.

Manifiesto es. Exploratum est, constat.
No està en tu cosas en nueſtra mano. Hæc non sunt in no-
stra manu.

Matar à uno. Interficere, occidere, trucidare, morte
afficere, aliquem, mortem alicui afferre.

Morir. Mori, emori, interire, è vita decedere, vita ex-
codere, mortem cum vita commutare, obire diem,
oppetere mortem.

Que medio, que modo auemos de tener? Quæ ratio sit in-
cunda nobis?

Acordarse, tener memoria. Meminisse, recordari, memo-
ria tenere memoriam esse.

Traer à la memoria. In memoriam redigere, recorda-
tionem dare.

Venir, è acudir à la memoria, è al pensamiento. In mentem
aliquid venire, occurrere alicui, succurrere.

Hazer mencion de una cosa. De aliqua re mentionem
facere, vel commemorationem.

N.

Expender un negocio. Suscipere negotium,
Tomar un negocio muy à pecho. In arcam causæ intrudere.

Tratar el negocio de uno. Agere alicuius causam, vel
rem; negotium curare, gerere, procurare.

Despedir un negocio. Expedire negotium.

Concluir un negocio. Conficere negotium.

No paraste hasta concluir mi negocio. Nisi perfecta re de me non conquiesci.

Ser nuevo en el negocio. Rudem esse in causa.

Como van los negocios? Quomodo se habent negotiâs res?

Asi passa el negocio. Fa res sic se habet.

A tal punto ha venido el negocio. In eum locum res deducta est.

Desde niño. A teneris vnguiculis, à puero, à pueritia, ab initio ætatis à primis temporibus ætatis, à prima ætate, ab ineunte ætate.

De muy moço. Ab adolescentia, à prima adolescentia, ab ineunte adolescentia.

No ay nada de nuevo. Nihil est noui.

Ninguna nouedad buuiera intentado. Nihil noui consilij cœpissim.

Traer una nueua. Nuncium afferre.

Recibir una nueua muy deseada. Nuncium optâtissimum accipere.

O.

Obligarse à uno. Aliquem sibi obligare, deuincere obstringere officijs.

Tenerle à uno obligaciones. Alicuius officijs deuinctum esse, debere alicui beneficia.

He cumplido enteramente con mi obligacion. Debitum officium cumulate reddidi, officio beneuolentiissimi, atque amicissimi functus sum.

Estar ocupado, tener que hazer. Occupatum esse, impediri, vel distineri occupationibus.

Estar cesocupado, no tener que hazer. Otiosum esse, otium habere, cessare, cedere, vacare.

Salir de un officio, à cargo. Abiri magistratu.

Tener delante los ojos. Ante oculos versari.

Oluidar, poner en oluido. Obliuisci alicuius rei, conte-

rere aliquid oblivione, aliquid alicui excidere.
Tener buena opinion de uno. Bene existimare de aliquo.
Segun tengo opinion. Ut opinio mea fert, ut opinor, ut
opinio nostra est.

P.

Pagar en la misma moneda. Idem reponere, par pro pari, referre parum gratiam referre.

Sacar partidos. Conditions ferre.

De parte de alguno. Alicuius nomine, aut verbis.

Hazerse de la parte, ò del vando de alguno. Adiungere se ad alicuius causam.

Ponerse en peligro. Periculum adire.

Estar en peligro. In periculo esse, in discrimine versari.

Estar fuera de peligro. Periculi expertem esse.

Al mayor peligro se avia llegado. Res erat in extremum deducta discrimen.

Debe parecer soy. In hac sunt sententia.

Perseverar en un parecer. Constare, permanere, perseverare in sententia.

Mudar de parecer. Mutare consilium.

No me canso de pensar en ti. Finem nullum facio de te cogitandi.

Divertir el pensamiento de una cosa. Animum cogitationem ab aliqua re avocare.

Dixen que vendrá mas presto de lo que pensamos. Opinione celerius venturus esse dicitur.

Mejor te serviré de lo que piensas. Vincam meis officiis cogitationes tuas.

Que me has encargado, en que no ay a sido mas diligente de lo que tu pensavas? Quid mihi mandasti in quo non expectationem tuam diligentiam mea vicerim?

Fuera al revés de lo que pensava. Præter opinionem meam præter spem, aliter atque opinatus sum.

No me puedo persuadir. Non possum adduci ut patem.

Esto te has de persuadir, esto quiero que entiendas. Hoc velim tibi persuadeas, velim existimes, sic fac existimes, sic habeto, vnum hoc scito.

Tener pesadumbres, disgustos. Esse in molestiis.

Darle à uno pesadumbre. Stomachum alicui facere, negotium facessere, molestiam exhibere.

Sentir pesadumbre de vna cosa. Moleste aliquid ferre officii molestia ex aliqua re.

Estar fuera de pesadumbres. A molestiis abesse.

Aliviar, despedir las pesadumbres. Levare molestias deponere, & iicere molestias, & sollicitudines, abducere animum à sollicitudine, levare animum molestiis, abducere aliquem à molestiis liberare aliquem molestia, levare aliquem a gritudine.

Ponerse delante. Proponere sibi aliquid, proponere sibi ante oculos, apud animum proponere.

Postrarse à los pies. Abiicere se ad pedes alicuius.

Preguntar alguna cosa. Quærere, vel requirere de aliqua re.

Al presente. In præsentia, in præsentia.

Prevenir vna cosa. Præcipere, prospicere aliquid occurrere alicui rei.

Estar prompto, aparejado. Præsto esse alicui, paratum promptum esse.

Procurar. Contendere, curare, eniti, dare operam, studere, laborare.

Prometer. Promittere, polliceri aliqui id alicui.

To te franco, y prometo. Tibi promitto, atque confirmo; tibi promitto, ac recipio; tibi confirmo in meque recipio; tibi spondeo in meque recipio, tibi profiteor, atque polliceor.

Esto me has ofrecido por él. Hoc mihi pro illo spondidisti, mihi de illo recepisti, pollicitus es.

Dar palabra. Fidem dare.

Pedir la palabra. Flagitare promissa.

Cumplir lo prometido. Eadem liberare, præstare, promissa solvere, persolvere.

De proposito, adrede. Consulto data opera.

Este proposito tengo, este intento. Hæc mente sum, in animo habeo, nobis est in animo.

Que se apartasse de aquel proposito. Ut ab illa mente deflecteret.

Apartaronme de mi proposito, hizieronme mudar de parecer. Me à mea sententia detruserunt.

Ser un z cosa de provecho à uno. Aliquid vsui esse alicui, fructum ferre, prodesse.

Mirar por su provecho. Consulere, prospicere, providere suis rationibus.

Q.

Quexarse de uno. De aliquo queri, conqueri, ex postulare, succensere alicui.

Ningun rastro queda. Ne vestigium, quidem reliquum est vllum.

R.

Hazer en publico un razonamiento, hazer un sermón.

Orationem, vel concionem habere.

Recomenda. Remunerari, referre gratiam.

Refrenar la ira. Continere iracundiam.

Como buiera hecho reir. Quos ego risus excitassem.

Responder à las cartas. Litteris respondere.

Responderè à lo que pides en tu carta. Rescribam tibi ad ea quæ quæris.

S.

Salir de casa. Exire domo.

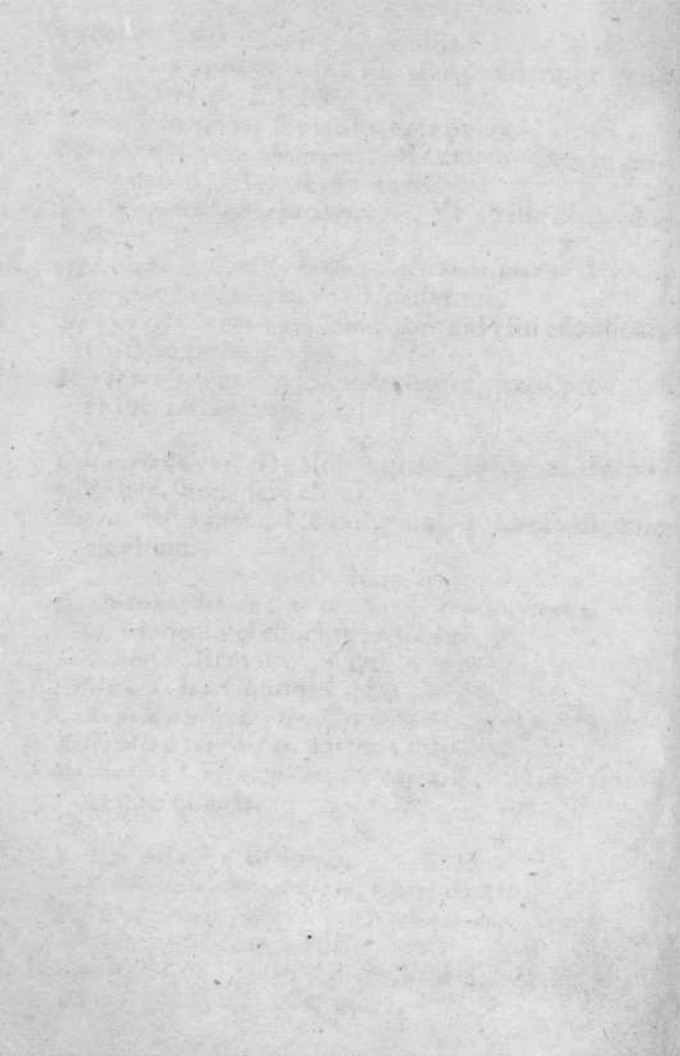
Salir de nauio, de sembrancar. Exire de nauis.

Salir al camino al encuentro à recibir à uno. Proeedere prodire obviam alicui.

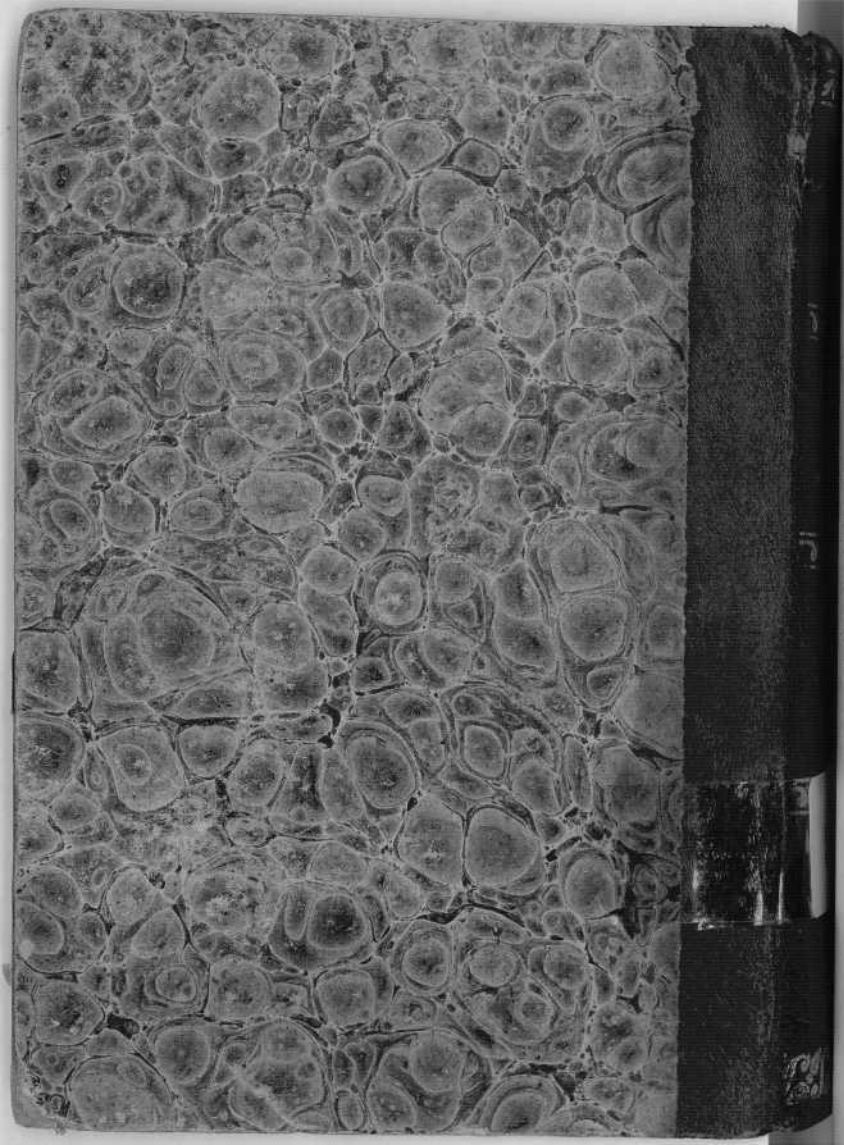
Tener salud, estar bueno. Vallere, belle habere, firmum esse.

Estar malo, enfermo. Egrotare.

EPISTOLAS

DE

CICERON

ANT
530

